

MİMARCA 99 - MART 2026

Yayın türü:
Yerel, Süreli
Mart ve Eylül aylarında yılda iki kez çıkar.

Yayımlayan:
KTMMOB Mimarlar Odası

Sahibi:
KTMMOB Mimarlar Odası adına
Onur OLGUNER

Yayın Kurulu Başkanı:
Prof. Dr. Özgür DİNÇYÜREK

Yayın Kurulu Başkan Yardımcısı:
Doç. Dr. Doğa ÜZÜMCÜOĞLU

Yayın Kurulu Üyeleri:
Ahmet ÖZENÇ
Ali Orkun KÜÇÜK
Halil TOPRAKÇI
Dr. Hasan DEBEŞ
Hasret DESTEBAÑOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Makbule OKTAY ÖZSAĞLAM
Yrd. Doç. Dr. Özlem ŞAHALİ KOVANCI

Grafik Tasarım:
Yrd. Doç. Dr. Gürkan GÖKAŞAN

ISSN 1306-3138

Nuri Efendi Sokak, No:3,
Arabahmet Mahallesi
Lefkoşa, KKTC

Tel: +90 (392) 229 2105
+90 (392) 229 2106

Fax: +90 (392) 229 2107

E-posta: info@mimarlarodasi.org
mimarca@mimarlarodasi.org

http://www.mimarlarodasi.org

MİMARLAR ODASI

İÇİNDEKİLER

Editörün Notu.....	4
Başkanın Notu.....	6
Aktüel: Dünya	8
Aktüel: Oda.....	18
Ajanda.....	36
Dosya.....	38
Mimari Eserler.....	70
İnovasyon.....	112
Yapı.....	122
Kültürel Miras.....	150
Paydaşlar.....	166
Çevre.....	170
Sanat.....	178
Kitap Önerisi.....	184
Mezuniyet Sunumları.....	188
Yeni Üyeler.....	190

Editörün Notu

Özgür Dinçyürek

Onur Olguner liderliğindeki KTMMOB Mimarlar Odası Yönetim Kurulu'nun önerisiyle, **MİMARCA**'yı daha geniş bir üye kitlesine ulaştırma misyonu doğrultusunda Yayın Kurulu Başkanlığı görevini büyük bir heyecan ve sorumluluk duygusuyla kabul ettim.

Her zaman doğru ekibin gücüne ve birlikte üretilecek kolektif değere inanarak; Doğa Üzümcüoğlu, Halil Toprakçı, Makbule Oktay Özsağlam, Ahmet Özenç, Öz-nem Şahali Kovancı, Hasan Debeş, Hasret Destebanoğlu ve Ali Orkun Küçük'ten oluşan güçlü bir yayın kurulu oluşturduk. Grafik tasarımcı Gürkan Gökaşan'ın ekibimize katılımıyla, **MİMARCA**'nın görsel kimliği de yeni yayın anlayışımıza uygun biçimde güçlendirilmiştir.

MİMARCA: Yeni Yayın Stratejisi

İlk toplantımızdan bu yana, yıllar içinde değerli mimar dostlarımızın katkılarıyla gelişen **MİMARCA**'yı daha ileri bir noktaya taşıyabilmek amacıyla kapsamlı bir değerlendirme süreci yürüttük. Üyelerimizin görüşlerini almak üzere çevrimiçi anketler düzenledik ve **MİMARCA**'nın geleceğini şekillendirecek tüm geri bildirimleri titizlikle ele aldık.

Bu çerçevede, mimarlık mesleğini profesyonel olarak icra eden üyeleri odağa alan yeni yayın stratejisi geliştirilmiş ve 99. sayıdan itibaren uygulamaya geçirilmiştir. Amaç, **MİMARCA**'yı yalnızca bir meslek yayını değil; mimarlık alanında bilgi üretimi, tartışma ve paylaşım platformu haline getirmektir.

Yeni içerik yapısı; **Editörün Notu** ve **Başkanın Notu** ile kurumsal perspektifi, **Aktüel: Dünya ve Aktüel: Oda** ile güncel gelişmeleri, **Ajanda** ile mesleki etkinlik ve gündemi sistematik biçimde sunmayı hedeflemektedir.

Yeni **MİMARCA**'nın en önemli bileşenlerinden biri olan **Dosya** bölümü, mimarlık gündemindeki kritik bir konunun tüm paydaşlarla birlikte tartışılmasını hedeflemektedir. Bu bölümde; belediye başkanları, Şehircilik Dairesi yetkilileri, ilgili meslek odalarının temsilcileri, kamu ve özel sektör yöneticileri ve uzmanları, sivil toplum örgütleri, üniversite yöneticileri ve öğretim üyeleri, mimarlar ve farklı disiplinlerden uzmanlar, seçilen tema doğrultusunda görüş, eleştiri ve çözüm önerilerini paylaşacaktır. Dosya kapsamında yayımlanan metinler, aynı zamanda gelecek kuşaklar için kalıcı bir arşiv oluşturacaktır.

Mimari Eserler bölümünde, Mimarlar Odası yayını olmanın en güçlü göstergesi olan nitelikli mimari projelere yer verilecektir. Küresel, bölgesel ve yerel ölçekte fark yaratan projeler, tüm telif hakları alınarak okuyucularla buluşturulacak; bu sayede farklı mimari yaklaşımlar yeniden okunacak ve mesleki üretimin gelişimine katkı sağlanacaktır.

İnovasyon, Yapı ve Kültürel Miras başlıkları altında özgün yazılar ve güncel gelişmeler paylaşılacak; mimarlık disiplininin paydaşlarının uzman görüşleri **Paydaşlar**, doğa ve çevreye ilişkin değerlendirmeler **Çevre**, kültür ve sanata dair çalışmalar ise **Sanat** bölümünde yer bulacaktır.

Sn. Ceren Boğaç'ın hazırlamış olduğu, bilimsel metinlerin yanı sıra profesyonel ve kültürel üretimi destekleyen **Kitap Önerisi** bölümüyle okurlarımıza yeni düşünsel perspektifler sunulacaktır. Yeni **MİMARCA**'da genç mimar adayları da önemli bir yer tutmaktadır. Adamızdaki mimarlık bölümlerinde eğitim gören, mezuniyet projeleriyle ulusal ve uluslararası yarışmalara katılan veya ödül alan öğrencilerin çalışmaları **Mezuniyet Sunumları** başlığı altında yayımlanacaktır.

Geçmişten gelen ve zamanla unutulmaya yüz tutmuş bir geleneğimiz ise yeniden canlandırılmaktadır. Odamıza yeni katılan üyelerin mimarlık camiasına tanıtılacağı **Yeni Üyeler** bölümü, **MİMARCA**'nın süreklilik ve kurumsal hafızasını güçlendiren önemli başlıklardan biri olacaktır.

ARCHITECTURAL INSIGHT: Yeni Bilimsel Dergi

Yayın Kurulumuzun aldığı kararlar yalnızca **MİMARCA** ile sınırlı değildir. **KTMMOB Mimarlar Odası**'nın vizyonunu ulusal ve uluslararası düzlemde daha ileriye taşıma hedefi doğrultusunda, yeni bilimsel hakemli dergimiz **ARCHITECTURAL INSIGHT** yayın hayatına hazırlanmaktadır.

ARCHITECTURAL INSIGHT, özellikle Kıbrıs ve Akdeniz coğrafyasında mimari araştırmaları, tasarım yeniliklerini ve mesleki tartışmaları teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Gelenek ile modernite, eğitim ile uygulama, yerel ile küresel perspektifler arasında kurulan eleştirel diyalogu destekleyen bir platform olmayı hedeflemektedir.

Dergi; Türkçe ve İngilizce dillerinde özgün araştırma makaleleri, tasarım temelli çalışmalar, kuramsal denemeler ve eleştirel incelemeleri içerecek; yerel ve bölgesel mimarlık, sürdürülebilir ve dirençli tasarım yaklaşımları, miras ve koruma, uyarlanabilir yeniden kullanım, kentsel tasarım ve planlama, tasarım eğitimi ve pedagojisi, teknoloji ve dijital dönüşüm, uygulama, politika ve mesleki pratikler gibi geniş bir tematik çerçeveyi kapsayacaktır.

2026 yılı içinde yayın hayatına başlaması planlanan **ARCHITECTURAL INSIGHT**'ın kısa sürede alanında referans bir yayın haline gelmesi ve yakın gelecekte uluslararası ve alan indeksleri tarafından taranması temel hedeflerimiz arasındadır.

MİMARCA, geçmişten geleceğe uzanan mimarlık düşüncesinin ortak zemini olmaya devam edecektir. **ARCHITECTURAL INSIGHT** ile de mimarlık alanında eleştirel düşünce ve bilgi üretimi için sürdürülebilir bir platformun adımlarını attığımıza inanıyoruz.

Mesleki tartışmaları derinleştiren ve kolektif üretimi güçlendiren bu yolculuğun, adadaki mimarlık kültürünün gelişmesine katkı sağlamasını ve mimarlık mesleğinin geleceğini birlikte kurma iradesini güçlendirmesini diliyoruz.

Özgür Dinçyürek
Editör

Başkanın Notu

Onur Olguner

Değerli üyelerimiz,

Bugün odamızın önemli yayınlarından biri olan Mimarca Dergisinin yeni sayısıylu buluşuyoruz. Elinizde tuttuğunuz bu 99'uncu sayı, aynı zamanda yenilenen vizyonumuzun ilk somut ürünü olma özelliğini de taşımaktadır.

55-2'nci Dönem'de Prof. Dr. Özgür Dinçyürek başkanlığında yeniden yapılanan Yayın Kurulumuz; üyelerimize yapılan anketler, eski başkanlarımızla gerçekleştirilen görüşmeler ve bizlerle yapılan istişareler doğrultusunda oluşturulan güncellenmiş vizyonuylu Mimarca yayınlarına devam etmektedir.

Bu vesileyle, Mimarlar Odası 55-2'nci Dönem Yayın Kurulu Başkanı Prof. Dr. Özgür Dinçyürek'e ve değerli ekibine, elinizde tuttuğunuz bu yayını ortaya koydukları için gönülden teşekkür ederim.

Benim Mimarca yayınlarıyla tanışmam 2011 yılına denk gelir. O dönemde mesleğe başlayalı henüz dört yıl olmuş, genç bir mimardım. Tuna Veysi abimizle Lefkoşa Bandabulıya'nın restorasyon şantiyesinde çalışıyorduk. Her sabah, Bandabulıya'daki dükkânlardan birinin geçici olarak dönüştürölmesiyle oluşturulan şantiye ofisinde oturur, Tuna Abimizin deyiimiyle "isketto lattemizi" içerek güne başlardık.

Tuna Veysi abimizi tanıyanlar bilir; kendisi bu ülkenin en geniş mimarlık arşivlerinden birine sahiptir. "8" sicil numarasına sahip olan Tuna Abimiz, o günlerde kendi arşivinden Mimarca Dergisi'nin ilk 24 sayısını içeren ciltleri bana emanet etmişti.

O sayfaları tek tek okuyarak, odamızın yarım asrı aşkın süredir ülkemizde verdiği meslek mücadelesini satır aralarından öğrenmiştim. O gün merakla okuduğum bu sayıların, **Kıbrıs Türk Mimarlık Yakın Tarihi** açısından ne denli önemli bir kurumsal hafıza oluşturduğunu bugün çok daha iyi kavırıyorum.

Mimarca Dergisi, genç mimarların mesleğimizi, meslek odamızı ve ülkemizdeki mücadeleye geleneğini özümseyerek tanıyabilecekleri temel bir kaynaktır. Her dönem yürütölen mücadelelerin izlerini taşıyan bu yayınlar, kurumsal hafızamızı koruyacak biçimde kütüphanemizde yerini almaktadır.

Yayın Kurulu vizyonumuzu yenilemek ve güncellemek amacıyla Özgür Hocamızla yaptığımız ilk toplantıya, Mimarca Dergisi'nin 1989 yılında yayımlanmaya başlayan ilk ciltlerinin bir kopyasını da götürmüştüm. Bu baskılar, dönemin mimarlık politikalarını yansıtmanın yanı sıra, o yıllarda odaya üye olmuş ve bugün meslekte 27'nci yılını tamamlayan üyelerimizin fotoğraflarını da içermekteydi. Sayfaları çevirdikçe bu zaman tüneline girmek hoş bir sürpriz olmuştu.

Bugün yeni vizyonla yayımladığımız bu ilk sayının, geçmişten gelen bazı değerli alışkanlıklarımızı yeniden canlandırmasına vesile olmasını temenni ediyorum. Bu vesileyle, elinizde tuttuğunuz bu sayının hazırlanmasında emeği geçen başta 55-2'nci Dönem Yayın Kurulu Başkanı Prof. Dr. Özgür Dinçyürek olmak üzere, tüm yayın kurulu üyelerine ve katkı koyan herkese tekrar teşekkür ederim.

Bu değerli yayınınızın, önümüzdeki on yıllar boyunca genç mimarlara Kıbrıs Türk Mimarlık Yakın Tarihi hakkında ışık tutması dileğimle,

Saygılarımla,

Onur Olguner

KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı

Aktüel: Dünya

Ali Orkun Küçük, Doğa Üzümcüoğlu

ABD Eğitim Bakanlığı, Trump Direktifi Kapsamında Mimarlık Derecesini “Profesyonel Derece” Listesinden Çıkarmayı Düşünüyor.

Trump yönetiminin One Big Beautiful Bill Act (OBBBA) kapsamındaki koşullara göre, ABD Eğitim Bakanlığı (U.S. Department of Education), mimarlık derecesini federal düzeyde “profesyonel derece” olarak saymayı bırakmayı planlıyor. Bu öneri, mimarlık eğitimi etkileyen önemli bir değişiklik olarak öne çıkmakta (Jonas Roche, 2025).

Profesyonel Derece Tanımı ve Etkisi:

Federal düzenlemelerde “profesyonel derece” terimi, belirli mesleklerin başlangıç uygulama yeterliliğini ve lisans gereksinimini karşılayan eğitimleri tanımlamak için kullanılır. Bu tanım doğrultusunda şu anda tıp, hukuk, veterinerlik, diş hekimliği ve teoloji gibi alanlar “profesyonel dereceler” listesinde yer alıyor. Ancak mimarlık bu listede bulunmuyor.

Bu yeni kural taslağı, mimarlık derecesinin “profesyonel” olarak sınıflandırılmasını kaldırarak öğrencilere sağlanacak federal burs sürelerini ve limitlerini azaltacak. Buna göre yeni Repayment Assistance Plan (RAP) programı ile:

Profesyonel derece olarak kabul edilen programlar için yıllık maksimum ~50.000 ABD doları ve toplamda ~200.000 ABD doları burs sınırı olacak.

Profesyonel olarak sayılmayan programlar için yıllık maksimum ~20.500 ABD doları ve toplam ~100.000 ABD doları limit uygulanacak.

Mimarlık derecesi yeni sınıflandırmada profesyonel derece olarak sayılmadığı için, mimarlık eğitimi alan öğrenciler daha düşük burs limitlerine tabi olacaklar (Jonas Roche, 2025).

AIA (American Institute of Architects) Tepkisi:

American Institute of Architects (AIA) bu öneriye karşı çıkıyor. AIA tarafından yapılan açıklamada şöyle deniliyor:

“Mimar unvanı, yıllar süren sıkı eğitim, kapsamlı mesleki sınavlar ve zorlu bir lisanslama süreci sonucunda kazanılır. Bu mesleğin profesyonel olarak tanınmaması, mimarlığın uzmanlığını ve standartlarını göz ardı etmek olur. Burs limitlerinin düşürülmesi, bu profesyonel derecede eğitim alan mimar sayısını azaltacak ve Amerika’nın bu alandaki liderliğine zarar verecektir.” (The American Institute of Architects (AIA), 2025) AIA, federal politikalarda mimarların profesyonel statüsünün uygun biçimde tanınmasını sağlamaya çalışacağını belirtti.

Sonuç:

Bu öneri henüz tamamen yürürlüğe girmiş değildir; ilgili düzenleme, resmi tanımların netleştirilmesi ve kamuoyu değerlendirmesi gibi süreçlerin devam ettiği bir aşamadır. Ancak yürürlüğe girmesi durumunda, federal burs ve kredi limitlerinde öngörülen düşüşün mimarlık eğitimi üzerinde doğrudan olumsuz etkiler yaratacağı açıktır. Özellikle mimarlık öğrencilerinin eğitim masraflarını karşılamak için yararlandıkları finansman kaynaklarının azalması hem

öğrencilerin ekonomik yükünü artıracak hem de mimarlık eğitimine erişilebilirliği olumsuz yönde etkileyecek bir sonuç doğuracaktır.

Değişen İklim / Dönüşen Mimarlık Küresel İklim Eylemi, Yeni Mimarlık Gerçekliği

2025 yılı, mimarlık dünyası için yalnızca yeni bir tasarım dönemi değil, iklim sorumluluğunun yeniden tanımlandığı teknolojik, etik ve ekolojik dönüşüm yılı olarak öne çıkıyor. Kasım ayında Brezilya’nın Belém kentinde gerçekleşen COP 30 (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı), Paris Anlaşması’nın taahhütlerinin yeniden gözden geçirildiği, karbon ayak izinin radikal biçimde azaltılacağı yeni bir küresel mimarlık vizyonu yapı endüstrisini doğrudan hedef alan “net-sıfır” ve “karbon-negatif” hedeflerini resmileştirdi. UNFCCC’nin temel prensipleri arasında yer alan “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar” ilkesi, yapı sektörünü doğrudan etkiliyor. Çünkü küresel karbon salımının yaklaşık %37’si yapı endüstrisinden kaynaklanıyor (UNEP GlobalABC, 2024). Bu nedenle 2025 yılı, mimarlar için yalnızca tasarımın değil; etik, teknik ve çevresel sorumluluğun yeniden inşası anlamına geliyor.

Karbon-Negatif Mimari, Döngüsel Tasarım ve COP30’a Doğru Yeni Trendler Karbon Negatif Yapılar: Atmosferden Karbon Çeken Mimariler

“Yapılar artık karbon salan değil, karbon emen sistemlere dönüşüyor.”

Yeni nesil sürdürülebilirlik yaklaşımları artık “azaltım” değil “negatif emisyon” kavramı üzerine odaklanarak aktif karbon yakalamayı hedefliyor. Karbon-negatif yapılar, yaşam döngüleri boyunca yalnızca düşük emisyon üretmekle kalmıyor, karbonu aktif biçimde atmosferden çekiyor. Bu tür yapılar, sadece teknolojik inovasyon değil; mimarlığın ekolojik ahlakı üzerine yeni bir tartışmayı gündeme getiriyor. Örneğin kenevir betonu, mikrobiyal tuğlalar ve biyoplastik yapı malzemeleri gibi çözümler, karbonu atmosferden çekerek negatif emisyonlu yapılar oluşturuyor.

Döngüsel Mimarlık: Yeni Norm Haline Geliyor

Sürdürülebilirliğin bir sonraki aşaması, yalnızca malzeme seçimi değil, yapının yaşam döngüsünün tamamına odaklanıyor. Döngüsel mimarlık; yapıların yıkım yerine yeniden kullanım odağıyla yapıların sökülebilir, modüler ve dönüştürülebilir olmasını hedefliyor. Bu yaklaşım, “inşa et - kullan - yık” zincirini “inşa et - dönüştür - yeniden kullan” modeline dönüştürmeyi amaçlıyor.

Kopenhag’daki Lendager Group’un Reuse Hub 2025 projesi, kent ölçeğinde malzeme izlenebilirliğini dijital kimliklerle sağlayarak bu akımın Avrupa’daki simgesi haline geldi. Kopenhag Belediyesi için geliştirilen bu merkez, yıkılan binalardan elde edilen beton, tuğla ve ahşap elemanların yeni yapılarda kullanılması için bir “malzeme bankası” olarak hizmet veriyor.

“Yıkım değil, dönüşüm çağındayız. Binalar artık hammadde deposudur.”
- Anders Lendager

COP 30 Hazırlıkları: Küresel Mimarlıkta Karbon Ayak İzini Azaltma Eylemi

COP30, mimarlık sektörünün Paris Anlaşması hedefleriyle yeniden hizalandığı bir konferans olarak. UNFCCC’nin beş temel bileşeni ile “azaltım, uyum, finans, teknoloji, kapasite geliştirme” doğrudan yapı endüstrisini ilgilendiriyor. Hazırlanan Global Buildings and Construction Pledge kapsamında ülkeler, 2030’a kadar: Yeni ve mevcut binalarda net-sıfır karbon hedefi ve Yeşil finansman ve düşük karbonlu malzeme üretimi konularında bağlayıcı taahhütlerde bulunuyor. Ayrıca COP30’da düzenlenen pavilyonda Paris Anlaşması hedeflerini ilerleten dönüştürücü iklim eylemlerini, yenilikleri ve ortaklıkları ön plana çıkararak. UNFCCC ve ortakları tarafından düzenlenen etkinliklerle diyalog, iş birliği ve hikâye anlatımı için bir toplanma alanı oluşturdu. Bu etkinliklerde iklim açısından güvenli bir geleceği şekillendirmek için bir araya gelen ortaklar Amazonlar’a özgü çözümlerden küresel taahhütlere kadar çeşitli dayanıklı, adil ve

sürdürülebilir bir geleceğe giden yollar vurgulandı.

SONUÇ: Mimarlığın Yeni Çağı: Etik, Ekolojik ve Dönüşüm Odaklı

2025 yılı, mimarlığın artık “güzel” değil, “sorumlu” olması gereken bir dönemi simgeliyor.

Küresel ölçekte COP30’un ve IPCC’nin çağrıları, mimarların yalnızca tasarımcı değil, gezegenin aktörü olduğunu yeniden hatırlatıyor.

Karbon-negatif yapı sistemleri, döngüsel tasarım modelleri ve iklimle uyumlu şehir politikaları, mimarlığın teknik pratiğini olduğu kadar ahlaki boyutunu da değiştiriyor. COP 30 sonuç bildirgesinde, yapı sektöründe düşük karbonlu malzeme kullanımı ve dijital tasarım optimizasyonu teşvik edilirken. Özellikle kamu projelerinde ‘karbon muhasebesi zorunluluğu’ 2026 itibarıyla yürürlüğe girecektir.

“İklim değişirken, mimarlık da değişiyor mu yoksa hâlâ aynı temeller üzerine mi inşa ediyoruz?”

Grand Egyptian Museum Kapılarını Açtı: Kültürel Miras İçin Yeni Bir Dönem

Kahire’de, Giza Piramitleri’nin hemen yanı başında konumlanan Grand Egyptian Museum (GEM), uzun yıllardır süren titiz hazırlıkların ardından ziyaretçilerini ağırlamaya başladı. Dünyanın en büyük arkeoloji müzelerinden biri olarak kabul edilen GEM’in açılışı, yalnızca Mısır için değil, küresel kültürel miras alanı açısından da tarihi bir dönüm noktası niteliği taşıyor.

Şekil 1: Grand Egyptian Museum, Fotoğraf: Iwan Baan

Yaklaşık 500 bin metrekarelik devasa bir alana yayılan müze, antik Mısır medeniyetinin binlerce yıllık birikimini çağdaş müzecilik anlayışıyla buluşturuyor (Ahram Online, 2025). Müzenin en dikkat çekici yönlerinden biri, Tutankhamun’a ait eserlerin neredeyse tamamının ilk kez tek bir çatı altında ve bütüncül bir kurgu içinde sergilenmesi (Ali, El-Sayed, & Abdel Nasser, 2024). Bu yaklaşım, ziyaretçilere yalnızca nesneleri görmekle kalmayıp, tarihsel bağlamı ve kültürel sürekliliği de deneyimleme imkânı sunuyor.

Grand Egyptian Museum, mimari açıdan da güçlü bir sembol olarak öne çıkıyor. Piramitlerle kurduğu görsel ve mekânsal ilişki, geçmiş ile günümüz arasında bilinçli bir diyalog yaratıyor. Doğal ışık kullanımı, geniş sergi galerileri ve açık kamusal alanlarıyla müze, kapalı bir sergileme mekânı olmanın ötesine geçerek yaşayan bir kültür ve öğrenme platformu işlevi görüyor.

Müzenin açılışı, Mısır’ın kültürel diplomasi ve turizm politikaları açısından da önemli bir kazanım olarak değerlendiriliyor (Zaki, 2025). GEM’in, bölgeye gelen ziyaretçi sayısını artırması, yerel ekonomiye katkı sağlaması ve Mısır’ın kültürel mirasını uluslararası ölçekte daha görünür kılması bekleniyor. Aynı zamanda müze; araştırma merkezleri, eğitim programları ve dijital arşivleriyle akademik çevreler için de güçlü bir referans noktası oluşturuyor.

Grand Egyptian Museum’un açılışı, yalnızca bir müzenin hizmete girmesi değil; kültürel mirasın korunması, yeniden yorumlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması adına küresel ölçekte umut verici bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Antik Mısır’ın görkemli geçmişi, bu yeni mekânda çağdaş dünyanın diliyle yeniden hayat buluyor.

Frank Gehry: Mimarlığın Sınırlarını Aşan Bir Miras

Frank Gehry’nin vefatı, mimarlık dünyasında derin bir yankı uyandırmış; yalnızca meslek çevrelerinde değil, mimarlığı bir kültür ve sanat pratiği olarak takip eden geniş bir kitlede de büyük bir boşluk hissi yaratmıştır. Çağdaş mimarlığın en ayırt edici ve etkili figürlerinden biri olarak kabul edilen Gehry, yalnızca inşa ettiği yapılarla değil, mimarlık disiplinine kazandırdığı düşünsel cesaret, deneysel yaklaşım ve kalıpları zorlayan tavrıyla da kuşaklar boyunca etkisini sürdürecektir. Onun üretimleri, mimarlığın ne olabileceğine dair yerleşik kabulleri sorgulayan ve bu sorgulamayı yapısal çevre üzerinden görünür kılan nadir örnekler arasında yer alır. Gehry’nin mimarlığı, alışılmış formlara meydan okuyan, yapıyı statik ve donuk bir nesne olmaktan çıkarıp dinamik, akışkan ve deneyim odaklı bir mekânsal anlatıya dönüştüren özgün bir anlayışla şekillenmiştir. Bilbao Guggenheim Müzesi, mimarlık tarihine yalnızca ikonik bir yapı olarak değil, aynı zamanda mimarlığın kentsel, kültürel ve ekonomik dönüşüm üzerindeki etkisini somut biçimde ortaya koyan bir dönüm noktası olarak geçmiştir. Walt Disney Concert Hall, müziğin ritmini ve akışını mimari forma başarıyla tercüme eden mekânsal kurgusuyla dikkat çekerken; Fondation Louis Vuitton, mühendislik, sanat ve mimarlığın şiirsel birlikteliğini temsil eden çağdaş bir anıt niteliği taşımaktadır. Bu yapılar, Gehry’nin mimarlığı bir temsil aracı olmanın ötesine taşıyan vizyonunu açıkça ortaya koymaktadır.

Onun tasarımlarında titanyum ve çelik yüzeyler, ışıkla kurdukları ilişki sayesinde günün farklı saatlerinde sürekli değişen bir ifade kazanır. Akışkan ve parçalı formlar, kentsel bağlamla çatışmak yerine onunla çok katmanlı bir diyalog kurar; yapı, yalnızca uzaktan izlenen bir obje değil, içinde dolaşılabilir, hissedilen ve deneyimlenen bir mekâna dönüşür. Bu yaklaşım, Gehry’yi yalnızca “ikonik yapılar üreten” bir mimar olmaktan çıkarak, mimarlığın algısal, duygusal ve sezgisel boyutlarını yeniden tanımlayan

bir düşünür ve tasarımcı konumuna taşımıştır.

Şekil 2: Mimar Frank Gehry, 1989’da Los Angeles’ta tasarımlarının minyatürleriyle poz veriyor. Fotoğraf: Bonnie Schiffman / Getty Images

Frank Gehry’nin en kalıcı etkilerinden biri de mimarlık eğitime ve genç tasarımcıların hayal gücüne bıraktığı izdir. Onun kariyeri, mimarlığın katı kuralları ve standartlaştırılmış estetik kalıpları içinde sıkışmak zorunda olmadığını; sezgi, deneysellik ve cesaretin, teknik yeterlilik ve mühendislik bilgisi kadar değerli olduğunu açıkça göstermiştir. Bu yaklaşım, özellikle mimarlık stüdyolarında, öğrencilerin farklı düşünme biçimlerine cesaretle yönelmelerine ilham kaynağı olmuştur. Gehry, bu yönüyle yalnızca kendi dönemini değil, geleceğin mimarlık pratiklerini ve tasarım yaklaşımlarını da etkileyen güçlü bir referans noktası olmuştur.

Bugün geline nokta, Frank Gehry’nin geride bıraktığı eserlerin kentlerin silüetlerinde, kamusal mekânlarında ve kültürel belleğinde yaşamaya devam ettiği açıktır. Onun mimarlığı; stüdyolarda çizilen eskizlerde, öğrencilerin sorgulayan bakışlarında, akademik tartışmalarda ve mimarlığın sınırlarını zorlamaya devam eden her yaratıcı girişimde varlığını sürdürmektedir. Gehry, fiziksel varlığın ötesinde, mimarlık kültürünün ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası olarak yaşamaya devam edecek; ürettiği yapılar ve açtığı düşünsel yollarla uzun yıllar boyunca ilham vermeyi sürdürecektir.

Mimar Léon Krier: Kent, Mimarlık ve İnsan Ölçeği Üzerine Kalıcı Bir Miras

Kent kuramı ve mimarlık alanında 20. yüzyılın en etkili figürlerinden biri olan Mimar Léon Krier, vefatıyla mimarlık dünyasında derin bir boşluk bırakmıştır. Modernist şehircilik anlayışına yönelik güçlü eleştirileri ve insan ölçeğini merkeze alan yaklaşımıyla tanınan Krier, yalnızca tasarladığı yapılarla değil; geliştirdiği düşünsel çerçeveye de mimarlık ve planlama disiplinlerini derinden etkilemiştir.

Lüksemburg doğumlu Léon Krier, özellikle geleneksel kent formu, yaya odaklı yerleşimler, karma kullanımlı mahalleler ve yerel mimari kimlik kavramlarını savunmasıyla öne çıkmıştır. Modernizmin tekil, parçalı ve otomobil merkezli kent modellerine karşı geliştirdiği eleştirel duruş, onu çağdaş şehircilik tartışmalarının merkezine taşımıştır. Krier'e göre kent, yalnızca işlevsel bir sistem değil; sosyal ilişkilerin, kamusal yaşamın ve kültürel sürekliliğin mekânsal karşılığıdır.

Krier'in fikirleri, özellikle Yeni Gelenekselcilik (New Urbanism) akımı üzerinde belirleyici olmuş; insan ölçeğini, kamusal mekânın sürekliliğini ve mimari bütünlüğü savunan pek çok yaklaşımın teorik zeminini oluşturmuştur (Krier & Salingaros, 2001). ABD'deki Seaside gibi yerleşimler ve Avrupa'daki çeşitli kentsel tasarım projeleri, onun düşüncelerinin pratikteki yansımaları olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda Prens Charles (III. Charles) ile yürüttüğü çalışmalar ve Poundbury yerleşimi, Krier'in fikirlerinin geniş kitlelerce tartışılmasına vesile olmuştur.

Akademik üretimleri, çizimleri ve metinleriyle mimarlık öğrencileri ve araştırmacılar için önemli bir referans noktası olan Léon Krier, mimarlığı yalnızca estetik veya teknik bir mesele olarak değil, etik, kültürel ve toplumsal bir sorumluluk alanı olarak ele almıştır (Samalavičius, 2013). Bu yönüyle, günümüzde sürdürülebilirlik, yerellik, kimlik ve kamusal yaşam ekseninde yürütülen pek çok tartışmanın öncülerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 3: Kralın en sevdiği mimar: Léon Krier. Fotoğraf: Paul Grover

Léon Krier'in vefatı, mimarlık dünyası için önemli bir kayıp olmakla birlikte; kent ve mimarlık üzerine geliştirdiği eleştirel düşünce mirası, gelecek kuşaklar için yol gösterici olmaya devam edecektir. İnsan ölçeğini, kamusal mekânı ve kentsel yaşamın bütüncül niteliğini savunan bu güçlü entelektüel duruş, Krier'i mimarlık tarihinin kalıcı figürleri arasına yerleştirmiştir.

Ödüller ve Yarışmalar

Pritzker Mimarlık Ödülü

Şekil 4: Liu Jiakun Tarafından Tasarlanan Luyeyuan Taş Heykel Müzesi, Fotoğraf: Bi Kejian

Mimarlığın Nobel'i kabul edilen 2025 Pritzker Ödülü, Çinli mimar Liu Jiakun'a verildi. Jüri, Jiakun'u geleneksel Çin unsurlarını nostaljiye kaçmadan modern tasarımla harmanladığı ve "sıradan insanların günlük yaşamına öncelik veren" projeleri için onurlandırdı. Özellikle Chengdu'daki Luyeyuan Taş Heykel Müzesi ve West Village projeleri bu yıl tekrar gündeme oturdu.

AIA Gold Medal 2025

Şekil 5: Deborah Berke ve Mimarları (TenBerke) Tarafından Yeniden İşlevlendirilen Richardson Olmsted Kampüsü'ndeki Henry Oteli, Fotoğraf: Christopher Payne/Esto

Amerikan Mimarlar Enstitüsü'nün (AIA) en yüksek onur ödülü olan 2025 Gold Medal, Amerikalı mimar ve eğitimci Deborah Berke'ye verildi.

Neden Deborah Berke? Berke, "dönüştürücü" mimarlık anlayışıyla tanınıyor. Sadece yeni binalar inşa etmek yerine, mevcut yapıların potansiyelini ortaya çıkaran adaptif yeniden kullanım (adaptive reuse) projeleriyle sektörde öncü bir rol oynadı.

Eğitimci Kimliği: Yale Mimarlık Okulu'nun ilk kadın dekanı olma unvanını taşıyan Berke, mimarlık eğitiminde kapsayıcılık, sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk konularını merkeze almasıyla jürinin takdirini topladı.

Öne Çıkan Projeleri: Buffalo'daki Richardson Olmsted Complex (psikiyatri merkezinden otele dönüşüm) ve Princeton Üniversitesi Yerleşkesi binaları, onun bağlama duyarlı ve insan odaklı tasarım dilinin en iyi örnekleridir.

AIA Gold Medal 2026

Şekil 6: Shigeru Ban ve Mimarları Tarafından Tasarlanan Centre Pompidou-Metz, Fotoğraf: Didier Boy de la Tour

Mimarlık dünyasının en prestijli ödüllerinden biri olan The American Institute of Architects (AIA) Gold Medal ödülünün 2026 yılı kazananı olarak Japon mimar Shigeru Ban açıklandı.

Neden Seçildi? Shigeru Ban, kâğıt borular gibi alışılmadık malzemelerle yaptığı strüktürel deneylerin yanı sıra, dünya genelindeki afet bölgelerinde gerçekleştirdiği gönüllü insani yardım çalışmalarıyla bu ödüle layık görüldü.

Önemi: Shigeru Ban, 2019'dan bu yana bu ödülü alan ilk ABD dışından mimar olma ünvanını taşıyor. Ödül, Haziran 2026'da San Diego'daki AIA Konferansı'nda takdim edilecek.

Mies van der Rohe Avrupa Mimarlık

Şekil 7: 2025 Mies van der Rohe genç yetenek ödülü kazanan Brave New Axis projesi

Ödülleri 2025

Genç Yetenek Ödülleri 2025 edisyonunda Atina Ulusal Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden Brave New Axis şehir planlama projesi yapı kategorisinde ödüllendirilirken, Berlin Teknik Üniversitesi'nden Forest & Phoenix ve Bauhaus Universität Weimar Mimarlık ve Şehircilik Fakültesinden Hotel Interim çalışmaları toplum kategorisinde yeniden kullanım ve kolektif direnç odaklı yaklaşımları ile ödüllendirildi.

EUMies Awards 2026'nın seçilen 7 finalist projesi Avrupa mimarisinin geleceğine örnek teşkil eden değeriyle öne plana çıkıyor. Bu eserler, mimarının yerel koşullara ve daha geniş toplumsal sorunlara nasıl yanıt verebileceğini, yaşamı, öğrenmeyi bir araya getirerek kapsayıcı, yüksek kaliteli ortamlar yaratılabilirliğini gösteriyor.

Şekil 8: 2025 Mies van der Rohe genç yetenek ödülü kazanan Forest & Phoneix projesi

Arkitera İşveren Ödülleri & Yapı Ödülleri

Şekil 9: Yazgan Tasarım Mimarlık Tarafından Tasarlanan Eczacıbaşı Spor Salonu, Fotoğraf: Cemal Emden

Arkitera işveren ödülü bu yıl kamu ve özel sektör kategorilerinde toplam 5 farklı kuruma ödül verildi. Calumeno Mozolesi seçici kurul teşvik ödülüne layık görülürken, özel sektör kategorisinde Eczacıbaşı Spor Salonu ve TEGV Van Nirun Şahingiray Eğitim Parkı projeleri, nitelikli bir mimar-işveren diyalogunun sonucu olarak öne çıkan kazananlar arasında yer aldı.

Soane Medal 2025

Şekil 10: Madelon Vriesendorp ve Rem Koolhaas Tarafından Tasarlanan The City of the Captive Globe Project

Office for Metropolitan Architecture (OMA) kurucu ortağı Madelon Vriesendorp, mimari düşünceye ve görsel kültüre katkılarından dolayı Soane Madalyası ile onurlandırıldı.

RIBA Stirling Prize 2025

Şekil 11: Witherford Watson Mann Tarafından Tasarlanan Apple Blue Almshouse, Fotoğraf: Philip Vile

Birleşik Krallık'ın en iyisi olarak seçilen Witherford Watson Mann tarafından tasarlanan Appleby Blue Almshouse projesi geleneksel yaşlılar evini yeniden yorumlayarak, Londra'nın Bermondsey bölgesinde yaşlılar için yüksek kalitede yaşam koşulları sunan sosyal toplu konutlar ödüllendirildi.

Ağa Han Mimarlık Ödülü 2025

Şekil 12: Han Tümerterkin ve Mimarları Tarafından Tasarlanan Rami Kütüphanesi, Fotoğraf: Cemal Emden

16. döngüde Türkiye'den Han Tümerterkin ve mimarlarının tasarımı olan Rami Kütüphanesi kısa listeye girerek büyük bir başarı elde etti. Toplam 7 proje Eylül 2025'te kazanan olarak ilan edildi.

Etkinlikler ve Fuarlar

2025-2026 Takvim Odaklı Kapsam:

8-13 Nisan 2025

Salone del Mobile / Milan Design Week (Milano)

Mobilya ve tasarım dünyasının en önemli buluşmalarından biri olan etkinlik, mimarlık ve iç mekân profesyonellerinin yoğun katılım gösterdiği sergiler, enstalasyonlar ve haftaya yayılan kapsamlı programlara ev sahipliği yapıyor.

10 Mayıs – 23 Kasım 2025

Biennale Architettura 2025 (Venedik Bienali, Venedik)

La Biennale di Venezia'nin 19. Uluslararası Mimarlık Sergisi, küratör Carlo Ratti liderliğinde geniş kapsamlı ana sergiye ek olarak paralel sergiler, paneller ve araştırma odaklı etkinliklerle mimarlık gündemini belirliyor.

Haziran 2025 (tüm ay)

London Festival of Architecture (Londra)

Haziran ayı boyunca Londra genelinde düzenlenen festival; sergiler, mimarlık yürüyüşleri, kamusal alan etkinlikleri ve paneller aracılığıyla mimarlığı kent ölçeğinde tartışmaya açıyor.

21 Temmuz – 3 Ağustos 2025

AURA & İPA Yaz Akademisi (İstanbul, Türkiye)

Genç mimarlar ve öğrenciler için düzenlenen yaz akademisi; atölye çalışmaları, seminerler ve üretim odaklı programlarla mimarlık pratiğine deneyimsel bir yaklaşım sunuyor.

19 Eylül 2025 – 28 Şubat 2026

Chicago Architecture Biennial 2025: "SHIFT" (Chicago)

"SHIFT" temasıyla düzenlenen bienal, mimarlığın sosyal, çevresel ve mekânsal dönüşümlerle ilişkisini ele alan sergiler ve kamusal programlar aracılığıyla küresel tartışmalara zemin hazırlıyor.

13-18 Ekim 2025

Arch Film Fest (İstanbul, Türkiye)

Mimarlık, kent ve mekân temalı belgesel ve filmlerin gösterildiği festival, söyleşiler ve özel seçkilerle disiplinler arası bir platform sunuyor.

12-14 Kasım 2025

World Architecture Festival (WAF) 2025 (Miami Beach Convention Center, Miami)

Dünya çapında projelerin sunulduğu, yarışmalar ve konferanslarla desteklenen WAF; mimarlık pratiğinin güncel yönelimlerini tartışan uluslararası bir buluşma noktasıdır.

19-22 Kasım 2025

MADE expo / Fiera Milano (Milano)

Yapı, inşaat ve mimarlık sektörüne yönelik büyük ölçekli endüstri fuarı; sergiler, konferanslar ve teknoloji gösterimleriyle sektördeki yenilikleri bir araya getiriyor.

5 Aralık 2025

RIBA Colin Rowe Lecture – Valerie Sadoun (Londra, Birleşik Krallık)

RIBA tarafından düzenlenen prestijli konferans serisinin bu edisyonunda, Valerie Sadoun mimarlık kuramı ve çağdaş pratikler üzerine bir konuşma gerçekleştiriyor.

2025

Archiprix International (Rotterdam, Hollanda)

Dünya genelindeki mimarlık okullarından seçilen en iyi bitirme projelerinin sergilendiği uluslararası platform, genç mimarların üretimlerini görünür kılıyor.

6-9 Ocak 2026

ICFE 2026 Halı ve Zemin Fuarı (İstanbul, Türkiye)

Zemin kaplamaları ve iç mekân yüzeylerine odaklanan fuar; sektör profesyonellerini yeni ürünler ve teknolojilerle buluşturuyor.

27-31 Ocak 2026

Uluslararası Mobilya Fuarı (İstanbul, Türkiye)

Mobilya ve iç mekân tasarımına yönelik uluslararası katılımlı fuar, tasarımcılar ve üreticiler için önemli bir ticaret ve etkileşim platformu sunuyor.

3 Şubat 2026

RIBA Future Leaders (Londra, Birleşik Krallık)

Mimarlık pratiğinde liderlik, yönetim ve gelecek vizyonlarına odaklanan etkinlik, genç ve orta kariyerli mimarlar için ilham verici bir buluşma niteliği taşıyor.

4 Şubat 2026

RIBA AI in Practice Summit (Londra, Birleşik Krallık)

Yapay zekânın mimarlık pratiğine etkilerinin ele alındığı zirve; tasarım, üretim ve mesleki etik konularında güncel tartışmaları gündeme getiriyor.

1-4 Nisan 2026

10. Uluslararası Koruma, Restorasyon, Arkeoloji, Müzecilik Teknolojileri Fuarı ve Konferansı – İstanbul, Türkiye

14-17 Nisan 2026

31. Uluslararası Doğaltaş ve Teknolojileri Fuarı – İzmir, Türkiye

20-26 Nisan 2026

Milano Design Week – Milano, İtalya

27-30 Nisan 2026

Yapı Fuarı Turkeybuild İstanbul – İstanbul, Türkiye

6-9 Mayıs 2026

Konya Asansör ve Teknolojileri Fuarı – Konya, Türkiye

20-21 Mayıs 2026

ARCHITECT@WORK Brussels 2026 (Brüksel)

Architect@Work ayrıca farklı şehirlerde (Düsseldorf, Kortrijk vb.) tekrar eder.

3-6 Haziran 2026

18. Uluslararası İş ve İnşaat Makina, Teknoloji ve Aletleri İhtisas Fuarı – İstanbul, Türkiye

17-19 Haziran 2026 - 10. Paintistanbul & Turkcoat - İstanbul, Türkiye

28 Haziran - 2 Temmuz 2026

UIA World Congress of Architects/UIA-2026BCN (Barcelona)

Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) tarafından düzenlenen dünya kongresi - 10.000+ profesyonel beklentisiyle Barcelona'da; ülke/şehir genelinde çok sayıda paralel etkinlik ve sergi gerçekleşecek. Barcelona aynı zamanda 2026 "World Capital of Architecture" programını yürütüyor.

9-12 Eylül 2026

NOBEL KAPEX FAIR 2026 - Kayseri, Türkiye

12-20 Eylül 2026

London Design Festival - Londra, Birleşik Krallık

30 Eylül - 3 Ekim 2026

A-TECH - İstanbul, Türkiye

7-10 Ekim 2026

Peyzaj İstanbul Fuarı - İstanbul, Türkiye

Dünyadan Kısa Haberler

• 2025'te "net-sıfır" karbon binalar artık lüks konut projelerinin ana pazarlama argümanı haline geldi. Özellikle sel ve fırtına gibi doğal afetlere dayanıklı, kendi enerjisini üreten ve yağmur suyunu depolayan "dirençli mimari" çözümleri küresel ölçekte yaygınlaştı.

• Expo 2025 Osaka (The Grand Ring) Sou Fujimoto tarafından tasarlanan, dünyanın en büyük ahşap yapılarından biri olan devasa ahşap halka, sergi alanının merkezini oluşturdu ve sürdürülebilir ahşap mimarisinin gücünü kanıtladı.

• Guggenheim Abu Dhabi Frank Gehry imzalı müze, on yılı aşkın bir inşaat sürecinin ardından Saadiyat Adası'nda kapılarını 2026 yılında açarak bölgenin kültürel çehresini değiştirmesi bekleniyor.

• Biyofilik Tasarım Binaların içine entegre edilen dikey bahçeler ve iç mekân ormanları 2025 projelerinde standart hale geldi. Sadece estetik değil, ruh sağlığı ve hava kalitesi odaklı "yaşayan binalar" ön plandaydı.

• Yapay Zekâ ve VR/AR: Tasarım sürecinde yapay zekâ (AI) kullanımı, malzeme verimliliğini %30'a varan oranlarda artırdı. Müşterilere yönelik VR (Sanal Gerçeklik) turları artık satış ofislerinin vazgeçilmezi oldu.

• "Sessiz Mimari" ve Sıcak Minimalizm: Karmaşık ve iddialı formlar yerini; taş, ahşap ve kireç sıva gibi doğal dokuların hissedildiği, insanı yormayan, dingin mekanlara bıraktı.

• Modüler ve Adaptif Dönüşüm: yeni bina inşa etmek yerine, eski binaların modern ihtiyaçlara göre yeniden işlevlendirilmesi (Adaptive Reuse) karbon

ayak izini düşürmek adına en büyük trendlerden biri oldu.

• 2025 Mimari ödülleri, "parıltılı" binalardan ziyade; barınma krizine çözüm üreten, afetlere dayanıklı ve yerel malzemeyle teknolojiyle buluşturan projelere yönelmiş durumda.

• Yale Mimarlık Okulu'nun uzun süreli dekani, mimar ve tarihçi Robert Stern (1939 – 27 Kasım 2025), 86 yaşında hayatını kaybetti.

• Britanya'nın en önemli modern mimarlarından biri ve RIBA Altın Madalyası sahibi Sir Nicholas Grimshaw (1939 – 15 Eylül 2025), 85 yaşında vefat etti.

• Diller Scofidio + Renfro (DS+R) ofisinin kurucularından, vizyoner mimar Ricardo Scofidio (1935 – 7 Mart 2025) 89 yaşında aramızdan ayrıldı.

• Peyzaj mimarlığında devrim yaratan ve "Sünger Şehir" (Sponge Cities) kavramının yaratıcısı olan Çinli mimar Kongjian Yu (1963 – 23 Eylül 2025), Brezilya'da bir uçak kazasında trajik bir şekilde hayatını kaybetti.

Kaynakça:

Jonas Roche, D. (2025, November 24). U.S. Department of Education may delist architecture as professional degree under Trump directive. The Architect's Newspaper. <https://www.archpaper.com/2025/11/architecture-degree-trump-directive/>

The American Institute of Architects (AIA). (2025, November 21). AIA opposes federal policy failing to recognize architects as professionals. The American Institute of Architects (AIA). <https://www.aia.org/about-aia/press/aia-opposes-federal-policy-failing-recognize-architects-professionals>

Ahram Online. (2025, May 13). Grand Egyptian Museum to serve as int'l hub for Egyptology studies: Tourism minister. Retrieved December 25, 2025, from Ahram Online website: <https://english.ahram.org.eg/News/546145.aspx>

Ali, N., El-Sayed, A., & Abdel Nasser, A. (2024).

Digital transformation at the Grand Egyptian Museum. Cybrarians Journal, (73), 216–233. <https://doi.org/10.70000/cj.2024.73.625>

Zaki, G. (2025). Enhancing the value of research in today's Egypt. Cairn Info. Retrieved from <https://shs.cairn.info/cairntalk-enhancing-the-value-of-research-in-todays-egypt?lang=en>

Krier, L., & Salingaros, N. (2001). The Future Of Cities: The Absurdity of Modernism. Retrieved December 25, 2025, from "Patterns" Digital Library website: <https://patterns.architecture.net/doc/az-cf-226117>

Samalavičius, A. (2013). Modernity and its discontents: A conversation with architect and urban planner Leon Krier. Journal of Architecture and Urbanism, 37(4), 227–230. <https://doi.org/10.3846/20297955.2013.859445>

Aktüel: Oda Doğa Üzümcüoğlu

Akademik Kurul, “Mesleğe Kabul Tüzüğü” Gündemli Toplantısını Gerçekleştirdi.

55. Dönem’de aktif bir şekilde ve paydaşların yoğun katılımıyla gerçekleştirilen Mimarlar Odası Akademik Kurul toplantıları, 22 Ocak 2025 Çarşamba günü Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner’in başkanlığında, YÖDAK Başkanı Prof. Dr. Hasan Amca ve ülkemizdeki üniversite temsilcilerinin katılımıyla yapıldı. Yeniden çalışılması amacıyla Hukuk Dairesi tarafından odamıza iletilen “Mesleğe Kabul Tüzüğü”, üniversitelerin paydaşlığını artıracak ve ekonomik sürdürülebilirliğini garanti altına alacak şekilde yeniden yapılandırılacak. Bu kapsamda oluşturulan komite, çalışmalarını tamamladıktan sonra hazırladığı taslağı yönetim kuruluna sunacak. Çalışmalar sırasında, söz konusu tüzüğün mimarı olan Mimarlar Odası 54. Dönem Başkanı Kozan Uzunoğlu’na da danışılarak ilerlenmektedir.

Kıbrıslı Türk Mimarlar Odası ile Kıbrıslı Rum Mimarlar Odası arasında ilişkileri güçlendirmek adına 2025 yılında toplantılar gerçekleştirildi

25 Ocak 2025 tarihinde gerçekleşen ilk toplantıda, Kıbrıslı Türk Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner ile Kıbrıslı Rum Mi-

marlar Odası Başkanı (Cyprus Architects Association) Alkis Dikaios’un başkanlığında yapıldı. İki oda üyeleri arasındaki ilişkileri güçlendirmek, ortak projeler hazırlamak ve uluslararası söyleşiler düzenlemek gibi önemli konular konuları ele alındı.

Bir diğer toplantı, Mimarlar Odası Merkez Bina’sında 03 Temmuz 2025 tarihinde yapıldı. ETEK Koordinatörü Andreas Constantinides Kıbrıslı Rum Mimarlar Odası Başkanı Alkais Dikaios, Genel Sekreteri Marios Kazamais katıldı.

KTMMOB ve ETEK İki Toplumlu Ortak Çalışmalar kapsamında organize edilen toplantıda sosyal etkinlikler ve potansiyeller üzerine görüşler ve temenniler dile getirildi.

Mimarlar Odası’nda Akademi-Meslek İşbirliği Görüşmeleri Devam Ediyor

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi, Rektörü ve Mimarlık Fakültesi Ekibi

Yakın Doğu Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

KTMMOB Mimarlar Odası olarak akademi-meslek işbirliği kapsamında 2025 yılı boyunca üniversitelerle yürütülen temaslar sürdürülmüştür. Bu çerçevede UKÜ, YDÜ ve BAÜ temsilcileri Odamızı ziyaret ederek mesleki işbirliği, eğitim süreçleri ve ortak çalışmalar üzerine görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Gerçekleşen ziyaretler, mimarlık eğitimi ile mesleki uygulama arasındaki bağın güçlendirilmesi ve ortak projelerin geliştirilmesi açısından önemli bir adım olmuştur.

KTMMOB İnşaat Mühendisleri Odasından Teşekkür Ziyareti

KTMMOB Mimarlar Odası’nın KTMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Mehmet Göze (Asi) Yapı Malzemeleri ve Zemin Mekaniği Laboratuvarına yapılan teknik destek ve katkılarından dolayı teşekkür etmek üzere KTMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Abdullah Ekinci, Genel Sekreter Ahmed Erkmen ve Sayman Hüsnü Coşan Mimarlar Odasını ziyaret etti.

Yeni Üyelerimizle Kahve Toplantıları Başlatıldı

SMGM süreçlerini tamamlayarak uygulamacı üye kaydını tamamlayan yeni üyelerimiz ile ilişkileri güçlendirmek, meslek odası kültürünü paylaşmak ve bilgi alışverişi için iletişim kanallarını güçlendirmek için yapılmaya başlanan Kahve Toplantıları’nın ilki Mimarlar Odası Merkez Binasında Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner ve üyeler ile birlikte gerçekleştirildi.

Meslek, oda ve diğer konuların konuşulduğu toplantıda yeni komiteler kurulması için yapılan öneriler olumlu karşılanırken, samimi sohbet ortamında mimarlık konuşuldu.

Vize Bürosu Ad-Hoc Komite Çalıştayı Yapıldı

KTMMOB Yönetim Kurulu, Teknik ve Kitabet Personeli, Ad-Hoc Komite Vize Bürosu uygulamalarını güçlendirmek, kurumsallaştırmak ve olası sorunları gidermek amacıyla çalıştay düzenlendi. Çalıştayda vizeye iletilen ve Ad-Hoc Komite üyelerine ulaştırılan uygulamadaki muallaklıklar ayrı ayrı ele alınarak ilerlenildi. Vize Bürosu teknik ve kitabet personelinin katıldığı Ad-Hoc Komite Çalıştayları 4 aylık aralıklarla tekrarlanarak devam edecek. Bu yoğun çalışmalar ile vize bürosunun güçlenmesi, daha kurumsal hale gelmesi ve hızlanması hedeflenmektedir.

Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum Mimarların ortak yayını "Kıbrıs'ın İbadet Binaları" Kitabının tamamlanma çalışmaları görüşüldü

Kıbrıs Bilim ve Teknik Odası (ETEK) ile Kıbrıs İnşaat Mühendisleri ve Mimarlar Örgütü (CCEAA), Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (KTMMOB) Mimarlar Odası'na bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyarete kitabın koordinatörü ve eski KTMMOB Başkanı Zihni Turkan ile kitabın hazırlandığı dönemde Mimarlar Odası Başkanlığı görevini yürüten ve hâlen

KTMMOB Genel Sekreterliği'ni üstlenen Türker Aktaç da katıldı. Mimarlar Odası Yayın Kurulu tarafından yürütülen ve bürokratik engeller nedeniyle yıllardır tamamlanamayan iki toplumlu Kıbrıs'ın İbadet Binaları kitabının bitirilmesi için yol haritası belirlendi.

Zahra Sokak Binası kullanımını güncelleyerek üyeye hizmet verecek çalışma yapılacaktır.

Kıbrıs Türk Mimarisini Koruma Vakfı ve Mimarlar Odası kullanımında olan Zahra Sokak'taki eski merkez binası, önemli değişiklikler yapılarak üyelerimizin ve mimarlık öğrencilerinin gün içerisinde çalışabilecekleri bir çalışma ortamına dönüştürülüyor. Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner, Yazman Cemal Aktunç, Yönetim Kurulu Üyesi Cem Toksoy, Kıbrıs Türk Mimarisini Koruma Vakfı Vakıf Üyesi Kerime Darbaz, Uluç Çağrı Kabataş ve Sadık İnceer binayı yerinde inceledi. Mimarların birlikte çalışabileceği, bilgilerini ve görüşlerini paylaşabileceği bu çalışma ortamı (workspace) için ilk adım atıldı.

KTMMOB Mimarlar Odası tarafından 11 Nisan 2025 tarihinde düzenlenen Mimar Sinan Haftası Etkinliği Söyleşisi, üyelerin yoğun katılımıyla BTHK Salonu'nda gerçekleştirildi.

Etkinlikte, mimarlık camiasının değerli isimlerinden Doğan Hasol, A. Hayzuran Hasol ve Ayşe Hasol Erkin bizlerle. Söyleşi, interaktif bir formatta ilerleyerek soru-cevaplarla güzelleşti; mimarlık mesleği, mimarlık tarihinin önemli ismi Mimar Sinan ve mesleğin günümüzdeki yansımaları üzerine verimli bir sohbet gerçekleştirildi.

Doğan Hasol ve HAS Mimarlık ile iletişim kurulmasına aracılık eden değerli üyemiz Mimar Yusuf Özerdem'e teşekkür ederiz. Aynı zamanda söyleşi sürecinde, yönetim kurulu üyesi İpek Yaraloğlu ile birlikte üstlendiği moderatörlük görevinden dolayı da kendisine ayrıca teşekkür ederiz.

Özellikle Doğan Hasol'un aramızda olması, tüm katılımcılar için büyük bir mutluluk ve onur kaynağı oldu. Mimarlık camiasına önemli katkılar sağlayan bu değerli isimleri ağırlamaktan gurur duyduk. Kendilerine ve etkinliğimize katılım gösteren tüm üyelerimize teşekkür ederiz.

"Mimarlar Odası'nda Üniversitelerle İşbirliği Kapsamında Mesleki Seminerler Gerçekleştirildi

KTMMOB Mimarlar Odası olarak üniversitelerle yürütülen işbirliği kapsamında, mesleki gelişime katkı sağlayan çeşitli alanlarda seminerler düzenlenmiştir. Bu çerçevede alanında değerli isimler Odamızda ağırlanmıştır.

GAÜ işbirliğiyle Sinan Kayakıran, YDÜ işbirliğiyle Prof. Dr. Şengül Öymen Gür ve UKÜ işbirliğiyle Prof. Dr. Alper Ünlü gerçekleştirilen etkinliklerde bilgi ve deneyimlerini meslektaşlarla paylaşmıştır. Seminerler, akademi ve meslek pratiği arasındaki etkileşimi güçlendiren önemli buluşmalar olmuştur."

Girne Amerikan Üniversitesi, Mimarlık, Tasarım ve Güzel Sanatlar Fakültesi ile "Yangının Taşıyıcı Sistem Üzerindeki Etkisi ve Mimarlar için Deprem Sonrasında Yıkılan veya Hasar Gören Yapılarda Hasar Tespiti, Delil Toplama ve Bilirkişi Raporu Oluşturulması" konulu Yüksek Mimar Sinan Kayakıran Semineri

Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ile "Mimarlık ve Mekân" konulu Prof. Dr. Şengül Öymen Gür Semineri

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi'nin Uluslararası Tasarım Festivali etkinlikleri

Mimarlar Odası'ndan Gazimağusa Ticaret Lisesi'ne engelli tuvaleti ve rampa kazandırdı.

Mimarlar Odası'ndan engelsiz eğitim için örnek adım atıldı. Gazimağusa Ticaret Lisesi'ne engelli tuvaleti ve rampa kazandırıldı; Başkan Olguner, "Kuzey Kıbrıs'ta engelleri kaldırmak mümkündür" dedi. Mimarlar Odası, engelli bireylerin eğitim kurumlarında daha erişilebilir bir ortamda eğitim alabilmeleri amacıyla yürüttüğü "Engelsiz Okul" projesi kapsamında Gazimağusa Ticaret Lisesi'nde engelli öğrencilerin kullanımına uygun tuvalet ve rampa kazandırdı. Mimarlar Odası'ndan yapılan açıklamaya göre, Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner, Oda Saymanı Mustafa Dinsev ve Cumhurbaşkanlığı Engelliler Komitesi Başkanı Ahmet Akdeniz, dün Gazimağusa Ticaret Lisesi'ni ziyaret ederek tamamlanan engelli tuvaleti ve rampa uygulamalarını yerinde inceledi.

Proje kapsamında, 2024 yılı Kasım ayında aynı heyet okulda bir inceleme gerçekleştirmiş ve erişilebilirlik ihtiyaçlarını tespit etmişti. Yapılan planlama ve teknik çalışmalar sonucunda, engelli bireylerin kullanımına uygun rampalar ve tuvalet Mimarlar Odası tarafından hibe edilerek okula kazandırıldı.

Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner ise 2012 yılından bu yana engelli bireylerin kamusal alanlarda aktif ve eşit biçimde yer alabilmesi için mücadele verdiklerini belirtti.

"Mimarlar Odası olarak, engelli birey-

lerin erişilebilirlik standartlarının oluşturulması, yasal zemine oturtulması ve uygulamaya geçmesi süreçlerinde hep ön saflarda yer aldık. Teknik destek sunmaya devam ediyoruz." Diye konuşan Olguner, bu projenin diğer sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektöre de ilham vermesini umduğunu söyledi.

"Eğitim kurumlarımızın 'Engelsiz Okul' kapsamındaki eksikliklerinin giderilmesi büyük önem taşımaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta engelleri kaldırmak mümkündür; yeter ki hepimiz elimizi taşın altına koyalım." şeklinde konuşan Olguner, bu tür fiziksel düzenlemelerin yalnızca teknik çözümlerden ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal farkındalık açısından da ciddi kazanımlar sağladığını vurguladı.

2025 Yılında da SMGM Eğitimleri Devam Etti

Autodesk Revit Eğitimi – Şifa Arı

Dijital Vize Platformu Kullanımı Eğitimi - Erçim Uluğ

Autodesk Revit Eğitimi - Gaye Şenyaza

Dijital Vize Platformu Kullanımı Eğitimi - Erçim Uluğ

Mimarlar Odası 2024 Faaliyet Raporu AKM'de Üyelerle Paylaşıldı

Başkan Onur Olguner ve yönetim kurulu üyelerinin katılımıyla gerçekleşen sunumda, Mimarlar Odası'nın Mart 2024 – Nisan 2025 dönemine ait faaliyet raporu 27 Mayıs 2025 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi'nde (AKM) üyelerle paylaşıldı.

Sunumda aşağıdaki başlıklar altında yürütülen çalışmalar özetlendi:

- Seminerler
- Çalıştay
- Yurt Dışı Teknik Gezi
- Yurt Dışı Temsilîyet Ziyaretleri

- Belediyelerle Görüşmeler
- Yarışmalar Kapsamında Görüşmeler
- İmar Konularında Ad Hoc Çalışmalar
- Üniversite Görüşmeleri ve İş Birlikleri

Bunlara ek olarak, Oda'nın mali durum raporu da katılımcılarla paylaşılmıştır. Katılım gösteren tüm üyelerimize teşekkür ederiz. Faaliyet raporumuz www.mimarlarodasi.org adresinden çevrimiçi olarak da erişime açıktır.

KKTC Başbakanlık altında kurulmuş "Afet Riski Altındaki Yapıların Dönüştürülmesi (ARAYD) Yasası" komitesinde haftalık katılım ile odamız çalışmaya devam ediyor.

17'inci toplantısını gerçekleştiren komitede deprem riski taşıyan binaların yenilenerek dönüşmesi ile ilgili kapsamlı bir çalışma ele alınıyor. Bu çalışma sayesinde ülkemizdeki depremde riskli olan binaların yenilenerek tekrardan inşa edilmesi sağlanacak. İnşaat Mühendisleri Odası, Şehir Plancıları Odası, Şehir Planlama Dairesi ve Başbakanlık personeli ile yapılan çalışmalar ülkemizdeki deprem riskini azaltacak önemli yasanın geçmesi için toplantılarına devam ediyor.

Lefkoşa Türk Belediyesi Yetkilileri, UNDP Tarafından Finanse Edilen Kanlıdere Rehabilitasyon Projesi Kapsamında Mimarlar Odası'nı Ziyaret Etti

UNDP tarafından finanse edilen Kanlıdere Rehabilitasyon ve Yürüyüş Yolları Projesi'nin izinlendirme sürecinde, Şehir Planlama Dairesi'nden planlama onayı alan ve ardından vize aşamasına gelen proje kapsamında Lefkoşa Türk Belediyesi, KTMMOB Mimarlar Odası'nı ziyaret etti.

Projeyi meslek odalarından vizeletme iradesini ortaya koyan Lefkoşa Türk Belediyesi ile yapılan toplantıya KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner ile Oda Yazmanı Cemal Aktunç ev sahipliği yaptı. Lefkoşa Türk Belediyesi adına ise Danışman Erdoğan Bekiroğlu, Müdür Muavini Derviş Ener ve projeyi yürüten Megaron Design Mimarlık Bürosu'dan Turuğsan Arslankelle, Yaşar Öztunç ve Gizem Albrecht toplantıya katılım gösterdi.

Toplantıda konuşan Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner, UNDP tarafından finanse edilen bu önemli projeyi Mimarlar Odası vizesine sunarak örnek bir yaklaşım sergileyen Lefkoşa Türk Belediyesi'ne teşekkür etti. Olguner ayrıca, bu yaklaşımın tüm fon destekli projeler için örnek teşkil etmesi temennisinde bulundu.

Mimarlar Odası İş Sağlığı Ve Güvenliği Komitesi Kuruldu

13 Haziran Cuma günü Mimarlar Odası Genel Merkezi'nde, koordinatörlüğünü Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner'in yürüttüğü komite toplantısına Güvenç

Yüksel, Zeliş Demirkıran, Hasan Koloza, Özgün Olguner, Seren Çıldır, Nezihe Şonya ve Aytaç Ali Baklacı katıldı.

Ülkemizde inşaat sektörünün ele alındığı toplantıda İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) uygulamasının önemi değerlendirildi.

Yapılarımızın hayat bulmasında planlama aşamasından kullanıcıya teslim aşamasına kadar yapılan işlerin koordinasyonunu üstlenen ve bir nevi orkestra şefi görevi yapan mimarlık mesleği ise inşaat sektöründe İSG konusunda şüphesiz ki önemli bir rol üstlendiğinin altı çizildi.

Toplantıda ülkemizde yapılan inşaatlardaki riskleri azaltmak, İSG uzmanı olarak çalışan üyelerimizin karşılaştığı sorun ve problemlere çözüm bulmak, şantiye çalışma ortamında karşılaşılan sağlık ve güvenlik risklerini en aza indirmek, bu konuda bilinçlendirme çalışmalarını artırmak ve toplumsal düzeyde farkındalık oluşturmak amacıyla Mimarlar Odası İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Komitesi kuruldu.

Kurulan bu komite; sadece mimarların çalışma koşullarında karşılaştığı risklerin tespiti ve önlenmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal düzeyde iş sağlığı ve güvenliği bilincinin yaygınlaştırılması ve ilgili yasal mevzuatların geliştirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Sektörle ilgili sorunların ele alındığı toplantıda İSG Komitesi'nin hedefleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Mimarların sahada ve ofiste karşılaştığı mesleki risklerin belirlenmesi ve bu konuda çalışmalar yapılması
- İvedilikle İSG Kılavuz Kitabı yayını için

çalışmalara başlanması

- Üyelerimize ve inşaat sektörüne yönelik bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarını amaçlayan seminerler düzenlenmesi

- İlgili kurumlarla iş birliği içinde ülkemizdeki mevzuat geliştirme süreçlerine aktif olarak görüş ve katkı verilmesi

- Mimarlar Odası Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi'nde İSG ile ilgili eğitim ve bilgilendirmelere başlanması

Mimarlar Odası olarak, mesleki sorumluluğumuzun sadece yapıyı çevreyi şekillendirmekle sınırlı olmadığını; bu süreci güvenli, sağlıklı ve insana yakışır koşullarda yürütmenin de asli görevimiz olduğunu bir kez daha vurguluyoruz.

Vize Bürosu Ad Hoc Komitesi İkinci Personel Çalıştayı İçin Çalışmaya Başladı.

Vize Bürosu'nu hızlandırmak, hizmet kalitesini yükseltmek ve üyenin projeleri ile ilgili ortaya çıkan sorunları çözmek için kurulan Vize Bürosu Ad Hoc Komitesi çalışmalarına devam ediyor. Mimarlar Odası Vize Bürosu proje bakım süresini 24 iş gününden 4 iş günü seviyesine indirmede emeği büyük olan Ad-Hoc komite tüm personelin katılacağı ikinci Vize Bürosu Çalıştayı gündemi ile Ertuğ Ertuğrul Başkanlığında toplandı.

Komitede çalışmaya ek olarak standartlar ile ilgili de çalışmalara da devam ediliyor.

LTB ile KTMMOB Mimarlar Odası Üniversite Öğrencilerine Yönelik Tasarım Yarışması Düzenliyor

Lefkoşa Türk Belediyesi (LTB) ile Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (KTMMOB) Mimarlar Odası, kent mobilyaları ve parkletlerin düzenlenmesi için mimarlık öğrenimi gören üniversite öğrencilerine yönelik fikir proje yarışması düzenliyor. İki kurum arasındaki iş birliği protokolüne LTB Başkanı Mehmet Harmancı ile KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner imza attı.

Gazioğlu: "Gençlerin fikirleriyle şekillenecek bu süreci heyecanla bekliyoruz"

LTB Meclis Üyesi ve Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) Saymanı Buğra Gazioğlu konuyla ilgili yaptığı açıklamada KTMMOB çatısında da aktif rol alan bir belediye meclis üyesi olarak, bu iş birliğini yalnızca bir proje değil, kent hakkı, kamusal alanın demokratikleştirilmesi ve öğrencilerin de kente katkı koyabileceği yaratıcı bir zemin olarak gördüğünü kaydetti.

"Doğru planlandığında bir kaldırım kenarı, herkesin nefes alabileceği bir sosyalleşme alanına dönüşebilir." diyen Gazioğlu, "Bu yarışmayla birlikte, gençlerin yaratıcılığı ve meslek odalarının birikimiyle Lefkoşa'nın sokakları hem daha yaşanabilir hem de daha katılımcı hale gelecektir. Bu süreci yalnızca fiziksel bir dönüşüm değil, aynı zamanda bir şehir kültürü ve toplumsal birlikte üretim pratiği olarak görüyoruz. Başta Mimarlar Odası olmak üzere katkı koyan tüm kurumlara teşekkür ederim. Gençlerin fikirleriyle şekillenecek bu süreci heyecanla bekliyoruz." dedi.

Olguner: "Yarışma belediyemize çok değerli bir parklet kataloğu kazandıracaktır"

KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner ise dünyanın pek çok çağdaş şehrinde popüler olarak uygulanan parklet pratiğini başkentte de hayata

geçirmek için bir protokol imzaladıklarını söyledi.

Protokol ile şehrin mimarisi ve yaşam kalitesini zenginleştirme vizyonunu ortaya koyan LTB Başkanı Mehmet Harmancı'ya teşekkür eden Olguner, "Ülkemizdeki öğrencilerin katılabileceği ve mesleği öğrendikleri şehrin sokaklarını zenginleştirebileceği bu yarışmanın belediyemize çok değerli bir parklet kataloğu kazandıracağına inanıyorum." dedi. Mimar, peyzaj mimarı ve şehir plancısı gibi önemli meslekleri barındıran çok disiplinli bir jüri ile parklet uygulamasını ilk olarak Mimarlar Odası önündeki otoparka uygulayarak başlanacağını belirten Olguner, "Emeği geçecek tüm arkadaşlarımıza ve bu vizyonu ortaya koyan LTB'ye teşekkür ederim" dedi.

27-28 Haziran Çevre Sempozyumu'nda Mimarlar Odası'nı Sayman Mustafa Dinsev Temsil Etti

27-28 Haziran 2025 tarihlerinde, Kıbrıs Türk Tabipleri Birliği Konferans Salonu'nda gerçekleşen Çevre Sempozyumu'nda, KTMMOB Mimarlar Odası'nı temsilen Oda Saymanı Mustafa Dinsev, "Çevre ve Mimarlık" başlıklı sunumuyla etkinliğe katkı sağlamıştır.

KTMMOB Mimarlar Odası'nı temsilen Başkan Onur Olguner ile Yönetim Kurulu Üyesi Doğa Üzümcüoğlu, Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Bölümü Bitirme Projesi Jürisi'ne katıldı

DAÜ Mimarlık Bölümü Başkanı Prof. Dr. Rafooneh M. Sani ile Bölüm Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Özlem Şahali Kovancı'nın nazik daveti üzerine jüriye katılan meslek odamız, meslektaş adayı genç öğrencilerin projelerini değerlendirerek yönlendirmelerde bulundu.

Lefke Gazi Lisesi ile ilgili Restorasyon ve Güçlendirme çalışmalarının sonuna gelindi

Değerli üyelerimiz, bildiğiniz üzere Mimar Ahmet Vural Behaeddin tasarımından çıkmış Lefke Gazi Lisesi binasının listelenmesi konusunda odamız inisiyatif olarak Anıtlar Yüksek Kuruluna başvuruda bulunmuştur. Gelişen süreçte yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalan bu önemli bina için odamız KKTC Başbakanlık ve KKTC Eğitim Bakanlığı ile görüşmüş ve depreme karşı önlemler dahilinde güçlendirme ve restorasyon adımlarını üstlenmiştir. Mimarlar Odası Merkez Binası'nda yapılan toplantıya AYK Üyeleri Türker Aktaş, Emine Reis, Cemil Atakara; AYK Alt Komisyon Üyeleri Ceren Kürüm ve Fatmagül Öge; İnşaat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi Hüdaverdi Tozan ve LGL Güçlendirme ve Restoras-

yon Ad-Hoc Komitesi Koordinatörü Mustafa Yılmaz Hançerli katılmıştır.

LGL Güçlendirme ve Restorasyon Ad-Hoc Komitesi bağlamında Komite Koordinatörü Mustafa Yılmaz Hançerli bina ile ilgili detaylı tarihi bilgilere ulaşmış ve komite çalışmalarını tamamlamıştır. Anıtlar Yüksek Kurulunda görev yapan üyelerimizin bir kısmı ile yapılan toplantıda iş planı ile ilgili değerlendirmeler yapılmış ve ilgili çalışmaların hazırlanarak AYK'ya başvuru yapılması için ilerleme konusunda hemfikir olunmuştur.

Yayın Kurulu'nun Yeni Başkanı: Dinçyürek

Mimarlar Odası Yayın Kurulu Başkanlığı görevini, yeni dönemde Prof. Dr. Özgür Dinçyürek üstlenecek. Kurul, yeni dönemde özellikle 100. sayısına yaklaşan Mimarca dergisine odaklanarak çalışmalarını sürdürecektir.

Bu kapsamda, Mimarca dergisinin ilk 50 sayısını rehber olarak benimseyen yayın kurulu, uygulamacı mimarların gündelik mimarlık konularında görüşlerini ifade edebilecekleri bir yayın ortamı oluşturmayı hedefliyor.

Geçmiş 4 Dönem Oda Başkanları, KTMMOB Genel Sekreteri ve Ad-Hoc Komite Üyeleri katılımı ile toplanan Mimarlar Odası Genişletilmiş Yönetim Kurulu güncel mimari konularda değerlendirmelerde bulundu.

2025 Yılında da Seminer ve Söyleşi Etkinlikleri Devam Etti

Ali Yapıcıoğlu – Mimarlık Pratiğine Dair Deneyimler

Prof. Dr. Bilge Işık – Miras ve Çağdaş Toprak Yapı İnşa Teknolojisi: Kerpiç Yapılar

Mimarlar Odası Yönetim Kurulu, Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu'nu ziyaret etti

Elektrik Mühendisleri Odası, Mimarlar Odasını EMO Merkez Binasında misafir ettiği toplantı samimi ve olumlu bir ortamda gerçekleşti. Toplantıda bilgi alışverişleri ve olası ortak projeler üzerine konuşuldu.

Mimarlar Odası olarak Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı ve Yönetim Kurulu'na misafirperverlikleri için teşekkür ederiz.

Yangın Tüzüğü Bilgilendirme Toplantısı Gerçekleştirildi

Lefkoşa AKM'de, 13 Ağustos Çarşamba günü KTMMOB Binaların Yangından Korunmasına İlişkin Usul ve Esaslar Tüzüğü Komitesi tarafından hazırlanan Yangın Tüzüğü ile ilgili bilgilendirme yapıldı. Komite üyesi ve önceki Mimarlar Odası Başkanı Kozan Uzunoğlu, tüzüğü sunarak katılımcılara bilgi verdi. Bilgilendirme sonrasında, üyelerin son uygulamalarla ilgili yaşadıkları durumlar da ele alındı. Toplantı tutanaklarının, yapılması gerekenlerin ve önerilerin hazırlanarak raporlanması ve KTMMOB Binaların Yangından Korunmasına İlişkin Usul ve Esaslar Tüzüğü Komitesi'ne sunulması ile süreç devam edecektir.

Mimarlar Odası Yayın Kurulu, Prof. Dr. Özgür Dinçyürek başkanlığında toplandı

Toplantıya katılan Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner, Oda'nın vizyonunu Yayın Kurulu üyeleriyle paylaştı. Kurul üyeleri, Mimarlar Odası yayınlarında izlenecek yayın politikası ve içerik stratejisini ele aldı.

Toplantıda, mesleki yayınlarda kalite standartlarının yükseltilmesi, güncel mimarlık söylemlerine daha fazla yer verilmesi ve genç mimarların üretimlerinin desteklenmesi konularında görüş birliğine varıldı. Ayrıca, Mimarlar Odası'nın süreli yayınları, dijital içerik üretimi ve yeni yayın projeleri üzerine kapsamlı değerlendirmeler yapıldı.

Yayın Kurulu'nun önümüzdeki dönemde, Oda'nın kurumsal kimliğini güçlendirecek ve mimarlık kamuoyuna katkı sağlayacak nitelikli yayınlar üretmesi hedefleniyor.

Mimarlar Odası Hollanda Teknik Gezisi

KTMMOB Mimarlar Odası, mesleki gelişimi desteklemek ve uluslararası örnekleri yerinde incelemek amacıyla Hollanda'ya bir teknik gezi düzenledi. Amsterdam ve Rotterdam kentlerinde gerçekleşen gezide, üyeler modern mimarlık örneklerini ve kentsel tasarım uygulamalarını yakından görme fırsatı buldu. Program kapsamında Amsterdam'da kent merkezleri, müzeler ve kütüphaneler; Rotterdam'da ise çağdaş mimarlık

yapıları, kültürel mekânlar ve kamusal alanlar ziyaret edildi.

Gezi boyunca mimar meslektaşlarımız Arman Akdoğan ve Orçun Köken katılımcılara eşlik ederek deneyim ve birikimlerini paylaştı. Bu katkılar, gezinin mesleki açıdan daha verimli ve öğretici bir nitelik kazanmasına yardımcı oldu.

KTMMOB Mimarlar Odası 8. Eğitim Kurultayı Danışma Kurulu İlk Toplantısını Gerçekleştirdi

Mimarlar Odası, 8. Eğitim Kurultayı hazırlıkları kapsamında Danışma Kurulu'nun ilk toplantısını gerçekleştirdi. Toplantı, kurultay sürecinin yol haritasını belirlemek ve kurultayın ana teması ile alt başlıklarını şekillendirmek amacıyla düzenlendi.

Kurultay Başkanı Doç. Dr. Erçim Uluğ'un başkanlığında gerçekleştirilen toplantıya; Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner, eski oda başkanları Kozan Uzunoğlu, Azmi Öge, mevcut yönetim kurulu üyeleri İpek Yaralıoğlu ve Doğa Üzümcüoğlu katıldı.

Daü Mimarlık Fakültesi'nde Dünya Mimarlık Günü 2025 Etkinliği "Dayanıklılık İçin Tasarım" Temasıyla Kutlandı

Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ) Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü tarafından 2025 yılı Dünya Mimarlık Günü, Uluslararası Mimarlar Birliği'nin (UIA) belirlediği "Dayanıklılık için Tasarım (Design for Strength)" temasıyla düzenlenen özel bir seminerle kutlandı.

Bu yılın teması olan "Dayanıklılık için Tasarım", mimarlığın krizler karşısında toplumsal dayanıklılığı artırma, kültürel belleği koruma ve belirsizlik dönemlerinde umut yaratma konularındaki önemini vurgulamaktadır. Uluslararası Mimarlar Birliği, savaşın ardından doğmuş bir kurum olarak mimarlığın bir yıkım aracı değil, aksine yeniden inşa, bellek ve onurun taşıyıcısı olduğuna inanarak bu temayı belirlemiştir.

DAÜ Mimarlık Bölümü tarafından düzenlenen etkinlik kapsamında, Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (KTMMOB), Mimarlar Odası Başkanı Mimar Onur Olguner konuşmacı olarak yer aldı. "Design for Strength" başlıklı sunumunda Olguner, mimarlığın toplumsal dayanıklılığa, kültürel sürekliliğe ve sür-

dürülebilir bir geleceğe nasıl katkı sağlayabileceğini örnekler üzerinden değerlendirdi.

Etkinlik, DAÜ Mimarlık Bölüm Başkanı Prof. Dr. Rafooneh M. Sani'nin, değerli katkılarından dolayı Mimar Onur Olguner'e teşekkür ederek sertifika takdim etmesiyle sona erdi. Dünya Mimarlık Günü 2025 etkinliği, öğrenciler, akademisyenler ve profesyonelleri bir araya getirerek mimarlığın etik, kültürel ve insani boyutlarına dair farkındalık yarattı.

Dünya Mimarlık Günü

Her yıl Ekim ayının ilk Pazartesi günü kutlanan Dünya Mimarlık Günü, 1948 yılında kurulan UIA tarafından mimarlığın toplum, kültür ve çevre üzerindeki etkisine dikkat çekmek amacıyla ilan edilmiştir. Bu özel gün, mimarların daha dayanıklı, sürdürülebilir ve yaşanabilir bir dünya için oynadığı rolü hatırlatmayı amaçlamaktadır.

Mimarlar Odası Europa Nostra Heyeti, Uluslararası Platformda Kıbrıslı Türk Mimarların Temsiliyetini Güçlendirmek İçin Temaslarına Devam Ediyor

Kıbrıs Türk Mimarlar Odası, Kıbrıslı Türk Mimarların uluslararası platformlarda görünürlüğünü artırmak ve temsiliyetini güçlendirmek amacıyla çalışmalarını sürdürüyor.

Bu kapsamda, Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner, KTMMOB Genel Sekreteri ve Mimarlar Odası Anıtlar Yüksek Kurulu Üyesi Türker Aktaş ve Anıtlar Yüksek Kurulu Alt Komite Üyesi Fatmagül Öge, Mimarlar Odası Europa Nostra heyeti olarak

Brüksel'de düzenlenen Europa Nostra Konferansı, Ödül Töreni ve Genel Kuruluna katılım sağladı.

Avrupa'nın kültürel mirasını koruma ve yaşatma amacıyla 1963 yılında kurulan Europa Nostra, Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu ile iş birliği içinde çalışan en kapsamlı sivil toplum federasyonlarından birisidir.

Kültürel miras alanında farkındalık yaratmakta, iyi uygulamaları teşvik etmekte ve her yıl düzenlediği "Avrupa Kültürel Mirası / Europa Nostra Ödülleri" ile bu alandaki üstün başarıları onurlandırmaktadır.

Üç gün süren temalar çerçevesinde Mimarlar Odası heyeti, 2026 yılında Güney Lefkoşa'da yapılması planlanan konferans için yapılan hazırlıklara katkıda bulundu.

Başkan Olguner, genel kurulda Kıbrıslı Türk Mimarların bu süreçte dışlanmaması gerektiğini vurgulayan bir konuşma gerçekleştirerek, çeşitli paydaşlarla görüşmeler yaptı.

Yapılan çalışmalarını ve temasları anlatan bir rapor ile önümüzdeki haftalarda üye bilgilendirme toplantısı yapacağını bildiren Başkan Olguner, 2026'ya kadar olan süreçte oda olarak çalışmalarına devam edeceklerinin ve Kıbrıslı Türk Mimarların bu uluslararası platformlarda temsiliyetini güçlendirmek için mücadeleye devam edeceklerinin altını çizdi.

İş Sağlığı Ve Güvenliği Komitesi Başkanlığına Güvenç Yüksel Geldi

"SAĞLIKLI VE GÜVENLİ ÜRETİM ORTAMI"

Açıklamada, komitenin kurulma amacının, mimarların sağlıklı ve güvenli koşullarda üretim yapabilmelerini desteklemek olduğu vurgulandı.

Komite; mimarlık mesleğinin farklı alanlarında görev yapan üyelerin karşılaştığı riskleri belirlemek, önleyici ve koruyucu yaklaşımlar geliştirmek, ilgili mevzuatı takip etmek ve üyeleri bu konularda bilinçlendirmek üzere çalışmalar yürütecek.

"EĞİTİM, FARKINDALIK VE İŞ BİRLİĞİ ÇALIŞMALARI"

İSG Komitesi ayrıca; iş sağlığı ve güvenliği alanındaki yasal düzenlemelerin mimarlık pratiğine etkilerini inceleyecek, eğitim programları düzenleyerek farkındalık yaratmayı hedefleyecek.

Komitenin, kamu kurumları, üniversiteler ve ilgili meslek kuruluşlarıyla iş birliği içinde seminer, araştırma ve proje faaliyetleri yürüteceği açıklandı.

“ETİK VE GÜVENLİ ÇALIŞMA KÜLTÜRÜNÜ YAYGINLAŞTIRMA”

Mimarlar Odası, İSG Komitesi’nin çalışmalarıyla birlikte mimarlık alanında insan odaklı, güvenli, sağlıklı ve etik bir çalışma kültürünün yaygınlaşmasını hedeflediklerini belirtti.

KTMMOB Mimarlar Odası’nın yedincisini düzenlediği “Mekân Anlatımı Metin Yarışması 2025” sonuçlandı

Dereceye giren ve seçki kitabına girmeye hak kazanan eserler ve yazarları şöyle sıralanıyor:

Birincilik Ödülü
Gencay ÇUBUK - ALTI ARTI BİR

İkincilik Ödülü
İlida ERSEZER - 19.30 MEKÂNLARI

Üçüncülük Ödülü
Efe YILDIRIM - FLAVIANUS'TA BEŞ GECE

Çelen MİRATA BİRKAN Özel Ödülü
Abdullah CAN - KENDİNİ ANLATAN SATIRLAR

Mansiyon Ödülleri
(Tüm mansiyonlar eşdeğerdir)
Emre BİLİR - KÖKLERİNDEN YÜKSELEN MEKÂN

Büşra TANOĞLU - DALGALARIN ÜZERİNDE UYANAN KENT

Ferhat BULDUK - ATEŞTEN MASAL

Esra AKBALIK - SENDEN SONRA BURALAR

Seçki Kitabına Giren Eserler
(Başvuru sırasına göre):
Recep Güven BİRKAN - BİR BALKON, BİR SOKAK, KEDİLER VE DAHA NELER NELER

Şimal KESEPARA SARI - TAŞLARIN FISILTISI

Nesrin ESKİN - AVLUMA AÇILAN PENCERE

Güliz ÖKTEM TAŞDEMİR - EŞİK'TE BELLEK:
BALKON

Rozerin SARI - QUERENCIA

Münevver ÖZGÜR ÖZERSAY - YATAK ODALARI

Melike Nur SARAYLI - ADI SANI OLMAYAN ADAMIN EVİ

Serkan Can HATİPOĞLU - DUYGULANIMSAL MÜŞTEMİLAT

İrem BALKAL - BOŞLUKTA YANKILANAN ADIMLAR
Eser BANKI - KOCAÇEŞME'DE SON

DURAK: CUMBALI KÜTÜPHANE

Emre PINAR - DUT AĞACININ ARKASINDAKİ BOŞLUK

Elif Betül ALTUN - KAYIP SARAYIN SİRLARI

Melek DÜLGEROĞLU - KAPADOKYA'NIN SESİNDEN

Bariş KAPTANOĞLU - EKSİK GÜNEŞ

İrem ÖZDEMİR - KAÇ YIL, KAÇ ADIM, KAÇ YEDİ

Işıl ÖZBAY TARHAN - DÜNYADA MEKÂN

Emine İnci ŞAHİN - ONUN PEŞİNDE

Birsu DOĞAN - SARKAÇ

Sıdika ÇAKIL - YERLER VE İZLER

Esra ERŞAHİN SOLTEKİN - YAZGI

Fatma KARAKAŞ - TAHİNLİ RÜYA:

TAŞIN HAFIZASI, RUHUN YANKISI

KTMMOB Mimarlar Odası tarafından “Afet” temasıyla düzenlenen 8. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı’nda, Kıbrıs’taki afet mevzuatının güncellenmesi ve afet dayanıklılığını merkeze alan yeni bir tüzük hazırlanması çağrısı yapıldı.

KTMMOB Mimarlar Odası tarafından düzenlenen 8. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı, “Afet” teması çerçevesinde 1 Kasım Cumartesi günü Lefkoşa’da yapıldı. Beş oturum boyunca afet yönetimi, kültürel miras, çağdaş mimarlık, eğitim politikaları ve öğrenci sunumları ekseninde tartışmalar yürütüldü.

Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner ve Kurultay Başkanı Erçim Uluğ’un yaptığı yazılı açıklamaya göre, sunumlarda afetlerin yalnızca fiziksel değil; etik, toplumsal ve kültürel boyutlarıyla ele alınması gerektiği vurgulandı.

Kurultayda, Kıbrıs’taki mevcut afet mevzuatının güncellenmesi gerektiği belirtilerek, Fasıl 96 başta olmak üzere tüm düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve afet dayanıklılığını merkeze alan yeni bir tüzük hazırlanması çağrısında bulunuldu.

Bu yeni düzenlemenin, kültürel mirasın korunması ve kentsel dönüşüm süreçlerine katkı sağlamasının hedeflendiği belirtildi. Kurultay katılımcıları, KTMMOB Mimarlar Odası’nın yürüttüğü Mesleğe Kabul Tüzüğü ile birlikte bu yeni düzenlemenin hızla hayata geçirilmesinin meslek adına “stratejik bir gereklilik” olduğunu vurguladı.

Katılımcılar, UNESCO ve ICOMOS ilkeleri doğrultusunda tarihi yapıların korunması, çağdaş mimarlığın toplumsal dayanıklılık ve sosyal adaletle ilişkilendirilmesi gerektiğini ifade ederken, afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde ekolojik denge ve uzun vadeli uyarlanabilirlik ilkeleri ön plana çıkarıldı. Eğitim oturumlarında, mimarlık okullarının afet bilincini teknik bir konu olmanın ötesinde etik ve toplumsal bir sorumluluk olarak ele alması gerektiği vurgulandı. Bu bilincin tasarım stüdyoları ve disiplinler arası derslerle müfredata entegre edilmesi önerildi.

Kurultayın son oturumu, mimarlık öğrencilerinin eleştirel ve toplumsal farkındalık temelli sunumlarına ayrıldı. Genç mimarların yaklaşımı, geleceğin meslek politikalarına yön verecek sorumlu bir

vizyonun habercisi olarak değerlendirildi. Kurultay sonunda KTMMOB Mimarlar Odası, afet yönetimi ve kültürel miras alanlarında yeni bir tüzük hazırlanması amacıyla özel bir komisyon kurulacağını duyurdu.

KTMMOB Mimarlar Odasından 13. Mimarlık ve Eğitim Kurultayında Temsiliyet

Türkiye Mimarlar Odası tarafından 14-15 Kasım 2025 tarihlerinde İstanbul Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde düzenlenen 13. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı, bu yıl "Afet ve Mimarlık" ana temasıyla gerçekleştirilerek mimarlık eğitiminin geleceğine ilişkin kapsamlı tartışmalara ev sahipliği yaptı. Aynı tema, KTMMOB Mimarlar Odası'nın Kıbrıs'ta düzenlediği 8. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı'nın da odak noktasını oluşturmuş olup, iki kurultay arasında güçlü bir düşünsel süreklilik sağladı.

Açılış konuşmalarında söz alan KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Onur Olguner, Kıbrıs'ta gerçekleştirilen kurultayın başarıyla tamamlandığını vurgularken, her iki kurultayın da "afet ve mimarlık" teması çerçevesinde birbirini tamamlayan önemli çıktılar ortaya koyduğunu belirtti. Olguner, Türkiye'deki kurultayda yer almanın onur verici olduğunu ifade ederek Kıbrıs'taki çalışmaların burada paylaşılmasının taşıdığı değere dikkat çekti. Ayrıca Kurultay Başkanı Erçim Uluğ'a ve çalışma ekiplerinde görev alan tüm katılımcılara emekleri ve katkıları için yeniden teşekkürlerini iletti.

Kurultayın ikinci gününde, KTMMOB Mimarlar Odası Yönetim Kurulu Üyesi İpek Yaralıoğlu, Kıbrıs'ta düzenlenen 8. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı Sonuç Raporunu katılımcılarla paylaştı. Yaralıoğlu'nun sunumu özellikle afet risk azaltımı,

dirençli kentler, eğitimde afet bilincinin güçlendirilmesi ve mimarlığın disiplinlerarası sorumluluğu gibi başlıklarıyla dikkat çekerek katılımcılardan yoğun ilgi ve olumlu geri bildirimler aldı.

KTMMOB Mimarlar Odası Yönetim Kurulu, Kıbrıs kurultayında elde edilen bulgular ve önerileri içeren kapsamlı "Eğitim Kurultayı Kitapçığı"nın hazırlık sürecinde olduğunu belirterek, yayının yakın tarihte hem üyelerle hem de kamuoyuyla paylaşılacağını açıkladı. Bu doğrultuda oluşturulan hedef planı çerçevesinde ilgili kurumlarla iş birliklerinin geliştirileceği ve afet odaklı mimarlık eğitimi ile uygulamalarına yönelik somut adımların hayata geçirileceği ifade edildi.

KTMMOB Mimarlar Odası, 25 Kasım 2025'te üç aşamalı özel bir etkinliğe ev sahipliği yaptı

Etkinlik, mimarlık kuramcısı Suha Özkan'ın "Mimarlık Nedir?" başlıklı sunum ve söyleşiyle başladı. Özkan, mimarlığın tarihsel ve kavramsal çerçevesine yönelik kapsamlı bir değerlendirme sunarak yoğun ilgi gördü. Söyleşinin ardından Mekân Anlatımı Metin Yarışması 2025'in ödül töreni gerçekleştirildi. Dereceye giren katılımcılara ödülleri takdim edildi ve kısa metin okumaları yapıldı. Etkinlik, Mimarlar Odası tarafından düzenlenen kokteyl ile devam ederek üyelerin ve meslektaşların bir araya geldiği samimi bir buluşmayla sona erdi.

2025 Yılında basımı tamamlanan Mimarlar Odası yayınları

KTMMOB Mimarlar Odası Yılbaşı Kokteyli Bedesten'de Gerçekleşti

KTMMOB Mimarlar Odası tarafından düzenlenen Yılbaşı Kokteyli, 19 Aralık 2025 tarihinde Lefkoşa Bedesten'de yoğun katılımı gerçekleştirildi. Mimarlık camiasını bir araya getiren etkinlikte mesleki dayanışma ve yeni yılda birlik mesajları öne çıktı. Tarihi Bedesten'in atmosferinde gerçekleşen kokteyl, meslektaşlar arasında sosyal ve profesyonel iletişimin güçlenmesine katkı sağladı. KTMMOB Mimarlar Odası, etkinliğe katılan tüm üye ve davetlilere teşekkür ederek yeni yılın sağlık ve başarı getirmesini temenni etti.

Dijital Vize Teslim Portalı Revize Edildi: Noksan Listeleri Artık Online Görüntülenebilecek

KTMMOB Mimarlar Odası olarak Dijital Vize Teslim Portalı (DVTP) güncellenmiştir. Artık elden sunduğunuz projelerinizin noksan listelerini de sisteme giriş yaparak dijital ortamda görüntüleyebilir ve başvuru sürecinizi çevrimiçi olarak takip edebilirsiniz.

Elden sunduğunuz projeyi çevrimiçi takip etmek için:

Adım 1: www.vizeburos.org adresine giriş yapın.

Adım 2: SMS ile gönderilen kullanıcı adı ve şifre ile sisteme giriş yapın.

Adım 3: Proje kaydınızı bulun, detaylara tıklayarak başvurunuzun güncel durumunu çevrimiçi olarak takip edin.

Ajanda

15. Uluslararası Kerpice2026 Konferansı Bu Yıl Kıbrıs'ta Gerçekleşiyor

15. Uluslararası Kerpice2026 Konferansı, "Toprak Mimari Mirası ve Çağdaş Toprak Yapı Üretim Teknikleri" temasıyla düzenlenecek olup, etkinliğe katılım çağrısı konferans başkanlığı tarafından kamuoyu ile paylaşılmıştır. Konferans, 22-23-24 Eylül 2026 tarihlerinde Kerpice Akademi, Kerpice Ağı ve Kıbrıs İTÜ MEDEK (İTÜ Mezunlar Derneği) iş birliğiyle gerçekleştirilecektir.

Konferansın temel amacı, Kıbrıs bağlamında toprak mimari miras ile çağdaş toprak yapı üretim tekniklerine ilişkin güncel bilgi, araştırma bulguları ve deneyimleri ortak bir platformda bir araya getirmektir.

Etkinlik kapsamında toprak esaslı yapı ve malzemelere odaklanılacak; yüksek lisans öğrencileri, akademisyenler ve sektör profesyonelleri yürüttükleri çalışmalar ile uygulama deneyimlerini paylaşma imkânı bulacaktır.

Konferans, toprak temelli malzemelerin çağdaş inşaat teknolojilerindeki kullanım stratejilerini, sunduğu avantajları ve bu alandaki güncel gelişmeleri değerlendirmek için önemli bir tartışma ortamı sunmayı hedeflemektedir.

Kerpice Ağı, 1978 yılından bu yana toprak yapıların sismik davranışı ve çağdaş üretim teknikleri üzerine kapsamlı araştırmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar çerçevesinde; 1995 yılında İTÜ Ayazağa, 1997 yılında Altınoluk ve 2000 yılında

GAP bölgesinde 400 m² konut projeleri hayata geçirilmiştir. Dayanıklılık araştırmaları ağırlıklı olarak alçı stabilize toprak (alker) temelli sistemler üzerinden yürütülürken; sismik performans analizleri ise taşıyıcı duvarlardaki yatay enerji dağıtıcı yüzeyler esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak, toprak yapı malzemeleri ve duvar üretim tekniklerine yönelik tamamlayıcı araştırmalar da sürdürülmüştür.

MART-HAZİRAN 2026 DÖNEMİ ZORUNLU EĞİTİMLER

(Eğitimler tüm üyelerimize yöneliktir. Katılım için kayıt zorunludur.)

2 MART Pazartesi	Yollar ve Binalar Tüzüğü Fası 96	Resul Ergün
5 MART Perşembe	Mesleki Yasa ve Tüzük	Resul Ergün
12 MART Perşembe	Yürürlükteki İmar Planları	Hıvsiye Öztoprak
26 MART Perşembe	Eski Eserler Koruma Yasası	Türker Aktaş
2 NİSAN Perşembe	KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA PROJE DOSYASI HAZIRLAMA	Türker Aktaş
9 NİSAN Perşembe	Oteller Tüzüğü Fası 138	Yılbay Geceyatmaz
16 NİSAN Perşembe	Yapı Denetimi ve Kontrollük	Ahmet Akbil
7 MAYIS Perşembe	Vize Bürosuna Dosya Hazırlama	Havva Dimililer
21 MAYIS Perşembe	Proje Yönetimi (Büro ve Şantiye)	Özge Özbekoğlu
8 HAZİRAN Pazartesi	Mimarlık Meslek Etiği Bölüm-1	Ekrem Z. Bodamyalızade
10 HAZİRAN Çarşamba	Mimarlık Meslek Etiği Bölüm-2	Ekrem Z. Bodamyalızade

NOT: 9 AĞUSTOS 2022 TARİHİNDEN İTİBAREN ODAYA YENİ BAŞVURAN ÜYELERİN VİZEYE DOSYA SUNABİLMESİ İÇİN ZORUNLU EĞİTİMLERİ TAMAMLAMASI GEREKMEKTEDİR. TÜM EĞİTİMLER SAAT 18.30'DA BAŞLAMAKTADIR. KAYIT VE BİLGİ İÇİN smgm@mimarlarodasi.org 0548 851 16 79

Dosya

Yenilenen MİMARCA'nın en önemli bileşenlerinden biri olan Dosya bölümü, mimarlık gündeminde kritik öneme sahip bir konunun tüm ilgili paydaşlarla kapsamlı bir biçimde birlikte tartışılmasını amaçlamaktadır. Her sayıda seçilen tema kapsamında; merkezi ve yerel yönetim temsilcileri, kamu ve özel sektör yöneticileri ve uzmanları, ilgili meslek odalarının temsilcileri, sivil toplum örgütleri, üniversite yöneticileri ve öğretim üyeleri, mimarlar ve farklı disiplinlerden uzmanlar görüşlerini, eleştirilerini ve çözüm önerilerini paylaşacaktır.

Bu bölümde hedeflenen, mimarlık disiplini odağında sorunların doğru biçimde tespit edilmesi ve bu doğrultuda geliştirilecek çözüm önerilerinin ilgili tüm aktörler tarafından tartışılmasının teşvik edilmesidir. Farklı kurumlarda ve pozisyonlarda görev alan, çeşitli birikim ve deneyimlere sahip paydaşların belirlenen tema etrafında ortak bir zeminde buluşması kuşkusuz her zaman kolay olmayacaktır. Nitekim ilk dosya konumuzda da farklı kişi ve kurumların görüş alması belirli zorluklar içermiştir.

Buna karşın, mimarlığı merkeze alan tartışmaları çoğaltma ve derinleştirme konusundaki ısrarımızı sürdürecektir; kültürel ve mesleki ortamın gelişimine katkı sunacak adımlarımızı kararlılıkla artıracaktır.

“Kent İçi Kamusal Alan İşgalleri” başlığı ele alındığında, sürecin temel paydaşları olarak; belediye başkanları, Mimarlar Odası Başkanı ve ilgili meslek odalarının başkanları, yerel yönetimlerde görev yapan sorumlu mimarlar, mimarlık fakültelerinin dekanları, sivil toplum kuruluşlarının (STÖ) başkanları ile serbest çalışan mimarlar ve şehir plancıları öncelikle öne çıkmaktadır.

Konunun, ilgili paydaşlar tarafından tanımlı ve karşılaştırılabilir bir çerçevede tartışılabilmesini sağlamak amacıyla, belirlenen uzman gruplarına özel olarak farklı soru setleri hazırlanmıştır. Dosya kapsamında yer alan paydaşların bir bölümü yanıtlarını bu soru setleri üzerinden iletirken, diğer bir bölümü ise soruların kapsamını esas alan bütünlüklü metinler aracılığıyla görüşlerini paylaşmıştır.

Editöryal duruşumuz gereği, tarafımıza iletilen metinlere içeriksel herhangi bir müdahalede bulunulmadan, katkıların özgün halleriyle sizlerle buluşturulması esas alınmıştır. Dosya'nın hazırlanma sürecinde zaman ayırarak bilgi, görüş ve deneyimlerini paylaşan tüm uzmanlarımıza teşekkür ederiz.

Özgür Dinçyürek
Editör

Onur Olguner, Y. Mimar KTMMOB, Mimarlar Odası Başkanı

Onur Olguner 1985 yılında Lefkoşa'da doğmuştur. ODTÜ'de Mimarlık eğitimini, Cardiff Üniversitesi'nde Bina Enerji Performansı Modellemesi üzerine Bilim Yüksek Lisansını tamamlamıştır. 2010 yılında kurulmuş olan Olguner Mimarlık Ofisi'nin kurucu ortaklarından. 2012 yılında KTMMOB Mimarlar Odası'nda Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapmıştır. 2014 yılından 2018 yılına kadar Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği'nde Projelerden Sorumlu yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. 2013 yılından itibaren iki dönem boyunca Lefkoşa Türk Belediyesi Meclis Üyesi olarak görev yapmıştır. Bu sürede LTB Teknik İşler ve Kentsel Tasarım Komitesinin başkanlığını yürütmüş ve bu komite ile 2013 yılında Lefkoşa Surlarıç Yayılaştırma Projesini hayata geçirmiştir. Aynı komite, yine 2013 yılında KTMMOB temsilcilerinden oluşturduğu paydaş komitenin başkanlığını yürütmüş ve komite ülkesindeki ilk 'Yapı Denetimi' uygulamasının hayata geçirmiştir. 2020 yılında Lefkoşa, Belediyecilik ve Vizyon odağında yazmış olduğu 'Bir Lefkoşa Hikayesi' kitabını yayınlamıştır.

2023 yılında 55. Dönem Olağan Genel Kurulu'nda KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı seçilmiştir ve halen bu göreve devam etmektedir.

Kentinizde kamusal alan işgallerinin en yoğun olarak gözlemlendiği bölgeler hakkında Oda Başkanı olarak değerlendirmeleriniz nelerdir?

Bu konuya 'kamusal alan' kelimesindeki 'kamu' kelimesinin altını çizerek başlamak gerekir. Aslında pek çok kentimizde kentin yönetimi ve sakinleri tarafından ele alınması gereken bu konu, yerel ihtiyaçlar doğrultusunda belediye meclislerinde ve bazen de bölge halkına danışılarak değerlendirilmelidir.

Belki bu değerlendirmeler yapılırken kent merkezlerinde, bölgeyi canlandıracak sınırlı yer işgal harçları üzerinde mutabık kalınabilirken, Merkezi İş Alanlarında engelli, yaşlı ve bebek arabalı ebeveynlerin lehine özel arazilerden imar feragatlar (imar teşvikleriyle) gündeme gelecektir.

Bu konuda en sağlıklı yöntem; Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası ve Peyzaj Mimarları Odası'nın teknik belirleyici aktörler olarak yer alacağı çalıştaylar düzenlenmesi ve bu çalıştaylarda farklı yapılaşma bölgelerine yönelik politikaların geliştirilmesidir.

Mimarlar Odası Başkanı'nın perspektifinden "kamusal alan işgali" kavramını nasıl tanımlarsınız? Bu kavramın mesleki ve toplumsal karşılığı nedir?

Kamusal alanın işgali aslında tüm kamuya ve şehir sakinlerine olan alanların, yetkili idare tarafından korunamaması sonucunda özel kişiler veya işletmeler tarafından fiilen işgal edilmesi olarak tanımlanabilir. Tabii, burada önemli olan belirleyici nüans, halkın faydası için bu kamusal alanlarda kamu yararına kullanım politikaları belirlenebileceği ve bunun da yasalar, teknik görüşler ve demokratik katılımlar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Bu da ancak bölge halkının, politikaları belirleme sürecinde doğrudan demokrasi pratiği ile katılması yoluyla mümkün olabilir.

Kentinizde en sık rastlanan kamusal alan işgali türleri nelerdir? (Masa-sandalye yayılımları, izinsiz yapılaşma, otopark işgalleri, seyyar satış alanları, reklam ve tabela elemanları vb.)

Bu kısmın ilgili şehirlerimizin belediye başkanlarının cevaplaması daha doğru olacaktır

Mimarlar Odası Başkanı olarak gözlemleriniz doğrultusunda en sorunlu işgal türleri hangileridir? Bu tespitlerin arkasındaki nedenler nelerdir?

Odamız 2012 yılında ülkemizdeki Engelli Standartları Tüzüğü'ne çalışmaya başlamış ve 2016 yılında yasallaşmasını büyük çabalar sonucunda başarmıştır.

Mimarlar Odası tarafından yazılmış olan Engelli Standartları Tüzüğü şu anda Mimarlar Odası Vize Bürosu'na gelen tüm projelerde aranmaktadır. Bu sayede önümüzdeki yıllar içerisinde ülkemizdeki engelli bireylerin kullanabileceği kamu kullanımına ait binaların sayısı ciddi oranda artacaktır.

Tabii, bu tüzük sadece binaları değil, aynı zamanda kamusal alanları, parkları ve en önemlisi kaldırımların standartlarını da belirlemektedir. Bu bağlamda kaldırımların engellilere, yaşlılara ve bebek aracı kullanan ebeveynlere uygun olması konusunda en fazla emeği geçen kurumlardan birisi olarak şu anki mevcut kaldırımlarımızın büyük tehlikeler barındırdığını söylememiz yanlış olmayacaktır. Kaldırım işgalleri ve yanlış uygulamalar ülkemizde 5 bin 700 engelli bireyin ve bu bireylerin ailesinin yaşam kalitesini ciddi biçimde düşürmektedir.

Buna ek olarak derelerimiz, yeşil alanlar ve bu alanlara yönelik politikalar da meslek disiplinimizin çalıştaylar aracılığıyla kapsamlı biçimde ele almayı hedeflediği başlıca konular arasındadır.

Yaya yollarında gerçekleşen işgallerin kentsel hareketlilik, erişilebilirlik ve kamusal yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Engelliler, yaşlılar ve çocuk arabası kullanan ebeveynlerin kaliteli yaşam hakkını savunulabilmek adına odamız 2012 yılından bu yana erişilebilirlik mücadelesini mevzuatta ve uygulamada sürdürmektedir. On yıllardır süregelen teamüller ülkemizdeki 5 bin 700 engelli bireyin yaşam hakkını engellese de 2016'da geçen Engelli Standartları Tüzüğü'nün bu negatif etkileri zamanla azaltacağına inanıyoruz.

Kamusal alan işgallerinin yaygınlaşmasında etkili olan temel nedenler sizce nelerdir? (Denetim eksiklikleri, ticari baskılar, planlama sorunları, altyapı yetersizlikleri, kültürel pratikler vb.)

Bu sorun temelinde toplumsal bilincin yeterince gelişmemiş olması ve bireylerin kendisine ait kamusal alanların korunmasında talepkâr olmaması geliyor. Bu bilinç güçlendikçe diğer sebeplerin üzerinden etkisi azalacak ve mevcut uygulama sorunlarının aşılmasında katkı sağlayacaktır.

Kamusal alan işgallerinin ekonomik dinamikler, kent ekonomisi ve ticari aktivitelerle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz?

Kamu kullanımından kesilerek özel kullanıma verilen her alan aslında bir ekonomik rant üretmektedir. Bu rantta on yıllar boyunca müdahale yapılmadığından dolayı bu fiili durum artık ekonomik hesaplamaların, işletme bütçelerinin ve yatırım fizibilitelerinin doğal bir parçası haline gelmiş oluyor. Bu durum ise müdahalenin keskin ve tek seferde olmasını engelliyor.

İşgallerin sosyal yaşam, mekânsal adalet, hak eşitliği ve kamusal mekânın demokratik niteliği üzerindeki etkilerine yönelik görüşleriniz nelerdir?

Kamuya ait alanların kamu uzlaşısı olmadan, kamu yararı gözetilmeden tek taraflı özel kişi veya işletmelerin kullanımına bırakılmasının tüm şehirdeki sakinlerinin haklarını ihlal ettiğine inanıyorum.

Güvenlik, erişilebilirlik, kamusal konfor ve standart dışı kullanım açısından kamusal alan işgallerinin oluşturduğu temel riskleri nasıl yorumlarsınız?

Önceki sorularda da üzerinde durmuş olduğum gibi, en temel sorun bu işgallerin tüm şehir sakinlerinin kaliteli yaşam hakkını ihlal etmesiyle başlar. Bu bağlamda, kamusal alandaki kullanımların, ihtiyaçlara göre meslek odalarıyla birlikte politikalar belirlenerek; güvenlik, erişilebilirlik, kentsel konfor ve standartlara aykırı kullanımlar açısından olumsuz etkiler yaratmadan kurgulanması temel bir gerekliliktir. Bu doğrultuda, her şehirde ayrı çalıştaylar düzenlenmesi ilerlenebilecek en sağlıklı yoldur.

Engelli bireylerin kentsel mekâna eşit erişim hakkını zedeleyen işgaller konusunda görüş ve önerileriniz nelerdir?

Odamız, bu alandaki çalışmalarına 2012 yılında başlamış ve Engelli Tüzüğü'nün hazırlanarak mevzuata kazandırılmasında öncü rol üstlenmiştir. Hâlihazırda, umumi kullanıma açık yapılarda yürütülen denetim faaliyetleriyle erişilebilirlik standartlarının uygulanmasında etkin bir sorumluluk üstlenmeye devam etmektedir. Yerel yönetimlerin yol ve altyapı projelerinde uygulanması zorunlu olan bu tüzüğün dikkatle incelenmesi ve tüm projelerde eksiksiz biçimde hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Belediyelerin mevcut denetim mekanizmalarını kamusal alan işgallerini önleme açısından yeterli buluyor musunuz?

Bu konuda personel kapasitesi yüksek olan yerel yönetimlerimiz diğerlerine kıyasla daha başarılı olsa da katetmemiz gereken daha çok yol olduğu açıktır.

Yürürlükteki cezai yaptırımların mesleki ve toplumsal açıdan caydırıcı olup olmadığı konusunda değerlendirmeniz nedir?

Mevcut yasal mevzuatın, ilgili durumlarda hızlı ve etkili sonuçlar üretecek biçimde düzenlenmesi; yerel yönetimlerin ve meslek odalarının yetkinliğini güçlendirmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, Cumhuriyet Meclisi'ne önemli sorumluluklar düşmektedir.

Kamusal alan işgallerinin çözümü ve sürdürülebilir yönetimi için hangi düzeylerde (planlama, uygulama, denetim, mevzuat, toplumsal farkındalık) iyileştirmeye ihtiyaç duyulduğunu düşünüyorsunuz?

Her alanda iyileştirmeye ihtiyaç duyulmakla birlikte, bunların başında toplumsal farkındalık ve bilinç gelmektedir. Bu bilincin güçlendirilmesi, atılacak diğer adımların daha etkin ve hızlı ilerlemesini sağlayacaktır. Bu noktada biz meslek odalarına da önemli sorumluluklar düşmektedir.

Kentlilerin kamusal alanın ortak kullanım hakkına ilişkin farkındalık düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda Mimarlar Odası'nın katkı ve sorumluluğu nedir?

Ne yazık ki bu konuda uygulamadan kaynaklanan sorunlar nedeniyle toplumsal farkındalık düzeyimiz yeterince yüksek değildir. Mimarlar Odası olarak planlama süreçlerine sunduğumuz katkılar, kamusal alan yarışmaları ve kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik çalışmalarımız aracılığıyla bu alandaki mücadelemizi kararlılıkla sürdürmekteyiz.

Mahalle ölçeğinde kamusal alan işgallerine yönelik izleme, raporlama veya katılımcı denetim mekanizmalarının oluşturulmasını gerekli görüyor musunuz?

Faydası büyük ve farkındalığa da katkı sağlayacak bir uygulama olacaktır.

Kamusal alan işgallerinin azaltılması için geliştirilebilecek mesleki, yönetsel ve kentsel politika önerileriniz nelerdir?

Toplumsal farkındalığın artırılmasına yönelik kapsamlı çalışmalar öncelikli olarak hayata geçirilmelidir. Buna ek olarak, ilgili meslek odalarının katılımıyla her kente özgü ve şehir paydaşlarını da sürece dahil eden çalıştayların düzenlenmesi, bu politikaların belirlenmesinde atılacak ilk adım olmalıdır.

Ticari işletmelerin ihtiyaçlarını gözetirken kamusal alanın korunması ve mekânsal eşitliğin sağlanması açısından nasıl bir denge modeli önermektесiniz?

Belki de bu makale içerisinde sorulması gereken en önemli soru bu olmuştur. Bu sorunun cevabı ise ne yerel yönetim ne meslek odaları ne de uzmanlar tarafından tek başına verilmemelidir. İnanıyorum ki bu üç kitle çalışmaları ile ilgili şehir sakinlerine seçenekler sunmalı ve izlenecek yol doğrudan demokrasi pratiği ile belirlenmelidir.

Yaya öncelikli kentsel tasarım yaklaşımlarının güçlendirilmesi konusunda görüş, beklenti ve önerileriniz nelerdir?

Mimarlar Odası, ülkemizdeki tarihî ve kültürel mirasın korunması konusunda her zaman öncü bir rol üstlenmiş bir meslek kuruluşudur. Bu doğrultuda, tarihî ve kültürel miras alanlarında hayata geçirilen yayalaştırma projelerine de sürekli destek vermiştir. Günümüzde ise çağdaş kentler yalnızca tarihî merkezlerde değil, şehir merkezlerinde ve konut mahallelerinde de yaya öncelikli tasarım yaklaşımlarını benimsemeye başlamıştır. Şehirlerimizin de bu yaklaşımları hayata geçirmesi adına Mimarlar Odası, çalışmalar yürütmeye ve kamu otoritelerine destek vermeye hazırdır.

Murat Şenkul,
Girne Belediyesi, Başkan

1978 tarihinde Girne’de doğan Girne Belediye Başkanı Murat Şenkul, İlköğretim eğitimini 23 Nisan İlkokulu’nda aldıktan sonra, Orta ve Lise eğitimini Lefkoşa Türk Maarif Koleji’nde tamamladı. Yükseköğrenim eğitimini Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde İşletme/Ekonomi üzerine alan Şenkul, Bankacılık Finans üzerine ise Lisansüstü eğitimini tamamladı. Türk Ocağı Limasol Kulübü ve Ozanköy Spor Kulübü’nde uzun yıllar futbol oynayıp, kaptanlık ve yöneticilik görevlerinde bulunan Şenkul, gençlik yıllarından itibaren özel sektörde çok farklı iş dallarında işletmeci olarak çalıştıktan sonra, 2005 yılından itibaren de ortağı olduğu inşaat şirketinde yöneticilik yaptı. Bugüne kadar birçok sivil toplum örgütü ve inisiyatifte hem üye hem de katılımcı olarak bulunan Şenkul özellikle Girne İmar Planı’nın yasallaşması süreci ve Girne’deki çevre sorunlarına dair yapılan eylemlere aktif şekilde katılarak, Girne kentine birçok katkıda bulunmuştur.

Kamusal alan işgali kavramına ilişkin tanımınızı paylaşır mısınız?

Kamusal alan işgali, sokak, park, meydan, kaldırım gibi toplumun ortak kullanımına açık alanların izinsiz bir şekilde kullanılması veya kapatılmasıdır.

Kentinizde en sık karşılaşılan kamusal alan işgali türleri nelerdir? (Kafelerin masa-sandalye yayılımı, özel otopark işgali, seyyar satıcılar, reklam elemanları, yapılaşma vb.)

Girne bölgesinde özellikle Antik Liman ve çevresinde kafe/restoranların masa-sandalye, tente veya gölgelik amaçlı konulan elemanları ile diğer bölgelerimizde ise özel otopark alanı işgalleri, yine cafe/restoranların yaptıkları yarı açık/kapalı alan, ortak kullanım alanlarına konulan masa-sandalye ile marketlerin yarı kapalı alanlarıdır.

Size göre en sorunlu işgal türü hangisidir? Gerekçeleri nelerdir?

En sorunlu işgal alanları apartman ve karışık kullanımlı binalarda ortak kullanıma yapılan işgallerdir. Bu tür konularda tüm mal sahiplerinin izni gerektiğinden izinlendirme süreci çok sıkıntılıdır.

Yaya yollarındaki işgallerin kent içi hareketliliğe etkisini nasıl değerlendirirsiniz?

Yaya yollarında yapılan işgalleler yaya ulaşımı ve kentsel hareketliliği ciddi oranda etkilemek ve kısıtlamaktadır.

Kamusal alan işgallerinin ortaya çıkmasında rol oynayan temel nedenler nelerdir? (Kültürel pratikler, ticari baskılar, planlama yetersizlikleri, altyapı sorunları, vb.)

Kamusal alan işgallerinin ortaya çıkmasının en temel nedenlerinden biri planlama yetersizliği ile kültürel pratiklerdir. Mevcut bulunduğumuz coğrafyanın iklimsel özellikleri göz önüne alınmalı ve yapılan veya yapılacak tüm inşaa faaliyetlere yarı açık/kapalı alanlar eklenmelidir. Bu alanların yasal olarak izinlendirilmesi için mevcut yasaların/tüzüklerin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu alanlar izinli hale getirilmesi demek; hem yapılacak alanların büyüklük ve ebatlarının kontrol altına alınması hem de bu alanlar için gerekli altyapı ve diğer ihtiyaçlarında projeye tasarım aşamasında dahil edilmesi demektir.

Bu işgallerin ekonomik dinamiklerle ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz?

Yasal olmayan işgaller, işletmeler arasındaki ekonomik dengeyi de bozmaktadır.

Kamusal alan işgallerinin sosyal yaşam ve hareket özgürlüğü üzerindeki etkileri nelerdir?

Kentsel hareketlilik sadece fiziksel erişimi değil aynı zamanda sosyal bütünleşme ve çevresel sürdürülebilirliği de tanımlamaktadır. Kamusal alanların işgali bireylerin fiziki aktivite düzeyini azalttığı gibi kamusal alanların etkili kullanımını da kısıtlamaktadır.

İşgallerin güvenlik, erişilebilirlik ve kamusal konfor açısından yarattığı başlıca sorunlar nelerdir?

İşgallerin yarattığı en büyük sıkıntılar, yapılan işgallerin yaya ulaşımını engellemesi, bu alanların tasarlanmadan yapılmasından dolayı kent estetiğinin bozulması ve bir diğeri de bu alanların izinsiz yapılmasından kaynaklı inşaa denetim ve projeleri olmadan yapılarak bina güvenliğinin kontrol edilebilir olamamasıdır.

Belediyenizin kamusal alan işgallerine yönelik mevcut denetim mekanizmalarının yeterliliğine ilişkin değerlendirmeniz nedir?

Belediyemizin yapılan izinsiz işgaller ile ilgili denetim olarak birçok belediyeden iyi olduğunu düşünmekteyim. Sahada devamlı olarak denetim ve kontrol yapan ekiplerimiz bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ciddi anlamda cezai işlem de yapmaktayız. Yine kamusal alan işgalleri ile ilgili işlem yapan birimiz bulunmakta olup, kamusal alan işgallerini şartlayıp, ücretlendirip, denetimini yapmaktayız.

Yürürlükte bulunan cezai yaptırımların etkili ve yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Şu an belediyemizin uyguladığı cezai yaptırımların etkili ve yeterli olduğunu, yapılan işgal ve kaçakların eski dönemlere oranla azalmasından kaynaklı yeterli ve etkili olduğunu düşünüyorum.

Çözümün hangi düzeylerde ele alınması gerektiğini düşünüyorsunuz: planlama, uygulama, denetim, mevzuat, toplumsal farkındalık?

Bu alanların çözümü ile ilgili ilk öncelikle planlama, sonrasında ise mevzuat, uygulama ve denetim yapılması gerekmektedir.

Kamusal alanın ortak kullanım hakkı olarak korunmasına yönelik toplumsal farkındalık düzeyini nasıl değerlendirirsiniz?

Kamusal alanların korunmasına yönelik toplumsal farkındalık düzeyimiz yeterli olmamakla birlikte, kişisel çıkarlarımız çoğu zaman toplumsal çıkarlarımızın önüne geçmektedir.

Ticari işletmelerin ihtiyaçlarını gözetirken aynı zamanda kamusal alanın korunmasını sağlayacak dengeli bir yaklaşım öneriniz var mıdır?

Tabii ki, ticari işletmelerin ihtiyaçları bulunmaktadır, ancak ticari işletmelere verilecek imtiyazlar kamusal alanları da minimum etkileyecek düzeyde olmalıdır. Çünkü kamusal alanların bozulması demek yaşanabilir kent olma kavramından uzaklaşmak demektir.

Asu Tozan, Prof. Dr.

Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Dekan

Mimarlık lisans eğitimini (B.Arch.) Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde tamamlamış, yüksek lisans (M.Sc.) ve doktora (PhD) çalışmalarını İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi programında sürdürmüştür. Yüksek lisans tezi, Kuzey Kıbrıs Kaleburnu köyünde yerel yaşam çevrelerinin çeşitlenmesine odaklanmıştır. Doktora tezi ise 1878–1960 yılları arasındaki İngiliz Sömürge Dönemi'nde Kıbrıs'taki kentleşme ve mimarlığı, Sömürge Sekreterliği Arşivi belgelerine dayanarak kapsamlı biçimde analiz etmiştir. Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi üyesi olan Tozan'ın araştırma alanları ve yayınları; 19.–20. yüzyıllarda Kıbrıs'ın mimari mirası, yerel (vernacular) mimarlık, İngiliz Sömürge Dönemi, modern mimarlık, iç mimarlık/mimarlıkta esneklik ve konut çalışmaları üzerine yoğunlaşmaktadır. Birçok idari görev üstlenmiş olan Tozan, Kasım 2025'dan bu yana DAÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı görevini yürütmektedir.

Kent İçi Kamusal Alan İşgallerinin “Ben” mi “Biz” mi Meselesi Olarak Sorgulanması

Kentsel kamusal alanların; kentlilerin buluşma, belirli ritüelleri gerçekleştirme, eğlenme, dinlenme, rahatlama, fiziksel egzersiz yapma, oyun oynama gibi çok katmanlı ihtiyaçlarına cevap vermesi beklenirken, daha geniş bir çerçevede erişim ve dolaşımı da sağlaması gerekmektedir. Kentlerde kamusal alanlar denildiğinde meydanlar, parklar, kıyılar ve yeşil alanlar akla gelse de aslında sokaklar ve caddeler, kaldırımlar ve bisiklet yolları da bu kapsama dâhildir. Kamusal alanların başlıca ayırt edici kriterleri; ortak kullanım, toplumsal etkileşim olanakları, erişilebilirlik, kolektif aidiyet ve görünürlük olarak tanımlanmakta; kamusal alan yalnızca mülkiyet üzerinden değil, kullanım ve deneyim üzerinden ele alınmaktadır (Lefebvre, 1991; Mitchell, 2003). Kamusal alan kullanımı kültürel ve sosyal katmanlarla tanım bulurken, yasal düzenlemelerle de geleceğe taşınmaktadır.

Kıbrıs kentleri bağlamında kamusal alanlara bakıldığında; meydanlar, parklar, yeşil alanlar, kıyılar, yollar ve caddeler, kaldırımlar, sınırlı ölçekte bisiklet yolları ile tarihî yapılar ve içinde bulundukları alanlar öne çıkmaktadır. Söz konusu alanların işgalleri ise toplumsal etkileşim ve erişilebilirlik olanaklarına engel oluşturan çeşitli uygulamalara işaret etmektedir. Yazının devamında, adamız kentlerinde sıkça karşılaşılan durumlar üzerinden işgal konusu ele alınacaktır.

Zengin tarihî geçmişi dolayısıyla farklı dönemlerden miras alınan kültürel miras örneklerinin (yapı ve alanlar) tüm Kıbrıs kentlerinde yoğun bir şekilde bulunması ve bu alanların çoğunlukla kent merkezlerine dönüşmesi, artan rant baskısına maruz kalmalarına neden olmaktadır. Öncelikle bu alanların özel kullanıcılara devredilmesi, ticari işlev amaçlı kullanım imkânı sağlanması, korunan yapıların içinde bulunduğu arazilerin özel kullanıcılara verilerek geçici ve kalıcı yapılaşmaya açılması ve sadece belirli amaçlara yönelik kullanıma hizmet etmesiyle kamusal niteliklerini yitirmesi, başlıca işgal durumları arasında yer almaktadır.

Meydanlar, erken dönemlerden itibaren kentlilerin bir araya gelerek kutlama, eğlenme, kültürel etkinlikler, dinî seremoniler, gösteriler ve protesto eylemleri gibi birçok amaçla kullandıkları en önemli kentsel mekânların başında gelmektedir. Meydanların ve çoğunlukla çevrelerinde bulunan tarihî yapılarla birlikte turistik cazibe merkezlerine dönüşmesi, ticari nitelikteki işletmelerin kamusal alana taşınmasına neden olabilmektedir. Ticari nitelikli kafe ve restoranların dış mekân oturma alanlarının kamusal alanı işgal ederek kalıcı hâle geldiği örneklerle hepimiz tanık olmaktadır.

Kentlerdeki parklar ve yeşil alanlar, kent sakinlerinin açık mekânlarda çocuklarıyla vakit geçirmesi, spor yapması ve sosyalleşmesi gibi birçok etkinliğe imkân tanıyarak

kentlilerin nefes almasını ve rahatlamasını sağlayan alanlardır. Ancak bu alanların da önceki örneklerden farklı nitelikte işgal türlerine sahne olduğu görülmektedir. Bu alanlarda ticari kullanımdan kaynaklanan işgallere ek olarak, çevrede yaşayanların araç park etmek amacıyla inşa ettiği geçici ya da kalıcı strüktürler, evcil hayvan barınakları, bahçe alanlarının devamıymış gibi davranılarak peyzaj alanına dönüştürülmesi girişimleri ve hatta çöp bırakma alanlarına dönüşmesi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Kıbrıs Adası'nın Akdeniz ile buluştuğu ve tüm dünyada güzelliğiyle ün yapmış kıyıları ve sahil şeritleri, başlıca kentlerin kamusal mekânları arasında yer almaktadır. Bu alanların, kentlerin denizle bağlantılı potansiyel rekreasyon kullanımlarıyla kentli ve turistlerin hizmetine sunulması beklenirken; limanlar, askerî alanlar, oteller, restoranlar, kafeler ve konut projelerine yönelik özelleştirilmiş, kamunun erişemediği alanlara dönüştüğü görülmektedir. Dünyanın birçok kıyı kentinde kamuya ait bu şeritlerin korunarak özel kullanımların geriye çekildiği örnekler varken, Kuzey Kıbrıs'ta bu yaklaşımın yeterince benimsenmediği rahatlıkla söylenebilir. Açıkçası adanın diğer yarısında kentsel kamusal alanların geliştirilmesi ve erişilebilirliğinin artırılması yönünde kapsamlı projeler yoğun bir şekilde sürdürülürken ve dünya çapında örnek gösterilmeye başlanmışken, bizim de özgün kıyı şeritlerimizi geliştirmek ve kamu yararını ön plana almak için daha fazla beklemememiz gerekmektedir.

Dünya kentleri, kendilerine özgü koşullarıyla yaşanabilir olma çabalarını sürdürürken, Kuzey Kıbrıs kentleri özellikle erişim ve ulaşım bakımından bütüncül adımlar atmakta zorlanmaktadır. Yerel yönetimler bünyesinde yürütülen kent içi cadde, sokak, kaldırım ve bisiklet yolu düzenleme çalışmaları amacına hizmet etmekte yetersiz kalmakta ve nüfusla doğru orantılı bir ölçeğe ulaşmamaktadır. Bireysel motorlu araçların neredeyse tek ulaşım yöntemi hâline gelmesi, yalnızca yerel yönetimlerin değil ülkenin genel bir sorunu hâline gelmiştir. Son yıllarda katlanarak artan araç sayısı, yolların ve otopark alanlarının yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bu noktada kent içi dolaşıma ilişkin işgaller başlamakta; kaldırım ve yollar, araçların kanunsuz park edilmesi nedeniyle işgal edilmektedir.

Kent merkezlerinde alışveriş alanları ile kafe ve restoranların yoğunluğu, yaya ve araç trafiğini artırmakta ve zaman zaman sıkışıklıklara yol açmaktadır. Bu konudaki en önemli sorunlardan biri, ticari izinler alınırken araç park yeri ve yaya kaldırımı tanımlarının net olmasına rağmen, iki değişiklik sonucunda işletmelerin kamusal alanları maksimum düzeyde işgal eder hâle gelmesidir. Birincisi, araç park yeri beyan edemeyen işletmelerin belirlenen ceza miktarını ödeyerek izin alması ve bu durumun müşterileri park ihlali sayılan kentsel alan işgallerine teşvik etmesidir. İkinci önemli konu ise yakın geçmişte otopark ve kaldırım alanlarına taşan kalıcı strüktürel yapılaşmalara ve yarı açık/açık oturma alanlarının kaldırımına kaymasına imkân veren esnek uygulamaların yoğun biçimde görülmesidir. Kent merkezlerinde yaya olarak kesintisiz yürümek neredeyse mümkün olmamaktadır. Bu durum, erişilebilirlik ve gereksinimli bireylerin kent merkezlerinde dolaşımını neredeyse imkânsız hâle getirmektedir. Söz konusu şartlar içinde sınırlı olarak uygulanan bisiklet yolları da nasibini almaktadır.

Kentsel alanlar özelinde kısaca değinilen bu işgal türleri, çok daha detaylı biçimde ele alınıp tartışılacak bir potansiyele sahiptir. Gözlemler doğrultusunda yapılabilecek en temel değerlendirme; kent sakinlerinin kamusal alanlara yönelik kolektif aidiyet bilincinin zayıf olması, kamusal alan kullanımını adaletli bir yapıda düzenleyecek bütüncül yaklaşımların geliştirilememesi ve mevcut yasal düzenlemelerin sistemli bir şekilde pratiğe dökülememesi yönündedir. Kent sakinlerinin bireysel çıkarlarına yönelik farkındalık ve talepleri ile karşılaştırıldığında kamusal alanlara ilişkin konularda çok daha düşük seviyede kalmaktadır. Bu durum, zaman zaman yönetimlerin kamusal alanlara yönelik kararlarında birey ya da grup çıkarlarını gözetmesini

mümkün kılabilir. Uzun vadeli bir gelişim planı olarak, insanı ve kamusal yararını odağına alan bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi ve kentlerde tüm bireylerine eşit ulaşım, erişim ve kullanım imkânları sunacak adımlar atılması gerekmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta kent sakinlerine her ölçekte adaletli kullanım hakkı sağlayacak bir yaklaşımın benimsenmesi ve uzun vadeli politikalara dönüştürülmesi, daha yaşanabilir ve erişilebilir kentlere doğru emin adımlar atılmasını sağlayacaktır.

Yukarıda yer verilen tüm tartışmalara Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi olarak lisans ve lisansüstü tüm programlarda her ölçekte yer verilmektedir. Akademik araştırmalar kapsamında her dönem yeni çalışmalar üretilmekte ve bu çalışmalar, akademik ve pratik alanlara kaynak sağlayabilecek nitelikler taşımaktadır. Kamu kurumlarıyla yapılan iş birlikleri aracılığıyla güncel akademik birikimler paylaşılmakta ve kamu yararına doğrudan ya da dolaylı katkılar sunulmaktadır. Sosyal sorumluluk projeleriyle toplum odaklı katkılar sağlanmaktadır. Geleceğin mimarlarını ve akademisyenlerini yetiştiren fakültemiz; köklü ve yenilenen eğitim modeliyle araştıran, sorgulayan, insana, topluma ve doğaya değer veren, sorumluluk sahibi ve etik değerlerle donatılmış meslek insanları yetiştirme çabasını ilk günden bu yana sürdürmektedir.

20. yüzyıl kentsel tasarım yaklaşımları; endüstrileşme, makineleşmenin sağladığı seri üretim, ulaşım ve iletişim temelli gelişimi benimseyen ve tasarımın odağına alan bir anlayışla şekillenmişken, 21. yüzyıl "insanı" ve "kamu yararını" merkeze alma eğilimi göstermektedir. Günümüzde, dünyadaki insan dostu kentler en yaşanabilir kentler olarak örnek gösterilmektedir. Yayalaştırılan caddeler, insan dolaşımını öncelikli olarak ele alan ulaşım planlamaları, yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaşması gibi konular sadece kentsel değil ülkesel gelişim planlarının kapsamına alınmıştır. Böylece, günümüz ve gelecek kent sakinlerine saygı duyan kentsel yaklaşımlar ülkesel gelişimin ve planlamanın parçası olarak bütüncül bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Sonuç olarak, en az "ben" kadar "biz" olabildiğimiz ölçüde, "işgal" yerine "erişim" kavramını yerleştirebilecek ve kent yaşamında kolektif aidiyeti hâkim kılmak mümkün olacaktır.

Kaynaklar

Lefebvre, H. (1991). The Production of Space. Blackwell.
Mitchell, D. (2003). The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space. Guilford Press.

Cemil Atakara, Prof. Dr.
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi,
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Dekan

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (UKÜ) Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dekanı; mimar ve akademisyendir. 2000 yılından bu yana kurucusu olduğu CA Architects bünyesinde mimari projeler üretmektedir. Anıtlar Yüksek Kurulu üyesi olan Atakara, akademik çalışmalarını mesleki pratiğiyle birlikte sürdürmektedir. Mimarlık, tasarım, mimarlık eğitimi, kültürel miras ve yeniden kullanım (reuse) alanlarında ulusal ve uluslararası yayınları bulunmaktadır. Çalışmaları, mimarlık eğitimi ile uygulama arasındaki ilişki ile kültürel mirasın çağdaş yaklaşımlarla yeniden değerlendirilmesi üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca Mimarlık Dekanlar Konseyi (MİDEKON) Başkanı olarak mimarlık eğitime yönelik akademik ve kurumsal çalışmalar yürütmektedir.

Kamusal Alanın Aşınması ve Mekânsal Adaletsizlik:

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kentlerinde Kamusal Alan İşgallerinin Bölgesel, Etik ve Ekolojik Bir Analizi

Özet

Kamusal alanlar, kentsel yaşamın ortak kullanım zeminini oluşturan; toplumsal etkileşimi, demokratik katılımı ve kolektif belleği mümkün kılan temel mekânsal bileşenlerdir. Ancak günümüz kentlerinde neoliberal kentleşme politikaları, turizm ve emlak odaklı büyüme modelleri ile yönetim sorunları, kamusal alanların giderek özel kullanımlar lehine daralmasına ve parçalanmasına yol açmaktadır. Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) kentlerinde gözlemlenen kamusal alan işgallerini bölgesel farklılıklar üzerinden ele almakta; Lefkoşa, Mağusa ve özellikle Girne örnekleri üzerinden mekânsal, yönetsel, etik ve ekolojik boyutları tartışmaktadır. Girne’de kıyı ve deniz alanlarının işgali, kamusal alan kaybının en kritik ve geri dönüşü en zor biçimi olarak değerlendirilmekte; bu durum kent hakkı, kentsel adalet, kamusal erişilebilirlik ve ekolojik denge bağlamında analiz edilmektedir. Çalışma, kamusal alanların korunmasında planlama politikalarının, bağlayıcı tasarım rehberlerinin, etkin denetim mekanizmalarının ve mimarlık eğitiminin rolünü vurgulayarak, kamusal alanın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal ve etik bir hak alanı olduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal alan, kamusal alan işgali, kıyı alanları, Girne, KKTC, kent hakkı, kentsel adalet

1. Giriş

Kamusal alan, kentsel yaşamın sosyal, kültürel ve politik boyutlarının mekânsal karşılığıdır. Sokaklar, meydanlar, parklar, kıyı alanları ve diğer kamusal açık alanlar; bireylerin karşılaşma, görünür olma, etkileşim kurma ve kolektif yaşam deneyimi üretme pratiklerinin gerçekleştiği temel mekânlardır. Bu alanlar, yalnızca fiziksel boşluklar değil; aynı zamanda toplumsal ilişkilerin, kamusal söylemin ve kentsel kimliğin üretildiği alanlardır.

Jacobs (1961), kamusal alanların gündelik yaşam pratikleriyle canlılık kazandığını ve güvenli kent yaşamının bu mekânsal süreklilikle mümkün olduğunu ortaya koymuştur. Jacobs’a göre sokaklar, kamusal yaşamın doğal denetim ve etkileşim alanlarıdır. Sennett (2010) ise modern kentte kamusal mekânın aşınmasını, kamusal insanın ve kamusal yaşamın gerilemesiyle ilişkilendirerek, kamusal alan kaybının toplumsal ilişkileri zayıflattığını savunur.

Günümüzde kamusal alanlar, neoliberal kentleşme politikaları doğrultusunda giderek ticarileşmekte; özel sermaye, turizm ve emlak yatırımlarının baskısı altında dönüşmektedir. Bu süreçte kamusal alan, kolektif bir hak olmaktan çıkarak ekonomik bir meta haline gelmektedir. Küresel ölçekte gözlemlenen bu eğilim, küçük ölçekli, kırılğan ve denetim kapasitesi sınırlı kentlerde daha hızlı ve geri dönüşü zor sonuçlar üretmektedir.

KKTC kentleri, nüfus ve mekânsal ölçek bakımından görece küçük olmalarına rağmen, küresel kentleşme eğilimlerinin yerel yansımalarını açık biçimde sergilemektedir. Turizm odaklı gelişme stratejileri, özellikle kıyı kentlerinde kamusal alanlar üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Bu çalışma, KKTC kentlerinde kamusal alan işgallerini bölgesel farklılıklar çerçevesinde ele alarak, özellikle Girne’de kıyı ve deniz alanlarının işgalini çok boyutlu bir sorun alanı olarak tartışmayı amaçlamaktadır.

2. Kuramsal Çerçeve: Kamusal Alan, Kent Hakkı ve Mekânsal Adalet

Kamusal alan kavramı, yalnızca fiziksel mekânla sınırlı olmayıp, kamusal yaşamın örgütlenme biçimlerini de içermektedir. Arendt (1958), kamusal alanı bireylerin görünür olduğu, eylemde bulunduğu ve politik özne olarak varlık kazandığı alan olarak tanımlar. Bu bağlamda kamusal alanın daralması, yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda politik bir kayıp anlamına gelmektedir.

Lefebvre’nin (1968) ortaya koyduğu “kent hakkı” kavramı, bu tartışmanın merkezinde yer almaktadır. Kent hakkı, bireylerin kentsel mekânı kullanma, dönüştürme ve kent yaşamına aktif biçimde katılma hakkını ifade eder. Harvey (2008), kent hakkını kolektif bir hak olarak ele alarak, mekânsal eşitsizliklerin kapitalist üretim ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır.

Gehl (2010), insan ölçeğinin, yaya önceliğinin ve kamusal açık alan kalitesinin kaybolmasının kamusal yaşamı doğrudan zayıflattığını ortaya koymuştur. Lynch (1960) ise kamusal mekânların kent imgesi, yön bulma ve kolektif bellek üzerindeki belirleyici rolüne dikkat çekmektedir. Kamusal alanların parçalanması, kentlilerin kentle kurduğu zihinsel ve duygusal bağı da aşındırmaktadır.

Bu kuramsal yaklaşımlar, kamusal alan işgallerinin yalnızca fiziksel bir alan kaybı değil; toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren, kamusal yaşamı zayıflatan ve mekânsal adaletsizliği yeniden üreten çok katmanlı bir süreç olduğunu göstermektedir.

3. Neoliberal Kentleşme ve Kamusal Alanın Metalaşması

1980’lerden itibaren küresel ölçekte etkisini artıran neoliberal politikalar, kentleri ekonomik büyümenin ve rekabetin temel mekânları haline getirmiştir. Kentler, yatırım çekme, turizm geliştirme ve küresel ağlara eklenme hedefleri doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Bu süreçte kamusal alanlar, ekonomik değer üretme potansiyeli nedeniyle en kırılğan mekânsal bileşenlerden biri haline gelmiştir.

Kamusal alanın metalaşması, özellikle kıyı kentlerinde belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Kıyılar, doğası gereği kamusal erişime açık olması gereken alanlar olmasına rağmen, turizm ve emlak yatırımlarıyla birlikte giderek özelleştirilmektedir. Bu durum, kamusal alanın hukuken varlığını sürdürmesine rağmen fiilen kamusal olmaktan çıkmasına yol açmaktadır.

KKTC kentlerinde turizm odaklı gelişme politikaları, planlama ve denetim mekanizmalarındaki zafiyetlerle birleştiğinde, kamusal alan işgallerini meşrulaştıran bir zemin oluşturmaktadır. Bu bağlamda kamusal alan kaybı, yalnızca mekânsal değil; yönetsel bir sorun olarak da değerlendirilmelidir.

4. KKTC’de Kamusal Alan İşgallerinin Bölgesel Dinamikleri

4.1. Lefkoşa: Gündelik İşgaller ve Erişilebilirlik Sorunu

Lefkoşa’da kamusal alan işgalleri, yoğunlukla kaldırımlar ve yaya yolları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kafe ve restoranların masa-sandalye taşmaları, geçici ticari elemanlar ve düzensiz eklemeler, yaya erişilebilirliğini ciddi biçimde sınırlamaktadır. Bu durum, özellikle engelli bireyler, yaşlılar ve çocuklar açısından kamusal alanın eşit kullanımını engellemektedir.

Bu tür işgaller, çoğu zaman küçük ölçekli ve geçici olarak algılansa da kamusal alanın niteliğini kalıcı biçimde zedelemekte ve kamusal mekânın özel kullanıma dönüşmesini normalleştirmektedir.

4.2. Mağusa: Kültürel Miras ve Kamusal Alan Gerilimi

Mağusa’da kamusal alan işgalleri, özellikle tarihi sur içi bölgede kültürel miras alanlarıyla iç içe geçmektedir. Ticari kullanımların kontrolsüz biçimde yayılması, tarihsel mekânların algısını zedelemekte ve kentsel sürekliliği bozmaktadır. Bu durum, kamusal alanın yalnızca fiziksel değil, kültürel bir kayıp alanına dönüşmesine yol açmaktadır.

4.3. Girne: Kamusal Alan İşgallerinin Kritik Eşiği

Girne, kamusal alan işgallerinin en kritik ve geri dönüşü en zor biçimde gözlemlendiği kenttir. Buradaki sorun, kara üzerindeki kamusal alanların ötesine geçerek, kıyı ve deniz alanlarının işgali şeklinde ortaya çıkmaktadır.

5. Girne’de Kıyı ve Deniz Alanlarının İşgali

Girne’de dolgu alanlar, özel iskeleler, marinalar ve turizm tesislerine ait kapalı kullanımlar, kıyı ve deniz alanlarının kamusal niteliğini giderek ortadan kaldırmaktadır. Kıyı alanları, kentlilerin denizle kurduğu fiziksel ve görsel ilişkinin temel mekânlarıdır. Ancak Girne’de bu alanlar, yüksek gelir gruplarına ve turizm odaklı kullanımlara hizmet eden kontrollü alanlara dönüşmektedir.

Bauman’ın (2000) “akışkan modernite” kavramı bağlamında değerlendirildiğinde, bu tür kalıcı ve sert müdahaleler kamusal alanın geri kazanılmasını neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Dolgu alanlar ve kıyı yapıları, yalnızca kamusal erişimi değil, ekolojik dengeyi de geri dönüşü zor biçimde etkilemektedir.

Girne örneği, kamusal alanın toplumsal bir üretim olmaktan çıkarak ekonomik bir meta haline geldiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Kamusal alan, bu bağlamda “herkesin” değil, “erişebilenin” mekânına dönüşmektedir.

6. Mimarlık Eğitimi, Etik ve Kurumsal Sorumluluk

Kamusal alanların korunması, yalnızca planlama ve tasarım meselesi değil; aynı zamanda etik bir sorumluluktur. Fox (2000), mimarlık pratiğinin kamusal sorumluluktan bağımsız düşünülmemeyeceğini vurgulamaktadır. Mimarlık, yalnızca işveren taleplerine yanıt veren bir meslek pratiği değil; kamusal yararı gözetten toplumsal bir eylem alanıdır.

KKTC’de mimarlık eğitimi, kamusal alan işgallerini eleştirel bir perspektifle ele almalı; stüdyo ve araştırma çalışmalarıyla yerel yönetimlere bilgi ve tasarım desteği sunmalıdır. Akademik üretim, kamusal alanın korunmasına yönelik politika ve rehberlerin geliştirilmesinde etkin rol üstlenmelidir.

7. Sonuç

KKTC kentlerinde kamusal alan işgalleri, kentsel adalet, kamusal yaşam ve mekânsal eşitlik açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Özellikle Girne’de kıyı ve deniz alanlarının işgali, geri dönüşü zor mekânsal, toplumsal ve ekolojik kayıplara yol açmaktadır. Kamusal alanların korunması; güçlü planlama politikaları, bağlayıcı tasarım rehberleri, etkin denetim mekanizmaları ve kamusal bilinç ile mümkündür. Kamusal alan, bir ayrıcalık değil, herkes için temel bir kent hakkıdır. Mimarlık eğitimi ve akademik üretim, bu hakkın korunmasında yalnızca destekleyici değil, yönlendirici bir aktör olmalıdır.

Kaynakça

- Arendt, H. (1958). The human condition. University of Chicago Press.
Bauman, Z. (2000). Liquid modernity. Polity Press.
Fox, W. (2000). Ethics and the built environment. Routledge.
Gehl, J. (2010). Cities for people. Island Press.
Harvey, D. (2008). The right to the city. New Left Review, 53, 23–40.
Jacobs, J. (1961). The death and life of great American cities. Random House.
Lefebvre, H. (1968). Le droit à la ville. Anthropos.
Lynch, K. (1960). The image of the city. MIT Press.
Sennett, R. (2010). The corrosion of character: The personal consequences of work in the new capitalism. W. W. Norton & Company.

Serdar Atai

MASDER, Mağusa Suriçi Derneği, Başkan

Gazimağusa merkezli bir sivil toplum lideri, proje koordinatörü ve aktivisttir. 1967 yılında Mağusa'da doğan Atai, özellikle kültürel mirasın korunması ve çevre bilincinin artırılması konularındaki çalışmalarıyla tanınmaktadır.

Kentinizde kamusal alan işgallerinin en çok nerelerde görüldüğünü düşünüyorsunuz?

1. Kentsel alanda; yollar, kaldırımlar, park yerleri ve hali araziler.
2. Sulak Alanlar
3. Kıyisal Alanlar
4. Orman Arazileri

Kamusal alan işgali kavramını nasıl tanımlarsınız?

Yasalardan doğan otorite boşluğunu ve/veya kolluk güçlerinin etkin görev yapmasını fırsat bilen, bazen de siyasi otoriteyle yakın ilişkilerini kullanarak bilinçli müdahalelerle mevcut yasalarla oynayıp kendine manevra alanı yaratanların kamuya ait mülke çökmesi veya çöreklenmesi.

Günlük yaşamınızda kamusal alan işgalleriyle ne sıklıkla karşılaşıyorsunuz?

Maalesef hemen her gün!

Hangi tür kamusal alan işgallerini daha yaygın görüyorsunuz? (Kafelerin masa-sandalye yayılımı, özel otopark işgali, seyyar satıcılar, reklam panoları, yapılaşma vb.)

Kafelerin masa-sandalye yayılımı, işyerlerinin ürünlerini kaldırımlara yol kenarlarına çıkararak sergilemesi, reklam panolarının gelişigüzel yerleştirilmesi ve hileli yapılaşma diğer yazılı olan özel otopark işgali ile seyyar satıcılara göre daha yaygın ihlallerdir.

Size göre en rahatsız edici işgal türü hangisidir ve neden?

İklim Krizinin alarm verdiği son yıllarda hileli yapılaşma ve özellikle de özel koruma alanı kabul edilen kentsel yeşil alan, orman arazisi, kıyisal alan ve sulak alanları hedef alan yapılaşma ve işgaller bana göre en rahatsız edici olanlardır.

Yaya yollarındaki işgallerin hareketliliğinizi ne ölçüde etkilediğini düşünüyorsunuz?

Yayalar ve bisikletliler büyük ölçüde etkilenmektedir. Özellikle de özel gereksinimli bireyler, engelliler, çocuk arabalıları, yaşlılar ve çocuklar daha da büyük risk altına girmektedir.

Sizce kamusal alan işgallerinin temel nedenleri nelerdir? (Yetersiz denetim, ticari baskı, planlama eksikliği, altyapı yetersizliği, kültürel alışkanlıklar vb.)

Aslında parantez içerisinde saydığınız her şey ve ilaveten de kötü yönetim, rüşvet ilişkileri, rant hırsı ve toplumun değer yargılarındaki erozyon sonucu davranış bozuklukları sergilemesini sayabiliriz.

İşgallerin ekonomik nedenlerle ne kadar ilişkili olduğunu düşünüyorsunuz?

Ekonomik nedenler ne isterse olsun, işgalleri ve kamusal alana tecavüzü haklı çıkaramaz ve bunları hoşgörüyü karşılama hakkını da kesinlikle kimseye vermez.

Kamusal alan işgalleri sosyal yaşamınızı ve hareket özgürlüğünüzü nasıl etkiliyor?

Yollarda ve kaldırımlarda güven içerisinde yürümek, reklam panoları ve hatalı araç parkları dikkate alındığında güvenli araç kullanmak mümkün değildir ve özgürlüklerin kısıtlanmasından söz etmek mümkündür. Aynı şeyi yeşil alanlar, kıyisal alanlar, orman arazileri, sulak alanlar ve kültürel miras alanlarından doğrudan ve kesintisiz yararlanma hakkı için söylemek de mümkündür. 250 yıl evvel Fransız filozof Montesquieu'nün söylediği; "Başkalarının özgürlüğünün başladığı yerde sizin özgürlüğünüz biter" sözü maalesef Kıbrıs'ın kuzeyinde 21. yüzyılda karşılık bulamamakta ve başta da merkezi ve yerel yönetimlerin ve bunlara bağlı kurumların hatalı/hileli uygulamalarıyla delinmektedir.

İşgaller güvenlik, erişilebilirlik ve konfor açısından hangi sorunlara yol açıyor?

Gideceğiniz yere ulaşmaya çalışırken ciddi kaza riskleri atlatma, vaktinde ulaşamama ve bazen de istediğiniz noktaya bir türlü erişememe gibi tüm sorunlar yaşanabilmektedir.

Engelli bireyler açısından bu işgallerin yaratabileceği zorlukları nasıl değerlendirirsiniz?

Engelli bireyler, yaşlılar, çocuklar ve çocuk arabalıları açısından bu işgallerin sebep olduğu olumsuzluklar, ülkemizi bir cehennemden farksız kılmaktadır.

Belediyenin kamusal alan işgallerine yönelik denetimlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle yetersizdir. Zabıta'nın görev tanımlarının güncellenmesine, yetkilerinin güçlendirilmesine ve Başkan koltuğunda oturanların oy kaygısı gözetmeden işgalere müdahale edecek irade ve kararlılığı ortaya koymasına ivedilikle ihtiyaç vardır.

Mevcut cezai yaptırımların yeterli olup olmadığını değerlendirir misiniz?

Mevcut cezai yaptırımların çoğunlukla yeterli olduğuna inanırım. Bazı konularda ceza artırımına ihtiyaç duyulabilir. Ancak bizim sorunumuz, hali hazırda geçerli olan cezai yaptırımların bile yok sayılışı, uygulanmayışı ya da affıdır.

Sizce çözüm hangi düzeyde olmalı: planlama, uygulama, denetim, yasalar, farkındalık?

Uygulama ve denetim ayakları en çok aksayanlardır. Uygulama ve denetim niyeti olsa, diğer eksik hususlar da kolaylıkla sürece uyarlanabilir.

Kamusal alanın ortak kullanım alanı olduğuna dair toplumsal farkındalığı nasıl değerlendirirsiniz?

Maalesef "tutanın elinde kalır" mantığı bizde ağır basmaktadır. Toplum, kamusal alanın farkında olmasına rağmen, sırf bu mantık yüzünden hakkını da arayıp sormakta ve yeterince talepkâr olmamaktadır.

Vatandaş olarak kamusal alanı koruma konusunda kendinizi ne kadar sorumlu hissediyorsunuz?

Gayet sorumlu hissediyorum, elimden geldiğince de örgütlü ve toplu mücadele vermeye çalışıyorum.

Kamusal alan işgallerini azaltmak için hangi uygulamaların geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Görevini kötüye kullanan, işgale zemin yaratan, bu uğurda bazen rüşvet bile alan kurum kuruluş yöneticilerinin ağır cezalara çarptırılması. İşgale yeltenenlerin de benzer şekilde cezalandırılarak işgallerin sonlandırılması ve kamusal alanların işgal-den arındırılarak, topluma geri kazandırılması gerektiğini düşünüyorum.

Ticari işletmeler için hem ekonomik hem de kamusal alanı koruyan bir çözüm öneriniz var mı?

Kamusal alanın sınırlarını net bir biçimde belirlemek, ticari işletmeleri bu konuda disipline edip düzenli denetlemek, yönetenlerin tasarrufundadır. Burada bir paradigma değişikliğine ihtiyaç vardır. Güvenli ve rahat hareket etme kabiliyeti kazanan, erişilebilirliği artan ve haliyle de vakit kaybetmeyen insan, ticari işletmelere düşündüklerinin tam aksine ekonomik anlamda daha çok getiri sağlayacaktır.

Yaya öncelikli düzenlemelerin artırılması konusunda görüşleriniz nedir?

Yayalaştırılmış alanların ve yürüyüş yollarının sayıca artırılmasına, bisiklet yollarının ayrı şeritler halinde kullanıma sokulmasına her zamankinden daha çok ihtiyacımız vardır. Gerek artan trafik yükünün yarattığı baskı, gerekse iklim değişikliğinin dayattığı sürdürülebilir kentsel mobilite ve sıfır emisyon kavramları, bu uygulamaların ötelenmeden yaşama geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

İbrahim Şahali, Y. Mimar

Gönyeli-Alayköy Belediyesi, Mimari İmar Bölümü

İbrahim Şahali, Gönyeli Belediyesi İmar Bölümü'nde yüksek mimar olarak görev yapmaktadır. Lisansüstü eğitimini Çukurova Üniversitesi'nde tamamlamış, yüksek lisans çalışmasını mimarlık ve güneş enerji sistemleri üzerine yoğunlaştırmıştır. Mesleki çalışmalarında sürdürülebilir tasarım, yenilenebilir enerji kullanımı ve çağdaş imar yaklaşımlarını merkeze almaktadır. Belediyedeki görevleri kapsamında planlama, ruhsatlandırma ve kentsel gelişim süreçlerinde aktif rol üstlenmektedir.

Mesleki Deneyim Işığında Kamusal Yeşil Alanlara Eleştirel Bir Bakış

Gönyeli Kentinde ve genel olarak tüm kentlerde kamusal alan işgallerinin en yoğun olarak görüldüğü konu 'yeşil alanlar' olduğu gözlenmektedir. İmar mevzuatı veya şehir planlama ilkelerine göre bırakılması zorunlu olan yeşil alanların büyük bir çoğunluğu kamusal alan işgali sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır.

Kentlerde yeşil alanlar; yalnızca estetik unsurlar değil, aynı zamanda kamusal yaşamın kalitesini artıran, sosyal etkileşimi destekleyen ve çevresel sürdürülebilirliği güçlendiren temel bileşenlerdir. Ancak bu alanların planlanması, uygulanması ve korunmasına ilişkin eksik ve parçalı yaklaşımlar, yeşil alanların işlevini yitirmesine ve kamusal niteliklerinin zayıflamasına neden olmaktadır. Yerel yönetimlerin tutumları, müteahhitlik sektörünün pazarlama pratikleri ve bütüncül olmayan şehir planlama kararları, bu sürecin temel belirleyicileri olarak öne çıkmaktadır. Aşağıda ele alınan başlıklar, yeşil alanların neden âtıl, işgal edilmeye açık ve erişilebilirlikten uzak hale geldiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Yerel Yönetimlerin Yaklaşımı ve Bakımsızlık Sorunu

Yerel yönetimlerin yeşil alan projelerini bütçe açısından bir "kölfe" olarak değerlendirmesi, bu alanların âtıl ve korumasız kalmasına yol açmaktadır. Bakımı yapılmayan ve işlev kazandırılmayan yeşil alanlar, halk arasında "sahipsiz" olduğu algısını oluşturmakta; bu durum kamusal alanların otopark olarak kullanılmasına, üzerine kaçak hayvan barınakları yapılmasına ya da kişisel bahçeymiş gibi çevrilerek işgal edilmesine zemin hazırlamaktadır. Örneğin, ürün veren ağaçlar dikilerek bu alanlardan hasat yapılması gibi uygulamalar çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Bunun yanı sıra, yeşil alanların ve bu alanlarda gerçekleştirilen etkinliklerin kültürel değerler açısından

Şekil 1. Evin sınırından başlayan yeşil alana hasat amaçlı zeytin ağacı ekilmesi işgal örneği (Fotoğraf: Şahali, 2026)

2. Müteahhitlik Sektörü ve Yanıltıcı Pazarlama Stratejileri

Özellikle "yap-sat" modeliyle çalışan müteahhitlik veya emlak firmaları, projelerini pazarlarken komşu kamu arazilerini birer satış argümanı olarak kullanmaktadır. "Önünüz asla kapanmayacak" vaa-diyle satılan konutlarda, alıcılara kamu arazisini "kendi kullanım alanlarıymış gibi" zapt edebilecekleri fikri aşılanmaktadır. Bu durum, mülk sahiplerini tapu sonrası süreçte kamu alanlarını kademeli olarak işgal etmeye teşvik etmektedir.

Şekil 2. Park yeri olarak işgal edilen yeşil alan örneği (Fotoğraf: Şahali, 2026)

Şekil 3. Satış argümanı olarak kullanılan yeşil alan bilgisi örneği

(URL1: https://www.101evler.com/kibris/satilik-emlak/lefkosa-metehan-konut-imarli-arsa-448435.html?utm_source=chatgpt.com)

gulamaları yaya sirkülasyonunu ciddi biçimde kısıtlamaktadır. Özellikle engelli bireyler için hayati öneme sahip engelli rampaları ve yürüme yolları bu engeller nedeniyle kullanılamaz hale gelmekte; kent, engelli bireyler açısından adeta bir "engeller parkuruna" dönüşmektedir. Nitekim, Mimarlar Odası'nın ilgili paydaşlarla birlikte hazırladığı "engelli standartları" kitapçığının uygulamada yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir.

Şehirlerimizin daha yaşanabilir, güvenli ve adil hale gelebilmesi için bu sorunların bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamda;

- Parçalı imar kararları yerine, uzun vadeli ve kapsayıcı şehir planları hazırlanmalı,
- Kaldırım, yeşil alan ve çevre düzenlemeleri için açık ve bağlayıcı standartlar zorunlu hale getirilmeli,
- Engelli erişilebilirliği konusunda hazırlanmış mevcut kılavuz ve standartlar tüm projelerde uygulanmalı,
- Denetim mekanizmaları güçlendirilmeli ve standartlara uymayan uygulamalar için caydırıcı yaptırımlar getirilmelidir.

Bunun yanı sıra, toplumun bu konularda bilinçlenmesi için eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapılması büyük önem taşımaktadır. Ancak bu şekilde kentler herkes için erişilebilir, güvenli ve nitelikli yaşam alanlarına dönüşebilecektir.

Yerel yönetimlerin denetimsizliği ve planlama hataları, sadece yeşil alanları yok etmekle kalmamakta; şehrin estetik kimliğini bozmakta, güvenliğini tehdit etmekte ve sosyal adaleti yaralamaktadır.

3. Şehir Planlama Hataları ve "Parça-Bölük" Yapılaşma

Devletin ve ilgili kurumların bütüncül bir şehir planı yerine, bireysel talepler doğrultusunda parçalı imar izinleri vermesi; düzensiz, şekilsiz ve işlevsiz yeşil alanların oluşmasına neden olmaktadır. Yıllara yayılan uzun inşaat süreçleri ise kaldırım ve çevre düzenlemelerinin denetimsiz biçimde yapılmasını beraberinde getirmektedir. Bu durum özellikle şu sorunları doğurmaktadır:

• Altyapı Tahribatı:

Vatandaşların kendi inisiyatifleriyle kaldırımlara diktikleri ağaçlar; elektrik, su ve telekomünikasyon hatlarına zarar vermekte, bu da kamu kaynakları üzerinde ek bir mali yük oluşturmaktadır.

• Can ve Mal Güvenliği Riski:

Kaldırımlara kontrolsüz biçimde dikilen ağaçlar, özellikle kavşak ve köşe noktalarında sürücülerin görüş açısını kapatarak trafik kazası riskini artırmaktadır.

• Erişilebilirlik Sorunları:

Bu tür işgaller ve yanlış ağaçlandırma uy-

Şekil 4. Kaldırımlara yaya, engelli ve trafik akışını bloke eden ağaç ekimi örnekleri (Fotoğraf: Şahali, 2026)

Sonuç:

Sonuç olarak; yerel yönetimlerin denetimsizliği, müteahhitlik sektörünün kamu alanlarını dolaylı biçimde özelleştiren yaklaşımları ve bütüncül planlama anlayışından uzak imar kararları, yalnızca yeşil alanların işlevini yitirmesine neden olmamakta; aynı zamanda kentlerin estetik kimliğini zedelemekte, can ve mal güvenliğini tehdit etmekte ve toplumsal adaleti derin biçimde yaralamaktadır. Özellikle erişilebilirlik standartlarının göz ardı edilmesi, kent yaşamını engelli bireyler için dışlayıcı hale getirmekte ve kamusal alan kavramını zayıflatmaktadır.

Şehirlerimizin daha yaşanabilir, güvenli ve adil hale gelebilmesi için bu sorunların bütüncül bir yaklaşımla ele alınması zorunludur. Bu kapsamda; parçalı imar kararları yerine uzun vadeli ve kapsayıcı şehir planlarının hazırlanması, kaldırım ve yeşil alan düzenlemeleri için açık ve bağlayıcı standartların uygulanması, engelli erişilebilirliğine ilişkin mevcut kılavuzların tüm projelerde zorunlu hale getirilmesi ve denetim mekanizmalarının etkin biçimde işletilmesi gerekmektedir. Standartlara uyulmaması durumunda caydırıcı yaptırımların uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Bununla birlikte, kamusal alanların korunması ve doğru kullanımı yalnızca mevzuat ve denetimle sınırlı değildir. Toplumun, yeşil alanların kamusal niteliği, erişilebilirlik hakkı ve ortak yaşam kültürü konusunda eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarıyla desteklenmesi gerekmektedir. Bu bilinç, bireylerin kamu alanlarını sahiplenme biçimini dönüştürecek; işgal ve yanlış kullanımların önüne geçilmesinde kalıcı bir etki yaratacaktır.

Ancak yerel yönetimler, meslek odaları, ilgili kurumlar ve toplumun tüm kesimlerinin ortak sorumluluk üstlendiği bu yaklaşım sayesinde kentler; herkes için erişilebilir, güvenli ve nitelikli yaşam alanlarına dönüşebilecek, yeşil alanlar ise gerçek anlamda kamusal değerini yeniden kazanabilecektir.

Zafer Cafer Volkan, Y. Mimar

1979 yılında Gazimağusa’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Gazimağusa’da tamamladı. Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi’nde lisans ve yüksek lisans eğitimini yüksek onur derecesiyle bitirdi. Birleşik Arap Emirlikleri, İngiltere, Fransa, Türkiye ve Kıbrıs’ta farklı ölçeklerdeki projelerde tasarımcı mimar olarak görev aldı. Mimari yarışmalarda çeşitli yıllarda ödüller kazandı. Hâlen Kuzey Kıbrıs’ta proje tasarımı ve danışmanlığı yapmanın yanı sıra Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Ana dili Türkçe olup, iyi düzeyde İngilizce bilmektedir.

Gazimağusa’da Kamusal Alanın Sessiz İşgali: Bir Mimarın Gözünden

Giriş

Kentsel mekân, yalnızca yapılar ve altyapıdan ibaret değildir; aynı zamanda toplumsal yaşamın can damarı olan kamusal alanların varlığı ve erişilebilirliği ile anlam kazanır. Gazimağusa, tarihi dokusu ve kültürel zenginliğiyle öne çıkan bir kent olarak, günümüzde maalesef kamusal alanlarının sistematik bir şekilde ihlal edilmesi sorunuyla karşı karşıyadır. Bir mimar olarak, bu ihlallerin tamamını eksiksiz bir şekilde tespit etmek belki mümkün olmayabilir; ancak kentin gündelik yaşamında en belirgin olan aksaklıkları ortaya koymak, sorunun boyutunu anlamak açısından elzemdir.

Kamusal Alanın Parçalanışı: Tespit Edilen İhlaller

Gazimağusa’nın kamusal alanlarında gözlemlenen ihlaller, sistematik bir düzensizliğe sonucunu olarak karşımıza çıkmaktadır:

Kaldırımların Araç Park Yerine Dönüşümü

Kent planlamasındaki park yeri eksikliği, beraberinde ciddi bir sorunu doğurmuştur. İronik olan ise, düzenli park yerlerinin tasarlandığı alanlarda dahi araçların kaldırımlara park edilmesidir. Yayaların temel dolaşım hakkı olan kaldırımlar, araçların istilasına uğramış; özellikle tekerlekli sandalye kullanan bireyler, çocuklu aileler ve yaşlılar için kent içi hareketlilik neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

Ticari Reklam Totemleri ve Kentsel Görüntü Kirliliği

Dükkanların reklam totemleri, kamusal alanları adeta bir sergi alanına dönüştürmüştür. Bu işgal yalnızca fiziksel bir sorun değil; aynı zamanda kentin görsel kimliğini tahrip eden, estetik değerini düşüren bir uygulamadır. Kamusal alan, özel ticari çıkarların reklam panosu haline gelmiştir.

Çöp Konteynerlerinin Yanlış Konumlandırılması

Çöp tenekeleri, özel mülk parselleri içinde yer alması gerekirken, kamusal alanları işgal etmektedir. Bu durum hem hijyen açısından sorunlu hem de kamusal alanın kullanım amacından sapma anlamına gelmektedir.

Konut Alanlarında Kamusal Alanın Özelleştirilmesi

Özel konut alanlarında kamusal alanların araç park yeri ve hatta kapalı garaj olarak kullanılması, belki de en açık ihlal biçimlerinden biridir. Kamusal alan, “kamu”ya ait olma özelliğini yitirerek bireylerin özel mülkiyetine fiilen geçmiş durumdadır.

Lokanta ve Kafelerin Dış Mekân İşgali

Dış mekân oturma ihtiyacı duyan işletmelerin, oturma alanlarını kamusal alanlara kayması, ticari işletmelerin kamu kaynaklarını ücretsiz kullanımı anlamına gelmektedir. Bu durum hem rekabet eşitsizliği yaratmakta hem de yayaların dolaşım alanını daraltmaktadır.

Sanayi Bölgelerinin Kamusal Alan İşgali

Kent içinde kalmış sanayi bölgelerinin, kentin önemli caddelerine değen noktalarında dahi fütursuzca kamusal alanı işgal etmesi, planlama hatalarının somut yansımalarından biridir. Bu durum hem estetik hem de işlevsel açıdan kabul edilemez bir tablodur.

Süregelen İnşaat Faaliyetlerinin Kamusal Alan İşgali

Gazimağusa, Akdeniz’in stratejik bir liman kenti olmasının ötesinde, eşsiz plajları ve kültürel zenginliği ile Kıbrıs adasının en değerli noktalarından biridir. Bu özel konumu, kenti cazip bir yatırım merkezi haline getirmiştir. Ancak bu durum, Gazimağusa’nın sürekli olarak yeni inşaat faaliyetleri nedeniyle açık bir şantiyeye dönüşmesine yol açmıştır. İnşaat alanlarının kamusal alanlara taşması ve altyapı çalışmalarının belirli bir takvime bağlı olmaksızın sürdürülmesi, ciddi bir soruna işaret etmektedir. Şantiye faaliyetleri, herhangi bir zaman kısıtlaması olmadan keyfi bir şekilde kamusal alan kullanımını engellemekte ve yayaların kent içindeki hareketliliğini kısıtlamaktadır.

Sorunun Kök Nedenleri

Gazimağusa’da var olan kamusal alan işgallerinin esas olarak iki temel nedenden kaynaklandığını söylemek mümkündür:

Birincil Neden: Tutarsız Yönetim ve Denetim

Yerel yönetim ve kolluk kuvvetlerinin nesiller boyunca süregelen tutarsız uygulamaları, bugünkü kaosu temel nedenidir. Bir gün uygulanan kuralın ertesi gün göz ardı edilmesi, toplumda “kural tanımazlık” algısını yerleştirmiştir. Bu tutarsızlık hem otorite boşluğu yaratmış hem de vatandaşların kurallara saygı duymama alışkanlığını pekiştirmiştir.

İkincil Neden: Toplumsal Farkındalık Eksikliği

Kent sakinlerinin yeterince eğitim almamış olması ve dolayısıyla kendi kentlerindeki kamusal alan işgallerinin, dolaylı olarak kendi yaşam kalitelerinin ve huzurlarının işgali olduğunun farkında olmamaları kritik bir sorundur. Kamusal alan kavramının ne anlama geldiği, neden önemli olduğu ve korunmasının toplumsal yarar açısından gerekliliği konusunda yaygın bir bilgi eksikliği bulunmaktadır.

Bir Mimar Olarak İşlevsel Öneriler

Bu sorunla başa çıkabilmek için çok katmanlı ve uzun vadeli bir strateji gerekmektedir:

1. Katılımcı Planlama Süreci ve Revizyon

Gazimağusa için tüm paydaşların katılımıyla yeni bir kentsel tasarım rehberi hazırlanmalıdır. Bu rehber, kamusal alanların tanımını, kullanım koşullarını ve koruma ilke-

lerini net bir şekilde ortaya koymalıdır. Mevcut imar planlarının kapsamı ve gerçek hayattaki uygulaması yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle planların, kamusal alan kullanımları açısından geliştirilmesi ve aktif bir şekilde uygulamaya konulması şarttır.

2. Yeterli Park Alanı Planlaması

Kentin farklı bölgelerinde detaylı araç sayımı yapılmalı ve ihtiyaç analizi sonucunda yeterli sayıda park alanı oluşturulmalıdır. Çok katlı otopark projeleri, özellikle merkezi alanlarda, acil bir ihtiyaç olarak ele alınmalıdır. Park yerlerinin tasarımında evrensel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır. İhtiyacı karşılayacak alanların üretilmesinde tüm paydaşlarca inisiyatif alıp ihtiyaca cevap verecek pragmatist bir kararlılık sergilenmelidir. En basit bir örnekle Kapalı Maraş'ın kamusal bölgenin ihtiyaçlar doğrultusunda çok katlı otopark alanı yaratmak için kullanılması pek tabii ki mümkündür.

3. Kamusal Alan Kullanım Yönetmeliği

Ticari işletmelerin kamusal alanları kullanımına ilişkin net, uygulanabilir ve caydırıcı bir yönetmelik hazırlanmalıdır. Bu yönetmelik, izin sistemi, kullanım sınırları, estetik standartlar ve ihlal durumunda uygulanacak yaptırımları içermelidir. Pek tabii önemli olan, bu yönetmeliğin gelecekteki idari erkin muhtemel değişimlerinden bağımsız bir şekilde tutarlı bir şekilde uygulanmasıdır.

4. Fiziksel Tasarım Müdahaleleri

Kaldırımlarda yükseltilmiş bordürler, bariyer sistemleri, dekoratif saksılar gibi fiziksel tasarım elemanları kullanılarak araç parkının önüne geçilebilir. Bu müdahaleler hem işlevsel hem de estetik değer taşımaktadır. Kamusal meydanlar, yaya öncelikli sokaklar ve yeşil koridorlar oluşturularak kamusal alanın niteliği artırılmalıdır.

5. Sanayi Bölgelerinin Yeniden Konumlandırılması

Kent içinde kalmış sanayi bölgeleri için aşamalı bir taşınma planı geliştirilmeli ve kentsel dönüşüm projeleriyle bu alanlar kamusal kullanıma açılmalıdır. Bu süreç, işletme sahiplerinin mağduriyetine yol açmayacak şekilde, teşvik ve destek mekanizmalarıyla yönetilmelidir.

6. Toplumsal Farkındalık ve Eğitim Programları

Kamusal alan bilincini geliştirmek için kapsamlı bir toplumsal eğitim programı başlatılmalıdır. Okullardan başlayarak, sivil toplum kuruluşları, medya ve yerel yönetim iş birliğiyle, kamusal alanın değeri ve korunmasının önemi konusunda farkındalık yaratılmalıdır. Kentsel haklar eğitimi, toplumun tüm kesimlerine ulaşmalıdır.

7. Dijital Denetim ve Şikâyet Sistemi

Vatandaşların kamusal alan ihlallerini mobil uygulama üzerinden fotoğraflayıp raporlayabileceği bir sistem kurulmalıdır. Bu sistem hem denetimi kolaylaştıracak hem de toplumsal katılımı artıracaktır. Raporlanan ihlallerin takibi ve çözüm süreci şeffaf bir şekilde paylaşılmalıdır.

8. Pilot Bölge Uygulaması

Tüm kenti birden dönüştürmeye çalışmak yerine, öncelikle bir pilot bölge seçilmeli ve bu alanda tüm öneriler uygulanmalıdır. Başarılı sonuçlar, toplumsal desteği artıracak ve diğer bölgelere örnek teşkil edecektir. Pilot bölgenin "öncesi-sonrası"

karşılaştırması, projenin değerini somut olarak gösterecektir.

9. Yasal Altyapının Güçlendirilmesi

Kamusal alan ihlallerine ilişkin caydırıcı yaptırımlar içeren yeni düzenlemeler yapılmalı ve bunlar tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır. Kolluk kuvvetlerine bu konuda özel eğitim verilmeli ve denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir.

10. Kentsel Tasarım Yarışmaları ve Akademik İş Birliği

Üniversiteler, meslek odaları ve yerel yönetim iş birliğiyle, Gazimağusa'nın kamusal alanlarının yeniden tasarımı için yarışmalar düzenlenmelidir. Bu süreç hem yaratıcı çözümler üretilmesini sağlayacak hem de konuya toplumsal ilgiyi artıracaktır.

11. İnşaat ve Altyapı Faaliyetlerinin Düzenlenmesi

İnşaat ve altyapı çalışmalarının kamusal alan işgalini minimize etmek için katı bir düzenleme çerçevesi oluşturulmalıdır. Her inşaat projesi için detaylı bir şantiye yönetim planı zorunlu kılınmalı ve bu planda kamusal alan kullanımının süresi, kapsamı ve güvenlik önlemleri açıkça belirtilmelidir. İnşaat izinlerinde, projenin tamamlanma takvimi ve şantiye alanının kamusal alana müdahale süresi net olarak tanımlanmalı, bu sürelerin aşılması durumunda caydırıcı mali yaptırımlar uygulanmalıdır. Altyapı çalışmaları için koordineli bir yıllık takvim hazırlanmalı ve farklı kurumların (su, elektrik, kanalizasyon vb.) aynı bölgede art arda kazı yapması engellenmelidir. Şantiye alanlarının etrafı estetik bariyerlerle çevrilmeli ve yaya geçişleri için güvenli, engelsiz alternatif yollar oluşturulmalıdır. Özellikle turizm sezonunda ve merkezi bölgelerde inşaat faaliyetlerine kısıtlama getirilmeli, zorunlu olmayan çalışmalar belirli dönemlere ertelenmelidir.

Sonuç: Kamusal Alanı Yeniden Kazanmak

Gazimağusa'nın kamusal alanlarının işgali, yalnızca fiziksel bir sorun değil; aynı zamanda toplumsal bir adaletsizlik ve kentsel yaşam kalitesinin düşüşüdür. Bir mimar olarak sorumluluğumuz, sadece estetik yapılar tasarlamak değil, insanların eşit ve adil bir şekilde erişebileceği, güvenli ve kaliteli kamusal alanlar yaratmaktır.

Bu sorunun çözümü, teknik müdahalelerden öte, toplumsal bir dönüşümü gerektirir. Yerel yönetimin kararlılığı, kolluk kuvvetlerinin tutarlı denetimi, mimarların ve planlamacıların kreatif çözümleri ve en önemlisi vatandaşların bilinçlenmesi bir araya geldiğinde, Gazimağusa'nın kamusal alanlarını yeniden kazanmak mümkün olacaktır.

Kamusal alan, ortak yaşam kültürümüzün somut ifadesidir. Onu korumak ve geliştirmek, gelecek nesillere bırakacağımız en değerli miraslardan biridir. Gazimağusa, tarihi ve kültürel değeriyle buna layıktır.

Bu makale, Gazimağusa'da kamusal alan ihlallerine ilişkin saha gözlemlerine ve mesleki deneyime dayanmaktadır.

Cenk Atun, Y. Mimar

Lapta Alsancak Çamlıbel Belediyesi, İmar ve Planlama Müdürlüğü

Cenk Atun 1975 yılında Lefkoşa, Kıbrıs doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini tamamladıktan sonra 1993 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde (EMU) mimarlık okumaya başladı ve 1997 yılında mezun oldu. Lisansını kazandıktan sonra Ankara'daki Ortadoğu Teknik Üniversitesi (METU) Kentsel Tasarım yüksek lisans programına kabul edildi.

Yüksek lisansını tamamladıktan sonra adaya geri döndü ve ailesinin mimarlık ofisine katıldı ve babasının yanında yıllarca çalıştı. Birlikte evler, ofisler, apartman binaları, ticari gelişmeler ve kamu binaları gibi birçok proje yelpazesi tasarladılar ve birçok mimari yarışmalara katıldılar.

2011 yılından bu yana EMU Mimarlık Bölümü'nde yarı zamanlı eğitmen olarak tasarım stüdyolarına öğretmenlik yaptı. Babasının 2014 yılında emekliliğini takiben bağımsız olarak meslek hayatına devam etmiş, 2022 yılından bu yana Alsancak Belediyesi İmar ve Planlama Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır.

Kentinizde kamusal alan işgallerinin en yoğun olarak görüldüğü bölgeleri, imar biriminin gözlem ve deneyimleri doğrultusunda nasıl değerlendiriyorsunuz?

Genelde ana arterler üzerinde ve ticari kullanımlarda kamusal alan işgallerinin gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Buna konut kullanımlarındaki ortak kullanım alanlarının işgalleri de eklenebilir yarı kamusal alan olarak.

İmar mevzuatı ve kentsel tasarım ilkeleri çerçevesinde "kamusal alan işgali" kavramını nasıl tanımlarsınız?

Kamusal alan işgali genel anlamda herkesin kullanımına açık bir alanın veya mekânın bireyin veya kurumun kendi inisiyatifi doğrultusunda kullanması aslında, diğer insanların kullanım haklarının çalınması da diyebiliriz.

Belediyenizde en sık karşılaştığınız kamusal alan işgali türleri nelerdir?

(Masa-sandalye yayılımı, izinsiz yapılaşma, otopark amaçlı işgaller, seyyar satış yapıları, reklam-tabela elemanları vb.)

Tüm verilen örneklerin hepsi geçerli, masa sandalye yayılımı, izinsiz yapılaşma ile mekân kazanma, 10 ayak ihlalleri ile mekân kazanma, yarı açık alan yaratma fikri ile başlayıp sonradan tamamen kapalı alanların ilave edilmesi. Tabela elemanları ise kaldırım işgalleri ve görsel kirlilik sorunlarına örnekler.

Uygulamada en çok sorun yaratan işgal türleri hangileridir? Bu tespitin imar süreçleri açısından gerekçeleri nelerdir?

En çok sorun yaratan on ayak ihlalleri ile mekân kazanmayı örnekleyebiliriz. On ayak dediğimiz şeklişi göz ardı ederek, bunun kişinin veya kurumun kullanımına dahil etmek.

Yaya yollarındaki işgallerin kent içi hareketlilik, ulaşılabilirlik ve planlanan yol kullanım standartları üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kesinlikle kent içi yaya hareketliliğine ve yaya ulaşım akslarına çok büyük oranda negatif etkisinin olduğunu gözlemlemekteyim. Oto park gibi kullanılan kaldırımlar, yine yaya akslarında ticari tabelalar ve elektrik direkleri ve bununla birlikte binaların

on ayak ihlalleri ile yine kent içi yaya kullanım alanları, kentsel tasarım ilkelerinin tamamen dışında olan olumsuz yaklaşımlar olarak sıralanabilir.

Kamusal alan işgallerinin ortaya çıkmasına neden olan temel faktörler sizce nelerdir? (Denetim eksiklikleri, uygulama süreçlerindeki boşluklar, plan kararları, ticari baskılar, kültürel pratikler vb.)

Denetim eksikliği, siyasi baskı üzerinden ticari baskı ve kültürel pratikler olarak sıralanabilir.

Bu işgallerin ekonomik yapı ve ticari faaliyetlerle ilişkisinin, imar düzenlemeleri açısından değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

Hayır düşünmüyorum

Kamusal alan işgallerinin sosyal yaşam, mekânın eşit kullanım hakkı ve kamusal mekân kalitesi üzerindeki etkilerini nasıl yorumlarsınız?

Tüm bu sayılanlar olumsuz şekilde etkilemektedir. Sosyal yaşam mekânın eşit kullanım hakkı, mekân kalitesi, ayrıca psikolojik olarak insan üzerinde bıraktığı negatif etki.

İşgallerin güvenlik, erişilebilirlik, standart dışı kullanım ve kentsel konfor açısından yarattığı temel sorunlar nelerdir?

Üzerimizde bıraktığı görünmeyen ve kanıksanmış psikolojik baskı.

Engelli bireylerin erişilebilirliğini sınırlandıran kamusal alan işgallerini, imar mevzuatı ve uygulama standartları açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kesinlikle uygulama standartlarının engelsiz insanları bile düşünmezken, engelli bireylerin erişilebilirliğinin düşünülmesini beklemek biraz safça olur sanırım.

Belediyenizin mevcut denetim ve kontrol mekanizmalarının kamusal alan işgallerini önleme konusundaki etkinliğini nasıl buluyorsunuz?

Lapta Alsancak Çamlıbel Belediyesi bu işgaller konusunda duyarlı davranmaya çalışmakla birlikte, siyasi baskılar ve siyasi rantla çoğu zaman görmezden gelinmesine neden olmakta.

Yürürlükteki yaptırımların ve idari uygulamaların caydırıcılık düzeyini yeterli görüyor musunuz? Hangi yönlerinin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Hiçbir şekilde yaptırımların caydırıcılık düzeyinin yeterli olmadığını, bu siyasi baskıların ve kaygıların devam ettiği bir sistemde bunların düzenlenebileceğini düşünmüyorum. 4. Evre kanser hastası birisinin sağlığına kavuşabilme ihtimali gibi bir durum söz konusu.

Kamusal alan işgallerinin çözümünde hangi düzeylerde iyileştirme yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz: Planlama, uygulama, mevzuat düzenlemeleri, denetim mekanizmaları, toplumsal farkındalık?

Tamamen diktatörce yöntemlerle yapılan işgallerin sökülüp atılması ve projesine uygun yani mevzuata uygun hale getirilmesi gerekmekte.

Kamusal alanın ortak kullanım hakkına yönelik toplumsal farkındalık düzeyini nasıl

değerlendiriyorsunuz? Bu konuda belediyelerin rolü ne olmalıdır?

Kamusal alan kavramı ve algısı olmayan bir topluma bunu anlatmak hiç kolay değil. Doğru örneklerle bu konuda toplum daha bilinçli hale getirilmesi gerekmekte ama bu kapsamda o toplumdaki o vizyonda ve anlayışta kişilerin çıkıp gerekli politikalar yaratmaya ihtiyaç olacaktır.

Kamusal alan işgallerinin azaltılması için imar uygulamaları ve kentsel tasarım açısından geliştirilmesi gereken politika ve yöntem önerileriniz nelerdir?

Her yeni gelişimde proje denetimi ve arazi denetimi ile kamusal alan ihtiyaçlarının ortaya koyan anlayışlar geliştirilmesi gerekmekte.

Ticari işletmelerin mekânsal ihtiyaçları ile kamusal alanın korunması arasındaki dengeyi sağlamak adına imar birimleri nasıl bir yaklaşım benimsemelidir?

Bu konuda Avrupa kentlerinde görülen mobil yarı açık elemanlarla bu işin çözümlenebileceğini düşünüyorum. Ya da projesinde bununla ilgili tedbirlerin alınması iç/dış mekân ilişkilerinin daha mantıklı bir şekilde kurgulanması, imar kullanımını daha yaratıcı şekillerde kullanılması ile durum daha iyi hale getirecektir.

Yaya öncelikli tasarım ve düzenlemelerin artırılmasına ilişkin, belediye imar birimlerinin rolü ve geliştirilmesi gereken uygulamalar konusunda görüşleriniz nelerdir?

Kesinlikle belediyelere bu konuda çok önemli görevler düşer. Bu kapsamda pilot bölgeler seçilerek etap etap yaya ağırlıklı uygulamaların veya öncelikli kullanımların merkezi yerel özel sektör yönetimlerin iş birliği yapılarak hayata geçirilmesi gerekmekte.

Can Kara, Doç. Dr. (Y. Şehir Plancısı)

Yakın Doğu Üniversitesi,

Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Öğretim Üyesi

5 Temmuz 1977'de Kıbrıs Yeşilyurt'da doğdu. Babası ve annesi öğretmen olan Can Kara 1999 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama bölümünden mezun olduktan sonra, 2003 yılında İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Şehir Planlama bölümünde Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. 2004 yılında Birleşmiş Milletler destekli iki toplumlu-iki bölge Lefkoşa Master Plan(Nicosia Master Plan) ekibinde yer almak için Kuzey Kıbrıs'a döndü. Bu projenin yanı sıra NATURA2000, SAVE-GIS(USAID destekli), Katı Atık Depolama Alanı Projesi(AB destekli) ve benzeri bir çok farklı uluslararası projede çalıştı. Lefkoşa Master Plan çalışmalarından dolayı Aga Han Mimarlık ödülü aldı. 2013 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesinde Mimarlık Fakültesinde doktora eğitimini tamamladıktan sonra yarı zamanlı olarak Doğu Akdeniz Üniversitesinde öğretim üyesi görevinde bulundu. TÜBİTAK destekli "Gazimağusa Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırması", Girne Belediyesi Girne-Çataköy İmar planı çalışmalarında yürütücülük yaptı. 2017 yılından itibaren Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde tam zamanlı olarak çalışmaktadır. Şehircilik, Konut Alanları Planlaması ve Tasarımı, Coğrafi Bilgi Sistemleri konularında dersler vermektedir. Bu konularda bir çok farklı platformda yayınları bulunmaktadır.

Kentinizde kamusal alan işgallerinin en yoğun olarak görüldüğü bölgeler veya kentsel dokular hangileridir? (Merkez alanları, ticari akslar, rekreasyon alanları, tarihi doku, mahalle içleri vb.)

Ticari merkezler, ticari akslar ve özellikle sahil şeritleri (kamusal veya hali araziler)

Planlama disiplininin perspektifinden kamusal alan işgali kavramını nasıl tanımlarsınız?

Kamusal alan işgali genel olarak ortak olarak kullanıma açık bir alanı birilerinin veya işletme(ler) in kendi amaçları için kapatması, kuşatması veya kullanımını engellemesi olarak değerlendirilebilir. Normal şartlarda kaldırımlar, cadde sokak veya kamuya açık alanlar, yeşil alanlar ve sahiller tüm halkın dolaşımına açıkken bir işletme gelip söz konusu alanı kapatarak herkesin kullanım hakkını veya dolaşım hakkını engellemektedir.

Kentinizde en sık karşılaşılan kamusal alan işgali türleri nelerdir? (Kafelerin masasandalye yayılımı, yol/otopark işgalleri, seyyar satıcılar, reklam elemanları, plan dışı yapılaşma vb.)

1. Ticari akslar üzerinde bir şeritin paralel parklar nedeniyle kullanılmaz hale gelmesi
2. Ticari akslar üzerinde kaldırımlar üzerine park eden araçlar, reklam levhaları ve benzeri öğeler nedeniyle yayaların rahat ve güvenilir bir şekilde dolaşım imkanlarının engellenmesi
3. Sahil şeritlerine erişim olanaklarımızın engellenmesi
4. Yeşil alan ve benzeri rekreasyon alanların kiralanan cafe-büfe nedeniyle birçok bölümünün kamu yararı amacıyla kullanılamaması

Planlama açısından değerlendirildiğinde en kritik veya en problemli işgal türü hangisidir? Neden?

Aslında bu durum farklı bölgelerde farklı değerlendirilebilir. Örneğin bir ada ülkesi veya sahil kasabasında yaşayan bir kişinin sahile erişiminin engellenmesi çok kritik olabilir. Veya kent merkezinde yaşayan bir kişinin yeşil alan olmasına rağmen rekreasyon amaçlı o alanda dolaşım hakkının olması o bölgede çok kritik bir işgal türü olabilir. Mekân ve kullanıcıya göre değişmektedir

Yaya yollarındaki işgallerin kentsel hareketlilik, akış sürekliliği ve erişilebilirlik üzerindeki etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Genel olarak kentsel alanlarda yer alan yaya yollarındaki işgaller artmaya başladığı anda yayalar olarak konforlu veya sürekli bir dolaşım yaşayamamaktadır. Bu nedenle insanlar yaya dolaşımı konusunda istekli olmamaya başlamakta ve özel araç kullanımına devam etmeye başlamaktadır. Aslında bu durum yaya dolaşımını teşvik etmemektedir. Kentsel alan içerisinde yaya dolaşımının azalması bir şekilde trafik yoğunluğunun artmasına sebep olacaktır.

Kamusal alan işgallerinin ortaya çıkmasında planlama süreçleri ve uygulamaları açısından temel nedenler nelerdir? (Denetim mekanizmaları, plan hükümleri, yoğunluk kararları, altyapı kapasitesi, kullanım baskıları, sosyo-kültürel pratikler vb.)

Siyasi baskılar nedeniyle denetim mekanizmalarının uygulanmaması, İmar planlarında yer alan standartların çağdaş standartların çok gerisinde kalması, Kullanım değişikliği ile ilgili temel prensiplerin uygulanmaması (Konuttan ofise ticarete dönüşen kullanımlarda işletme izinlerinde yeterli koşulların istenmemesi)

İşgallerin ekonomik dinamiklerle ve ticari kullanım baskılarıyla ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz? (Bölgesel ticari yoğunluk, mekânsal talep, ekonomik sürdürülebilirlik vb.)

Genel olarak ticari işletmelerin popüler hale gelmesiyle işgal oranlarının arttığını görüyoruz. Mekânsal talep arttıkça işgal oranların arttığını rahatlıkla görebiliriz. Ekonomik olarak sürdürülebilirliğin işgaller arttıkça sağlandığını düşünmüyorum. İşletme türüne göre ekonomik sürdürülebilirliğin değiştiğini düşünüyorum.

Kamusal alan işgallerinin sosyal yaşam, kamusal iletişim alanları ve kentliye ait hareket özgürlüğü üzerindeki etkileri nelerdir?

Genel olarak kentte yaşayan insanların rekreasyon alanlarına ulaşması önem arz etmektedir. Bir ada ülkesinde yaşayan kişilerin sahillere, deniz kenarlarına yeşil alanlara ücretsiz erişimi yaşam kalitesinin artmasını sağlayacaktır.

İşgallerin güvenlik, erişilebilirlik, yaya konforu ve genel kamusal mekân kalitesi açısından yarattığı başlıca sorunları nasıl sınıflandırırsınız?

Bence en önemli konu yaya güvenliği olarak gösterilebilir. Tüm kullanıcıların güvenli bir şekilde dolaşımının sağlanması önem taşımaktadır. Bebek arabasına sahip bir aile, yaşlı biri veya görme engelli bir vatandaşın taşıt yoluna düşmeden güvenli bir şekilde

Engelli bireylerin erişilebilirliği açısından kamusal alan işgallerinin yarattığı mekânsal ve fonksiyonel sorunları nasıl değerlendirirsiniz?

Kentlerimizde bu konuda ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Mimarlar Odasının birçok yayını ve standartları olmasına rağmen proje aşamalarında veya uygulama sürecinde bu standartları göremiyoruz. Kaldırım işgalleri nedeniyle birçok alanda normal vatandaşların bile konforlu dolaşım alanları yaratılamamaktadır. Engelli standartları

uygulanan noktalarda kaldırım işgalleri veya kaldırım otoparkları nedeniyle engelli bireylerin erişilebilirliği oldukça sınırlı bir düzeyde olmaktadır.

Belediyenin mevcut imar, planlama ve denetim mekanizmaları çerçevesinde kamusal alan işgallerinin kontrolüne ilişkin süreçleri yeterli buluyor musunuz? Değerlendirir misiniz?

Tabi ki yeterli bulmuyorum. Merkezi ve yerel yönetimler kamusal alan işgallerinin azaltılması için pek bir adım atmıyorlar. Aksine birçok konuda sessiz kalıyorlar. Aslında yerel yönetimleri oldukça güçlü olduğuna inanıyorum. İşletme izinleri verilme sürecinde arzu ederse işletme izinlerini vermek zorunda değildir. Planlama onay ve mimari vize sürecinde kamusal alan işgallerinin olması mümkün değildir. Bu kapsamda yeterli otopark, kaldırım ve diğer koşullar doğru sağlanması ile birlikte işletme izinlerinin yenilenmesi sağlarsa kamusal işgallerin azaltılabileceğine inanıyorum. Kamusal alan işgalleri ile ilgili de planlama makamının daha çok adım atması gerektiğine inanıyorum.

Mevcut cezai yaptırımların planlama uygulamaları açısından etkinliğini nasıl değerlendiriyorsunuz? (Caydırıcılık, uygulanabilirlik, süreklilik vb.)

Aslında oldukça yetersiz olduğunu düşünüyorum. Öncelikle birilerinin doğrudan polise gidip saatlerce ifade vermesi gerekiyor. Sonrasında eğer polis uygun görürse araştırmayı bir sonraki adıma taşıyor. Dosya hazırlanıyor sonrasında savcılığa gidiyor ve oradan savcılık onaylarsa konuyu uygun bir zamanda yargıya taşıyor.

Kamusal alan işgallerinin çözümünde hangi düzeylerde müdahale gerektiğini düşünüyorsunuz? (Planlama kararları, uygulama süreçleri, denetim, mevzuat güncellemeleri, toplumsal bilinçlendirme vb.)

Ülkemizde merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin aslında kamusal alan işgallerinde yaptırım gücü vardır. Merkezi yönetim “yaptırım bildirimi” gönderip kamusal alan işgallerini ülkede azaltabilir ancak bunu pek tercih etmiyor. Diğer taraftan da yerel yönetimler işletme izinleri verirken birçok kamusal alan işgallerinin kaldırılacağı sözünü taahhütle almasına rağmen sonraki aşamalarda denetlemiyor.

Kamusal alanın ortak kullanım hakkı olduğuna ilişkin toplumsal farkındalık düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kamusal alanların ortak kullanım hakkı olduğunu aslında birçok kesimin bildiğine inanıyorum. Ancak bu durum birçok kişi veya işletmeler tarafından göz ardı edilmektedir.

Mahalle ölçeğinde kamusal alan işgallerine yönelik izleme, katılım veya geri bildirim mekanizmalarının oluşturulmasını gerekli görüyor musunuz?

Mahalli veya bölgesel inisiyatiflerin etkili olacağına inanıyorum. Bir dönem Zeytinlik inisiyatifinin benzer konularda etkili olduğunu hatırlıyorum.

Kamusal alan işgallerinin azaltılmasına yönelik planlama temelli hangi uygulamaların veya politikaların geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Açıkçası odaların daha çok mücadele etmeleri gerektiğine inanıyorum. Odaların yargıda etkin sonuç almalarını sağlayacağı birkaç yasanın da güncellenerek imar planlarında yer alması gerektiğini düşünüyorum. Ülkemizde planlama makamı yöneticilerinin atama ile belirlendiğini liyakat ile başa gelmediğini hepimiz biliyoruz. Kamusal işgallerin azaltılmasına yönelik yapılan ak-

tivitelerde birçok idareci her zaman açığa alınarak pasifize edilmiştir. Bu kapsamda politikalar olmasına rağmen uygulamada hayat bulmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Ticari işletmelerin mekânsal ihtiyaçlarını gözetirken kamusal alanın korunmasını sağlayan dengeli bir planlama yaklaşımı için önerileriniz nelerdir?

Temel sorun aslında işletme izinleri verilirken yaşanmaktadır. İşletme izinleri verilirken o fonksiyona uygun olacak bir mekânsal yeterliliği olup olmadığı incelenmeden işletme izinleri verilmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir. İşletme izinleri verilirken mekânsal ihtiyaçları karşılamayan (depolama, otopark, servis alanı vb) alanlara verilen işletme izinleri nedeniyle kamusal alan işgalleri artmaktadır. Bu anlamda mekânsal ihtiyaçlara göre bir işletme izni verilmesi ya da planlama onay sürecinde kullanım değişikliği verilmesi kamusal alan işgallerini azaltacaktır.

Yaya öncelikli ulaşım ve kamusal mekân düzenlemelerinin artırılmasına yönelik görüş ve önerilerinizi paylaşır mısınız?

1.Kaldırım işgallerinin öncelikle azaltılması gerekmektedir. Parklanma, reklam ve benzeri öğelerin işgalleri.

2.Yaya öncelikli ulaşım için imar planlarında otopark alanlarının doğru belirlenmesi ve kaldırımlardaki parklanmaların azaltılması gerekmektedir. Yaya dostu cadde/sokak tasarımları hayata geçirilmelidir.

3.Son yıllarda artan 10 ayakların kapatılması ile birlikte birçok işletme yalnızca kendi mülkiyetini değil kamusal alanın bir parçasını da işgal edebilmektedir. Bu kapsamda bu işgallerin bir an önce kontrol edilmesi ve 10 ayakların da kapatılmaması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekiyor.

4. Yerel yönetimlerinin birçoğunda olmayan ve hayati önem taşıyan Trafik master planlarının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yaya bisiklet ve toplu taşıma güzergahlarının belirlenerek kentsel tasarım projelerinin bu güzergahlara göre üretilmesi gerektiğine inanıyorum. Girne Belediyesi ve Gazimağusa Belediyesiinde yer alan trafik master planları bir anlamda bu tür uygulamalara ışık tutabilmektedir. Diğer kentlerde de cadde/sokak planlama ve tasarımı konusunda adımlar atılması gerekmektedir.

5.Toplu taşımanın yaygınlaşması da bir anlamda yaya dolaşımını artıracaktır.

call for papers inaugural issue

architectural
insight

Mimari Eserler

Derleyenler: Ahmet Özenç-Halil Toprakçı

Bu bölümde yer alan Mimari Eserler başlığı altında; yerel kimlik, estetik, işlevsellik ve farklı ölçek ile bağlamlarda ortaya çıkan mimari tasarımlar ele alınmıştır. Çalışma kapsamında üç farklı ölçekte öne çıkan proje incelenmiştir:

Yerel ölçekte, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden bir örnek olarak Erçim Uluğ tarafından tasarlanan **LAÜ Hukuk Fakültesi**; bölgesel ölçekte, Türkiye'den GAD & Gökhan Avcioğlu imzalı **Vourla Evi**; uluslararası ölçekte ise Habibeh Madjdabadi Mimarlık Stüdyosu tarafından tasarlanan **Approximation House (Yaklaşıklık Evi)** projeleri değerlendirilmiştir.

Bu bölüm, yalnızca projelerin tanıtıldığı bir alan olmanın ötesinde; farklı coğrafyalarda üretilen mimarlık pratikleri arasında düşünsel bir köprü kurmayı amaçlayan bir paylaşım zemini olarak kurgulanmıştır. Temel hedef, mimarlığı ileriye taşıyabilecek yenilikçi, çağdaş ve modern projeleri meslektaşlarımızla buluşturarak disiplinler arası etkileşimi ve mimari üretim üzerine eleştirel düşüncüyü desteklemektir.

LAÜ HUKUK FAKÜLTESİ

2016

MİMAR: ERÇİM ULUĞ

Lefke Avrupa Üniversitesi Hukuk Fakültesi; Gemikonağı, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Erçim Uluğ

Bina İsmi: Lefke Avrupa Üniversitesi Hukuk Fakültesi

İşveren: Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke Bilim Vakfı,
LAÜ Rektörü Prof. Dr. Mehmetali Yükselen

Mimari Ofis: Uluğ Architects

Mimari Tasarım: Erçim Uluğ

Mimari Çizim: Erçim Uluğ, Cemaliye İnan, Fatmagül Öge, Gözde Yorgancıoğlu

Mimari Kontrol: Erçim Uluğ

LAÜ Kontrol: İnşaat Mühendisi Gülseren Oktay, Elektrik Mühendisi

İzzet Hakkı ve Makine Mühendisi Mustafa Dağbaşı

Betonarme Sistem İnşaat Mühendisi: Salim Piyale

Çelik Sistem İnşaat Mühendisi: Uluğ Cam

Makine Mühendisi: Yunus Terlik

Elektrik Mühendisi: Osman Eminel

Yüklenici: Tüfekçi Ltd

Şantiye Şefi: Gürkan Yıldırım, Mehmet Aktunç

Bina İşlevi: Hukuk Fakültesi

Bina Konumu: Gemikonağı, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Bina Metrekaresi: 6500m²

Bina Taban Alanı: 2115m²

Bina İhtiyaç Programı: 350 Kişilik çok amaçlı salon, 250 kişilik Derslik, 4 adet 100 kişilik derslik, 2 adet 60 kişilik derslik, Mahkeme Salonu, Kafeterya, İdari Blok

Bina Taşıyıcı Sistemi: Betonarme Çelik

Yapı Malzemeleri: Brüt Beton, Ahşap, Sıva+Beyaz Boya

Bina Açılışı: Eylül 2016

Bina Fotoğrafları: Eren Tümer

1990 yılında faaliyete geçen Lefke Avrupa Üniversitesi (LAÜ), yalnızca bir eğitim kurumu olarak değil, Akdeniz'in mavisinin başka hiçbir yerde olmadığı kadar derin ve dingin görüldüğü bir coğrafyada, adanın kuzeybatı koyuna hâkim bir tepede konumlanmış bir yaşam alanı olarak ortaya çıkmıştır. Üniversite, Lefke'nin sakin ve huzurlu günlük yaşamının ortasında, toprağın, tarihin ve doğanın birbirine karıştığı bu büyüklü bölgede filizlenmiş; zamanla hem bölgeye yeni bir soluk hem de yeni bir kimlik kazandırmıştır. Lefke, Kıbrıs adasının kuzeybatısında, Lefkoşa'dan 62 km, Girne'den 68 km uzaklıkta yer alan; yüzyılların katman katman izlerini taşımaya devam eden bir yerleşimdir. Osmanlı'nın ağırbaşlı taş yapıları, Roma'nın kalıcı izleri, Venedik döneminin zarif dokunuşları ve İngiliz yönetiminin düzenli planlamaları—tüm bu dönemlerin birikimi Lefke'nin 4000 senelik tarihsel zenginliğini sessizce anlatır. Her yapı, her sokak, her ağaç geçmişten bugüne uzanan bir hikâyeyi fısıldar.

2014 yılında Prof. Dr. Mehmetali Yükselen'in LAÜ Rektörü olarak atanmasının ardından üniversite sadece büyümekle kalmamış; kaderini Lefke'nin kaderiyle daha güçlü bir bağla birleştirmiştir. Öğrenci sayısının 3000'den 14.000'e yükselmiş olması, bölgenin geleceğini dönüştüren bir unsur haline gelmiştir. 2006 yılında Lefke ilçesinin nüfusunun 11.071 olduğu düşünüldüğünde, üniversitenin ulaştığı sayı artık sadece bir istatistik değil; bölgenin sosyal, ekonomik ve mekânsal yapısını yeniden şekillendiren güçlü bir etkileşimdir. Bu büyük dönüşümün gerektirdiği vizyon doğrultusunda, 2014 yılında tasarım süreci başlayan ve 2016 yılında tamamlanan LAÜ Hukuk Fakültesi, Lefke'nin geleceğine yön verecek örnek bir yapı olarak düşünülmüş ve bu niyetle hayata geçirilmiştir.

Lefke'nin doğal güzellikleri, tarihi dokusu ve kırsal manzaraları bölgenin bağlamını oluştururken; kentin imar planının olmayışı, bu hassas kimliğin geleceği için bir tehdit olarak belirginleşmektedir. İngiliz döneminden kalan "Tangent55" isimli kural çerçevesinde yüksek katlı binalara olanak sağlayan Fasil 96 yasası, Gemikonağı bölgesini büyük bir potansiyel kadar büyük bir riskle de karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir bir yapılaşma için bilinçli ve öngörülü işverenlere duyulan ihtiyaç kaçınılmazdır. Lefke Avrupa Üniversitesi de bu sorumluluğun bilinciyle, LAÜ Hukuk Fakültesi'nin bölgenin geleceğine rehberlik edecek bir mimari duruşla tasarlanmasını istemiştir.

Trodos Dağları'nın eteğindeki Gemikonağı tepesinde yükselen LAÜ Hukuk Fakültesi, çevresine meydan okumadan, tam tersine ona saygı duyarak tasarlanmıştır. Bu yapı, doğal silüetle uyumlu, topoğrafya ile bütünleşebilen bir mimari kurguya sahiptir. 6.500 m² büyüklüğündeki bir yapıyı böyle güçlü bir bağlamla harmanlamak kolay değildir; ancak bina, bunu hem doğaya hem de tarihe duyduğu saygıyla başarmıştır. Program içinde yer alan 350 ve 250 kişilik iki büyük çok amaçlı salonun hacmi düşünüldüğünde, bu kütleleri araziye saygıyla yerleştirmek adeta bir mimari tevazu sınavıdır.

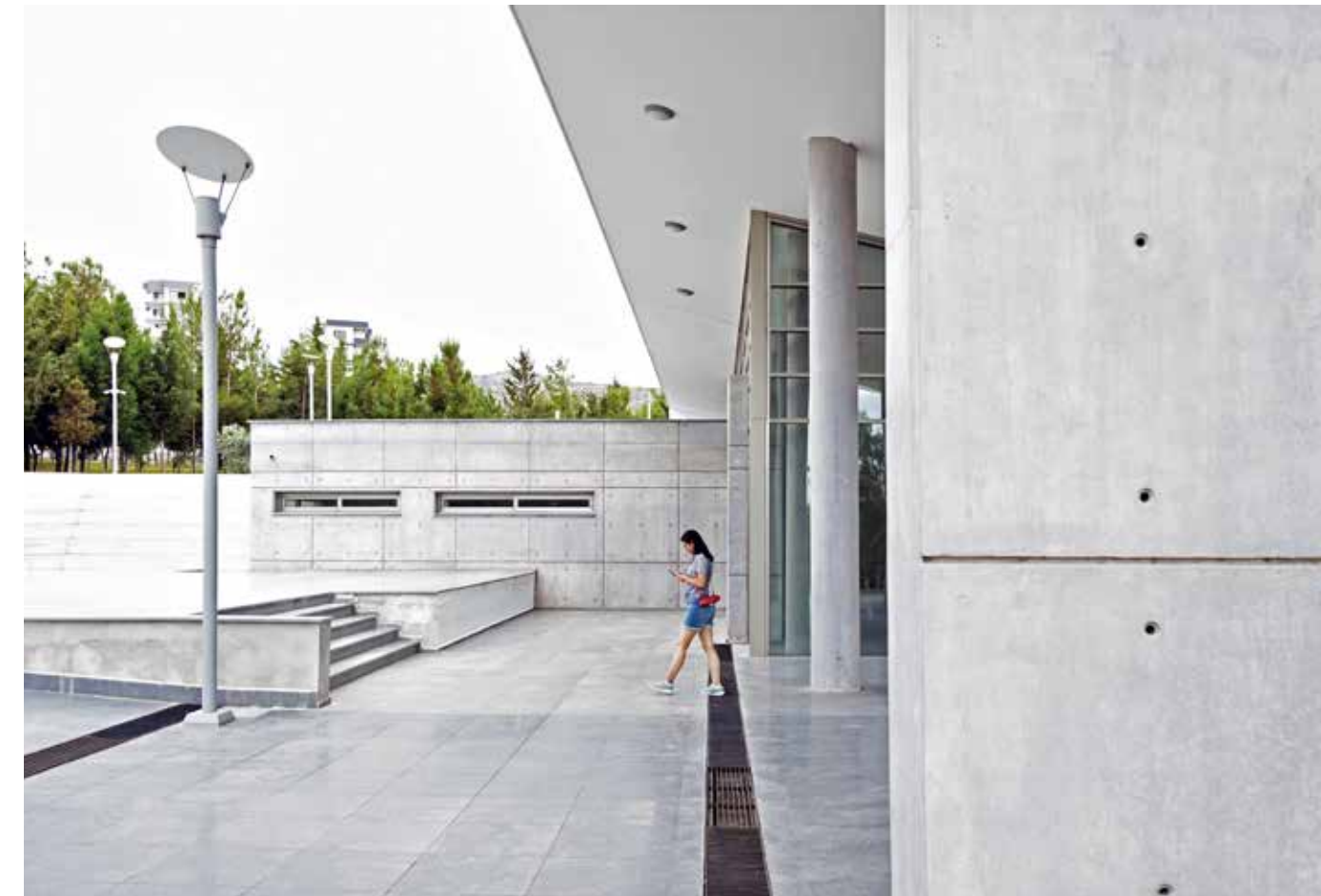
Nitelikli mimarinin, tasarım sınırlamaları ve bilinçli işverenin birlikteliğinden doğduğu düşünülürse, LAÜ Hukuk Fakültesi bu üçlemenin somutlaşmış bir hikâyesidir. Tasarlanan vizyonun, uygulama süreci boyunca bozulmadan korunmuş olması ise mimarlık adına büyük bir başarıdır. Binanın yapı plastiği toplamda dört katlıdır; ancak arazi topoğrafyasındaki doğal dokuz metrelik kot farkı, mimarın elinde bir avantaj olarak yeniden yorumlanmış; yapı hangi cepheden bakılırsa bakılsın, tek ya da iki katlı bir kütle olarak algılanacak şekilde tasarlanmıştır. Bu iki katlı yapı algısı, fakültenin Lefke silüetine duyduğu sessiz saygının bir göstergesidir; aynı zamanda gelecekte yapılacak daha büyük hacimli yapılara mütevazı bir selam niteliğindedir.

Silüetle bütünleşebilmek adına bina, geniş bir taban alanı üzerine yayılmıştır. 2100 m² taban alanına sahip yapı, bir katı tamamen eksi kotta olacak şekilde konumlanmış; bu da hem araziyle kurduğu ilişkiyi yumuşatmış hem de yapı kütlelerinin toprağa daha doğal bir şekilde oturmasını sağlamıştır. İki iç bahçe ve iç mekânı besleyen geniş galeri boşlukları sadece doğal ışığı içeri davet etmekle kalmaz; aynı zamanda bağlamın doğallığını içeri taşıyarak mekânı yaşayan, nefes alan bir organizmaya dönüştürür.

Bina, kampüsün güneyinde, çam ağaçlarının doğal sınırını bozmadan konumlandırılmıştır. Üniversitenin ana aksına promenad kurgusu ile bağlanan rampa, Akdeniz ikliminin sunduğu açık yaşam hissiyle birleşerek girişte zarif ve davetkâr bir karşılaşma yaratır. Promenadın sonunda yükselen, 350 kişilik çok amaçlı salonun ahşap kütlesi, hem içeriden hem dışarıdan okunabilen güçlü bir mimari elemandır. Bu kütle, bina'nın kalbidir; hem işlevsel hem de sembolik anlamda yapının merkezinde durur. Tıpkı bir ağacın gövdesi gibi, iç mekânın tüm dolaşımı bu kütle'nin etrafında biçimlenir.

Diğer işlevler—250 kişilik salon, derslikler, mahkeme salonu, kafeterya ve dekanlık bloğu—350 kişilik salonun çevresinde geniş bir fuaye ve galeri ile desteklenerek kurgulanmıştır. Bu iki kat yüksekliğindeki fuaye, 1220 kişilik bir yapının ihtiyaç duyduğu ferahlığı ve akışı sağlayarak kullanıcıları mekânın ruhuyla temas ettirir. Bu fuayeden Trodos Dağları'na, Akdeniz'e ve çamların yeşiline uzanan bakışlar, bağlamın iç mekânda daima hissedilmesini sağlar. Brüt beton, ahşap ve çam yeşili'nin birlikteliği, yapıya hem yalın hem de samimi bir kimlik kazandırır.

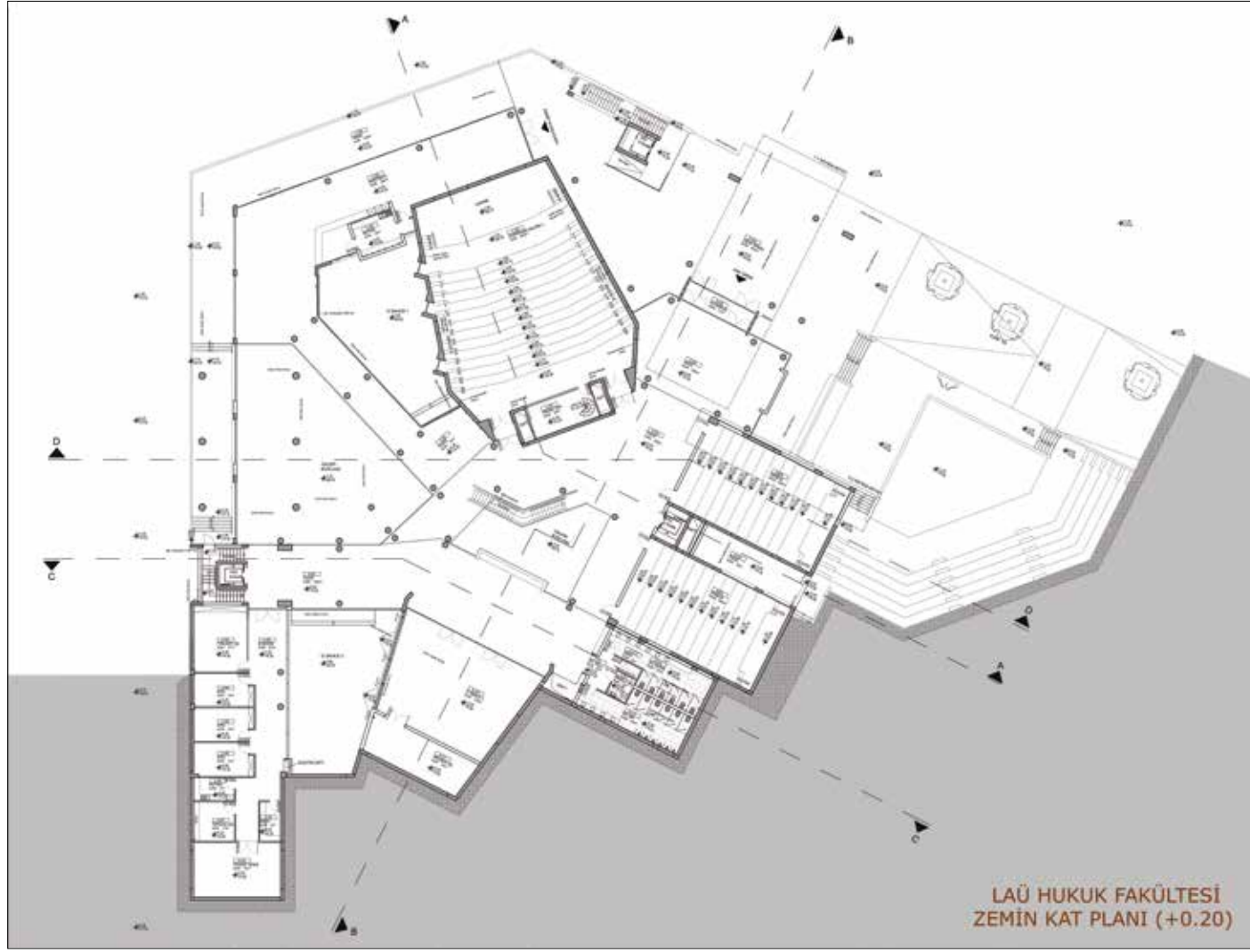

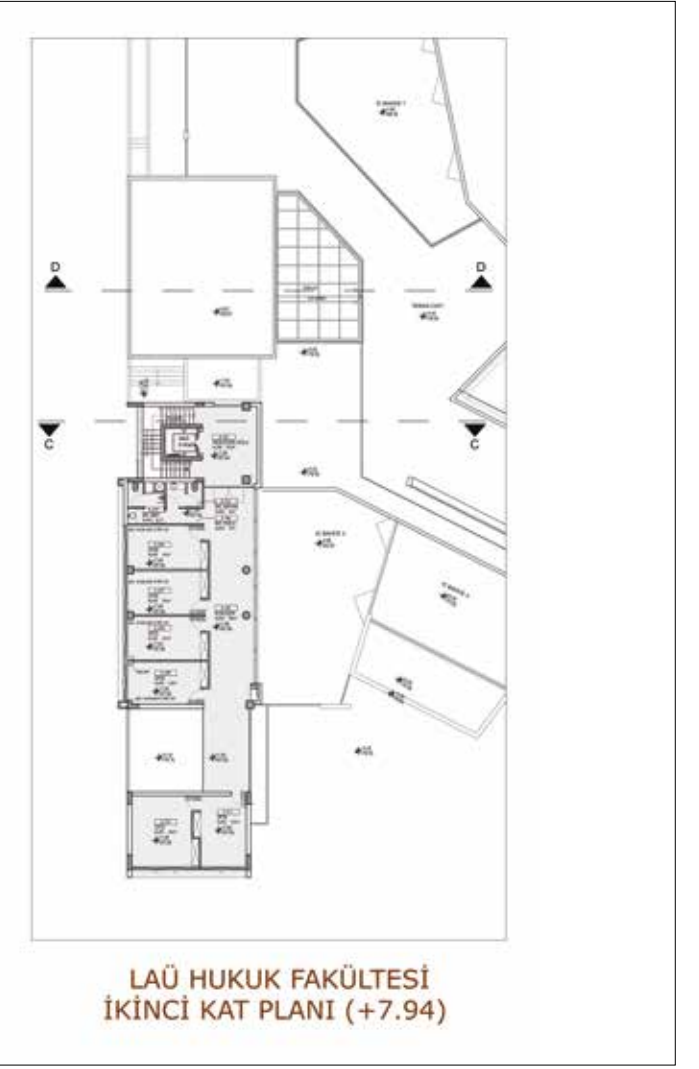
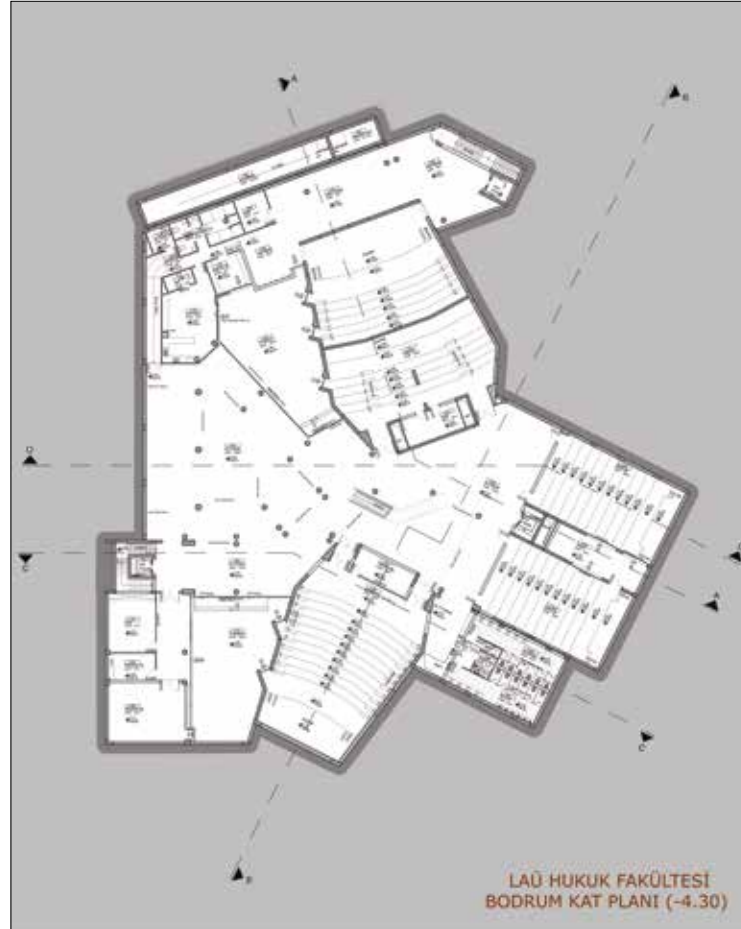
Bina taşıyıcı sistemi, betonarme ve çeliğin dengeli birlikteliğiyle oluşturulmuştur. 350 kişilik çok amaçlı salonun çelik üst plakası, mekanik sistemleri ahşap kütlenin içine saklarken, parapetlerin 220 cm'lik yüksekliği teknik gereklilikleri estetik bir bütünlük içinde çözer. Ağır ve titreşim yaratan mekanik cihazların ses ve titreşim izolasyonu ile çelik sistem üzerine yerleştirilmesi, yapının teknik açıdan da yüksek bir hassasiyetle ele alındığını gösterir.

Kuzey cephesindeki kafeterya, sosyal sürdürülebilirliği destekleyen bir yaşam alanı olarak tasarlanmıştır. Şeffaf yüzeyleriyle kuzey ve batıya açılan bu alan, teraslanmış oturma düzeni sayesinde öğrencileri ve kullanıcıları kuzeybatı koyunun manzarasıyla buluşturur. Tüm açık ve kapalı alanlarda evrensel tasarım ilkelerinin uygulanmış olması, yapının kapsayıcı, erişilebilir ve insancıl bir yaklaşımla şekillendiğinin göstergesidir.

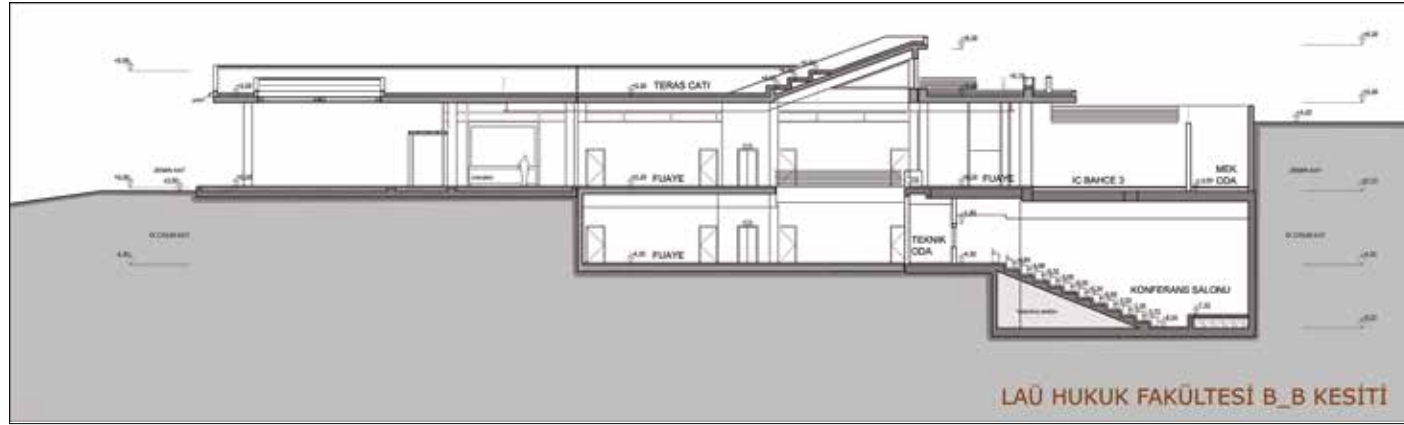
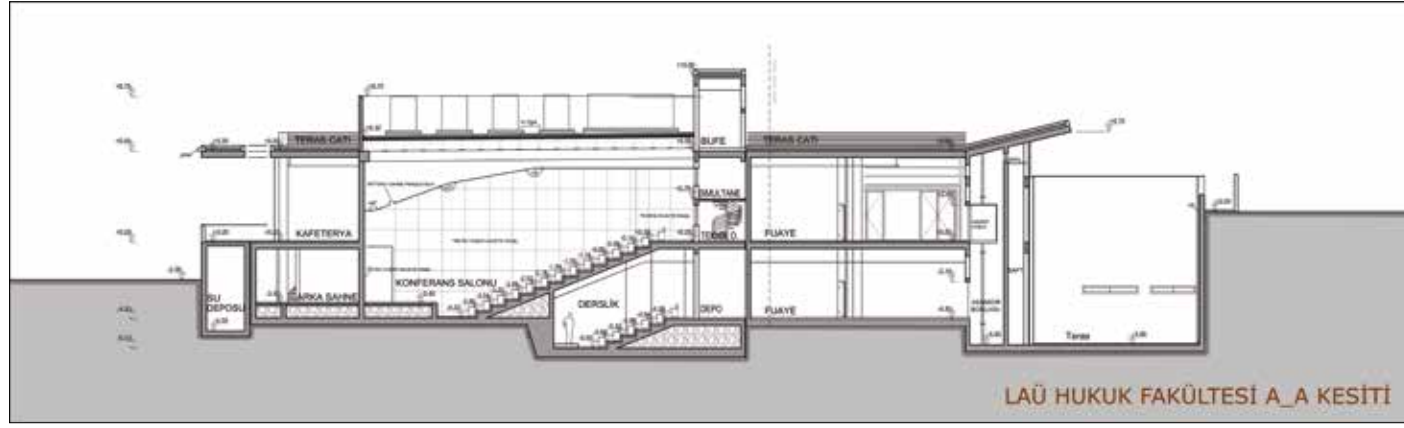

Batı cephesi, binanın en karakteristik yüzüdür; kafeterya, idari blok ve mahkeme salonunun dışa vurumu ile yapının kütleli dili burada en güçlü hâlini alır. Mahkeme salonunu içeren dekanlık bloğu, hem idari kimliğini hem de akademik ağırlığını daha yüksek bir hacimle ifade eder. Öğretim üyelerinin ofislerinin deniz ve dağ manzarasını kucaklayan batı cephesi, doğu cephesinde öğretim üyeleri için ayrı bir girişle tamamlanarak yapının işlevsel akışını olgunlaştırır.

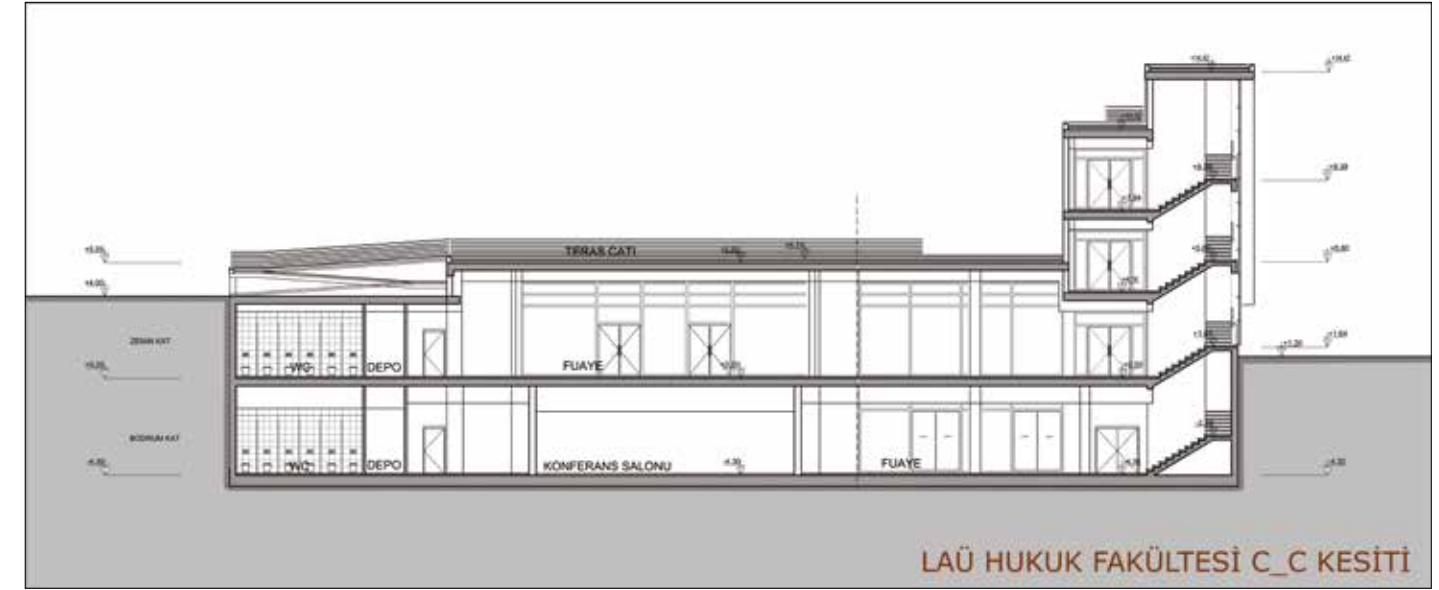
Hukuk fakültesinin mimari karakteri, işlevlerin cephelere dürüst ve doğrudan yansımalarıyla oluşan kütleli bir bütünlükten doğar. Dolaşım alanlarının şeffaf yüzeylerle cepheye taşınması ise bu bütünlüğe hafiflik ve akışkanlık katar. Doluluk ve boşluk ilişkisi böylelikle mimari bir ifade aracına dönüşür; yapı, 21. yüzyılda yerel bağlama saygı gösteren modern mimarlığın zarif bir yansıması haline gelir. Richa Parmar'ın modern mimarlığın on maddelik yaklaşımı, bu binanın mimari ruhunu anlamak için güçlü bir referanstır.

1. Bezeme içermeyen yalın bir tasarım anlayışı,
2. Yatay ve dikey çizgilerden oluşan kütsel bir kurgu,
3. Alçak ve yatay kütlelerin, teras çatının ve konsol plakaların oluşturduğu sakin bir silüet,
4. Modern malzeme ve sistemlerin bilinçli kullanımı,
5. Geleneksel ahşap malzemenin çağdaş bir dille yeniden yorumlanması,
6. Malzemelerin doğal renk ve dokularının binaya kimlik kazandırması,
7. Bağlam-iç mekân-peyzaj üçlüsünün bütüncül bir ilişki içinde ele alınması,
8. Akışkan, geçirgen ve açık bir iç mekân düzeni,
9. Doğal ışık kullanımını maksimize eden cömert cam yüzeyler,
10. Güneş ve gölge ilişkisini insan konforu için bilinçli bir tasarım aracına dönüştürme yaklaşımı.

LAÜ Hukuk Fakültesi, tüm bu özellikleriyle yalnızca bir yapı değil; Lefke'nin doğasına saygı duyan, tarihine selam veren ve geleceğine umutla bakan bir mimari hikâyedir. Bu hikâyeye, sürdürülebilir bir kent vizyonunun sessiz ama güçlü bir temsilcisi olarak bölgenin silüetinde yerini almıştır.

Sonuç olarak, LAÜ Hukuk Fakültesi yalnızca taş, beton ve ahşaptan örülmüş bir yapı değildir; Lefke'nin geçmişini, bugününü ve geleceğe dair umudunu birbirine bağlayan bir arayıştır. Bu bina, topoğrafyanın ve bağlamın ruhuna kulak veren, büyük hacimleri alçak bir tevazu ile kucaklayan ve her cephede kentle konuşan bir mimari tavrın ifadesidir. İç bahçelerden Trodos'a uzanan bakışlara, ahşap kütlelerin sıcaklığından brüt betonun dürüstlüğüne kadar her ayrıntı, hem işlevsel hem de duygusal bir niyet taşır. Hukuk Fakültesi, Lefke'nin silüetinde sakin ama kararlı bir duruş sergileyerek; yerel kimliği korumanın, çevreyle uyumlu olmanın ve eğitimle kentin dönüşümünü eşleştirmenin mümkün olduğunu gösterir. Geleceğe baktığında, bu yapı yalnızca öğrencilerin bilgiyle buluştuğu bir merkez değil; aynı zamanda kentin hafızasını besleyen, kamusal hayatı zenginleştiren ve mimarlığın sorumluluğunu hatırlatan bir çağrıdır. Bu çağrı, Lefke'ye ve benzer bağlamlara yapılacak her müdahalede saygı, özen ve öngörüyle karşılık bulduğunda gerçek anlamına ulaşacaktır.

APPROXIMATION HOUSE

YAKLAŞIKLIK EVİ

2020

Habibeh Madjdabadi Mimarlık Stüdyosu

Approximation House / Yaklaşıklık Evi

Tip: Konut

Konum: Tahran, İran

İnşaat Alanı: 1500 m²

Yıl: 2020

Durum: Tamamlanmış

Mimari Proje ve Tasarım: Habibeh Madjdabadi

Mühendislik: Vahid Gharekhani, Hoofar Esmaeeli, Nina Amooshahi

Yüklenici: Aref Khodaei

Fotoğraf: Habibeh Madjdabadi Architecture Studio

Bu dar çok katlı konut, Tahran'ın batı yakasında, şehrin kuzeydeki Alborz sıradağlarının dik yamaçlarıyla güneydeki tuzlu çöl arasında kalan bir bölgede yer alır. Bina, dar bir arsa üzerine (genişlik=8,5 m) kurulmuş olup, iki tarafında başka yapılarla çevrilidir. Sokağa olan küçük bir geri çekilme, ön bahçe için küçük bir alan sağlar.

Bu dar çok katlı konut, Tahran'ın batı yakasında, şehrin kuzeydeki Alborz sıradağlarının dik yamaçlarıyla güneydeki tuzlu çöl arasında kalan bir bölgede yer alır. Bina, dar bir arsa üzerine (genişlik=8,5 m) kurulmuş olup, iki tarafında başka yapılarla çevrilidir. Sokağa olan küçük bir geri çekilme, ön bahçe için küçük bir alan sağlar.

Konut, bir baba ve kızına ait iki ayrı iki katlı daireden oluşur. Ayrıca, konukevi olarak ayrılmış bir daire de bulunur. Daireler oldukça küçük olmasına rağmen, iç mekân üç boyutlu bir alanın tüm özelliklerini taşır: Kesit halinde düzenlenmiş olup, mekânda çeşitli noktalardan keşfedilebilir. Çatı pencereleri, doğal ışık ve gökyüzü manzarasını mekânın içine taşır.

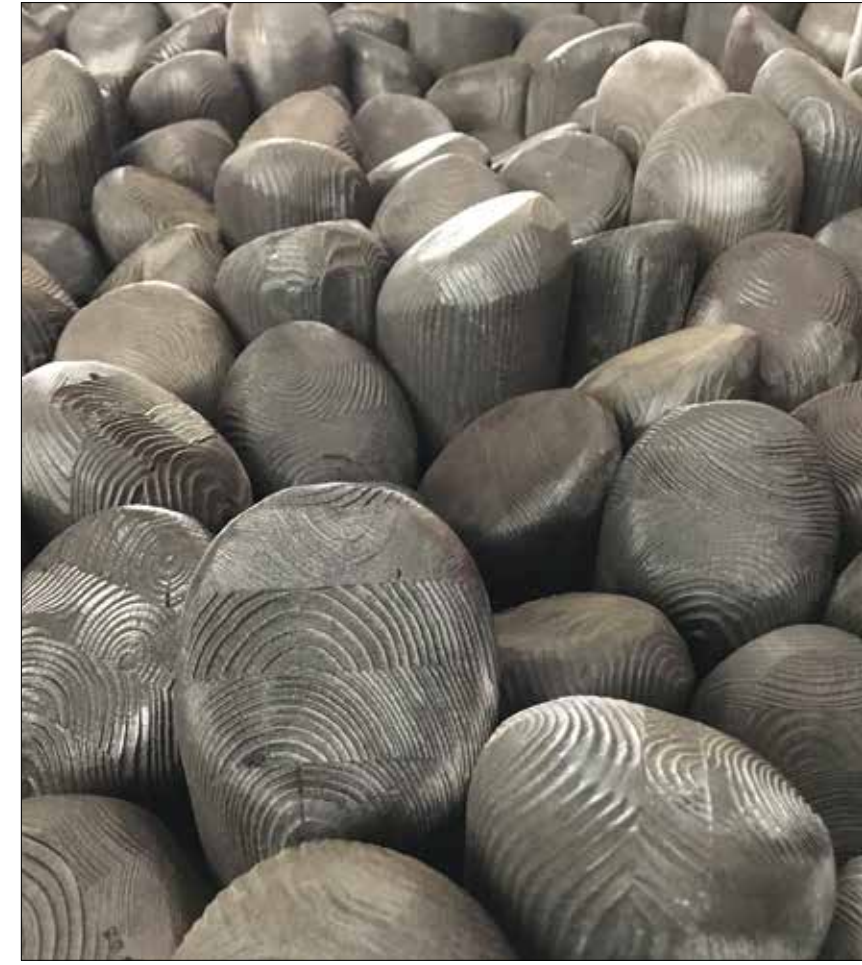
“Approximation” Yaklaşıklık terimi, tasarımdan uygulamaya kadar tüm yaratıcı süreci insanlaştırmayı amaçlayan özel bir tasarım yaklaşımını ifade eder; bu, el yapımı ürünlerin kusurluluğunu, endüstriyel süreçlerin ve ürünlerin mükemmelliğine karşı yüceltir.

Uzun bir zanaatkarlık geçmişine sahip bir ülkede, İranlı bir mimar olarak projelerimde işçilerin potansiyelini göz önünde bulundurmayı tercih ediyorum. İran’da vasıfsız işçilerin saatlik ücretleri çok yüksek değildir ve gelişmiş teknolojilerin maliyetini aşmaz. Bu yüzden, işçilerin ahşap parçaları yaklaşık boyutlara ve organik şekillere kesip şekillendirmelerini tercih ettim.

“Yaklaşıklık Evi”nde, işçiler binlerce ahşap parçasını şekillendirme biçimlerini kişiselleştirerek kendilerini ifade ettiler: Bu ahşap parçalar, dış cephenin ana elemanlarıdır. Bu kentsel bağlamda, arsa şekli ve geçerli bina yönetmelikleri göz önüne alındığında, binanın cephesi sokaktan görülebilen tek mimari öğedir. Burada cephe, süslü bir yüzey olmaktan çok daha fazlası; avluyu çatıya bağlayan ve binanın karşı tarafına doğru uzanan, içine nüfuz edilebilen yeşil bir mikro ekosistemdir.

Hareketli ahşap dokunun işlevi, Tahran’daki güçlü güneş ışığını hafifletmek ve iç mekânda ışık ile gölge oyunu yaratmaktır. Ayrıca, binanın sakinlerine mahremiyet sağlar. Bu karmaşık yapı, her biri çalışanlar tarafından serbestçe şekillendirilmiş 3000 küçük, yuvarlak ahşap çitadan oluşur. Sonuçta, her parça benzersiz bir el yapımı heykelcik haline gelmiştir. Projenin tamamlanmasıyla birlikte, bu yapı, inşaat ekibine katılan herkesin ortak el emeğiyle ortaya çıkmış bir sanat eseri gibi görünüyordu.

Doğada ahşap canlıdır, ancak yapımda ölü bir malzeme haline gelir. Bu kusuru gidermek için cephede canlılık etkisi yaratmaya çalıştım. Farklı şekillerde tasarlanmış ahşap parçalar, doğadan ilham alınarak yapılmıştır. Aslında, aynı aileden olsalar bile doğal unsurlar hiçbir zaman tam anlamıyla aynı değildir. Öte yandan, cephe hareketsiz değildir. Ağaçlar ve bitkiler gibi, cephe parçaları da hareket eder, farklı ışık ve gölge efektleri yaratır ve yoğunluk değişir.

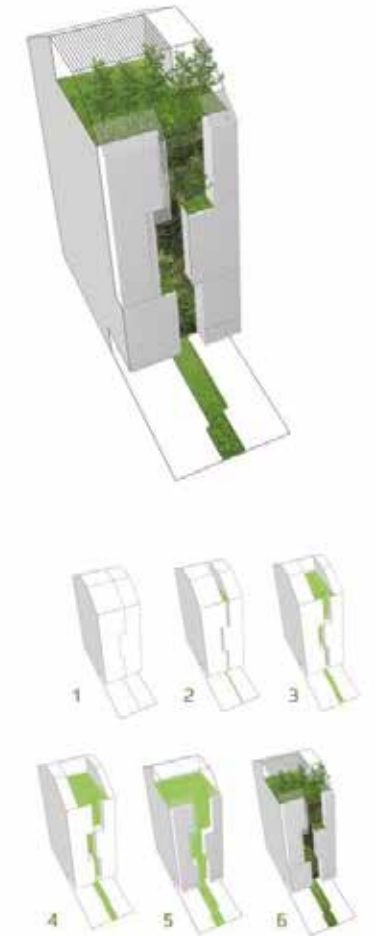

Projenin doğduğu şehirde, kentsel evler genellikle orta veya yüksek katlı apartman siteleri şeklindedir. Cepheler düz ve tuğla, taş, cam veya sentetik malzemelerden yapılmıştır. İnşaat malzemeleri endüstri standartlarıdır ve piyasa zevklerine göre birleştirilmiştir; yeşil, inşaat malzemesi olarak düşünülmemektedir. Bu nedenle, bu proje farklı bir yönde gelişti. Konformist veya uzlaşmacı olmama ya çalışıp, eleştirel bir tutum benimsendi. Burada, kısıtlayıcı kentsel düzenlemeleri aşmak ve baskın konut tarzları ve estetiğine karşı alışılmadık mimari seçimlerim konusunda müşteriyi ikna etmek için çok fazla hayal gücü ve çaba harcandı.

Alternatif ve kritik bir çözüm olarak, söz konusu proje tipik bina bölümlendirmesini ayrı dairelere ayırmak yerine, dikey gelişen iç mekanlar oluşturur; el işçiliğine geniş yer verirken, herhangi bir tarihselci estetikten kaçınır. Cephe için tipik büyük ölçekli ürünler yerine, elle şekillendirilmiş ahşap ve bitki örtüsü kullanır. Düz yüzeyler yerine, üç boyutlu ve geçirgen/geçilebilir bir dış zarfı vardır; geleneksel mimariye açıkça referans vermek yerine, yerel geleneklerin temel kavramlarına saygı gösterir.

Proje, iklim koşullarına ve kültüre saygı gösteren, mahalleyi memnun eden ve müşterinin ihtiyaçları ile yaşam tarzını karşılayan bir eser olarak ortaya çıkar.

Level 2
6 Bathroom
14 Dining Room
9 Bed Room
10 Kitchen
15 Hall
21 Terrace

Level 3
6 Bathroom
17 Void
9 Bed Room
16 TV Room
18 Library
21 Terrace

Level 4
4 Storage
14 Dining Room
6 Bathroom
15 Hall
9 Bed Room
21 Terrace
10 Kitchen
24 Oven Area

Level 5
5 Closet
19 Master Bedroom
6 Bathroom
21 Terrace
15 Hall

Gelecek her zaman yenilik ve ilerleme anlamına gelmez. Tarih boyunca ilerleme, düz bir çizgi gibi doğrusal olmamıştır. Dalgalanmalı, iniş çıkışlar içeren bir çizgi gibidir ve zamanla geride boşluklar kaldığını fark edersiniz. Geleceği düşünmek bazen geçmişe dönmeyi gerektirir. Bu, hayatın birçok yönü için geçerli olduğu gibi, mimarlık için de geçerli olabilir.

Bir zamanlar Batı ülkelerinde insanlar Çinlilere bisiklet sürdükleri için gülerdi. Şimdi Çinliler araba alıyor, Avrupa'da ise insanlar bisiklet kullanıyor.

Aynı şey doğal enerjilere, örneğin rüzgâr gibi, veya yapıdaki doğal teknolojilerin veya malzemelerin kullanımına da oldu.

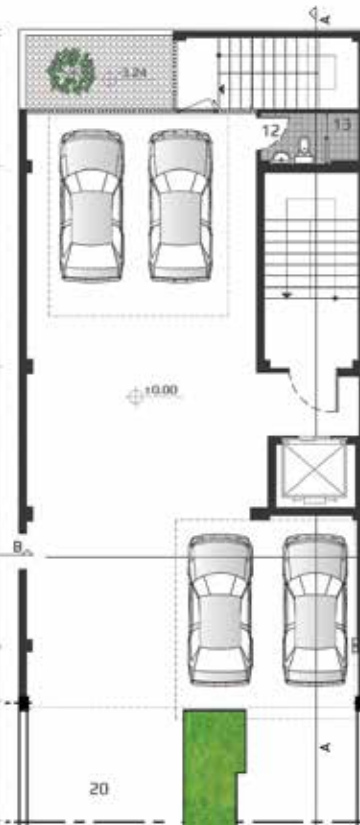
Pers bahçeleri dünya çapında iyi bilinir. İngilizce 'Paradise' yani 'Cennet' terimi, eski Farsça "Pairi Deza" kelimesinden türemiştir ve 'duvarlarla çevrili' anlamına gelir. Bitkiler ve çiçeklerin yanı sıra, kuşlar da bahçelerin ayrılmaz bir parçasıdır. İranlı şairler, kuşlar ve çiçekler hakkında sayısız şiirsel tasvirler sunmuştur. İran geleneksel şarkısı, gecekuşu şarkısını taklit etmeye dayanır. Şehir büyüdükçe, mevcut bahçelerin ve ormanların çoğunu yuttu. 180 farklı kuş türünden, birkaçını hariç, yeni yapay yaşam alanına uyum sağlayamadı. Yoğun bitki örtüsünün yanı sıra, Yaklaşıklık Evi, birçok evsiz küçük kuşu barındırmayı amaçlamaktadır.

Level -1
Ground Floor
1 Pool
6 Bathroom
11 Sport Salon
23 Custodian

Level -2
Ground Floor
1 Pool
2 Facilities
3 Mechanical Room
4 Storage
5 Closet
6 Bathroom
7 Jacuzzi

Level 0
Parking
12 Toilet (wc)
13 T-labeling Room
20 Yard

Level 1
6 Bathroom
9 Bed Room
10 Kitchen
12 Toilet (wc)
14 Dining Room
15 Hall
21 Terrace

cross section

VOURLA EVİ

2024

Gökhan Avcıoğlu Design

Vourla Evi / Urla Evi

Tip: Konut

Konum: İzmir, Türkiye

İnşaat Alanı: 1093 m²

Yıl: 2024

Durum: Tamamlanmış

Mimari Proje ve Tasarım: Gökhan Avcıoğlu & GAD Ekibi

İç Tasarım: GAD & Tanju Özergin

Peyzaj Tasarımı: DS Mimarlık

Statik: Adnan Oğut

Mekanik: GMD + MOSKAY

Elektrik: Onmus Elektrik

Cephe Danışmanlığı: Alper Bağlan

Altyapı: Dizayn Merkezi Mühendislik

Fotoğraf: Cemal Emden

Konum;

Ege bölgesinde, İzmir'in en popüler semtlerinden biri olan ve eskiden Yunanca adı Vourla olan, şimdi ise Urla olarak bilinen yerleşim yerinde bulunan bu tek katlı ev, (neredeyse bir asma katı da içine alabilecek kadar yüksek) yüksek tavanlarıyla, fonksiyonel kullanım ve sürdürülebilirliği birleştirerek sahiplerine doğayla iç içe bir yaşam sunar. 6650 m² düz bir arazi üzerinde yer alan yapı grubu, ana bina, misafir evi ve müstemilat bloğu ile bütünsel bir yaşam alanı oluşturur. Proje, iç mekanların gündüz ve gece kullanımını, özel ve kamusal alanlara ayıran düzenli bir yerleşime sahiptir. Proje, iç mekanlarda gündüz ve gece kullanımına bağlı olarak özel ve kamusal alanlara ayrılmış net bir yerleşime sahiptir. Çağdaş sanat koleksiyoncusu olan ev sahipleri için tasarlanan geniş koridorlar, kişiselleştirilmiş çözümler ve konforlu yaşam alanları, bir galeri atmosferi yaratır.

Giriş, ana eve yaklaşım

Ana yoldan bahçeye girdiğiniz andan itibaren, araç ve yaya yolunun her iki tarafındaki zeytin ağaçlarının yaydığı oksijeni soluyarak, verimliliği ve zamansızlığı simgeleyen binanın merkezindeki giriş kapısına doğru yönlendirilirsiniz. Bu yol boyunca uzanan ağaçlar, konuk evini, müstemilatları, otoparkı ve spor alanlarını dışarıdan gizleyerek doğal bir perde görevi görür ve girişten merkeze uzanan güçlü bir eksen oluşturur. Ağaçlara fon oluşturan taş duvarlar, konuk evini ve müstemilatları gizleyerek bu alanların mahremiyetini sağlar.

Ana Bina

Bu seçkin bina, toplam 850 m²'lik bir alana sahip olup, giriş holü, çok amaçlı salon, yemek odası, mutfak, ev ofisi ve üç adet süit yatak odası içerir. 413 m²'lik kısmi bodrum katında ise özel spa, spor salonu, yardımcı odalar, teknik ve diğer fonksiyonel alanlar bulunur.

Koridor, giriş kapısından düz bir eksen de yer almakta olup 3,5 metre genişliğinde ve 85 m² alana sahiptir; aynı zamanda bir sanat galerisidir. Giriş kapısından düz bir eksen de 3,5 metre ve 85m² alana sahip olan koridor, aynı zamanda bir sanat galerisi işlevini de üstlenir. Koridor-galeri, doğrudan havuz ve bahçeyi çerçeveleyen bir pencereyle sona erer. Bu eksen, özel yaşam alanlarını ortak/konuk alanlarından ayıran doğal bir sınır da oluşturur. Koridorun sağında ana yatak odasıyla birlikte iki süit yatak odası, sol tarafında ise günümüz teknolojik araç gereçlerle donatılmış açık mutfaklı bir oturma odası ve bir çalışma ofisi bulunur.

5 metre yüksekliğinde tavanıyla, çatı havalandırma pencerelerinden gün boyunca içeriye süzülen gün ışığıyla aydınlanır ve akşamları ayışığı; doğal ışığın enerjisiyle evin içini ısıtır ve taze hava dolaşımını sağlar. Ayrıca, binanın ortasındaki merdiven bağlantısı, bir avlu gibi işlev görerek doğal ışığın bodruma ulaşmasına imkan tanır.

Binayı çevreleyen geniş saçaklar, sıcak Ege ikliminden etkilenmemek için serinlik (deniz meltemi) sağlayan bir tente görevi görür. Saçakların iç mekâna bağlandığı bölümlerde hareketli bir pergola bulunmakta olup, farklı mevsimlerde ve güneş saatlerinde doğal ışığı optimize etmek amacıyla kullanılır.

Binaların yerleşim planında yönlendirmeler kullanılmaya devam edilir. Binanın girişi doğuya bakmakta olup, genel salon ise batıya yönelir. Bu salonun cephesi, yatay güneş ışınlarını kontrol eden güneş koruma yöntemleriyle gölgelendirilir. Yatak odaları, mahremiyeti sağlamak amacıyla kuzeye bakan cephede yer alır ve dar, uzun pencereler ile ahşap panjurlarla korunur. Binanın diğer bölümlerinde ise iç bahçe olarak tasarlanmış, cepheden geriye çekilmiş alanlar bulunur. Bu cephelerde daha büyük pencereler kullanılır. Odalar, iç mekan bahçelerine uygun peyzaj ve yansımalarıyla zenginleştirilir.

Geniş ve kat boyunca uzanan, zayıf çerçeve-
li kaydırmalı pencere sistemleri, yaşam alan-
larında iç ve dış arasında güçlü bir görsel ve
fiziksel bağ kurar. Bu pencerelerde tercih edi-
len güneş kontrollü cam sayesinde, doğal ışık
bolca içeri alınırken ısı ve UV ışınları engelle-
nir.

Doğal traverten taşı, cephelerde, zeminlerde
ve iç duvarlarda farklı yüzey işlemleriyle kul-
lanıldığından, tek bir malzemeyle çeşitli gö-
rünümler yaratmıştır.

Konukevi

Ana binaya göre daha mütevazı büyüklükte
olan konukevi, 145 m2 alana sahip olup iki süit
ve bir oturma odasından oluşur. Bu binanın
net kat yüksekliği 2,90 metredir. Yol boyunca
uzanan taş duvar, mahremiyeti sağlar ve karşı-
daki yan binayla görsel bütünlük oluşturur.

Konukevinin bahçeye bakan terasının önün-
de, sahiplerin kendi ürünlerini yetiştirdiği sera-
lar ve meyve bahçesi bulunur. Peyzaj, doğay-
la uyum içinde olup yeşil alanlar tarafından
desteklenir.

Yardımcı bina – Çalışanlar için Konut

110 m²'lik bu yardımcı bina, bahçe ve ahır ba-
kiminden sorumlu personel için konforlu bir
yaşam alanı sağlamak amacıyla tasarlanmıştır.
İki yatak odası ve bir oturma odası bulunur.
Bina, güvenlik açısından avantaj sağlamak için
bahçeye giriş ve çıkışları kontrol edebilecek
bir noktada konumlandırılır.

Ana giriş kapısında ayrıca bir güvenlik kulü-
besi bulunur. Gizlilik ve güvenliğin öncelikli
olduğu bu bina, sakinlere daimi bir huzur sağ-
lamayı amaçlar.

Peyzaj

Peyzaj tasarımı, doğayla bağlantılı bir yaşam
alanı yaratmayı amaçlar. Ana binanın bahçe-
sinde atlar için ahır ve geniş gezinti alanları
bulunur. Bu alanlar, doğayla iç içe olmayı ve
modern yaşamı tercih edenler düşünülerek
özel olarak tasarlanmıştır.

Bahçedeki su unsurları ve küçük yansıma ha-
vuzları binanın estetiğini artırırken, yatak oda-
ları gibi özel yaşam alanlarının pencereleri iç
bahçelere bakar ve uygun peyzaj düzenle-
meleriyle desteklenir.

**Ana noktalar şunlardır;
İklimlendirme ve Enerji Verimliliği**

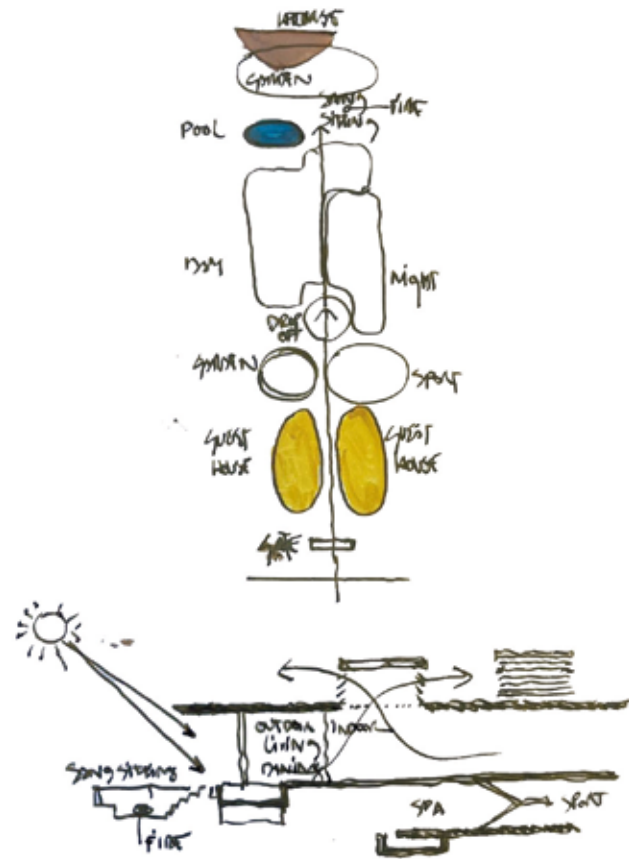
- Yerden ısıtma sistemi, konforlu bir iç ortam sıcaklığı sağlar.

- Pasif iklimlendirme ve doğal havalandırma ile enerji tüketimi en aza indirilir.

- Her odadan bağımsız olarak kontrol edilebilen ısı pompası soğutma sistemleri mevcuttur.

- Güneş kontrollü camlama, UV ışınlarını filtreleyerek sıcaklık kontrolünü optimize eder.

- Batıya bakan hol cephesinde güneş koruma elemanları bulunmakta olup, doğu-batı ekseninde konumlanan bina, gün ışığından en verimli şekilde yararlanır.

Malzeme seçimlerinin estetiğe katkısı;

• Doğal traverten taş, farklı yüzey dokuları ile cephelerde, zeminlerde ve iç duvarlarda kullanılır.

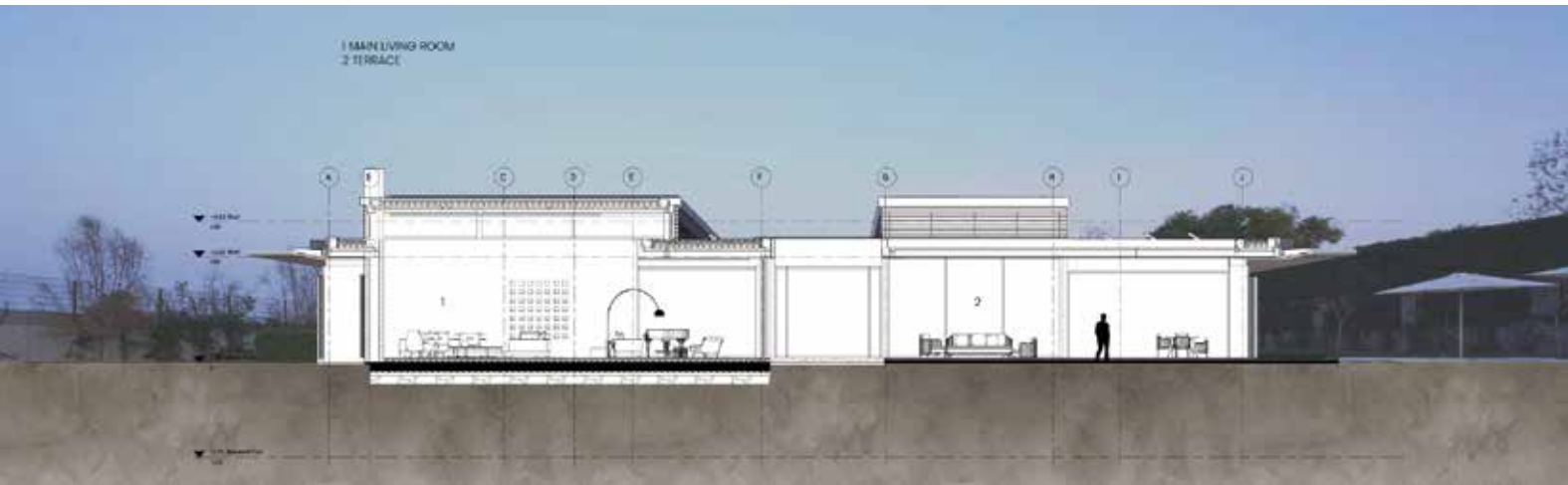
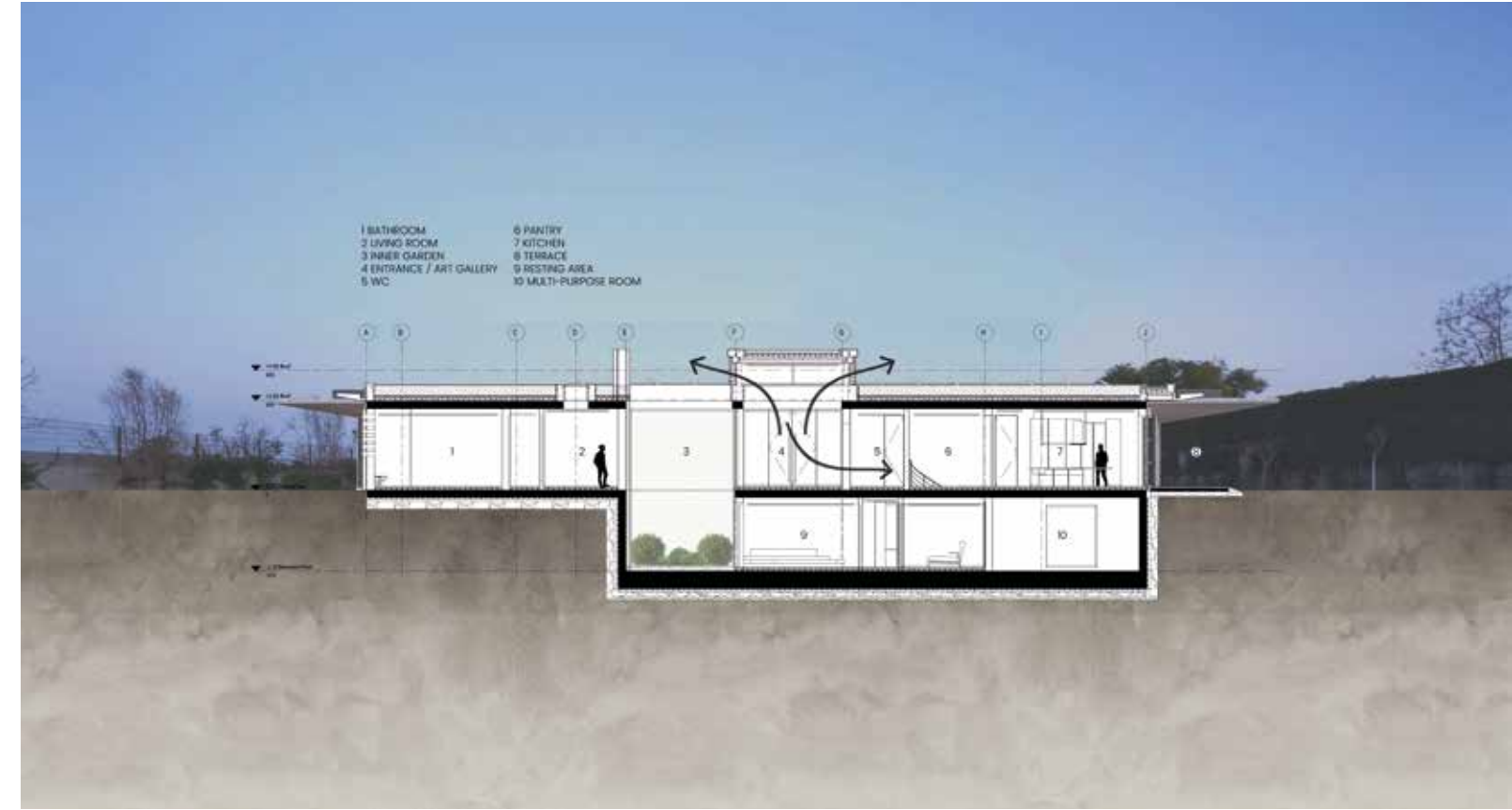
• Çok büyük sürme kapılar iç ve dış mekanları bütünleştirirken, güneş kontrolü sağlayan camlar ışık ve ısı geçişini düzenler.

• Geniş sürme pencereler iç ve dış alanları bütünlerken, güneş kontrolü sağlayan camlar ışık ve ısı geçişini düzenler.

Ödüller

WAF 2025 (WORLD ARCHITECTURE FESTIVAL/DÜNYA MİMARİ FESTİVALİ) Gelecek Proje, Tamamlanmış Binalar Kategorisi, Finalist

WAF 2025 (WORLD ARCHITECTURE FESTIVAL/DÜNYA MİMARİ FESTİVALİ) 2025 En İyi Taş Kullanımı, Finalist

İnovasyon

Ali Orkun Küçük

Mimarlıkta Yapay Zekâ: Tasarımın Yeni Çağı

21. Yüzyılın teknolojik ivmesiyle birlikte yapay zekâ (YZ), mimarlık dünyasında basit bir “yardımcı yazılım” olmaktan çıkarak, tasarım sürecini değiştiren bir stratejik ortağa dönüşmüştür. Modern mimarlar artık sadece form çizen kişiler değil; karmaşık verileri işleyen, çevresel performansı önceden simüle eden ve algoritmik verimliliği estetikle harmanlayan “veri küratörleri” haline gelmiştir. Bu dönüşüm, tasarımın hızını artırmanın ötesinde, kullanıcı deneyimini ve ekolojik dengeyi odağına alan yeni bir mimari dil oluşturmaktadır.

Tasarım Süreçlerinde Yeni Bir Dönem

Yapay zekâ destekli yazılımlar, mimarlık pratiğinde verimliliği arttıran, manuel işlemleri azaltan ve tasarım sürecini bütüncül biçimde yönlendiren araçlara dönüşmüştür. Parametrik tasarım algoritmaları sayesinde mimarlar, belirli performans kriterleri (ışık, hava akışı, malzeme verimliliği vb.) doğrultusunda binlerce varyasyonu saniyeler içinde değerlendirebilmektedir.

Bu sayede geleneksel mimarlıktaki “deneme-yanılma” yönteminin ötesine geçerek, veri tabanlı yaratıcı kararlar alabilmektedir. Örneğin, kentsel ölçekte Autodesk Spacemaker gibi araçlar, rüzgâr ve güneş gibi doğal verileri analiz ederek şehir yerleşimlerini otomatik optimize eder. Görsel fikir aşamasında ise Midjourney ve DALL-E 3 gibi modeller, zihinsel kavramları anında görsel prototiplere dönüştürerek tasarımcının hayal gücünü dijital bir hızla somutlaştırır.

Sürdürülebilirlik ve Karbon Ayak İzinin Azaltılması

Yapay zekâ teknolojisi, sürdürülebilir tasarım anlayışının en önemli destekçilerinden biridir. Yapay zekâ sistemleri, bina enerji tüketimi, malzeme ömrü, su döngüsü ve karbon salınımı gibi yaşam döngüsü verilerini analiz ederek, tasarımların olumsuz çevresel etkilerini minimize eder. Bu sayede mimarlar, net-sıfır (net-zero) veya karbon-negatif yapı hedeflerine daha kolay ulaşabilmektedir. Örneğin, yapay zekâ destekli BIM (Building Information Modeling) platformları, yapı bileşenlerinin karbon ayak izini inşaat öncesinde hesaplayarak, tasarım kararlarını çevresel performansa göre yönlendirmektedir. Bu tür sistemler, COP30 Belém (2025) iklim hedefleriyle uyumlu, düşük karbonlu mimari üretimini malzeme ve dijital tasarım optimizasyonları ile teşvik etmektedir.

Karmaşık Analizler ve Akıllı Optimizasyon

Yapay zekânın en güçlü etkilerinden biri, çok katmanlı analizleri eşzamanlı olarak gerçekleştirebilmesidir. Rüzgâr simülasyonları, termal konfor, gün ışığı dağılımı, akustik ve yapısal optimizasyonlar artık aynı model üzerinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu entegrasyon, geleneksel analiz süreçlerinden çok daha hızlı ve hassas sonuçlar üretmektedir.

Yapım Süreçlerinde Dijital Entegrasyon Yapay zekânın etkisi yalnızca tasarımda değil, şantiye ve yapım süreçlerinde de belirgindir. Drone tabanlı izleme sistemleri, yapay zekâ destekli görüntü işleme algoritmalarıyla birleştirilerek şantiye ilerlemesini analiz eder, hata oranlarını azaltır ve iş güvenliğini artırır.

Ayrıca robotik inşaat teknolojileri ve 3D baskı sistemleri, yapay zekâ kontrolü altında daha az malzeme kullanarak daha yüksek yapısal verimlilik sunar. Bu gelişmeler hem maliyet hem karbon salınımı açısından inşaat endüstrisinde yeni bir sürdürülebilirlik paradigması oluşturur.

Etik, Estetik ve Geleceğe Dair Sorgulamalar

Yapay zekânın mimarlığa entegrasyonu, beraberinde etik ve estetik tartışmaları da getirmektedir. Yapay zekânın ürettiği tasarımlarda özgünlük, duygusal derinlik ve kültürel bağlamın eksikliği tartışma konusudur. Ayrıca, veriye dayalı tasarımın mimarlığın insani yönünü gölgede bırakma riski bulunmaktadır. Bu nedenle, geleceğin mimarları yalnızca tasarımcı değil, aynı zamanda teknolojinin etik sınırlarını tanımlayan birer rehber olmalıdır.

Yapay Zekâ Araçları: Mimarın Yeni Asistanları

Yapay zekâ asistanları, metin komutları girerek 3 boyutlu modelleme ve görselleştirmeyi hızlı bir şekilde oluştururken aynı zamanda saha analizleri ve simülasyonları da gerçekleştirebilmektedir. Yapay zekâ destekli tasarım, uygulama ve kullanım sonrası geri bildirimler ile performans değerlendirme süreçlerinde mimarların her daim çeşitli varyasyonlar ve çözümler geliştirmesine yardımcı oluyor.

Metin Komutlarıyla Görselleştirme

Kavramsal mimari görselleştirmede öne çıkan Midjourney, kullanıcıların metin girdilerinden sanatsal ve yüksek estetik değere sahip sahneler üretmesini sağlar. Gerçekçi ışık, malzeme ve atmosfer detaylarıyla mimari sunumlarda yoğun biçimde kullanılmaktadır. Açık kaynak yapısıyla dikkat çeken Stable Diffusion, mimari ofislerin kendi estetik diline uy-

Şekil 1: YZ destekli mimaride dijital entegrasyon.

gun modeller geliştirmesine imkân tanır. Yerel cihazlarda çalışabilmesi veri güvenliği açısından avantaj sağlar. Özelleştirilebilirliğiyle profesyonel üretim süreçlerine entegre edilebilir.

OpenAI tarafından geliştirilen DALL-E, metinlerden yüksek doğrulukta görseller üretebilen gelişmiş bir yapay zekâ modelidir. Gerçekçi kompozisyon, nesne ilişkileri ve mekânsal derinlik açısından güçlüdür. Özellikle kavramsal görselleştirmelerde güvenilir sonuçlar sunar.

Adobe'nin yapay zekâ destekli üretim motoru Firefly, yalnızca lisanslı görsellerle eğitildiği için profesyonel kullanımda telif güvenliği sağlar. Renk, kompozisyon ve malzeme varyasyonları üretimde oldukça etkilidir. Dergi görselleri ve mimari sunumlar için idealdir. Photoshop entegrasyonu sayesinde yapay zekâ ile “generative fill” özelliğini destekliyor. Bu sayede görsellerde eksik alanlar otomatik olarak tamamlanabiliyor, render ve fotoğraf düzenlemeleri hızlanıyor.

Basit ve erişilebilir bir yapıya sahip Craiyon, eğitim ve fikir geliştirme süreçlerinde tercih edilmektedir. Ücretsiz erişimiyle öğrenciler ve genç tasarımcılar için yaratıcı denemeler yapma olanağı sunar.

Mobil cihazlarda hızlı üretim imkânı sağlayan Picso, metin girdilerini görsellere

Şekil 2; YZ destekli yapım süreçlerinde drone kullanımı.

dönüştürürken çeşitli filtre ve tarz seçenekleri sunar. Seyahat hâlinde veya sahada fikir taslakları üretmek isteyen profesyoneller için pratik bir çözümdür. Web tabanlı Fotor, görsel düzenleme ve yapay zekâ üretimini bir arada sunar. Kullanımı kolay arayüzüyle afiş, sosyal medya içeriği veya dergi kapağı tasarımlarında tercih edilmektedir. Sanatsal tarzlarda üretim yapabilen Nighthtcafe, kullanıcıların farklı estetik diller

arasında geçiş yapmasına olanak tanır. Stilize ve kavramsal mimarlık sunumlarında özgün sonuçlar elde edilir. Hızlı görsel üretim kapasitesiyle öne çıkan Dream by Wombo, kullanıcının metin girdisinden anında yüksek çözünürlüklü görseller üretir. Kavramsal tasarım ve fikir geliştirme aşamalarında yaratıcı çözümler sunar. Starryai, üretilen görselleri blok zinciri üzerinde saklama özelliğiyle dijital sa-

nat ve telif güvenliği açısından yenilikçi bir çözümdür. Mimari konseptlerin NFT olarak kaydedilmesi ve paylaşılması için uygundur.

Saha Analizi ve Simülasyonları

Esri tarafından geliştirilen ArcGIS CityEngine, üretken kentsel tasarım için yaygın olarak kullanılan bir yazılım çözümdür. Kullanıcıların gerçek dünya verilerine dayalı 3 boyutlu kentsel modeller oluşturmasına olanak tanıyarak, tasarımcıların çeşitli tasarım parametrelerinin kentsel doku üzerindeki etkisini görselleştirmelerini ve analiz etmelerini sağlar. CityEngine, çeşitli kentsel yerleşim planlarının oluşturulmasına ve tasarım alternatiflerinin araştırılmasına olanak tanıyan prosedürel modelleme yetenekleri sunar.

ArcGIS Urban, üretken kentsel tasarım süreçlerini desteklemek için 3 boyutlu modelleme, görselleştirme ve analitiği bir araya getirir. Tasarımcıların imar düzenlemeleri, bina yükseklikleri ve ulaşım ağları gibi veri odaklı parametrelere dayalı olarak farklı kentsel tasarım senaryoları oluşturmasına ve keşfetmesine olanak tanır. ArcGIS Urban, iş birliğini ve veri entegrasyonunu kolaylaştırarak paydaşların kentsel gelişim hakkında bilinçli kararlar almasını sağlar.

UrbanSim, kentsel gelişim senaryolarının simülasyonunu ve modellemesini sağlayan açık kaynaklı bir yazılım platformudur. Kentsel büyüme ve dönüşüm için tahmin modelleri oluşturmak üzere arazi kullanımı, ulaşım ve çevre verilerini entegre eder. UrbanSim, tasarım kararlarının potansiyel sonuçlarına ilişkin değerli bilgiler sağlar ve kentsel planlamada kanıta dayalı karar vermeyi destekler.

ARIES, mekansal veriler ve modelleme teknikleri kullanarak ekosistem hizmetlerinin haritalandırılmasını ve nicelleştirilmesini sağlar. Arazi örtüsü, biyoçeşitlilik ve insan faaliyetleri gibi faktörleri dikkate alarak ekosistem hizmetlerinin mekansal dağılımını ve değerini değerlendirmek için çeşitli veri kaynaklarını entegre eder. Ayrıca, ARIES, büyük veri kümelerini analiz etmek ve işlemek, kalıpları belirlemek ve ekosistem hizmet-

Şekil 3; yeni tasarım döneminde sürdürülebilirlik ve karbon ayak izi azaltım çalışmaları.

Şekil 4; YZ destekli analiz ve optimizasyon çalışmaları.

leriyle ilgili tahminlerde bulunmak için yapay zekâ ve makine öğrenimi algoritmaları kullanır. Bu teknikler, karmaşık ekosistem dinamiklerinin anlaşılmasını geliştirebilir ve karar alma süreçlerini destekleyebilir.

Autodesk'in Generative Design gibi yazılım platformları, peyzaj mimarlarının parametreler belirleyerek ve yapay zekâ algoritmalarının birden fazla varyasyon üretmesine izin vererek çeşitli tasarım

seçeneklerini keşfetmelerini sağlar. Bu, peyzaj tasarımınn fikir oluşturma ve kavram geliştirme aşamasına yardımcı olur. Mapillary, sokak seviyesindeki görüntülerden coğrafi bilgi çıkarmak için yapay zekâ ve bilgisayar görüşünü kullanan bir platformdur. Peyzaj mimarları, Mapillary’yi kullanarak geniş bir sokak seviyesi fotoğraf koleksiyonuna erişebilir, yaya yolları, bitki örtüsü ve sokak mobilyaları gibi unsurlar hakkında veri çıkarabilir ve bunları saha analizi ve tasarım amaçları için analiz edebilirler.

Yapay Zekâ Destekli 3D Görselleştirme Araçları

Veras , SketchUp, Revit ve Rhinoceros için yapay zekâ destekli bir görselleştirme eklentisidir ve 3 boyutlu model geometrinizi yaratıcılık ve ilham için bir temel olarak kullanır.

D5 Render, mimari görselleştirme için özel olarak tasarlanmış gerçek zamanlı bir görselleştirme yazılımıdır. Mimarlar, tasarımcılara ve görsel sanatçılara yüksek kaliteli, fotogerçekçi görseller oluşturmak için güçlü ve sezgisel bir araç sunar. D5 Render, kullanıcı dostu arayüzü, gerçek zamanlı render yetenekleri ve popüler 3D modelleme yazılımlarıyla sorunsuz entegrasyonuyla ne çıkar.

Enscape, mimarlar tarafından yaygın olarak kullanılan gerçek zamanlı bir görselleştirme yazılımıdır. Enscape, render işlemi için açıkça yapay zekâ’ya dayanmasa da otomatik malzeme ve aydınlatma optimizasyonu gibi yapay zekâ destekli özellikler sunmaktadır. Bu yapay zekâ destekli özellikler, daha gerçekçi ve görsel olarak etkileyici renderlerin verimli bir şekilde elde edilmesine yardımcı olabilir.

Sonuç

Yapay zekâ, mimarlığın yaratıcı doğasını tehdit eden değil, onu dönüştüren bir güçtür.

Yapay zekâ destekli süreçler, tasarımı daha verimli, ölçülebilir ve sürdürülebilir hale getirirken, mimarın rolünü “veri yorumlayıcısı ve yaratıcı stratejist” düzeyine taşır. Günümüzde, gelecekteki başarılı mimarların, teknolojiyi bir araç olarak değil, insan merkezli tasarımın or-

tağı olarak kullanabilen profesyoneller olacağı fikri hâkim olsa da zaman bizlere yapay zeknn mimaride bir asistan olarak mı kalacağını, yoksa bir rakip mi olacağını gösterecektir.

Görseller

*Yazıda yer alan görseller metin bilgileri Google Gemini ile paylaşılarak oluşturulmuştur.

Güvenlik Notu

*Bu sayıda yer alan yapay zekâ tabanlı araçlara ilişkin öneriler yalnızca bilgilendirme amacı taşımaktadır. Kullanıcıların bu platformları kullanırken veri güvenliği, gizlilik ve telif hakları konularında kendi sorumluluklarını bilerek hareket etmeleri önerilir. Mimarca Dergisi, nc taraf yazılımların kullanımından doğabilecek herhangi bir güvenlik, veri ihlali veya içerik paylaşımı riskinden sorumlu değildir.

Kaynakça

Amer, N. A. (2025). COP30 Belem: Implications For Carbon Management Implementation. Global CCS Institute. <https://www.globalccsinstitute.com/wp-content/uploads/2025/12/COP30-Outcomes-1225.pdf>

Barker, N. (2023). ZHA developing “most” projects using AI-generated images says Patrik Schumacher. Dezeen. <https://www.dezeen.com/2023/04/26/zaha-hadid-architects-patrik-schumacher-ai-dalle-midjourney/>

Groom, A., Lee B., Locke, J. (2024). Autodesk’s AI innovations transforming sustainable design and construction. Autodesk. <https://www.research.autodesk.com/blog/autodesks-ai-innovations-transforming-sustainable-design-and-construction/>

Tovar, E. (2025). How Will BIM 2.0, AI Assistance, and Integrated Workflows Shape the Architect’s Design Experience?. Archdaily. <https://www.archdaily.com/1035178/how-will-bim-ai-assistance-and-integrated-workflows-shape-the-architects-design-experience>

Worth, K. (2025). What did COP30 ac-

hieve?. European Commission. https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/what-did-cop30-achieve-2025-12-01_en

Zhuang, X., Zhu, P., Yang, A., Caldas, L. (2025). Machine Learning For Generative Architectural Design: Advancements, Opportunities, and Challenges. Automation in Construction, Elsevier B.V., 174, 106129.

URL 1: <https://www.archdaily.com/1036357/how-top-firms-see-ai-shaping-architectures-workflows>

URL 2: <https://www.archdaily.com/tag/artificial-intelligence>

URL 3: <https://www.esri.com/tr-tr/arcgis/urunler/arcgis-cityengine/genel-bakis>

URL 4: <https://www.autodesk.com/solutions/generative-design-ai-software>

URL 5: <https://www.saint-gobain.com.tr/blog/yapay-zeka-ve-surdurulebilir-insaat-in-yeni-standartlari>

Ali Orkun Küçük

Mimar & İç Mimar

aokkucuk@gmail.com

Dijital Dünya’da Katılımcı Tasarımı

Günümüzde, birçok sektörde olduğu gibi, değişen teknolojiyle birlikte mimarlık alanında da yeni üretim araçları ve yapım yöntemleri ortaya çıkmış; buna bağlı olarak paydaşlar arasındaki ilişki dinamikleri bile dönüşmüştür.

Sanal gerçeklik, 3 boyutlu yazıcılar ve yapay zekâ gibi dijital teknolojilerin mimarlık ve inşaat alanında kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, günümüzde bir mimari projenin dijital araçlar olmadan tasarlanması ya da üretilmesi neredeyse mümkün değildir. Bu teknolojik gelişmeler, yalnızca üretim süreçlerini değil, aynı zamanda günümüzün sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarını da dönüştürmekte ve tasarım disiplinleri üzerinde belirleyici bir etki yaratmaktadır. (Naboni & Paoletti, 2015).

Bu noktadaki dijitalleşme, mimarlıkta farklı olasılıkların kapısını aralayarak, demokratik bir açılım olarak ele alınan Katılımcı Tasarımı destekleyen sistemlerin geliştirilmesine olanak sağlamıştır. Katılımcı Tasarım (Participatory Design – PD), kökenleri 1970’ler ve 1980’lerde İskandinavya’daki işyeri demokrasisi hareketine dayanan bir tasarım yaklaşımıdır. PD’nin temel amacı, tasarlanan sistem, hizmet veya teknolojilerden etkilenen kişilerin tasarım sürecine aktif ve doğrudan katılımını sağlamaktır. Bu yaklaşım, tasarımı yalnızca teknik bir faaliyet olarak değil, sosyal, demokratik ve özgürleştirici bir süreç olarak ele alır.

Günümüzde geliştirilen dijital araçlar sayesinde kullanıcı, tasarım sürecinde daha aktif bir konuma yerleşmekte ve mekânsal karar alma süreçlerinde söz sahibi olabilmektedir. Dijitalleşmenin mimarlık alanında yarattığı en büyük değişimlerden biri,

kullanıcıyı yalnızca bir alıcı olmaktan çıkarak tasarım aşamasında karar verici bir aktör hâline getirmesidir.

Dijitalleşme, tüm tasarım iş akışlarının dijital bir ortam içinde bütünleştirilmesini mümkün kılar. Profesyonel olmayan kullanıcıların otomasyon sistemleriyle etkileşime girmesine olanak tanıyan akıllı uygulamalar geliştirilmektedir. İletişim araçlarının tasarımı, tasarım sürecinin bir parçası olarak gelişmeye başlar; bu durum kullanıcıların tasarım aşamalarında aktif birer aktör olmalarını sağlar. Böylece kullanıcı ve mimarlığın tasarımdaki rolleri yeniden tanımlanmıştır. Kullanıcılar, tasarım süreçlerinde söz sahibi hâline gelerek kişisel mekânlar oluşturma kontrolünü elde ederler. Ayrıca otomasyon sistemleri toplum için daha sade ve erişilebilir hâle gelmiştir. Açık kaynaklı sistemler ve fablab’lerin artmasıyla birlikte, 3B baskı malzemeleri ve bileşenleri gelişmiştir. Bu durum, malzemelerin vatandaşlar tarafından erişilebilirliğini artırmaktadır. Tüm bu gelişmeler, katılımcı tasarım üzerinde olumlu etkiler yaratmakta ve kullanıcıların tasarım sürecinin bir parçası olmasını mümkün kılmaktadır. (Naboni & Paoletti, 2015).

Dijital teknolojilerin daha kapsayıcı, demokratik ve sürdürülebilir mekânsal modeller üretme potansiyeli; tasarım, üretim ve inşa edilmiş çevreyle kurduğumuz ilişkiyi dönüştürme gücü, UCL Bartlett Mimarlık Okulu bünyesindeki Robotik Mimarlık Laboratuvarlarında yüksek lisans programı kapsamında araştırılmaktadır. Bu bünyede çalışan araştırmacılar tarafından kurulan AUAR (Automated Architecture Ltd.) tarafından, dijital araçlar aracılığıyla tasarım ve inşa süreçlerine uzman olmayan kullanıcıların da dâhil olabildiği yeni bir yapı üretim modeli önerisi olarak, İşbirlikçi İnşaat için Araç Seti geliştirilmiştir. Temel amaç, geleneksel inşaat iş akışlarını yeniden düşünerek insan-makine etkileşimini güçlendiren, erişilebilir ve katılımcı bir sistem oluşturmaktır.

Araç seti, konut üretiminde kullanılan MMC (Modern Yapım Yöntemleri) ile Artırılmış Gerçeklik (AR) teknolojilerini

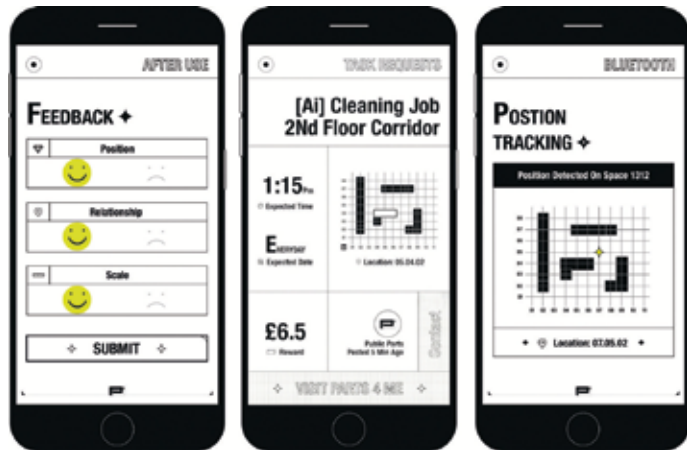
bir araya getirerek, hem teknik bilgisi olmayan kullanıcıların hem de usta ve profesyonellerin aynı platformda birlikte çalışabilmesini hedefler. Bu sayede yerel toplulukların, kendi ihtiyaç ve koşullarına uygun konut çözümlerini ortak tasarım (co-design) yoluyla geliştirmesi desteklenmektedir.

Çalışmanın teknik omurgasını, Block Type A adlı MMC sistemi ve bunu destekleyen Combinatorial isimli web tabanlı tasarım uygulaması oluşturur. Block Type A, az sayıda standart ve tekrar edilebilir parçayla farklı ölçeklerde yapıların üretilmesini sağlayan, “dijital malzemeler” yaklaşımına dayalı modüler bir sistemdir. CNC ile kesilmiş ahşap levhalardan üretilen bu elemanlar, özel bir uzmanlık gerektirmeden monte edilebilmekte ve yapıların sökülüp yeniden birleştirilmesine olanak tanımaktadır (URL 1).

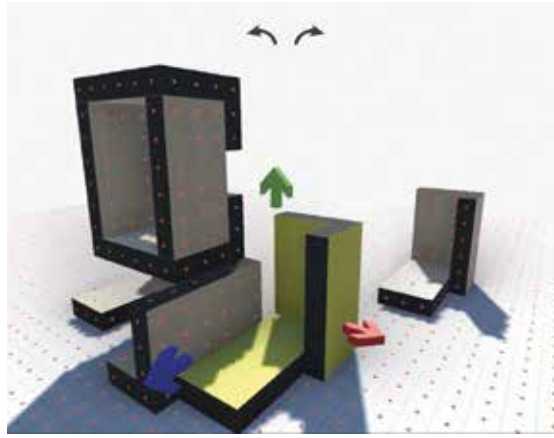
Combinatorial Uygulaması ise mobil ve masaüstü cihazlarda çalışabilen, sezgisel bir 3B tasarım ortamı sunar. Kullanıcılar, oyun motoru temelli bu arayüz sayesinde blokları kolayca yerleştirip düzenleyebilir; AR desteğiyle tasarımlarını gerçek mekânda deneyimleyebilir. Böylece dijital tasarım, üretim ve montaj süreçleri tek bir bütünleşik iş akışı içinde ele alınır.

Araç seti, Bristol ve Hackney’de farklı topluluklarla yürütülen atölyeler aracılığıyla test edilmiştir. Katılımcılar, işbirliğine dayalı tasarım sürecini bireysel çalışmalara kıyasla daha motive edici ve güçlendirici bulduklarını belirtmiş; yeni dijital ve yapım becerileri kazanarak özgüvenlerinin arttığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, teknik erişim ve donanım uyumluluğu gibi konuların sürekli destek gerektirdiği de ortaya konmuştur.

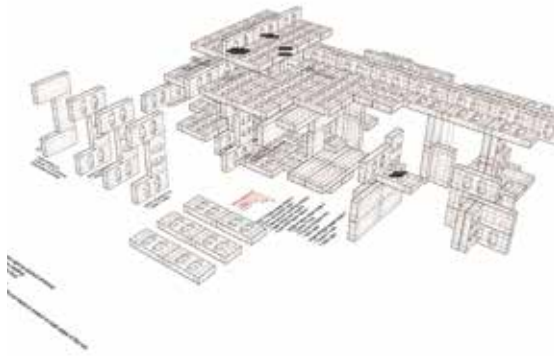
Sonuç olarak çalışma, otomasyon ve MMC teknolojilerinin yalnızca endüstriyel verimlilik açısından değil, topluluk temelli, katılımcı ve yerelleştirilmiş bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini savunmaktadır. İşbirlikçi İnşaat için Araç Seti, tasarımdan inşaya uzanan entegre yapısıyla, sürdürülebilir ve erişilebilir ko-

Şekil 1. Konut Tasarımı için Aplikasyon tasarımı, David Dória, Keshav Ramaswami, Xuan Zhang, RC4, AUAR Labs, The Bartlett School of Architecture, UCL, 2020. (Görsel: Automated Architecture.)

Şekil 2: Combinatorial app, an in-house 3D discrete design application for professionals and communities alike. (Image by Automated Architecture/Danae Parissi (A); Automated Achitecture (B).) (Claypool, Retsin, Garcia, Jaschke, Saey, 2021)

Şekil 3: Home Office montaj sırasını ve evrensel bağlantıları (kırmızı) gösteren perspektif çizim. (Görsel: Automated Architecture.)

Şekil 4: Birleşik Krallık, Bristol, Knowle West'te Blok Tipi A blok yapı sistemi. (Claypool, Retsin, Garcia, Jaschke, Saey, 2021)

nut üretimi için umut verici bir “tek durak” çözüm sunmakta; gelecekte farklı MMC sistemlerini de kapsayacak şekilde geliştirilmesi planlanmaktadır.

Bir diğer çalışma ise, Bartlett Mimarlık Okulu'ndaki yüksek lisans eğitimim süresince yürüttüğümüz Elastic Choreographies projesidir. Elastic Choreographies (EC), mimari ölçekte çalışan ve çevresel, insani ve malzeme temelli parametrelere yanıt vererek durum değiştirebilen yenilikçi bir robotik elastik sistemdir. Birimlerin ankraj noktalarının konumu ve yönelimi değiştirilerek, yapının genel deformasyonları elde edilebilmektedir.

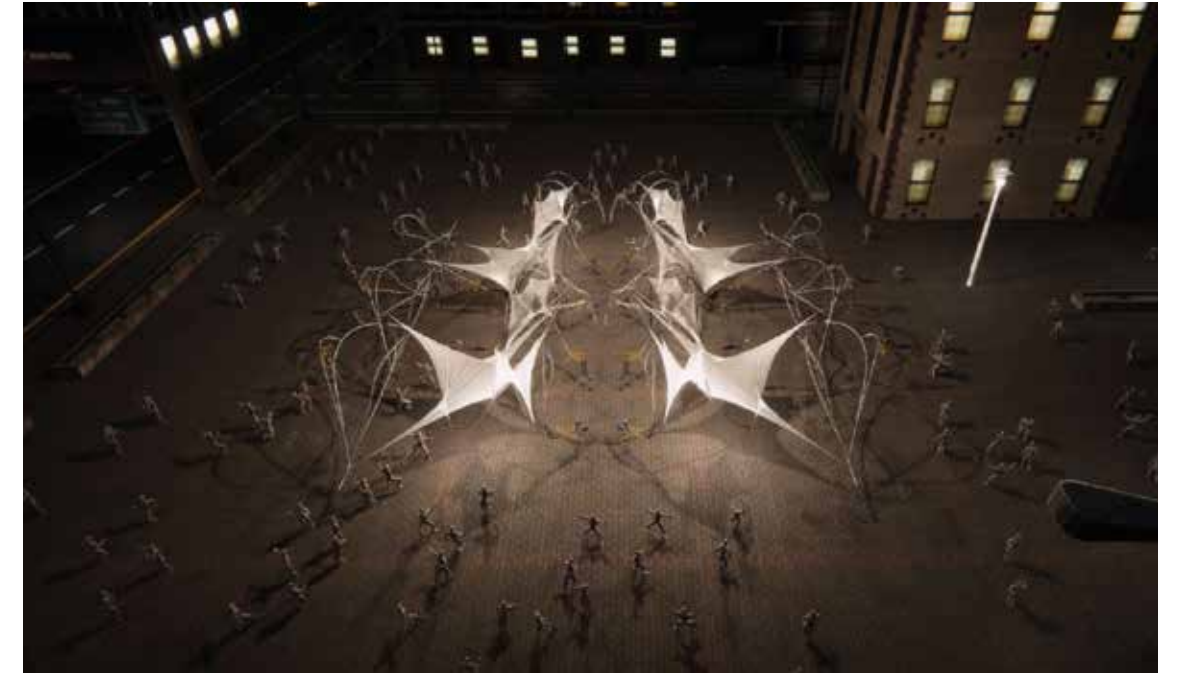
Çalışma sürecinde, kullanıcıların tasarım üzerinde aktif söz sahibi olmasını sağlayan ve kullanımı kolay dijital uygulamalar geliştirdik. Bu uygulamalar aracılığıyla kullanıcılar, yapının formunu, konumunu ve özelliklerini kontrol edebilmekte; böylece kendi mekânlarını tasarlayabildikleri esnek bir sistem içinde yer almaktadır.

Robotik sistemler ve elastik yapılarla çalışan proje, hafif ve erişilebilir malzemeler kullanarak kişisel mekân üretimini herkes için mümkün kılmayı amaçlamaktadır. Mimarlar olarak bizler, çok sayıda olası tipoloji üzerine çalıştık ve geliştirdiğimiz bu tipolojileri dijital uygulamaya entegre ederek kullanıcıların erişimine sunduk. Bu sayede tasarım süreci, yalnızca mimara ait olmaktan çıkarak kullanıcıyla birlikte şekillenen katılımcı bir yapıya kavuşmuştur.

Sonuç olarak, katılımcı tasarım; geleneksel mimarlık anlayışı ile dijital olanakların kesiştiği bir noktada, daha esnek, kapsayıcı ve insana odaklı mekânlar üretme potansiyeli taşır. Bu potansiyelin hayata geçebilmesi için güç ilişkilerinin yeniden düşünülmesi, eğitime yatırım yapılması ve mimarlığın yalnızca ekonomik bir araç olarak görülmemesi gerekmektedir.

Kaynakça

Claypool, M., Retsin, G., Garcia, M., Jaschke, C. and Saey, K. (2021). Automation and the Discrete: Exploring New Poten-

Şekil 5: Elastic Choreographies projesi

Şekil 6: Elastic Choreographies projesi için geliştirilen arayüz

tials for Streamlining Production in Architectural Design Research, Journal of Architectural Education, 75:1, 108-114, DOI: 10.1080/10464883.2021.1859893

Naboni, R., Paoletti, I. (2015). Advanced customization in architectural design and construction, SpringerBriefs in Applied Sciences and Technology [Preprint]. doi:10.1007/978-3-319-04423-1.

URL 1: www.ucl.ac.uk/bartlett/architecture/news/2021/apr/bartletts-automated-architecture-lab-showcases-new-housing-prototype-east-london

URL 2: <https://bpro2021.bartlettarchucl.com/rc2-human-material-machine-systems/elastic-choreography>

Yelay Bayraktaroğlu

Yüksek Mimar

bayraktarogluyelay@gmail.com

Yapı

Ali Orkun Küçük

Kenevir betonu

Sürdürülebilir Mimarlıkta Biyojenik Malzeme Devrimi

Küresel yapı sektörü, toplam karbon emisyonlarının yaklaşık %37'sinden sorumlu. Bu nedenle malzeme bazlı inovasyonlar, iklim krizine karşı verilen mücadelede önemli bir yer alıyor. Son yıllarda öne çıkan en güçlü biyojenik malzemelerden biri ise kenevir betonudur. Kenevir bitkisinin odunsu çekirdeği (shiv), kireç bazlı bağlayıcı ve suyun birleşiminden elde edilen bu doğal kompozit, yaşam döngüsü boyunca atmosfere saldığından çok daha fazla karbon dioksiti absorbe ederek "karbon-negatif" yapı malzemesi kategorisine giriyor.

Yaklaşık 1 m³ kenevir betonu, 100–150 kg CO₂ depolayabiliyor (Ben-Alon, 2023). Kenevir lifleri aynı zamanda biokompozit, ses ve ısı yalıtımlı duvar kaplaması, tekstil ürünlerinde ve kâğıt üretiminde kullanılmaktadır.

Kenevir Betonunun Üretim Süreci

Kenevir betonu üretimi dört temel aşamadan oluşmaktadır, ilk olarak hazırlık aşamasında endüstriyel kenevir saplarından çekirdek kısmı (hurds) ayrılırken, kireç bazlı bağlayıcı (hidratlı veya doğal hidrolik kireç) hazırlanır. İkinci aşamada kenevir saplarının çekirdek kısmı, kireç ve su homojen şekle gelinceye kadar karıştırılırken puzolanik reaksiyon süreci ve karbonatlaşma ile doğal sertleşme başlar. Üçüncü aşamada karışım kalıplara monolitik dökülür veya prefabrike paneller şeklinde sıkıştırılır. En son aşamada ise 28 gün boyunca doğal kavalandırılan ortamda kürlenirken biyojenik karbonatlaşma gerçekleşir. Bu süreç sonucunda ortaya çıkan yapı elemanları hafif, nefes alabilir, ısı ve nem dengesi sağlayan, yangına ve küfe dayanıklı bir malzeme haline gelir.

Teknik Uygulama Detayları: Yapısal Kullanım

Kenevir betonu genellikle dolgu ve yalıtım elemanı olarak ahşap veya çelik iskelet sistemler içerisinde kalıba monolitik döküm, bloklar ile duvar örgüsünde, çatıda, zeminde veya prefabrike panellerin montajı yöntemleriyle uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Uygulamalar yalıtım ve nefes alabilirlik bakımından incelendiğinde kenevir betonunun higroskopik özellikleri sayesinde iç mekân nemini pasif olarak dengelediği gözlemlenmektedir. Bu özellik hem enerji tüketimini azaltır hem de iç hava kalitesini artırır.

Yangın dayanımı, Euroclass B-s1-d0 seviyesindedir. Kenevir betonu genellikle ekolojik düşük katlı konut ve sosyal tesis yapıları yanı sıra yenileme ve restorasyon projelerinde, iç cephelerde dolgu malzemesi, çatı ve zemin uygulamalarında tercih

edilmektedir. Yaşam döngüsünü tamamlayan kenevir betonuyla üretilen bloklar, paneller veya monolitik dökümler ayrıştırılarak tekrar kenevir yapı malzemeleri üretiminde veya gübre üretiminde kullanılabilir.

Dünyadan Kenevir Betonuna Yaklaşımlar

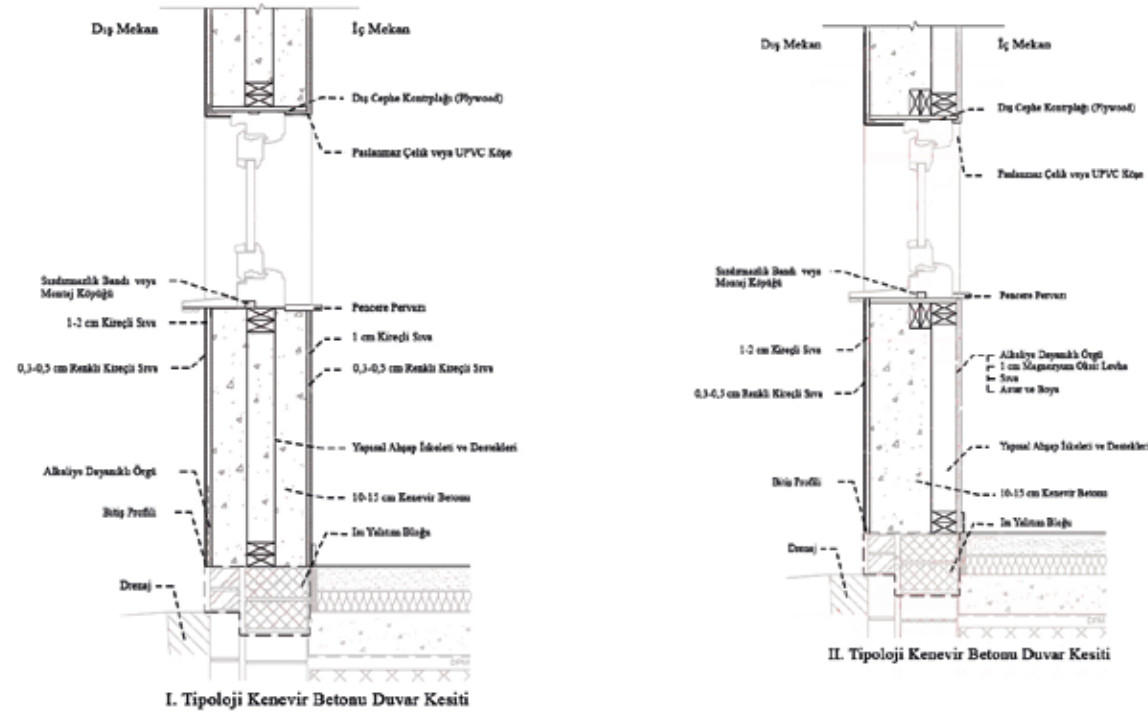
Avrupa, kenevir betonunun mimari ölçekte en yaygın kullanıldığı bölgedir. Fransa, 1990'lardan itibaren bu alanda öncü olmuş ve "Association Construire en Chanvre" adlı birlik, kenevir bazlı yapı malzemeleri için ulusal teknik standartları (NF DTU 26.2) oluşturmuştur. Bugün Fransa genelinde yüzlerce konut ve kamusal yapı kenevir betonuyla inşa edilmektedir. Bordeaux'da 2024 yılında tamamlanan HempEco Homes projesi, prefabrike kenevir panel sisteminin konut üretiminde nasıl kullanılabileceğini göstermiştir. Birleşik Krallık ise hem akademik hem ticari anlamda önde gelen merkezlerden biridir. Bath Üniversitesi'nde yürütülen Hemp-Lime Construction Research Project, kenevir betonunun ısı iletkenliği, nem dengesi ve dayanıklılığı üzerine önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Flat House (Practice Architecture) gibi yapılar, İngiltere'nin yerel üretimli kenevirle inşa ettiği ilk "enerji pozitif" konutlardan biri olarak öne çıkmıştır. Hollanda ve Almanya da kenevir beto-

nunu "döngüsel yapı" politikalarının bir parçası olarak desteklemektedir. Rotterdam üniversitesindeki European WELL Campus projesi kapsamındaki uygulamalar bu malzemenin eğitim yapılarında kullanımına örnek teşkil etmektedir. Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri, uzun süre endüstriyel kenevir üretiminde yasal kısıtlamalarla karşılaşsa da son yıllarda bu durum değişmiştir. ABD'de 2018 tarihli Farm Bill yasasıyla endüstriyel kenevir üretimi federal düzeyde yasal hale getirilmiş, bu da kenevir betonunun inşaat malzemesi olarak yeniden ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bugün California, Oregon ve Colorado, karbon-nötr inşaat girişimlerinin bir parçası olarak kenevir betonunun kullanımını teşvik eden eyaletler arasında yer almaktadır. Örneğin, U.S. Hemp Building Association (USHBA), kenevir betonunun yapı kodlarına entegrasyonu için International Residential Code (IRC) düzenlemeleriyle birlikte çalışmaktadır. Kanada'da ise Quebec araştırma ve geliştirme merkezi, kenevir betonunun soğuk iklim performansını test eden pilot konut projeleri yürütmektedir. Japonya ve Hindistan, kenevirin kültürel geçmişiyle bağlantılı ülkeler olarak yeniden üretim ve yapı malzemesi geliştirme çalışmalarına başlamıştır. Avustralya, 2023'te çıkarılan Sustainable Building Innovation Policy kapsamında karbon-negatif yapı malzemelerine devlet teşviki sağlamaktadır.

Şekil 1: Kenevir betonunun üretim süreci.

* Teknik veri: Kenevir betonunun ısı iletkenliği (λ) 0.06–0.10 W/mK aralığında olup, yüksek verimli yalıtım malzemeleriyle eşdeğer bir performans sağlar. Bu değerler, yapı kabuğunun "ısı köprüsü" oluşturmadan enerji verimliliğini korumasına olanak tanır (Pervaiz et al., 2024).

Şekil 2: Ölçeksiz kenevir betonu kesit tipolojileri.
Şekil 3: Üç boyutlu kenevir betonu görseli.

Kenevir Betonu ile Düşük Karbonlu Gelecek

Kenevir betonu, yalnızca alternatif bir yapı malzemesi değil; yapı endüstrisinin karbon nötr hedeflerine ulaşmasında kilit rol oynayan bir biyoteknolojik dönüşüm aracıdır. Aynı zamanda "karbonu depolayan mimari" çağının öncüsü olarak görülmektedir. Sürdürülebilirlik ilkelerini yalnızca teorik bir ideal olmaktan çıkarıp, yapı malzemesinin doğasında yeniden tanımlamaktadır. Malzemenin karbon-negatif doğası, düşük enerji gereksinimi, yüksek yaşam döngüsü per-

formansı ve biyolojik uyumu; kenevir betonunu geleceğin yapı sektöründe hem çevresel hem ekonomik açıdan stratejik bir çözüm haline getiriyor. Her ülke, kendi iklim koşulları ve kaynak potansiyeline göre bu malzemei yeniden yorumlamakta olsada sonuçta ortak hedef, daha az karbon ayak izi oluşturarak, daha çok yaşam döngüsü bilinci taşıyan bir mimarlığa ulaşmaktır.

Kaynakça

1. Ben-Alon, L. et al. (2023). Carbon Sequestration in Hempcrete Construction. Construction and Building Materials.
2. Pervaiz, M. et al. (2024). Experimental Study on Hempcrete Thermal and Structural Performance. MDPI Materials.
3. Association Construire en Chanvre, France (2024).
4. U.S. Hemp Building Association (USHBA) Report, 2023.
5. Bath University Hemp-Lime Research Project, UK, 2024.
6. <https://practicearchitecture.co.uk/project/flat-house/>

Ali Orkun Küçük

Mimar & İç Mimar
aokkucuk@gmail.com

Enerji Verimli Mimarlık için Dinamik Gölgeleme Stratejileri: Kuzey Kıbrıs Akdeniz İklimi için Duyarlı Çözümler

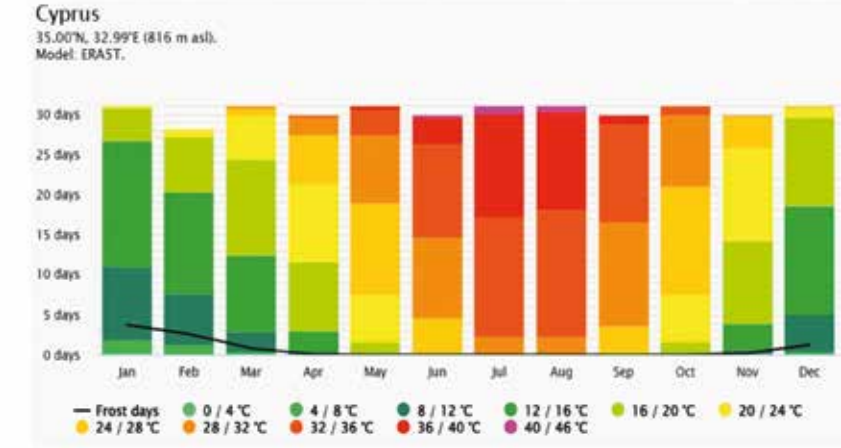
Özet:

Kuzey Kıbrıs'ın Akdeniz iklimi, uzun yaz dönemlerinde günlük 6-7 kWh/m²'yi aşan yoğun güneş ışınımı ile karakterize edilmekte ve bina enerji tüketiminde baskın olan önemli soğutma taleplerini ortaya çıkarmaktadır. Bu makale, iklimsel zorluklara kritik yanıtlar olarak dinamik gölgeleme stratejilerini incelemekte; otomatik venedik storlar, kinetik cephe sistemleri, elektrokromik camlama ve biyolojik ilhamlı uyarlabilir çözümler dahil olmak üzere çağdaş teknolojileri araştırmaktadır. Saha çalışmaları, düzgün tasarlanmış dinamik gölgeleme sistemlerinin statik yaklaşımlara kıyasla soğutma enerjisi tüketimini %25-50 oranında azaltabildiğini göstermekte olup, batı yönelimli cephelerin düşük öğleden sonra güneş açılarının yoğun ortam sıcaklıkları ile çakışması nedeniyle öncelikli yatırım gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Araştırma, dış yerleşim, iklim duyarlı kontrol stratejileri ve kıyı dayanıklılığı gereksinimlerini vurgulayarak Kuzey Kıbrıs uygulamaları için yönelime özgü tasarım kılavuzları oluşturmaktadır. Performans analizi, basitleştirilmiş otomatik sistemlerin genellikle tam entegre çözümlerden önemli ölçüde düşük maliyetle potansiyel faydaların %80-90'ını elde edebildiğini ortaya koymakta ve böylece dinamik gölgelemenin çeşitli proje türleri ve bütçelerde giderek daha uygulanabilir hale geldiğini göstermektedir. Akdeniz bölgeleri iklim değişikliğinden kaynaklanan yoğunlaşan ısı stresi ile karşı karşıya kalırken, dinamik gölgeleme isteğe bağlı bir iyileştirmeden, kullanıcı konforunu korurken çevresel etkiyi en aza indiren enerji verimli mimarlık için temel bir gereklilik haline dönüşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinamik gölgeleme, Akdeniz iklimi, enerji verimliliği, elektrokromik cam, kinetik cepheler, bina kabuğu, Kuzey Kıbrıs.

1. Giriş

Kuzey Kıbrıs'ın Akdeniz iklimi, uzun süren yaz mevsimlerinde yoğun güneş ışınımı ile karakterize edilen ve termal konfor ile enerji verimliliği arasında denge kurma ihtiyacı gerektiren, çağdaş mimari tasarım için karmaşık bir zorluk sunmaktadır. Yaz sıcaklıklarının düzenli olarak 35°C'yi aşması ve güneş ışınımı seviyelerinin günlük 6-7 kWh/m²'ye ulaşması ile birlikte, bu bölgedeki binalar konut ve ticari yapılarda toplam enerji tüketiminin yaklaşık %60-70'ini oluşturan önemli soğutma yüklerine maruz kalmaktadır (Koç & Maçka Kalfa, 2021). Küresel enerji maliyetleri artmaya devam ederken ve iklim değişikliği Akdeniz bölgelerinde ısı stresini yoğunlaştırırken, dinamik gölgeleme stratejileri çevresel koşullara akılcıca yanıt veren, aynı zamanda kullanıcı konforunu ve dış mekana görsel bağlantıyı koruyan enerji verimli mimarlığa doğru kritik bir yol sunmaktadır.

Şekil 1. Kuzey Kıbrıs için aylık iklim karakteristikleri
(Kaynak: Simulated historical climate & weather data for Cyprus - meteoblue)

Evresel koşullardan bağımsız olarak sabit kalan statik gölgeleme elemanlarının aksine, dinamik sistemler değişen güneş açılarına, mevsimsel varyasyonlara ve gerçek zamanlı hava durumu desenlerine uyum sağlama kapasitesine sahiptir. Bu uyarlabilir kapasite, bu sistemlerin gün boyunca ve mevsimler arasında güneş ısı kazancı azaltımı, doğal gün ışığı girişi ve görsel konfor arasındaki hassas dengeyi optimize etmesini sağlamaktadır (Sorooshnia et al., 2023). Bu uyarlanabilirliğin önemi, güneş ışınımının yoğunluğu ve açısının yaz ve kış ayları arasında dramatik şekilde değiştiği ve statik sistemlerin sağlayamayacağı nüanslı yanıtlar gerektiren Akdeniz iklimlerinde özellikle belirgin hale gelmektedir. Bu makale, çağdaş dinamik gölgeleme teknolojilerini ve bunların Kuzey Kıbrıs'ın mimari bağlamındaki özel uygulamalarını araştırmakta; hem geleneksel uyarlabilir ilkelerin evrimini hem de ileri malzemeler, kontrol algoritmaları ve algılama teknolojilerinden yararlanan son teknoloji duyarlı cephe sistemlerinin entegrasyonunu incelemektedir.

2. Akdeniz İklimi Zorluğu: Kuzey Kıbrıs Bağlamı

Kuzey Kıbrıs, Köppen Csa olarak sınıflandırılan sıcak-yazlı Akdeniz iklimini deneyimlemekte olup, mimari tepki stratejilerini şekillendiren çeşitli belirleyici özelliklerle ayırt edilmektedir. Bölge yıllık 300 günden fazla güneş ışığı almakta, Haziran'dan Eylül'e kadar olan yaz koşulları 28-32°C ortalama sıcaklıklar göstermekte ve sıcak dalgaları sırasında zirve değerler sıklıkla 40°C'yi aşmak-

tadır (Pérez-Carramiñana et al., 2024). Bu uzun süreli yüksek güneş maruziyeti dönemi, konut ve ticari bina stoğu genelinde enerji tüketim modellerini yönlendiren önemli soğutma taleplerini yaratmaktadır. Kıyı konumu, termal rahatsızlığı artıran ve tamamen havalandırmaya dayalı soğutma stratejilerinin etkinliğini azaltan %60-80 aralığındaki yüksek nem seviyeleri aracılığıyla ek karmaşıklık getirmektedir. Kış sıcaklıkları 12-17°C'de nispeten ılımlı kalmakta, bu da iklimin birincil mimari zorluğunun kış ısı tutumundan ziyade yaz ısı kazancını yönetmeye odaklandığı anlamına gelmektedir; bu özellik, dengeli ısıtma ve soğutma optimizasyonunun gerekli hale geldiği kıtasal iklimlerin gereksinimlerinden Akdeniz tasarım gereksinimlerini ayırt etmektedir (Şekil 1).

Bu iklim profili, yapay aydınlatma taleplerini azaltmak için yeterli gün ışığı geçişini sürdürürken ve dış mekan çevresine görsel bağlantıları korurken, uzun yaz dönemi boyunca güneş ısı kazancı azaltımına öncelik veren gölgeleme stratejilerini gerektirmektedir. Geleneksel Kıbrıs mimarisi, bu ilkelerin sezgisel bir anlayışını; iç ve dış mekan arasında geçiş alanları yaratan derin saçaklar, ışığı filtrelerken hava hareketini destekleyen meşrebiye-ilhamlı ahşap kafesler ve gölgeli dış mekanlar sağlayan ve doğal havalandırma desenlerini kolaylaştıran avlu tipolojileri dahil olmak üzere yerel özellikler aracılığıyla göstermektedir (Pérez-Carramiñana et al., 2024). Çağdaş dinamik gölgeleme sistemleri, bu zamana dirençli yerel stratejiler üzerine inşa ederken; değişen çevresel koşul-

Şekil 2. Gün Boyunca Otomatik Venedik Stor İşleyişi / Kuzey Kıbrıs'ta Güneye Bakan Cephe (Yazar, 2025)

lara gerçek zamanlı adaptasyon, sensör girdilerine dayalı otomatik kontrol ve bütünsel enerji optimizasyonu için bina yönetim sistemleri ile entegrasyon sağlayan duyarlı teknolojileri içermektedir.

3. Dinamik Gölgeleme Teknolojileri: Çağdaş Yaklaşımlar

3.1. Otomatik Dış Venedik Storları ve Panjur Sistemleri

Motorize dış venedik storlar, çağdaş uygulamada en yaygın benimsenen dinamik gölgeleme çözümünü temsil etmekte; gün boyunca değişen güneş konumlarına yanıt veren sürekli ayarlanabilir kanat açıları aracılığıyla hem güneş ısı kazancı hem de gün ışığı giri-

şi üzerinde hassas kontrol sunmaktadır. Bu sistemler, gölgeleme elemanını binanın dış cephesine konumlandırmakta ve burada güneş ışınımını cam yüzeyine ulaşmadan ve bina kabuğu içinde potansiyel olarak ısıya dönüşmeden önce kesmektedir. Araştırmalar, dış yerleşimin bu cihazların gelen güneş ışınımının %80-90'ını engellemesini sağladığını ve güneş enerjisinin kesintiden önce bina kabuğuna girmesine izin veren iç gölgeleme sistemlerine kıyasla soğutma yüklerini önemli ölçüde azalttığını göstermiştir (Kunwar et al., 2019). Bireysel kanat açılarını ayarlama yeteneği, dikkatli açılardırma yoluyla gün ışığının iç mekânlara derinlemesine yönlendirilmesini sağlayarak, daha tekdüze aydınlatma desenleri yaratarak ve çevre bölgelerin-

Şekil 3. Al-Bahr Kinetik Cephe Detayı (Kaynak: Exclusive Photos: World's Largest Computerized Façade Cools Aedas' Al Bahr Towers)

Şekil 4. Institut du Monde Arabe kinetik cephe detayı (Erişim adresi: Institut du Monde Arabe | Paris-Tourist.de)

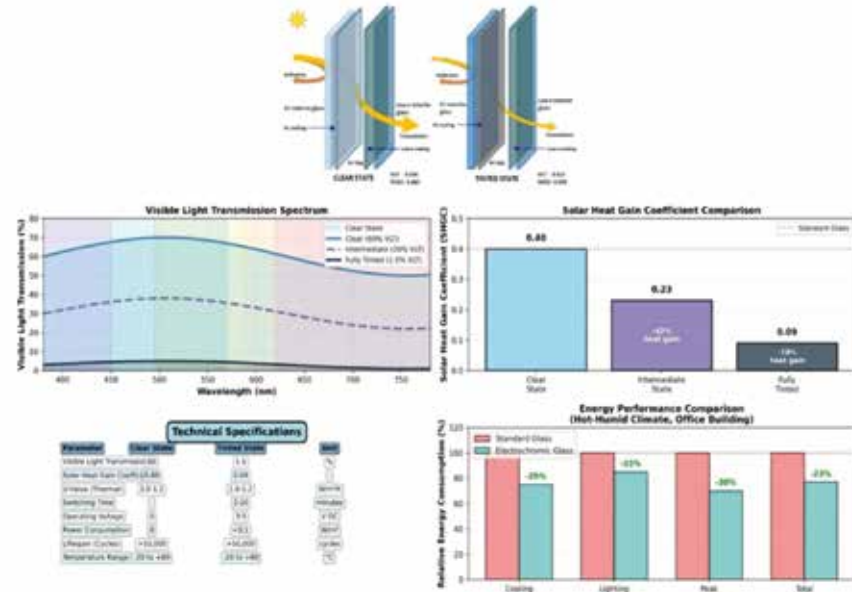
de yapay aydınlatmaya olan bağımlılığı azaltarak ek işlevsellik sağlamaktadır.

Otomatik venedik stor teknolojisindeki son gelişmeler, kontrol sofistikasyonunu ve sistem entegrasyonunu geliştirmeye odaklanmıştır. Modern kurulumlar sıklıkla, gelen ışınım seviyelerini sürekli izleyen ve aşırı ısınmayı önlerken yeterli doğal ışığı sağlamak için tipik olarak 150-200 W/m² aralığında hedef aydınlatma değerlerini korumak üzere kanat konumlandırmasını ayarlayan gerçek zamanlı güneş yoğunluğu sensörlerini içermektedir (Tabadkani et al., 2021). Makine öğrenimi algoritmaları, kontrol stratejisinde ortaya çıkan bir gelişmeyi temsil etmekte; enerji verimliliği, kamaşma kontrolü ve manzara koruma dahil olmak üzere çoklu performans hedeflerini dengeleyen optimal konumlandırma programlarını tahmin etmek için tarihsel hava durumu desenlerini, doluluk verilerini ve gerçek bina performan-

sını analiz eden sistemlerle çalışmaktadır (Rezaei et al., 2024). Elektrokromik camlama sistemleri ile entegrasyon, stor konumlandırmasının dinamik cam tonlaması ile koordine olduğu hibrit çözümler yaratmakta ve özellikle kullanıcı konforu ve enerji verimliliğinin her ikisinin de öncelikli dikkat gerektirdiği yüksek performanslı ticari binalarda üstün genel cephe performansı elde etmektedir.

3.2. Kinetik Cephe Sistemleri ve Uyarlanabilir Bina Kabukları

Kinetik veya duyarlı cepheler, dinamik gölgelemede daha dramatik bir evrimi temsil etmekte; çevresel uyarılara doğrudan yanıt olarak bina kabuğu geometrisini dönüştüren hareketli mimari elemanları içermektedir. Bu sistemler, motorize pivotlar üzerine monte edilmiş nispeten basit dönen panellerden, açılıp kapandıkça karmaşık üç boyutlu desenler yaratan sofistike origami-ilhamlı

Şekil 5. Elektrokromik Akıllı Cam Teknolojisi (Kaynak: Technology Assessment of Electrochromic Glazing for Energy Efficiency, Thermal and Visual Comfort - SLEB, Yazar tarafından düzenlenmiştir)

katlama mekanizmalarına kadar karmaşıklık açısından değişmektedir (Khezri et al., 2022). Abu Dabi'deki Al Bahar Kuleleri, güneş yoğunluğu sensörlerine dayalı olarak açılan ve kapanan meşrebiye-ilhamlı duyarlı şemsiye modüllerinin uygulanması yoluyla bu yaklaşımı örnekletmektedir; cephe boyunca dinamik desenler yaratırken geleneksel perde duvar sistemlerine kıyasla soğutma yüklerini yaklaşık %50 oranında azaltmaktadır (Biloria et al., 2023) (Şekil 3).

Paris'teki Institute du Monde Arabe, ışık iletim seviyelerini ayarlayan fotoduyarlı diyafram açıklıkları aracılığıyla alternatif bir kinetik yaklaşım sergilemekte; gün boyunca değişen ışık koşullarına yanıt veren geleneksel İslami geometrik kafeslerin mekanize bir yorumunu yaratmaktadır (Elmokadem et al., 2018).

Kuzey Kıbrıs uygulamaları için kinetik sistemler, güneş koşullarına otomatik yanıt yoluyla üstün termal performans sağlarken geleneksel Akdeniz kafes desenlerine ve gölgeleme tipolojilerine referans verme fırsatları sunmaktadır. Parametrik tasarım araçları, panel geometrisinin, dönme eksenlerinin ve açılım desenlerinin belirli yönelimler ve yerel güneş yolları için optimizasyonunu sağlamakta; tasarımcıların işlevsel performansı estetik ifade ile dengeleyen sahaya özgü

çözümler yaratmasına olanak tanımaktadır (Hosseini et al., 2024). Kinetik cephelerin görsel dramatiği, işlevsel amaçlara hizmet ederken ayırt edici mimari kimlikler yaratmakta; ancak tasarımcılar bu sistemleri daha basit otomatik stor alternatifleriyle değerlendirirken bakım gereksinimlerini, kıyı ortamlarında mekanik güvenilirliği ve ilk maliyet etkilerini dikkatle göz önünde bulundurmalıdır. Origami-tabanlı kinetik sistemler üzerine yapılan araştırmalar, karmaşık katlama desenlerinin, açılmış elemanların görsel etkisini en aza indirirken ve geleneksel dönen panel sistemlerine kıyasla yapısal yükleri azaltırken üstün gölgeleme performansı elde edebildiğini göstermiştir (Khezri et al., 2022).

3.3. Akıllı Cam Teknolojileri ve Kromoje-nik Camlama

Elektrokromik ve termokromik camlama, dinamik gölgelemeye temelden farklı bir yaklaşımı temsil etmekte; dış mekanik cihazlara güvenmek yerine camın kendisi uyarlanabilir eleman haline gelmektedir. Elektrokromik cam, düşük voltajlı elektrik akımı uygulandığında şeffaf ve renkli durumlar arasında geçiş yapmakta; geçiş süreleri cam boyutuna ve istenen tonlama seviyesine bağlı olarak tipik olarak 3-20 dakika arasında değişmektedir (Budaiwi & Fasi, 2023) (Şekil

5). Mevcut ticari sistemler, şeffaf durumlarında yaklaşık %60'tan tamamen tonlandığında %1 kadar düşük seviyeye kadar değişen görünür ışık geçirgenliği elde etmekte; aynı zamanda güneş ısı kazanç katsayısını kabaca 0.40'tan 0.09'a düşürerek hem görünür ışığı hem de termal yüklerle katkıda bulunan kızılötesi ışıınımı etkili bir şekilde engellemektedir. Akdeniz koşullarına benzer sıcak-nemli iklimlerde yürütülen araştırmalar, elektrokromik pencerelerin ofis binalarında geleneksel düşük emisyonlu camlamaya kıyasla %17-23 enerji tasarrufu elde edebildiğini göstermiş olup; spesifik tasarruflar kontrol stratejisine, bina yönelimine ve camlama oranına bağlı olmaktadır (Budaiwi & Fasi, 2023).

Elektrokromik sistemler için kullanılan kontrol stratejisi, hem enerji performansını hem de kullanıcı memnuniyetini önemli ölçüde etkilemektedir. Hedef iç mekan aydınlatma seviyelerini korumak için camı tonlayan, tamamen gün ışığı kontrolü için optimize edilmiş sistemler maksimum enerji tasarrufu elde edebilmekte; ancak kullanıcıların aşırı tonlama ve azaltılmış manzara netliği yaşadığı belirli bölgelerde görsel konforu tehlikeye atabilmektedir (Budaiwi & Fasi, 2023). Kamaşma eşiklerine dayanan alternatif kontrol yaklaşımları, karşılaştırılabilir iklimlerde yaklaşık %17 olmak üzere biraz daha düşük enerji tasarrufu üretme eğilimindedir; ancak tüm bina bölgelerinde daha iyi görsel konfor sağlamakta ve dış manzaralara yönelik kullanıcı memnuniyetini korumaktadır. Elektrokromik teknolojiye son yenilikler, görünür ve yakın kızılötesi geçirgenliği bağımsız olarak kontrol edebilen çift bantlı sistemleri içermekte; camın ısı üreten kızılötesi ışıınımı engellerken daha iyi manzaralar ve gün ışığı kalitesi için nispeten yüksek görünür ışık geçirgenliğini koruduğu senaryoları mümkün kılmaktadır (Wang et al., 2024). Elektrokromik cam tarihsel olarak benimsemeyi sınırlayan primli fiyatlandırma taşımış olsa da, pazar analizlerine göre maliyetler son on yılda yaklaşık %40 azalmış; bu sistemleri Akdeniz bölgelerindeki yüksek performanslı ticari projeler ve lüks konut geliştirmeleri için giderek daha uygulanabilir hale getirmiştir (Xie et al., 2024).

3.4. Biyolojik İlhamlı ve Pasif Uyarlanabilir Sistemler

Ortaya çıkan araştırmalar, motor, elektronik veya harici güç kaynakları gerektirmeden çevresel uyaranlara pasif olarak yanıt veren biyomimetik gölgeleme cihazlarını keşfetmekte; bakım gereksinimleri, operasyonel güvenilirlik ve güç kesintilerine karşı dayanıklılık açısından potansiyel avantajlar sunmaktadır. Şekil-hafızalı polimerler ve alaşımlar, belirli sıcaklık eşiklerinde geometri değiştirmek üzere programlanabilmekte; güneş ışıınımından kaynaklanan yüzey ısınmasına yanıt olarak otomatik olarak kıvrılan veya açılan kendiliğinden harekete geçen gölgeleme elemanlarını mümkün kılmaktadır (Sommese et al., 2024). Son deneysel projeler, sıcaklıklar 30°C'yi aştıkça kademeli olarak kapanan sıcaklık-duyarlı panjurlar, havadaki nem içeriğine göre ayarlanan nem-reaktif paneller ve ultraviyole yoğunluğuna yanıt olarak opaklık değiştiren fototropik malzemeler göstermiştir. Bu pasif sistemler büyük ölçüde deneysel kalmakta ve yaygın ticari benimseme elde edememiş olsa da, Kıbrıs'ta bakım erişiminin sınırlı olabileceği veya güç kaynağı güvenilirliğinin elektromekanik sistemler için zorluklar oluşturduğu şebeke dışı uygulamalar, uzak konumlar ve kırsal bağlamlar için ilgi çekici olasılıklar sunmaktadır.

Biyolojik ilhamlı gölgeleme üzerine yapılan araştırmalar, güneşi takip eden bitki yaprak hareketleri, nem değişimleriyle açılan ve kapanan çam kozalağı pulları ve ışık koşullarına yanıt veren çiçek yaprakları dahil olmak üzere doğal sistemlerden ilham almıştır (López et al., 2017). Gazania çiçeğinin ışığa duyarlı davranışı, doğal formlara referans veren ayırt edici mimari ifadeler yaratırken uyarlanabilir gün ışığı elde etmek için biyomimetik ilkeler kullanan parametrik cephe tasarımlarına ilham vermiştir (Sommese et al., 2024). Malzeme bilimi ilerlemeye devam ettikçe, pasif uyarlanabilir sistemler mimari uygulamalar için giderek daha pratik hale gelebilir; özellikle elektronik sistem ömrü ve bakım gereksinimleriyle ilgili endişeler, on yıllarla ölçülen bina ömürleri boyunca güvenilir bir şekil-

Tablo 1. Kapsamlı Cephe Yönelimi Gölgeleme Stratejileri (Yazar, 2025)

Cephe Yönelimi	Öncelik Sınıflaması	Güneş Maruziyeti Özellikleri	Optimal Gölgeleme Cihaz Türü	Temel Tasarım Özellikleri	Kontrol Stratejisi	Beklenen Enerji Tasarrufu
BATI	1. (KRİTİK)	- Düşük açılı öğleden sonra güneşi (15-18h) - Güneş yüksekliği: 15-45° - Yoğun ısıtım: 600-800 W/m² - Yoğun dış sıcaklık ile çıkışma	Dinamik Dikey Paneller veya Kinetik Döner Kanatlar	- Dikey yönelim 60-90° dönüş - Bireysel panel kontrolü - Hava koşullarına dayanaklı malzeme	- Güneş yoğunluğu sensörleri - Zaman-tabanlı (13:00-19:00) - Otomatik açılım >400 W/m² - Manuel geçersiz kılma	Soğutma: %35-45 Yoğun talep: >%40 Kamaşma: >%80 Geri ödeme: 7-10 yıl
DOĞU	2. (Yüksek)	- Düşük açılı sabah güneşi (6-9h) - Güneş yüksekliği: 15-40° - Yoğun ısıtım: 400-600 W/m² - Hızlı sıcaklık artış dönemi	Dikey Döner Kanatlar veya Ayarlanabilir Panjurlar	- Dikey kanat yönelimi 45-60° dönüş aralığı - Aralık: 0.8-1.0m - Alüminyum/kompozit	- Sabah aktivasyonu (6:30-10:00) - Güneş takibi - Kademeli ayarlama - Sabahen ilerleyen saatlerinde açık	Soğutma: %35-35 Kamaşma kontrolü Gün ısı: >%20 Geri ödeme: 8-12 yıl
GÜNEY	3. (Orta)	- Yüksek yaz yüksekliği (80°) - Düşük kış yüksekliği (32°) - Mevsimsel varyasyon: 48° - Yoğun ısıtım: 800-900 W/m²	Ayarlanabilir Panjurlu Yatay Saçak	- Yatay projeksiyon: 1.2-1.8m - Eğilebilir kanatlar (0-60°) - Işık rafı - Mevsimsel ayarlama	- Yaz: kapalı (60°) - Kış: açık (0-15°) - İlkbahar/Sonbahar: ara - Otomatik mevsimsel	Soğutma: %20-30 Kış ısıtma: >%15 Yıllık: %20-25 Geri ödeme: 10-15 yıl
KUZAY	4. (Düşük Öncelik)	- Doğrudan güneş maruziyeti yok - Yalnızca dağınık gökyüzü ışığı - Tutarlı aydınlatma - Minimum güneş ısı kazancı	Yüksek Performanslı Camlara İle Sabit Işık Rafı	- Işık rafı: 0.6-1.0m derinlik - Üst 1/3 montaj - Yüksek yansıtıcılık yüzeyi - Düşük-E camı	- Pasif/sabit sistem - Otomatik kontrol yok - İsteğe bağlı manuel storlar - Gün ışığı odağı	Enerji: %5-10 Ağırlıklı gün ışığı Minimum soğutma etkisi Geri ödeme: 15-20 yıl

Not: Kuzey Kıbrıs (35°K enlem) için Akdeniz iklimi koşullarına göre optimize edilmiştir. Enerji tasarrufu yüzdeleri gölgelenmemiş camlama taban çizgisine göre. Yatırım öncelikleri, yönelimler arasında karşılaştırılabilir pencere-duvar oranları varsaymaktadır.

Tablo 2: Proje Türü ve Bütçeye Göre Uygulama Öncelik Matrisi (Yazar, 2025)

Proje Türü	Batı Cephesi	Doğu Cephesi	Güney Cephesi	Kuzey Cephesi
Yeni Yapı Yüksek Bütçe	Dinamik kinetik sistem	Otomatik dikey kanatlar	Motorize panjurlar + saçak	Işık rafı + yüksek performanslı cam
Yeni Yapı Orta Bütçe	Otomatik dikey storlar	Sabit dikey kanatlar + manuel storlar	Sabit saçak + manuel panjurlar	Işık rafı + standart düşük-E
Restorasyon Yüksek Bütçe	Dış otomatik storlar	Dış dikey kanat eklentisi	Dış saçak eklentisi	İç mekan ışık rafı
Restorasyon Sınırlı Bütçe	Yüksek performanslı film + iç storlar	Dikey film şeritleri	Sabit dış saçak	Beyaz tavan + storlar
Eğitim/Kurumsal	Gösteri amaçlı kinetik sistem	İzlemeli otomatik kanatlar	Mevsimsel-ayarlanabilir sistem	Sabit optimal çözüm

de çalışabilen daha basit, daha sağlam gölgeleme çözümlerine olan ilgiyi artırmaktadır.

4. Akdeniz İklimleri için Performans Optimizasyonu

4.1. Yönelime Özgü Strateji Geliştirme

Dinamik gölgeleme etkinliği, Akdeniz iklimlerinde cephe yönelimine göre önemli ölçüde değişmekte; gölgeleme

stratejileri geliştirirken güneş yolu geometrisi ve mevsimsel güneş yüksekliği varyasyonlarının dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Kuzey yarımküredeki güneşe bakan cepheler, güneş geometrisinin mevsimler arasında önemli ölçüde değişmesi nedeniyle benzersiz zorluklar ve fırsatlar sunmaktadır. Yaz aylarında güneş öğleye yakın yüksek irtifalara ulaşmakta; bu da nispeten sığ yatay saçakların veya panjurların güneşe bakan camları etkili

bir şekilde gölgeleyebileceği anlamına gelmektedir. Ancak, ısıtmanın arzu edilebileceği kış aylarında güneş çok daha düşük açılarda hareket etmekte; güneş ışınının saçakların altına nüfuz etmesine ve pasif ısıtma faydaları sağlamasına izin vermektedir. Bu mevsimsel varyasyon, güney cepheleri yılın farklı zamanlarında performansı optimize edebilen ayarlanabilir geometriye sahip dinamik sistemler için ideal adaylar haline getirmektedir (Wu et al., 2024).

Doğu ve batı yönelimli cepheler, Akdeniz iklimlerinde en büyük gölgeleme zorluğunu sunmaktadır; çünkü iç mekanlara derinlemesine nüfuz eden ve geleneksel gölgeleme cihazlarıyla kesmesi zor olan düşük açılı sabah ve akşam güneşi almaktadırlar. Batı cephelerinde öğleden sonra saatlerinde yüksek yoğunlukla birleşen düşük güneş yüksekliği, kullanıcı konforunu ve enerji tüketimini önemli ölçüde etkileyen önemli soğutma yükleri ve kamaşma sorunları yaratmaktadır (Pérez-Carramiñana et al., 2024). Dönme kabiliyetine sahip dikey kanat sistemleri veya açılabilir kinetik paneller, bu yönelimler için en etkili yanıtı sağlamakta; gölgeleme elemanlarının gün boyunca düşük açılı güneş konumlarını takip etmesine olanak tanımaktadır. Akdeniz iklim bölgelerindeki araştırmalar, düşük güneş açılarının ve öğleden sonra yoğun dış sıcaklıklarla çakışmasının kombinasyonunun duyarlı sistemlerden maksimum fayda yarattığı, gelişmiş dinamik gölgeleme yatırımı için batı cephelerini öncelikli konumlar olarak tutarlı bir şekilde tanımlamıştır.

Akdeniz iklimlerindeki kuzeye bakan cepheler, sınırlı doğrudan güneş maruziyeti almakta; ancak dağınık gökyüzü ışınımına tutarlı erişim nedeniyle yıl boyunca değerli gün ışığı potansiyeli sağlamaktadır. Kuzey cepheler için birincil endişe, ısı reddi yerine kamaşma kontrolüne odaklanmakta; bu da sofistike dinamik sistemlerden ziyade daha basit gölgeleme çözümlerinin veya sabit difüzyon elemanlarının yeterli olabileceğini düşündürmektedir (Pérez-Carramiñana et al., 2024). Gölgeleme sistemi seçimine yönelik bu yönelime özgü yaklaşım, tasarımcıların maksimum fay-

da sağladıkları yerlerde gelişmiş dinamik sistemler konuşlandırırken çevresel zorlukların daha az şiddetli olduğu yönelimlerde daha basit, daha maliyet etkin çözümler kullanarak yatırımı optimize etmelerini sağlamaktadır.

4.2. Kontrol Stratejileri ve Sistem Entegrasyonu

Çağdaş dinamik gölgeleme sistemleri, güneş ışınımı eşiklerine basit açma-kapama yanıtlarının ötesine geçen giderek daha sofistike kontrol mantığı kullanmaktadır. Güneş-duyarlı kontrol, sensörlerin gelen ışınım yoğunluğunu ölçtüğü ve tipik olarak herhangi bir noktada ışınının 150-200 W/m²'yi aşmasını önlemek için hedef seviyeleri korumak üzere gölgeleme konumunu ayarladığı en temel yaklaşımı temsil etmektedir (Tabadkani et al., 2021). Öngörücü algoritmalar, hava durumu tahminlerini, geçmiş performans verilerini ve tipik doluluk modellerini analiz eden makine öğrenimi sistemlerini kullanan daha gelişmiş bir stratejiyi temsil etmekte; gölgeleme cihazlarını sadece tepki vermek yerine değişen koşulları önceden tahmin ederek önceden konumlandırmaktadır. Araştırmalar, öngörücü kontrolün reaktif yaklaşımlara kıyasla enerji performansını %8-15 oranında iyileştirebileceğini ve aşırı ayarlama döngülerinden kaynaklanan mekanik aşınmayı azaltabileceğini göstermiştir (Norouzasas et al., 2023).

Kullanıcı-etkilenimli kontrol stratejileri, otomatik sistemlerin insan tercihlerini barındırması ve memnuniyeti korumak ile otomatik operasyona kullanıcı müdahalesini önlemek için geçersiz kılma yetenekleri sağlaması gerektiğini kabul etmektedir. Ofis ortamlarında dinamik gölgeleme üzerine yapılan çalışmalar, belirli süreler sonra otomatik olarak optimal konumlandırmaya dönüşlü manuel geçersiz kılma sunan sistemlerin, insan girdisini görmezden gelen tam otomatik sistemlerden daha iyi kullanıcı kabulü elde ettiğini bulmuştur (Tabadkani et al., 2021). Bina yönetim sistemleri ile entegrasyon, gölgeleme cihazlarının HVAC ekipmanları, yapay aydınlatma kontrol-leri ve genel bina enerji yönetim platformları ile iletişim kurduğu koordineli

optimizasyonu sağlamak; gölgeleme performansını izole olarak optimize etmek yerine toplam bina enerji tüketimini en aza indirmektedir.

Kuzey Kıbrıs uygulamaları için basitleştirilmiş kontrol sistemleri, sıklıkla daha karmaşık entegre çözümlerden elde edilebilecek potansiyel enerji tasarrufunun %80-90'ını sağlamakta; ancak önemli ölçüde daha düşük ilk maliyet ve azaltılmış operasyonel karmaşıklık ile sunmaktadır (Koç & Maçka Kalfa, 2021). Mevsimsel güneş yolu varyasyonlarını hesaba katan zaman-tabanlı programlama ile birleştirilmiş doğrudan güneş yoğunluğu sensörleri, pahalı bina yönetim sistemi entegrasyonu veya sofistike öngörücü algoritmalar gerektirmeden önemli performans faydaları elde eden etkili bir orta yol temsil etmektedir. Bu pragmatik yaklaşım, basitleştirilmiş kontrolün hem kurulum maliyetlerini hem de devam eden bakım gereksinimlerini azalttığı ve yine de dinamik gölgeleme sistemlerinin sağlayabileceği enerji performansı faydalarının çoğunu yakaladığı daha küçük binalar, eğitim tesisleri ve konut uygulamaları için özellikle uygun olmaktadır.

5. Akdeniz Bağlamları için Uygulama Değerlendirmeleri

5.1. İklim Özgü Tasarım Kılavuzları ve Malzeme Seçimi

Kuzey Kıbrıs'ta dinamik gölgeleme sistemlerinin optimal performansı, ılıman veya kıtasal bağlamlardan farklı olan çeşitli iklim özeğü tasarım parametrelerine dikkatli bir şekilde dikkat edilmesini gerektirmektedir. Gelişmiş dinamik gölgeleme yatırımı için doğu ve batı cephelerine öncelik verilmesi en yüksek getiriyi sağlamaktadır; çünkü bu yönelimler kontrol etmesi zor olan ve aynı anda hem termal rahatsızlık hem de kamaşma sorunları yaratan düşük açılı sabah ve akşam güneş ile en zorlu güneş maruziyeti desenlerini deneyimlemektedir (Koç & Maçka Kalfa, 2021). Gölgeleme cihazlarının dış yerleşimi, Akdeniz yaz koşullarında gerekli olma-ya devam etmektedir; çünkü malzeme

özelliklerinden bağımsız olarak iç storlar veya perdeler, güneş ışınının bina kabuğuna nüfuz etmesine ve kullanılan alan içinde ısıya dönüşmesine izin vermektedir. Araştırmalar, iç gölgelemenin gölgelenmemiş camlama ile karşılaştırıldığında güneş ısı kazancını yalnızca %20-30 oranında azalttığını; dış gölgelemenin ise ışıını termal kabuğa ulaşmadan önce keserek %80-90 azalma elde edebildiğini tutarlı bir şekilde göstermiştir (Kunwar et al., 2019).

Gölgeleme elemanları ve camlama yüzeyleri arasındaki havalandırmalı boşluk tasarımı, aksi takdirde camlama yoluyla iç mekanlara iletilecek olan boşluktaki ısı birikimini önleyerek konvektif ısı dağılımını sağlamaktadır. Entegre gölgeleli çift-cidarlı cephe sistemleri üzerine yapılan çalışmalar, uygun havalandırma tasarımının havalandırılmamış konfigürasyonlara kıyasla boşluk sıcaklıklarını 10-15°C azaltabileceğini göstermiş ve genel termal performansı önemli ölçüde iyileştirmiştir (Nazari et al., 2023). Rüzgar direnci hesaplamaları, özellikle yaz aylarında kuzey ve kuzeybatıdan gelen güçlü hakim rüzgarların büyük gölgeleme elemanları üzerinde önemli yapısal yükler yarattığı kıyı maruziyetini hesaba katmalıdır. Kıbrıs'ın kıyı ortamı, şiddetli hava olayları sırasında potansiyel olarak 120 km/s'yi aşan rüzgar hızlarını barındıran yapısal tasarım gerektirmekte; sağlam montaj sistemlerini ve bağlantı detaylarına dikkatli bir şekilde odaklanmayı zorunlu kılmaktadır.

Kıyisal Akdeniz ortamlarında malzeme dayanıklılığı, sistem seçimini ve uzun vadeli performansı etkileyen özel zorluklar sunmaktadır. Tuzlu hava korozyonu, demir metaller ve belirli alüminyum alaşımlarının bozulmasını hızlandırmakta; kıyisal olmayan konumlarda gerekli olandan daha sık bakım programları veya yükseltilmiş malzeme özellikleri gerektirmektedir. Paslanmaz çelik bileşenler ve deniz sınıfı alüminyum alaşımlar gelişmiş korozyon direnci sağlamakta; ancak yaşam döngüsü ekonomik analizlerine dahil edilmesi gereken maliyet primleri taşımaktadır. Kalıcı hasara yol açmadan önce tuz birikintilerini temiz-

lemek için düzenli yıkama programları gerekli hale gelmekte ve operasyonel bakım gereksinimlerine eklenmektedir. Doğu Akdeniz'i periyodik olarak etkileyen Sahra tozu olaylarından kaynaklanan toz birikimi, uygun işlevi sürdürmek için hem gölgeleme elemanlarının hem de sensör ekipmanının periyodik temizliğini gerektirmektedir. Tozla kaplı güneş ışıını sensörleri, uygunsuz gölgeleme ayarlamalarına neden olan yanlış okumalar sağlayabilirken; gölgeleme yüzeylerinde biriken toz yansıtıcılıklarını azaltmakta ve daha sonra iç mekanlara yayılan ısı emilimini artırmaktadır.

5.2. Bakım Gereksinimleri ve Operasyonel Dayanıklılık

Dinamik gölgeleme sistemlerinin uzun vadeli başarılı operasyonu, bakım ihtiyaçlarının gerçekçi bir değerlendirilmesini ve sistem dayanıklılığını artıran tasarım yaklaşımlarını gerektirmektedir. Kumaş-tabanlı sistemler, belirli estetik ve işlevsel avantajlar sunsa da, Akdeniz iklimlerinde lifleri zayıflatan ve renkleri solduran UV bozunması nedeniyle tipik olarak her 8-12 yılda bir değiştirme gerektirmektedir (Pérez-Carramiñana et al., 2024). Motor sistemleri ve mekanik bileşenler, güvenilir operasyonu sürdürmek için genellikle 5 yıllık aralıklarla profesyonel bakım gerektirmekte; servis hareketli parçaların yağlanması, elektrik bağlantılarının incelenmesini, sensörlerin yeniden kalibrasyonunu ve kontrol sistemi programlamasının doğrulanmasını içermektedir. Bina sahipleri, farklı gölgeleme sistemi alternatiflerini değerlendirirken bu devam eden maliyetleri bütçelemeli; çünkü bakım gereksinimleri tipik bina ömürleri boyunca toplam sahip olma maliyetini önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Manuel geçersiz kılma yetenekleri, otomatik sistemler bakım gerektirdiğinde veya kullanıcılar otomatik algoritmaların sağladığının ötesinde acil kontrole ihtiyaç duyduğunda temel dayanıklılık sağlamaktadır. Dinamik gölgeleme sistemleri ile kullanıcı memnuniyeti üzerine yapılan araştırmalar, kullanıcılar manuel geçersiz kılma seçeneklerini nadiren

kullansalar bile algılanan kontrolün kabulü önemli ölçüde etkilediğini tutarlı bir şekilde bulmuştur (Tabadkani et al., 2021). İstenirse gölgelemeyi ayarlayabileceklerini bilmeleri, otomatik operasyonla memnuniyeti artıran psikolojik konfor yaratmaktadır. Pratik bir bakış açısından, manuel geçersiz kılma sensörler arızalandığında, iletişim sistemleri hatalı çalıştığında veya güç kesintileri otomatik kontrolü devre dışı bıraktığında alanların işlevsel kalmasını sağlamaktadır. Tutarlı operasyonun gerekli olduğu eğitim tesisleri gibi kritik alanlarda, kontrol sistemlerinde yedeklilik ve anlaşılır manuel operasyon yolları, güvenilir uzun vadeli performansı sağlamak için mütevazı ek yatırımı gerektirebilecek önemli tasarım değerlendirmeleri haline gelmektedir.

6. Sonuç

Dinamik gölgeleme stratejileri, yoğun güneş ışıınının bina enerji tüketim modellerine hakim olan önemli soğutma taleplerini yarattığı Kuzey Kıbrıs'ın zorlu Akdeniz ikliminde enerji verimli mimarlığın kritik bir bileşenini temsil etmektedir. Gün ışığı kalitesini ve kullanıcı konforunu korurken güneş koşullarına uyarlanabilir şekilde yanıt vererek, bu sistemler statik gölgeleme yaklaşımlarına veya gölgelenmemiş camlamaya kıyasla soğutma enerjisi tüketimini %25-50 oranında azaltma potansiyeli göstermektedir. Optimal çözüm, bina türü, yönelim, bütçe kısıtlamaları ve estetik hedeflere göre önemli ölçüde değişmekte; sahaya özgü koşulların ve performans önceliklerinin dikkatli bir şekilde analiz edilmesini gerektirmektedir. Basitleştirilmiş otomatik venedik stor sistemleri, kanıtlanmış teknoloji ve anlaşılır kurulum yoluyla çoğu uygulama için mükemmel değer sağlamakta; kinetik cepheler ve elektrokromik cam ise mimari ifade, gösteri değeri veya olağanüstü performansın ek yatırımı haklı çıkardığı anıtsal projeler için primli çözümler sunmaktadır.

Teknoloji seçiminden bağımsız olarak, çeşitli temel ilkeler tutarlı kalmaktadır: dış gölgeleme yerleşimi termal performansı maksimize etmekte, iklim duyarlı kontrol stratejileri manuel operasyona

kiyasla enerji tasarrufunu önemli ölçüde artırmakta ve kıyı dayanıklılığı gereksinimlerine dikkatli bir şekilde odaklanmak Akdeniz deniz ortamlarında uzun vadeli başarılı operasyon için gerekli olmaktadır. Kıbrıs iddialı iklim hedeflerini takip ederken ve iklim değişikliğinin yönlendirdiği artan yaz ısı stresi ile karşı karşıya kalırken, dinamik gölgeleme teknolojileri isteğe bağlı iyileştirmelerden sorumlu mimari uygulama için temel gereksinimlere dönüşmektedir. Yerel mimaride gömülü geleneksel Kıbrıs gölgeleme bilgeliğinin çağdaş duyarlı teknolojilerle entegrasyonu, bölgesel yapı geleneklerine saygı gösterirken ileri malzemeler ve kontrol sistemlerinden yararlanan gerçekten iklime uyarlanmış mimarlığa doğru umut verici bir yol sunmaktadır. Yapay zeka, yenilenebilir enerji entegrasyonu ve ileri malzemelerdeki gelecekteki gelişmeler, dinamik gölgeleme sistemlerinin yeteneklerini ve maliyet-etkinliğini genişletmeye devam edecek; onları tüm bina türleri ve bütçe seviyeleri genelinde projeler için giderek daha erişilebilir hale getirecektir.

Kaynakça

Biloria, N., Makki, M., & Abdollahzadeh, N. (2023). Multi-performative façade systems: The case of real-time adaptive BIPV shading systems to enhance energy generation potential and visual comfort. *Frontiers in Built Environment*, 9, 1119696.

Budaiwi, I. M., & Fasi, M. A. (2023). Assessing the energy-saving potential and visual comfort of electrochromic smart windows in office buildings: A case study in Dhahran, Saudi Arabia. *Sustainability*, 15(12), 9632.

Elmokadem, A., Ekram, M., Waseef, A., & Nashaat, B. (2018). Kinetic architecture: Concepts, History and applications. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 7(4), 750-758.

Hosseini, S. M., Heiranipour, M., Wang, J., Hinkle, L. E., Triantafyllidis, G., & Attia, S. (2024). Enhancing visual comfort and energy efficiency in office lighting

using parametric-generative design approach for interactive kinetic louvers. *Journal of Daylighting*, 11, 69-96.

Khezri, M., Wang, Y., Mahendran, M., & Rasmussen, K. J. R. (2022). Optimal design of complex dynamic shadings: Towards sustainable built environment. *Sustainable Cities and Society*, 83, 103941.

Koç, S. G., & Maçka Kalfa, S. (2021). The effects of shading devices on office building energy performance in Mediterranean climate regions. *Journal of Building Engineering*, 44, 102653.

Kunwar, N., Cetin, K. S., Passe, U., Zhou, X., & Li, Y. (2019). Full-scale experimental testing of integrated dynamically-operated roller shades and lighting in perimeter office spaces. *Solar Energy*, 186, 17-28.

López, M., Rubio, R., Martín, S., & Croxford, B. (2017). How plants inspire façades: From plants to architecture: Biomimetic principles for the development of adaptive architectural envelopes. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 67, 692-703.

Nazari, S., Keshavarz Mirza Mohammadi, P., & Sareh, P. (2023). A multi-objective optimization approach to designing window and shading systems considering building energy consumption and occupant comfort. *Engineering Reports*, 5(12), e12726.

Norouziasas, A., Tabadkani, A., Rahif, R., Amer, M., Van Dijk, D., Lamy, H., & Attia, S. (2023). Implementation of ISO/DIS 52016-3 for adaptive façades: A case study of an office building. *Building and Environment*, 235, 110195.

Pérez-Carramiñana, C., González-Avilés, Á. B., Castilla, N., & Galiano-Garrigós, A. (2024). Influence of sun shading devices on energy efficiency, thermal comfort and lighting comfort in a warm semi-arid dry Mediterranean climate. *Buildings*, 14(2), 556.

Rezaei, F., Sangin, H., Heiranipour, M., & Attia, S. (2024). A multi-objective optimization of window and light shelf design in office buildings to improve occupants' thermal and visual comfort. *Journal of Daylighting*, 11, 55-68.

Sommese, F., Hosseini, S. M., Badarnah, L., Capozzi, F., Giordano, S., Ambrogio, V., & Ausiello, G. (2024). Light-responsive kinetic façade system inspired by the Gazania flower: A biomimetic approach in parametric design for daylighting. *Building and Environment*, 247, 111052.

Sorooshnia, E., Rahnamayiezekavat, P., Rashidi, M., Sadeghi, M., & Samali, B. (2023). Passive intelligent kinetic external dynamic shade design for improving indoor comfort and minimizing energy consumption. *Buildings*, 13(4), 1090.

Tabadkani, A., Roetzel, A., Li, H. X., & Tsangrassoulis, A. (2021). Analysis of the impact of automatic shading control scenarios on occupant's comfort and energy load. *Applied Energy*, 294, 116904.

Wang, J., Wang, Z., Zhang, M., Huo, X., & Guo, M. (2024). Toward next-generation smart windows: An in-depth analysis of dual-band electrochromic materials and devices. *Advanced Optical Materials*, 12(7), 2302344.

Wu, S., Zhu, P., Song, J., Sun, H., Cheng, Z., & Lin, B. (2024). Design and application optimization of static and dynamic shading technologies in multi-climate based on parameter simulation. *Renewable Energy*, 237, 121482.

Xie, Y., Huang, R., Li, M., Cao, N., Jia, X., Wang, C., & Chao, D. (2024). Reusing the wasted energy of electrochromic smart window for near-zero energy building. *Advanced Science*, 11(42), 2406232.

Nazgol Hafizi, Dr.

Doktor Öğretim Üyesi,
Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarlığı
Bölümü, Tasarım Fakültesi
ARUCAD (Arkin Yaratıcı Sanatlar ve
Tasarım Üniversitesi)

İnşa Etmeye Yeni / Eski Bir Yaklaşım

Mimarlığın giderek hız, soyutlama ve malzemenin kökeninden kopuş üzerinden tanımlandığı bir dönemde, bu enstalasyon hem fiziksel hem de kavramsal olarak bilinçli bir şekilde toprağa dönüşü öneriyor. Doğal ve duyulara hitap eden malzemelerin çağdaş mimarlık pratiğine nasıl yeniden kazandırılabilir; bunu nostaljik bir jest olarak değil, daha sağlıklı ve farkındalık odaklı yaşam biçimleri için ileriye dönük yapı sistemleri olarak ele alıyor.

Proje, insan sağlığını destekleyen, kullanıcıyı çevresiyle yeniden ilişkilendiren ve zamanla bozulmak yerine olgunlaşan malzemeleri teşvik ediyor. Toprağın farklı formlarıyla çalışarak, yüksek enerji gerektiren ve kimyasal yoğunluklu yapı yöntemlerinin baskınlığına karşı duruyor; bunun yerine yerle, zamanla ve dokunma duygusuyla ilişkili üretim süreçlerini ön plana çıkarıyor.

Çalışmanın temelini kadim toprak yapı gelenekleri oluştururken, bu bilgi güncel araştırmalar, dijital üretim araçları ve malzeme bilimi aracılığıyla yeniden yorumlanıyor. Ortaya çıkan sonuç, yerel tekniklerin birebir bir tekrarı değil; düşük teknoloji bilgeliği ile yüksek teknoloji hassasiyetinin bir arada var olduğu çağdaş bir sentez niteliği taşıyor.

Sıkıştırılmış Toprak Yapım Tekniğini Yeniden Canlandırmak

Bilinen en eski yapı tekniklerinden biri olan sıkıştırılmış toprak (rammed earth), günümüzde hâlâ en sürdürülebilir inşaat yöntemlerinden biri olmayı sürdürüyor. Bu tekniğin önemi yalnızca çevresel performansında değil, temsil ettiği düşünce biçiminde yatıyor: kaynak tüketimine dayalı yapı üretiminden, yenileyici ve yere özgü bir mimarlığa geçiş.

Sıkıştırılmış toprak duvarlar, yerel toprak katmanlarının sıkıştırılmasıyla oluşturulur ve her yapının bulunduğu yerin jeolojisini, rengini ve dokusunu doğrudan yansıtmaya olanak tanır. Hiçbir duvar bir diğeriyle birebir aynı değildir; her biri ait olduğu peyzajın maddesel bir kaydı hâline gelir. Yapım süreci minimum enerji gerektirir, kimyasal katkı maddesi içermez ve pişirme gerektirmez; bu da düşük karbon ayak izine sahip, kullanım ömrü sonunda tamamen geri dönüştürülebilir bir malzeme ortaya çıkarır.

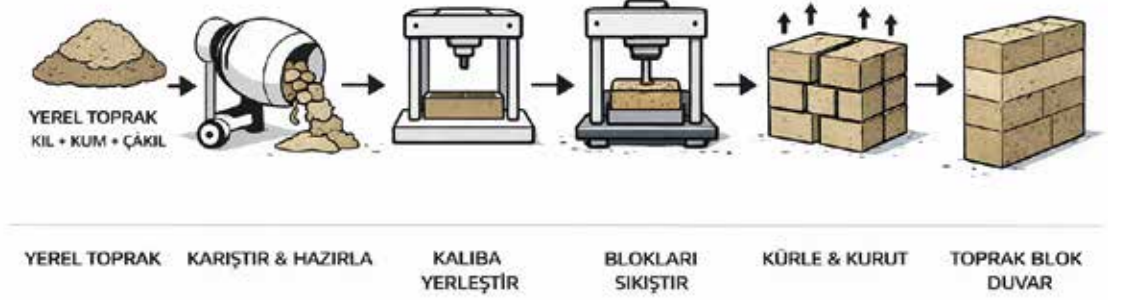
Çevresel ölçütlerin ötesinde, sıkıştırılmış toprak insan konforuna da önemli katkılar sunar. Yüksek ısıl kütlesi iç mekân sıcaklıklarını dengeler, yoğun yapısı akustik performansı artırır ve doğal gözenekliliği sayesinde nem dengesini düzenler. Bu özellikler, toprağı yalnızca strüktürel bir çözüm olmaktan çıkarıp fiziksel ve duyuşal iyilik hâlinin aktif bir bileşeni hâline getirir.

SIKIŞTIRILMIŞ TOPRAK YAPIMI

EB STUDIO
ERGIN BİRİNCİ

SIKIŞTIRILMIŞ TOPRAK BLOKLAR

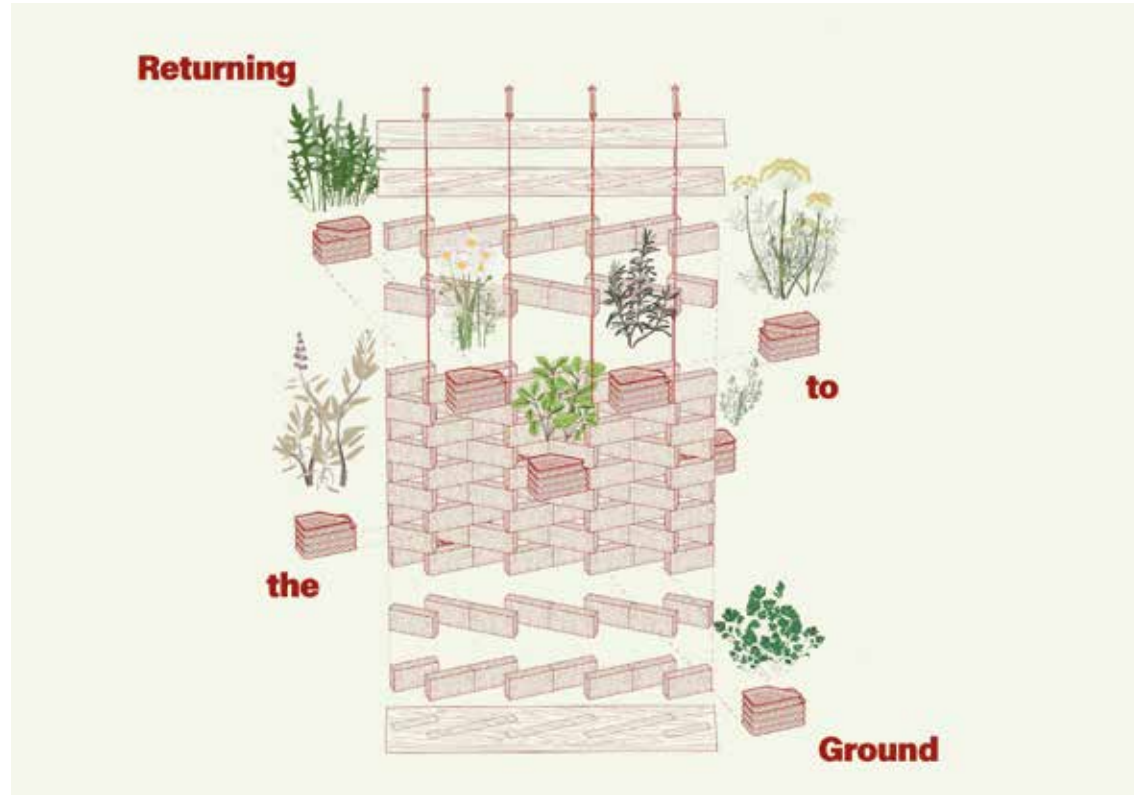

EB STUDIO
ERGIN BİRİNCİ

3B KİL BASKI

EB STUDIO
ERGIN BİRİNCİ

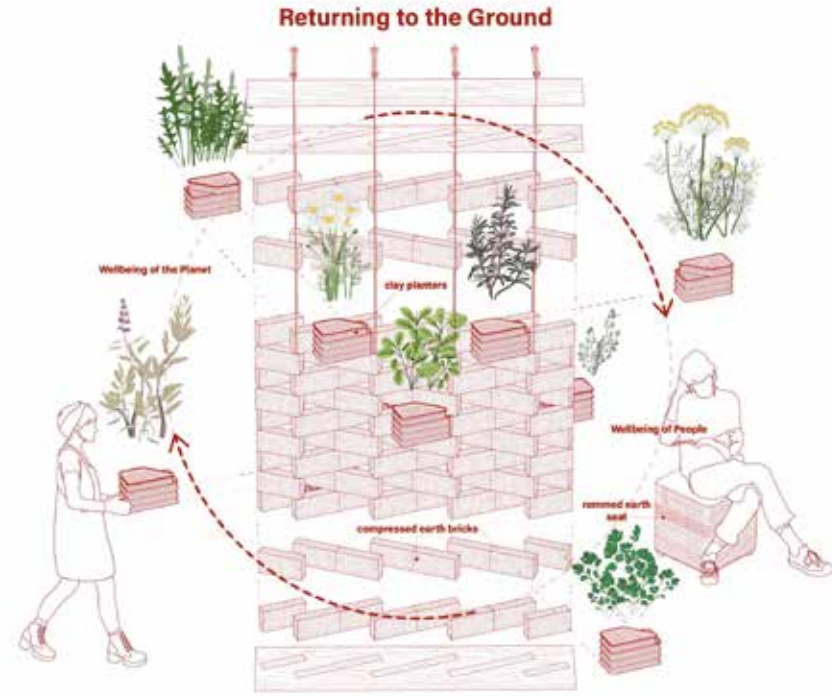

MOCKUP
AXONOMETRIC VIEW

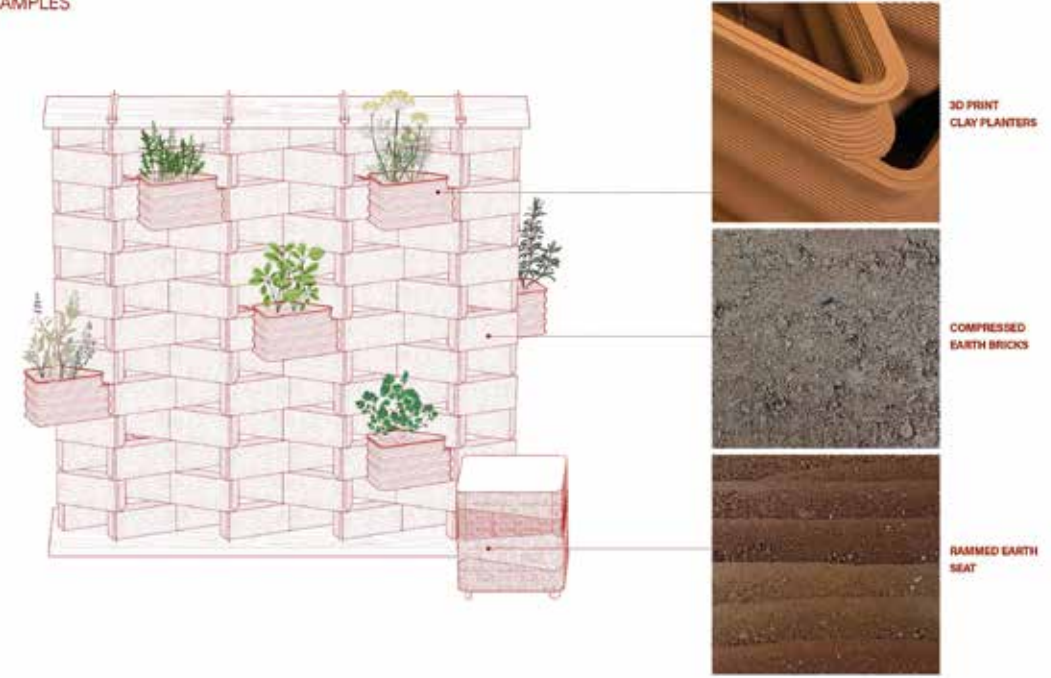
Designed by: Ergin Birinci, Rysced Rydzicki & Karolina Ferenc in collaboration with Mono Earth & Solidified

IDEA
DIAGRAM

Designed by: Ergin Birinci, Rysced Rydzicki & Karolina Ferenc in collaboration with Mono Earth & Solidified

MATERIALITY
SAMPLES

Designed by: Ergin Birinci, Rysced Rydzicki & Karolina Ferenc in collaboration with Mono Earth & Solidified

Bu yönüyle sıkıştırılmış toprak, döngüsel mimarlığın en yalın ifadesidir: topraktan alınan, zamanı geldiğinde yeniden toprağa dönebilir.

Sürdürülebilir Üretim

Sıkıştırılmış Toprak Elemanlar

Sıkıştırılmış toprak elemanlar, yerel olarak temin edilen toprağın geçici kalıplar içinde katmanlar hâlinde sıkıştırılmasıyla üretilir. Toprak karışımı—genellikle kil, kum ve çakıldan oluşur. Taşıyıcılık, daya-

nıklılık ve yüzey kalitesi sağlamak üzere dengelenir; süreç mümkün olduğunca kimyasal katkılardan kaçınır.

Uygulama sırasında ahşap veya çelik kalıplar kurulur ve toprak 10–15 cm kalınlığında tabakalar hâlinde yerleştirilir.

Her tabaka pnömatik veya titreşimli tokmaklarla sıkıştırılır. Kalıplar söküldüğünde duvar, doğal dokusunu ve jeolojik katmanlarını açığa çıkarır. Ek bir kaplama gerektirmeyen yüzey, renk farklılıkları ve sıkıştırma izleriyle yapım sürecinin izlerini görünür kılar; böylece duvar, hem

strüktür hem yüzey hem de malzeme anlatısı olarak çalışır.

Sıkıştırılmış Toprak Bloklar

Sıkıştırılmış toprak bloklar, rammed earth tekniğinin daha modüler ve kontrollü bir yorumunu sunar. Yerel toprak karışımı, dayanım ve tutarlılık için belirli oranlarda hazırlanır ve mekanik ya da hidrolik preslerle kalıplar içinde sıkıştırılır. Bu süreç, yoğunluk ve ölçü hassasiyetinde tutarlılık sağlar.

Presleme sonrası bloklar doğal olarak kürlenir ve kurutulur; pişirme ya da yüksek enerji gerektiren işlemler uygulanmaz. Düşük karbon ayak izine sahip bu yöntem, hem toprağın dokunsal ve görsel özelliklerini korur. Modüler yapıları sayesinde bloklar, dolu-boş ilişkileri üzerinden ışığa ve harekete duyarlı, geçirgen duvar sistemleri oluşturur.

Seramik 3B Baskı

Seramik 3B baskı, geleneksel kil malzemesini çağdaş dijital üretim teknikleriyle birleştirir. Ekstrüzyona uygun, yüksek plastisiteli bir kil karışımı hazırlanır ve dijital olarak tanımlanan geometriler doğrultusunda katmanlar hâlinde basılır.

Baskı sürecindeki katmanlı yapı, nesnenin estetik karakterinin bir parçası olarak görünür kalır. Baskı sonrası elemanlar kontrollü şekilde kurutulur ve dayanım kazanmaları için fırınlanır. Bu projede kullanılan 3B baskı seramik saksılar, kilin doğal niteliklerini korurken dijital üretimin sunduğu hassasiyet ve esnekliği yansıtarak, kadim malzeme pratikleri ile çağdaş teknolojiler arasındaki diyalogu güçlendirir.

Yaşayan Duvar Enstalasyonu

Projenin odak noktasını, Mono Earth tarafından üretilen sıkıştırılmış toprak bloklardan inşa edilen dikey bir duvar oluşturur. Duvar, dolu ve boş yüzeyle-

rin ardışık düzenlenmesiyle ışık, geçirgenlik ve mahremiyet arasında ritmik bir ilişki kurar. Bu gözenekli kurgu, duvarın yalnızca bir yüzey değil, aynı zamanda mekânsal ve çevresel bir arayüz olarak çalışmasını sağlar.

Ham dokusu ve katmanlı yapısı, ziyaretçileri malzemeye dokunmaya davet eder; uzaktan izlenen bir nesne olmaktan ziyade doğrudan temas edilen bir yüzey sunar. Günümüz iç mekânlarında sıkça karşılaşılan pürüzsüzlük ve steril estetiğe karşılık, bu duvar kusuru, tane yapısını ve dokunsallığı mimari değerler olarak benimser.

Duvarın içine entegre edilen, Solidified tarafından geliştirilen 3B baskı kil saksılar; toprak ve nane, fesleğen, kekik gibi yenilebilir bitki tohumları içerir. Ziyaretçiler bitkileri sulamaya, bakımını yapmaya ve hasat etmeye davet edilir. Bu sayede enstalasyon, zamanla gelişen ve dönüşen canlı bir sisteme dönüşür.

Bitkisel katmanın entegrasyonu sayesinde duvar, mimarlık ile ekoloji arasında bir arayüz hâline gelir; nesne ile organizma arasındaki sınırı bulanıklaştırır. Enstalasyon, çevresel bilginin duygusal ve dokunsal deneyimle birlikte nasıl üretken bir mimari dile dönüşebileceğini gösterir.

Eğitsel ve Deneyimsel Değer

Fiziksel varlığının ötesinde, bu enstalasyon bir öğrenme aracı olarak kurgulanmıştır. Ziyaretçilere toprağın malzeme mantığını; nasıl oluştuğunu, nasıl davrandığını ve çağdaş mimaride nasıl uygulanabileceğini doğrudan deneyimleme imkânı sunar.

Proje, doğal malzemelerin yalnızca strüktürel performansla sınırlı olmadığını; aynı zamanda insan, doğa ve mekân arasındaki bağı yeniden kuran araçlar olduğunu vurgular. Görme ve dokunmanın yanı sıra, yenilebilir bitkiler aracılığıyla koku ve tat gibi duyuları da sürece

dahil ederek, malzemenin kökenine ve çevresel döngülere dair farkındalık yaratır.

Hem bir prototip hem de pedagojik bir model olarak duvar, geleneksel zanaatın çağdaş yöntemlerle bütünlüğünü kaybetmeden nasıl yeniden yorumlanabileceğini ortaya koyar. Mimarlığın çevresine hükmeden değil; onunla birlikte, sorumlu, nazik ve bilinçli bir biçimde var olabileceği bir gelecek önerir.

Proje Künyesi

Araştırma & Geliştirme:

NEST Development & EB Studio

Tasarım: **Ergin K. Birinci, Ryszard**

Rychlicki, Karolina Ferenc

İş birliği: **Mono Earth, Solidified**

 NEST

EB STUDIO
ERGIN BIRINCI

MONO EARTH

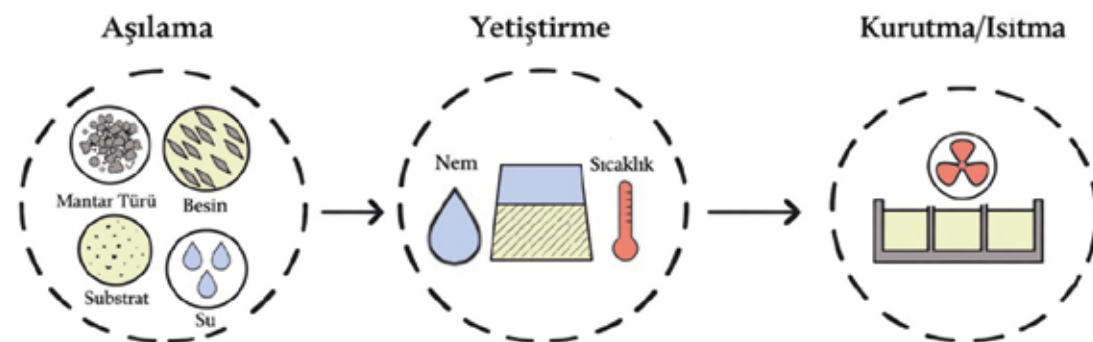
Solidified Design

Sürdürülebilir ve Çevre Dostu Yapı Uygulamaları Mimaride Miselyum Esaslı Malzemelerin Kullanımı

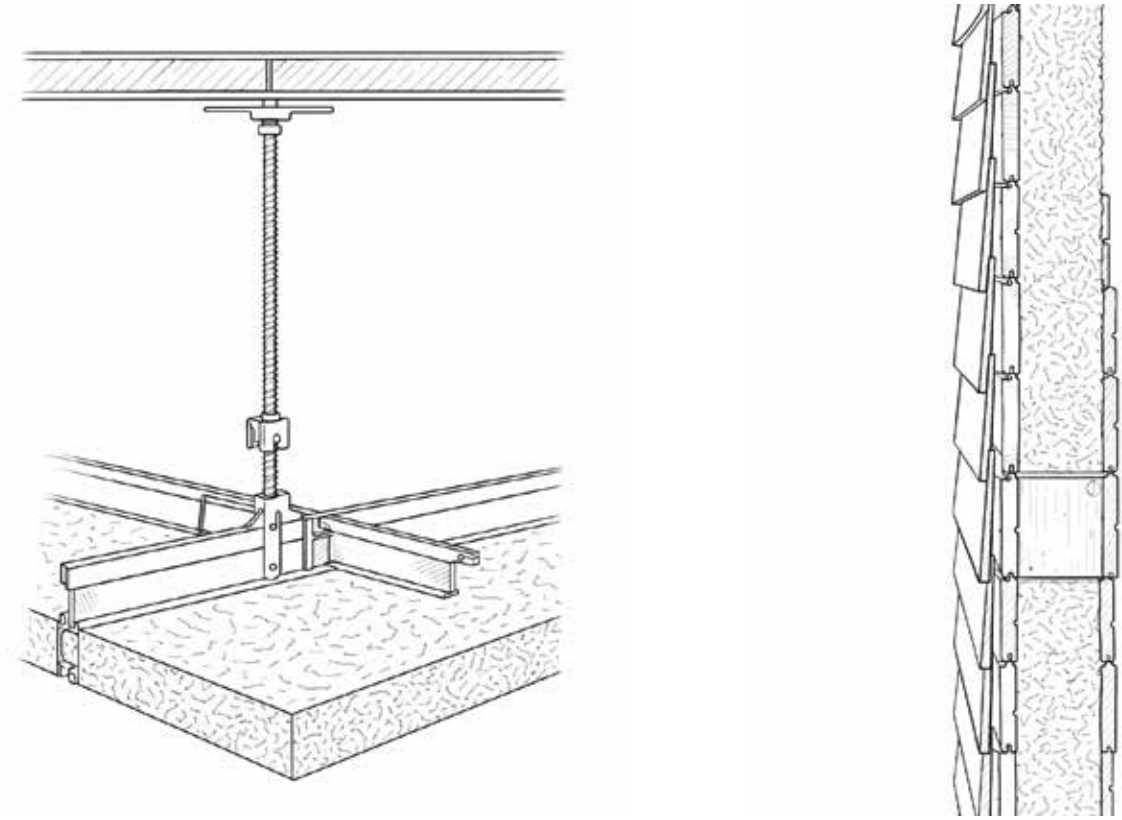
Gelişmiş toplumların kaynakların kısıtlı oluşuna ve inşaat sektörünün çok fazla malzeme ve enerji tüketimine yönelik artan farkındalığının bir sonucu olarak biyolojik esaslı yapı malzemelerine ve bileşenlerine olan talep ve ihtiyaç yükseliş göstermektedir. Mantar miselyumu, sahip olduğu özellikler ve özellikle hızlı büyümesi sayesinde, son yıllarda umut verici bir araştırma konusu ve uygulama materyali haline gelmiştir. Bu kısa yazının amacı, sürdürülebilir mimari açısından umut vaat eden bu malzemenin tanıtımı ve kullanım alanlarının tartışılmasıdır.

Miselyum, mantarların kök görevi gören kısmı olup, besin kaynağı üzerinde yayılarak bağlayıcı görevi üstlenen, hif adı verilen ince, dallanan liflerden oluşan karmaşık bir ağ sistemidir. Bu biyokompozit malzemeler, geleneksel inşaat malzemelerine sürdürülebilir, çevre dostu ve düşük enerji gerektiren bir alternatif sunmaktadır. Malzeme, mantar miselyumu ile mantarın sindirdiği ve birbirine bağladığı substratların bir kompozitidir. Substrat, mantar miselyumunun gelişebilmesi için gerekli besin ortamını sağlar. Bu substratlara örnek olarak ahşap yongası, zeytin posası, kabuklar, arpa ve buğday samanı ve diğer organik malzemeler verilebilir.

Miselyum kompozitleri, nemlendirilmiş tarımsal atık (substrat) seçilmiş mantar türleri ile aşılandıktan sonra, yüksek nemde kuluçka ile miselyumun substratı bağlaması sağlanarak istenilen şekle kalıplanır ve son olarak mekanik dayanımı artırmak için kurutulup gerekirse preslenerek elde edilir. Üretim sürecinin görsel özeti Şekil 1'de görülebilir.

Şekil 1. Miselyum malzemesinin üretilme süreci

Şekil 2 ve 3. Asma tavan paneli ve ısı yalıtım malzemesi uygulama detayları

Malzeme, ısı yalıtımı açısından oldukça uygun, sağlamlık açısından orta düzeyde olup geleneksel yalıtım malzemelerine biyolojik ve çevre dostu bir alternatiftir. Miselyumla bağlanmış kompozitler, diğer sentetik kompozit malzemelere göre birçok avantaja sahiptir. Bunlardan bazıları daha düşük maliyet, daha düşük yoğunluk ve daha düşük enerji tüketimidir. Çevre dostu kompozitler olan biyoplastikler veya ahşap kompozitler ile karşılaştırıldığında bile daha düşük çevresel etki ve karbon ayak izi göstermişlerdir (Hanef et al., 2017) ayrıca bu malzemeler doğaldır ve tamamen doğada çözünebilir.

İnşaat ve mimaride adını yakın zamanda duyurmaya başlamış olmasından dolayı uygulamalarına ilişkin detaylar ve yenilikler gelişmeye devam etmektedir. Alışılan plastik levhalar, sentetik köpükler, paneller, mobilyalar ve zemin kaplamaları yerine, yapısal olmayan uygulamalardan yarı-yapısal uygulamalara kadar çeşitli alanlarda kullanılmaya başlayan miselyum esaslı malzemeler, yeni alternatiflerin önünü açmaktadırlar. Sektörde sentetik yapı malzemelerine çevre dostu bir alternatif

olarak, akustik ve termal yalıtım, panel kaplama ve alçıpanların yanı sıra kapı panelleri ve pencere çerçeveleri (Şekil 2 ve 3) gibi uygulamalar için yeni ve düşük enerji gerektiren bir malzeme sağlayabilir (Moser et al., 2017).

Tüm sürdürülebilir ve yenilikçi avantajları göz önüne alındığında, yapısal ve yarı-yapısal uygulamalarda neden yaygın olarak kullanılmadığı sorusuna yanıt olarak, malzemenin kısıtlı yapısal dayanımı ve suya karşı direncinin az olması söylenebilir. Yakın zamanda yapılan bir çalışma, miselyumla bağlanmış malzemelerin mekanik özelliklerinin ve su emiliminin üretim yöntemleri, mantar türleri ve substrat tipi değiştirilerek ayarlanabileceğini göstermiş (Appels et al., 2019) ve iyi bir yapısal geometri kullanılması, yapısal sınırlamaların üstesinden gelmek ve geliştirmek için yenilikçi bir yol olacaktır (Heisel & Hebel, 2019).

Sonuç olarak, mevcut literatür miselyum kompozitlerinin sürdürülebilirlikleri ve çevre dostu olmaları nedeniyle mimari ve inşaat alanlarındaki potansiyelini vurgulamaktadır. Çalışmalar, substrat

Şekil 4 ve 5. Miselyumla bağlanmış malzemeden üretilen tuğla örnekleri

Şekil 6 ve 7. Miselyumla bağlanmış malzemeden üretilen mobilya örnekleri

seçiminin, miselyum türünün ve kullanılan geometrinin elde edilen ürünün yapısal dayanıklılığını büyük ölçüde etkileyebileceğini ve doğal liflerin mekanik özellikleri nasıl iyileştirebileceğini vurgulamaktadır (Voutetaki & Mpalaskas, 2024). Mimaride, kendine çoğunlukla ısı ve ses yalıtımı alanında yer bulan bu malzeme, artan araştırmalar neticesinde iç mekan paneli, asma tavan karosu, pencere ve kapı çerçevesi, yapısal tuğla (Şekil 4 ve 5), mobilya (Şekil 6 ve 7), geçici yapı ve pavyon gibi yapı elemanlarında da kullanılmaya başlanmıştır. Şekil 4 ve 5'te söz konusu malzemeden üretilen ve mimarinin çeşitli alanlarında kullanılabilen tuğla örneklerinin yapay zeka ile görselleştirilmiş örnekleri görülebilmektedir.

Bahsi edildiği gibi, bu malzeme mimarinin çeşitli alanlarında kendine kullanım alanları yaratmış ve gelişerek kullanımı artmaya devam etmektedir.

Tasarımını The Living Mimarlık Ofisi'nin yaptığı 2014'te New York'taki MoMA PS1 müzesinin avlusunda inşa edilen Hy-Fi kulesi söz konusu malzemenin mimarideki en önemli ve ilk örneklerindendir (Stott, 2014). Kule 12 metre yükseklikte olup tamamı, mantar miselyumunun birleştirdiği atık mısır sapından üretilen 10,000 adet organik tuğladan inşa edilmiştir. Sergilendiği süre boyunca mimaride sıfır atık felsefesinin güzel bir örneği olarak büyük ilgi görmüş olan kule, sergi sonunda parçalarına ayrılarak yerel bahçelerde kompost olarak kullanılmıştır. Gelişen teknoloji

ve yenilikçi yaklaşımlarla araştırılmaya devam eden bu malzeme geleneksel ve sentetik malzemelere daha çevre dostu bir alternatif olarak gelişmeye devam etmektedir ve gelecekte sıkça karşımıza çıkacak bir malzeme konumundadır.

*Görseller yazar tarafından yapay zeka kullanılarak üretilmiştir.

Kaynakça

Appels, F. V., Camere, S., Montalti, M., Karana, E., Jansen, K. M., Dijksterhuis, J., ... & Wösten, H. A. (2019). Fabrication factors influencing mechanical, moisture-and water-related properties of mycelium-based composites. *Materials & Design*, 161, 64-71.

Haneef, M., Ceseracciu, L., Canale, C., Bayer, I. S., Heredia-Guerrero, J. A., & Athanassiou, A. (2017). Advanced materials from fungal mycelium: fabrication and tuning of physical properties. *Scientific reports*, 7(1), 41292.

Heisel, F., & Hebel, D. E. (2019). Pioneering construction materials through prototypical research. *Biomimetics*, 4(3), 56.

Moser, F., Trautz, M., Beger, A. L., Löwer, M., Jacobs, G., Hillringhaus, F., ... & Reimer, J. (2017, September). Fungal mycelium as a building material. In *Proceedings of IASS Annual Symposia* (Vol. 2017, No. 1, pp. 1-7). International Association for Shell and Spatial Structures (IASS).

Stott, R. (2014). Hy-Fi, the organic mushroom-brick tower opens at MoMA's PS1 courtyard. *ArchDaily*. <https://www.archdaily.com/521266/hy-fi-the-organic-mushroom-brick-tower-opens-at-moma-s-ps1-courtyard>

Voutetaki, M. E., & Mpalaskas, A. C. (2024). Natural fiber-reinforced mycelium composite for innovative and sustainable construction materials. *Fibers*, 12(7), 57.

Hasan Debeş, Dr.

Yüksek Mimar,
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık
Fakültesi, 99258 Lefkoşa
hasan_debes@hotmail.com

Tarihi Çevrede Yeni Tasarım Yaklaşımları: Malta Parlamento Binası Örneği

Özet: Tarihi binaların değerlerini korumak, onlara saygılı olmak ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak önemli bir konudur. Tarihi çevrede yeni tasarım, tarihi çevre koruma alanındaki en çok tartışılan konulardan biridir. Uluslararası koruma tüzükleri, bu konuda yol gösterici niteliğe sahiptir. Bu çalışmanın amacı, tarihi çevrede yeni bina tasarımına örnek gösterilebilecek bir proje olma niteliğinde olan Malta Parlamento binasının uluslararası koruma tüzükleri kapsamında irdelenmesidir. Tarihi bir kent olan ve 1980 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası olarak ilan edilen Valletta kentinde yer alan Malta Parlamento binası Renzo Piano tarafından tasarlanmıştır. Proje yerinde gözlemlenmiş ve uluslararası koruma tüzüklerinde belirtilen prensipler doğrultusunda tartışılmıştır. Malta'nın La Valletta Şehrinde yer alan ve Renzo Piano'nun tasarladığı Parlamento Binası Projesi, "Dünya Miras Alanı'nda yeni bina tasarımı" olgusuna başarılı bir örnektir. Proje, mevcut giriş alanının yeniden düzenlenmesini ve yeni bir Parlamento binasının tasarlanmasını içermektedir. Parlamento yapısı, 16. Yüzyıla ait ızgara plan sistemine takip ederek, alanın bütünlüğünü korumaktadır. Proje tamamlandıktan sonra, bölge kentin çekim noktası haline gelmiş ve tarihi kente başka bir katman eklemiştir. Yeni binanın, mevcut kentin özgünlüğünü koruduğu ve tarihi kente saygı gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tarihi çevre, tarihi çevrede yeni tasarım, koruma, Renzo Piano, Valetta.

1. Giriş: Tarihi çevrede yeni tasarım olgusu

Tarihi bağlamda çağdaş tasarım, tarihi çevre koruma alanının en önemli ve en zorlu konularından biri olarak kabul edilmektedir. Bunun sebebi, tarihi bağlamda yeni tasarımlar konusuna uyulması gereken prensiplerin olmasıdır. Tarihi çevrede yer alan bir yeni yapılar mevcut dokuya entegre olurken, aynı zamanda da ayırt edilebilir olmalıdır (Mısırlısoy, 2016). Tarihi dokuya saygı gösterilmeli ve mevcut yapıya karşı olmak yerine onunla uyumlu olması hedeflenmelidir. Tarihi çevrede yeni tasarımlar, geleneksel ve çağdaş mimari dil arasında ilişki kurma zorluğunu içerir (Yüceer & İpekoğlu, 2012). Yeni tasarım, malzeme seçimi, renk, oran, ölçek açısından mevcut bağlama ile uyum içerisinde olmalıdır (Mısırlısoy, 2017). Tarihi bağlamda çağdaş tasarımlar, uluslararası koruma standartları ve tüzüklerinde tanımlanan prensiplere uygun olarak tasarlanmalıdır. Mevcut bağlamda tasarım yapmak, bu kısıtlamalar sebebiyle koruma alanının en zorlu konulardan biri olarak kabul edilir ancak bu konu, aynı zamanda mimarlık alanındaki en özgün ve yaratıcı tasarım alanlarından biridir (Schittich, 2003).

Bu çalışmada, tarihi çevrede yeni bir tasarım olgusu irdelenmiş, uluslararası koruma tüzüklerinin bu konudaki yaklaşımları tartışılmıştır. Çalışma kapsamında, Renzo Piano'nun tasarladığı Malta Parlamento binası yazar tarafından yerinde incelenmiş, uluslararası koruma tüzüklerinde yer alan prensipler ışığında proje irdelenmiştir.

2. Uluslararası koruma standartları ve tüzükler

Tarihi binaların değerlerini korumak, onlara saygılı olmak ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak önemli bir konudur. Tarihi bağlamda yeni tasarım olgusu, konu ile ilgili farklı görüş ve yaklaşımlar olması sebebiyle tarihi çevre koruma alanının en önemli konularından biridir (Mısırlısoy & Günçe, 2015). Tarihi bağlamda yeni tasarım sürecinde, mevcut dokunun mimari karakteri, malzeme, detaylar ve yapısal bütünlük dikkate alınmalıdır (Grimmer & Week, 2012). Yeni yapı, mevcut dokuya yerleştirilmiş bir nesne olmaktan ziyade, kompozisyonun bir parçası olmalı (Mornement, 2007); bağlama yeni bir form önermek yerine, tarihi dokuya katkıda bulunmalı ve onu tamamlamalıdır (Yüceer & İpekoğlu, 2012). Burra Tüzüğü, tarihi dokuda yapılacak tüm değişiklik ve önerilerin hem geri dönüştürülebilir olması, hem de yeni çalışmaların kolayca tanımlanabilir olması gerektiğini önermektedir (ICOMOS, 1999). Yeni yapıların tarihi dokunun karakteriyle uyumlu olması, mimari karakterine ve kimliğine zarar vermek yerine, bölgenin zenginleşmesine katkıda bulunması gerekmektedir (ICOMOS, 1964). Özgünlüğün korunması ana hedef olmalı ve tarihi değerlerine zarar verebilecek taklitlerden kaçınılmalıdır. Valletta prensipleri (2011), yeni tasarımların tarihi çevreyle işbirliği yapması gerektiğini tartışmaktadır. Ayrıca, kültürel miras alanlarının daha geniş bir bağlamda, ilçe ve şehir ölçeğinde anlaşılması ve çevre ile kentsel doku ile bütünleştirilmesi gerekmektedir (Leeuwarden Bil-dirgesi, 2018).

Mevcut standartlar, yeni tasarımların mevcut tasarımlardan nasıl veya ne ölçüde farklılaştırılması gerektiğini tanımlamadan, uyumlu olmaları gerektiğini söylüyor; ancak uyumlu bir ilişki kurmak için detaylı kriterler sunulmamaktadır. Bu konudaki esas zorluk, mevcut standartların farklılaşma ve uyumluluk arasındaki dengeyi tanımlamamasıdır (Steven, 2009).

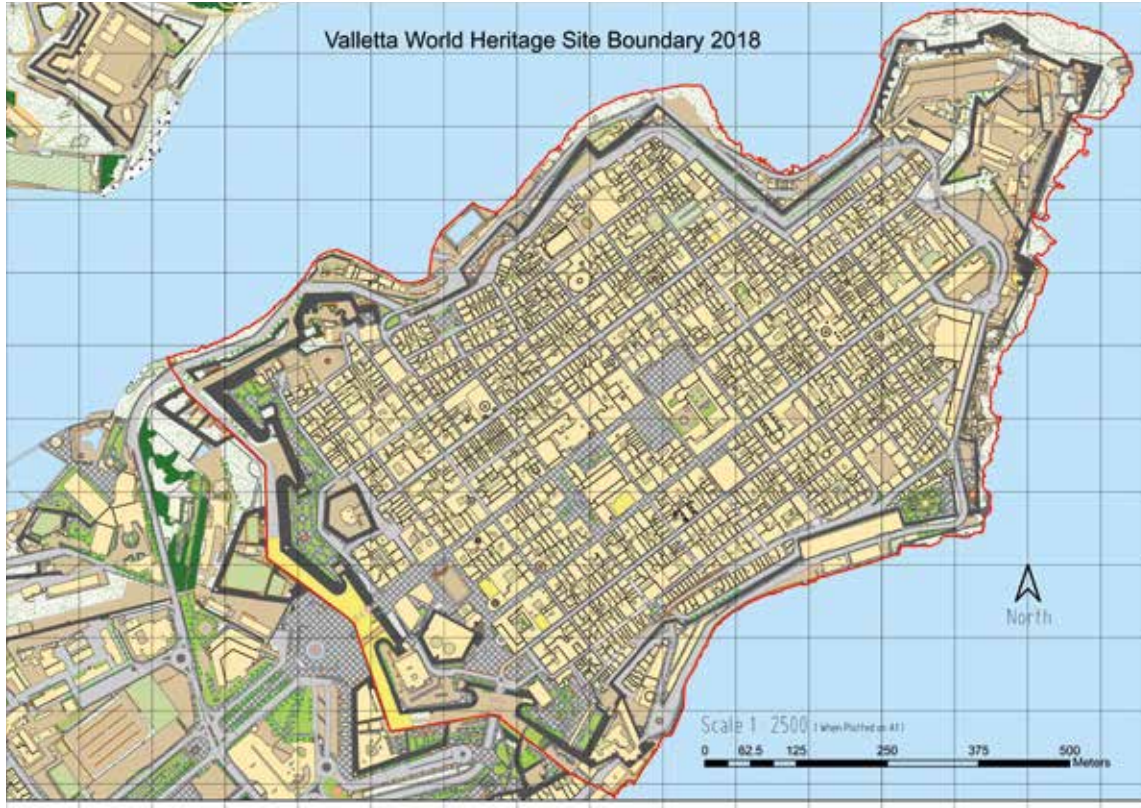
3. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde bir şehir: Valletta Şehri

Malta'nın başkenti Valletta, surlarla çevrili tarihi bir şehirdir (Şekil 1). Şehir, suyla çevrili dar bir yarımada üzerine kurulmuştur. 1565'teki Malta Kuşatması'ndan sonra yeni Valletta şehrinin inşasına başlanmıştır. 16. yüzyılın en saygın Avrupalı askeri mühendislerinin de yardımıyla, surlarla çevrili ve tekdüze bir ızgara planından oluşan bir şehir planlanmıştır. Şehrin dört bir yanına özenle seçilmiş konumlara anıtlar yerleştirilmiştir. Bu özellikleriyle şehir, geç Rönesans'ın örnek bir eseri olarak kabul edilebilir. Şehir, sivil, dini, sanatsal ve askeri işlevleri olan 320 anıttan oluşan kompakt bir şehir dokusundan oluşmaktadır (UNESCO, 1980).

19. yüzyıldaki bazı dönüşümlere ve II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan ciddi hasara rağmen, anıtların ve kentsel dokunun büyük bir kısmı özgünlüğünü kaybetmeden korunmuştur. Bu müdahaleler sırasında kullanılan kütle ve malzemeler, önceki dokuyla homojen bir şekilde bütünleşmiş ve özgün kentsel dokuya saygı gösterilmiştir. Valletta, tarih boyunca adanın idari ve ticari merkezi olarak kalmış ve bugün de Malta'nın başkentidir. Malta'nın siyasi, idari ve iş merkezi olmasının yanı sıra önemli bir turistik çekim noktasıdır. Tarihi kent korunurken, özgün kent planına saygı gösterilmiş ve en önemli kamusal alanlar muhafaza edilmiştir. Tarihi kent, biçim, malzeme, işlev, konum ve çevre açısından özgünlüğünü korumaktadır. 1980 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası olarak ilan edilmiştir (UNESCO, 1980).

4. Malta Parlamento Binası, Valletta, Malta

'Şehir Kapısı/City Gate' projesi, Malta'nın başkenti Valletta'nın ana girişinin tamamen yeniden düzenlenmesini kapsamaktadır. Proje, 2009-2015 yılları arasında Renzo Piano tarafından tasarlanmıştır (Şekil 2). Bu proje, Valletta Şehir Kapısı ve şehir surlarının hemen dışındaki alanın yeniden düzenlenmesi, eski Kraliyet Opera Binası kalıntıları içerisinde bir açık hava tiyatrosu tasarımı, yeni bir

Şekil 1. Valletta Şehrinin koruma altında olan bölümünün sınırları, (UNESCO, 1980)

Parlamento binasının inşası ve hendeğin peyzaj düzenlemesi olacak şekilde dört bölümden oluşmaktadır (URL 1).

Valletta Şehir Kapısı'nın yeniden düzenlenmesi projesi kapsamında tarihi kente ana giriş noktası olarak kabul edilen şehir kapısına giden köprü ve çevresinin yeniden düzenlenmesi sağlanmıştır (Şekil 3). Hendeğin üzerinde yer alan ve şehir kapısına giden köprü zaman içinde defalarca genişletilerek hem ilk şeklini hem de işlevini kaybetmiş, köprüden çok şehir meydanına dönüşmüştür. Proje kapsamında, daha sonraki eklemeler yıkılarak köprüyü 1633 yılındaki boyutlarına geri döndürmeyi amaçlamıştır (URL 1).

Proje kapsamında, ayrıca eskiden otopark olarak kullanılan hendek yeniden düzenlenmiştir (Şekil 4). Şehir kapısı ve hendek, panoramik manzaralı bir merdiven ve asansörle birbirine bağlanmış (Şekil 5) ve ziyaretçilerin yeniden düzenlenmiş hendeğe inmelerine olanak sağlanmıştır. Eskiden hendek olan otopark yeri yeşil bahçelerle kaplanmış, hendek içinde yürüyüş veya dinlenme alanları tasarlanmıştır. Ayrıca, burada açık hava etkinliklerinin düzenlenmesine olanak sağlanmıştır.

Parlamento binasının kuzey yönünde yer alan eski Kraliyet Opera Binası kalıntıları içerisinde bir açık hava tiyatrosu tasarlanmıştır. Kraliyet Opera Binası'nın kalıntıları restore edilmiş, akustik ekipmanları taşımak için çelik bir yapısal çerçeve entegre edilmiştir.

Parlamento binası, ince sütunlar üzerine oturmuş iki bloktan oluşmaktadır (Şekil 6). İki farklı bloktan oluşmasının sebebi, mevcut sokak düzenine saygı göstererek daha geçirgen bir yapı tasarlamaktır. Kuzeydeki blok parlamento salonu, güneydeki blok ise milletvekillerinin ofislerini, Başbakan, ve Muhalefet Lideri ile milletvekillerinin ofislerini içermektedir (URL 1). İki blok, aynı zamanda binanın ana girişi olarak da hizmet veren merkezi bir avlu ile ayrılmıştır. Avlu, iki sokak arasındaki manzaranın engellenmeyeceği şekilde tasarlanmıştır (Şekil 7).

Tarihi kentte yer alan yeni parlamento binasının cepheleri, şehrin tarihi dokusunun ve surlarının bir parçası olacak şekilde taş bloklarla kaplanmıştır. Böylece, renk ve doku olarak tarihi kentle uyum yakalamayı amaçlamıştır. Cephede kullanılan taş, güneşin yönü ve çevresindeki manzaralar tarafından aşındırılmış gibi şekillendirilmiş, taş dokunun güneş

Şekil 2. Parlamento binasının sokak ile ilişkisi (Fotoğraf: Mısırlısoy, 2024)

Şekil 3. Valletta Şehir kapısı (Fotoğraf: Mısırlısoy, 2024)

ışınlarını filtrelerken, doğal ışığın içeriye girmesine olanak sağlamıştır (Şekil 8).

Yapı tasarlanırken enerji kullanımı ve çevresel faktörler de göz önünde bulundurulmuştur. Taş cephe kaplaması aynı zamanda, güneş ısı kazanımını azaltmak ve doğal havalandırmaya izin vermek üzere tasarlanmıştır. Ayrıca, çatı 600 metrekarelik fotovoltaik panellerle kaplanmış ve binanın kış aylarında ısıtma için gereken enerjinin %80'ini ve yaz aylarında soğutma için gereken enerjinin %60'ını üretmesi sağlanmıştır (URL 1).

5. Değerlendirme ve Sonuç

UNESCO tarafından "Dünya Mirası Alanı" olarak ilan edilmiş tarihi bir kentte yeni

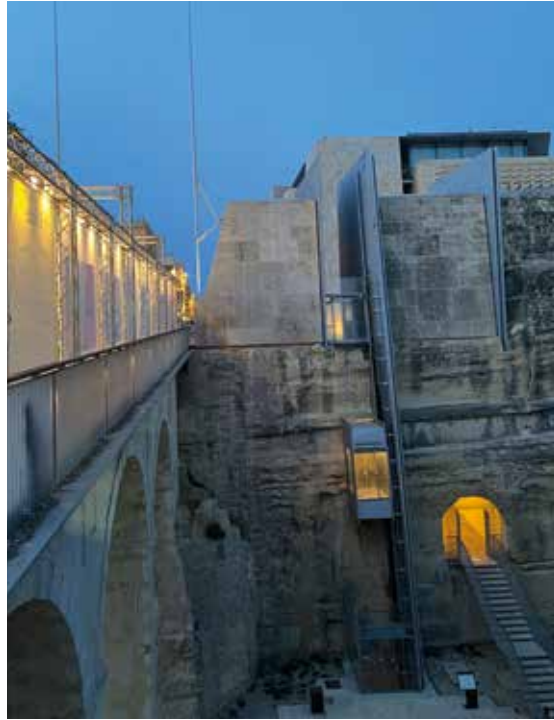
bina tasarlamak şüphesiz, en zorlu tasarım problemlerinden biridir. Mevcut ve yeni tasarım arasındaki uyumu yakalamak, tasarım sürecinde tasarımcıyı zorlayan bir tasarım problemidir. Bunun sebebi, yeni yapının koruma ilkeleri gözetilerek tasarlanması gerekliliğidir. Tarihi çevrede yeni tasarım, aynı zamanda tarihi dokuya çağdaş bir katman eklemeyi hedeflemelidir.

Malta'nın La Valletta şehrinde yer alan ve Renzo Piano'nun tasarladığı Parlamento Binası Projesi, "Dünya Miras Alanı'nda yeni bina tasarımı" olgusuna başarılı bir örnektir. Proje, mevcut giriş alanının yeniden düzenlenmesini ve yeni bir Parlamento binasının tasarlanmasını içermektedir.

Bina, yükseklik, ölçek ve form olarak tarihi çevreyle uyum içindedir. Dış cephelerdeki taş kaplı yüzeyler, devasa surlarlarını anımsatarak, yeni ve eski arasında bir bağ kurmayı amaçlamaktadır. Kaplama malzemelerinin bej rengi, çevredeki tarihi binaların taş malzeme rengine benzemektedir. Bu tasarım kararları sayesinde, yeni parlamento binası bağlamla bütünleşir ve ince detaylarıyla kendini farklılaştırır (Demir & Yüceer, 2025). Parlamento yapısında kullanılan taş malzeme, şehir genelinde kullanılan bej rengi malzemeler ile bağ kurmayı hedeflemiştir. Parlamento yapısı, 16. yüzyıla ait ızgara plan sistemine uygun

Şekil 4. Hendek içerisinde tasarlanan kamusal alan (Fotoğraf: Mısırlısoy, 2024)

Şekil 5. Şehir kapısı ve hendeği birbirine bağlayan merdiven ve asansör (Fotoğraf: Mısırlısoy, 2024)

olarak, alanın bütünlüğünü korumaktadır. Proje tamamlandıktan sonra, bölge kentin çekim noktası haline gelmiş ve tarihi kente başka bir katman eklemiştir. Yeni bina, mevcut alanın özgünlüğünü korumakta ve tarihi kente saygı göstermektedir.

Özellikle son dönemde, tarihi çevrelerde, Zaha Hadid, Frank Gehry, Daniel Libeskind gibi ikonik mimarlar tarafından tasarlanan ve şehir kimliğinin tanıtımında önemli bir rol oynayan, görsel olarak çekici binalar inşa edilmeye başlanmıştır. Tarihi çevrede yeni tasarımlar, şehrin tanıtımında ve bölgenin çekici olmayan alanlarının canlandırılmasında siyasi ve sembolik bir öneme sahiptir. Ancak, çağdaş tasarımlar kültürel mirasın ve şehrin kimliğine zarar vermemelidir. Ne yazık ki, tarihi bağlamda yeni tasarımlar alanında yerel mevzuatlar ve uluslararası koruma ilkeleri arasında bir boşluk bulunmaktadır. Uluslararası koruma ilkelerine ve yerel mevzuatlara birbirini destekleyecek nitelikte, yeniden düzenlenmelidir.

Proje, bazı uzmanlar tarafından, cephe karakteri, açıklık oranları ve doluluk-boşluk ilişkisi anlamında tarihi doku ile ilişki kurmadığı konusunda eleştirilmektedir. Ancak, unutulmamalıdır ki, tarihi çevrede yeni tasarım eskiyi kopyalamayı değil, ondan ilham alarak yeniden yorumlanan tasarım kaygısı içermelidir. Ancak, yazının en başında da belirttiğim gibi tarihi çevrede tasarım, farklı görüşler ve yöntemler barındırması sebebiyle çokça

Şekil 6. Parlamento binası (Fotoğraf: Mısırlısoy, 2024)

Şekil 7. Avlu (Fotoğraf: Mısırlısoy, 2024)

tartışılan bir olgudur. Parlamento binasının uluslararası koruma standartlarına ışığında değerlendirildiği zaman başarılı olduğu söylenebilir. Öyle görünüyor ki,

bu yapı, tıpkı Louvre Müzesi'ndeki Piramit gibi, çokça tartışılmaya devam edecektir.

Şekil 8. Taş doku detayı (Fotoğraf: Mısırlısoy, 2024)

Kaynakça

Demir, H. A., Yüceer, H. (2025). New Buildings in Historic Settings: Revisiting Renzo Piano Design Approach, The Historic Environment: Policy and Practice, 16:2 pp.289-317, Doi: 10.1080/12567505.2025.2492418.

Grimmer, A.E., Week, K.D., (2012). Preservation Brief 14: New Exterior Additions to Historic Buildings: Preservation Concerns, Technical Preservation Services, National Park Service, U.S. Department of the Interior. Washington. D.C. Online available from: <http://www.nps.gov>.

ICOMOS, (1964). The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites. Second International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Venice, Italy, 1964 [accessed 20 June 2024]. Available at: www.icomos.org/venice_charter.html

ICOMOS Australia, (1999). Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for the Conservation of Places of Cultural Significance [accessed 20 June 2014]. Available at: www.icomos.org/australia/burra.html.

ICOMOS, (2011). Valletta Principles for the Safeguarding and Management of

Historic Cities, Towns and Urban Areas, [accessed 20 June 2024]. Available at: https://civvi.hicomos.org/wp-content/uploads/2022/03/Valletta-Principles-GA-EN_FR_28_11_2011.pdf

Leeuwarden Declaration, (2018). Adaptive Re-use of the Built Heritage: Preserving and Enhancing the Values of Our Built Heritage for Future Generations [accessed 20 June 2024]. Available at: https://www.acecae.eu/uploads/tx_jidocumentsview/LEEWARDEN_STATEMENT_FINAL_EN-NEW.pdf

Mısırlısoy, D., Günçe, K. (2015). An Analytical Approach for Evaluation of Contemporary Additions to Historic Buildings: Case of Kadir Has University, RE-COND'15: 'Re-evaluating contemporary designs in historical context' 22-24 July 2015, Istanbul, Turkey.

Mısırlısoy, D. (2016). Contemporary Extensions and Heritage Buildings: A Design Methodology, Lambert Academic Publishing, Germany.

Mısırlısoy, D., (2017). New Designs in Historic Context: Starchitecture vs. Architectural Conservation Principles. Civil Engineering and Architecture, 5 (6), pp. 207 – 214, ISSN: 2332-1091 (Print), ISSN: 2332-1121 (Online).

Mornement, A. (2007). Extensions, Laurence King Publishing, London, 2007.

Schittich, C. (2003). In Detail Building in Existing Fabric, Birkhauser. Berlin.

Stewen, S.W. (2009). Differentiated and Compatible. Online available from: <http://www.traditionalbuilding.com> (Accessed in 26.06.2024)

UNESCO, (1980). (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, City of Valletta, (Erişim: 16.12.2025) <https://whc.unesco.org/en/list/131/>

Yüceer, H., İpekoğlu, B. (2012). An Architectural Assessment Method for New Exterior Additions to Historic Buildings, Journal of Cultural Heritage, 13 (4), 419–425.

URL 1: <https://www.archdaily.com/632066/valletta-city-gate-renzo-piano>

Damla Mısırlısoy, Doç. Dr.

Yüksek Mimar
Yakın Doğu Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi
Yakın Doğu Bulvarı
99138, Lefkoşa
damla.misirlisoybugrahan@neu.edu.tr

Kuzey Kıbrıs'taki Tarihi Su Değirmenleri ve Korunmalarına Yönelik Öneriler

ÖZET

Su, insan yaşamının temel ihtiyaçlarından biridir. Uzun ve kurak yazlar nedeniyle su sıkıntısı çeken bir ada olmasına rağmen, Kıbrıs'ta su gücü, 1200-1950 yılları arasında tahılların öğütülmesinde ana enerji kaynağı olarak kullanılmıştır. Kıbrıs'ta su ile ilgili sistemlerin ilk olarak Roma döneminde kurulduğu bilinmektedir. Bizans ve Lüzinyan dönemlerinde bu sistemlerin sayısı artmış, ancak yeterli olmamıştır. Osmanlı döneminin ilk yıllarında vakıf kapsamında birçok su yolu, su kemeri ve değirmenleri yapılmıştır. Kırsal alanda yapılan incelemelerde endüstri arkeolojisi kapsamında incelenmesi gereken çok sayıda buğday öğüten su değirmeni tespit edilmiştir. Kıbrıs'ın tarihinin ve kırsal peyzajının bir parçası olan su değirmenlerinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi, yapıları uygun bir işlevle kırsal yaşama kazandırmanın yanı sıra, özgün kimliklerini de korumaya bağlıdır.

Anahtar kelimeler: Su değirmeni, Kıbrıs, Endüstri arkeolojisi, Kırsal mimari, Koruma, Restorasyon.

GİRİŞ

Kıbrıs'ın teknoloji tarihi henüz tam olarak ele alınmış ve yazılmış değildir. Kırsal yaşamla ilgili kültürel miras yapıları, değirmen evleri, su kuleleri, arklar, ihmal ve bilinçsizlik nedeniyle her geçen gün biraz daha tahrip olmaktadır. İki toplum arasındaki siyasi olaylar, yapıların terk edilmesine yol açmış; devlet yetkilileri ve halkın koruma konusundaki bilinç eksikliği ile koruma çalışmalarının yetersizliği birçok değirmenin yok olmalarına neden olmuştur. Bu nedenle, Kıbrıs'ın kırsal yaşamının bir parçası olan su değirmenlerinin çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Ada genelinde 1572 yılında sayıları, Mufassal Tahrir Defteri'ne göre 206 (Dündar, 1998, s. 296), H.1248/1833 tarihli temettuat defterine göre 119'u bulunmaktadır (BDOAGMY, 2000). 1919'a kadar olan süreçte 300-400 arası faaliyette olan (Rizopoulou, 2004, s.58) su değirmenlerinden günümüze, Kuzey'de yaklaşık 39 kalıntı ulaşabilmiştir. Kuzey Kıbrıs'taki tarihi su değirmenlerinin hiçbirisi çalışır durumda değildir. Su kaynaklarının çeşitli nedenlerle kurumasıyla işlevlerini yitiren değirmenlerin bir bölümü 2003'lere kadar dizel motorlarıyla çalıştırılmış; ancak gelişen teknolojinin hızına yetişemedikleri için bu tarihten sonra terk edilmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun adayı fethetmesinden sonra birçok su değirmeninin imparatorluk vakıflarına (hayır amaçlı bağışlar) dahil edildiği anlaşılmaktadır. Vakfiye kayıtları incelendiğinde, adanın Osmanlılar tarafından fethinin hemen ardında kurulmuş olan Sultan II. Selim (1571), Beylerbeyi Lala Mustafa Paşa (12 Rebiü'l-evvel 987H/1579), Baf Sancakbeyi Mehmet Bey İbn-İ Ebubekir Vakfı (1 Safer 1001H/1592), Seyyid Mehmed Paşa (19 ce 1242H/1826) ve Haydarpaşazade Mehmet Bey (1 Safer 1044H/1634) vakıflarının içinde çok sayıda su değirmeninin bulunduğu saptanmıştır (Padişah vakıfları kataloğu, KVGMA). Kuzey Kıbrıs'ta, bu vakıfların bulunduğu köy-

lerde yapılan arazi çalışmalarıyla, teknik donanımlarını koruyarak günümüze ulaşabilen 19 adet su değirmeni (Tosun Soyel, 2009) ve çoğu Değirmenlik köyünde olmak üzere yaklaşık 20 adet kalıntı tespit edilmiştir (Tosun Soyel, 2009). Endüstri devrimi öncesine ait olan ve su gücüyle çalışan bu değirmenlerin biri hariç tümünün Norse tipi değirmenin gelişmiş modeli olan türbin tipi değirmen örneği olduğu anlaşılmıştır (Derry ve Williams, 1960, s. 250). Yerel mimari karakter sergileyen bu yapılar Osmanlı İmparatorluğu'nun suyun verimli ve ekonomik kullanımına verdiği önemin bir göstergesidir. Kırsal alanlarda tahılın öğütülerek un haline getirildiği yapılar olan değirmenler ve değirmencilik, tarih boyunca tüm dünyada olduğu gibi Kıbrıs'ta da çok önemli bir iş kolu olmuştur.

KUZEY KIBRIS'TAKİ SU DEĞİRMENLERİNİN KONUMU

12-20. yüzyıl arasında Değirmenlik, Lapta, Alsancak, Dikmen, Pınarbaşı ve Lefke gibi güçlü su kaynaklarının bulunduğu köylerde, Doğanköy ile Tatlısu gibi akarsuların bulunduğu bölgelerde topoğrafyanın elverdiği her yerde su değirmeni inşa edilmiş ve böylece sudan azami şekilde yararlanılmıştır.

Değirmenler genellikle küçük gruplar halinde, bazen dere kenarında, topoğrafyanın uygun olduğu yamaç yerleşimlerinde de üretimde kullanılan suyun su kanallarıyla bir değirmenden diğerine aktarıldığı değirmen dizileri şeklinde düzenlenmişti (Şekil 1). Değirmen dizileri, Değirmenlik, Lapta, Baf ve Karava'da görülmektedir (Rizopoulou, 2004, s.57). 19. yüzyılda, Kıbrıs'taki en önemli değirmen dizisi, Değirmenlik'in Başpınar suyunun beslenen yatay çarklı (Lewis, 1894); toplam 32 değirmeniydi (Rizopoulou, 2004, s.57). Burada kastedilen, bir değirmenden tahliye edilen suyun alt kottaki diğer değirmene yönlendirilerek, 32 değirmenden oluşan dizinin çalıştırılmasıdır. Su değirmenleri Kıbrıs'ın her tarafına eşit şekilde dağılmamıştı. Büyük çoğunluğu adanın batı tarafında, suyun bol olduğu ve topoğrafyanın uygun olduğu yerlerdeydi. Baf bölgesindeki su değirmenlerinin dağılımı buğday ekilen

alanlarla bağlantılıydı. Doğuda, buğday tarımının yapıldığı Mesarya ve Karpaz'da ise su değirmeni yerine, hayvanla döndürülen değirmenler ve rüzgar gücüyle çalışan yel değirmenleri inşa edilmiştir; fakat bu bölgelerdeki tahılın çoğunun Değirmenlik'teki su değirmenlerinde öğütüldüğü bilinmektedir (Christodoulou, 1959, s.101). Bu değirmenler, yerel mimariyi ve Osmanlı'nın su kullanımındaki verimlilik odaklı yaklaşımını yansıtmaktadır. Değirmenler, tahıl un haline getirmek için hayati öneme sahipti ve kırsal ekonomilerde merkezi bir rol oynamaktaydı (Şekil 2).

KUZEY KIBRIS'TAKİ YATAY ÇARKLI TÜRBİN TİPİ SU DEĞİRMENLERİNİN İŞLEYİŞ ŞEMASI - ÇALIŞMA İLKELERİ

Kuzey Kıbrıs'ta tespit edilen değirmenlerin biri dışında tümü yatay çarklıdır. Bu değirmenler, 3000 yıldır kullanımda olan "Bizans, Hellenik" (Nomikos, 2006, s. 13), ya da Norse (Derry ve Williams, 1960, s. 250; Forbes, 1956, s. 593) değirmeni olarak da adlandırılan tipin, 19. yüzyılda Akdeniz ve Ege çevresindeki ülkelerde de kullanılan gelişmiş versiyonudur (Derry ve Williams, 1960, s. 250). Birkaç yazar Norse tipi değirmen ile "türbin" veya "jet" tip olarak adlandırılan daha ileri düzeydeki tip arasında ayırım yaparlar (Gardiner ve Quitty, 1987, s.24; Koral, 1995, s.90). İkisi arasındaki en büyük fark, türbin tipinde dikey, ya da dikeye yakın bir su kulesinin, ya da borusunun içinde suyun depolanmasıyla daha büyük basınç yaratılmasıdır (Şekil 3). Kulenin alt noktasında, su dar bir oluğun ucundan püskürerek yatay çarkı döndürür (Şekil 4). Norse tipi değirmende ise su yükseklik kaybindan doğan daha az basınçla yatay çarkı döndürür (Curwen, 1944, s. 130; Gardiner ve Quitty, 1987, s. 24; Koral, 1995, s. 90). Özgün tasarımlarında ahşap olan yatay çarklar (Şekil 7), 19. yüzyıl sonlarında metalden üretilmeye başlanmış ve yine aynı tarihlerde geleneksel dişli çarkların yerini - Kuzey Kıbrıs'ta karşılaşılan tüm örneklerde olduğu gibi- kayış-kasnak sistemi almıştır (Nomikos ve Lekou, 2006, s. 13). Kıbrıs'ta yaygın olarak türbin tipi değirmenlerin ve kayış-kasnak sisteminin kullanılmış olmasının, suyun az olması ve mevcut sudan mümkün olduğunca fazla yararlanmak

Şekil 1: 1881 tarihli Kitchener haritasında değirmenler "mill" ibaresi ile belirtilmiştir.

amacıyla olduğu düşünülmektedir. Endüstri öncesi değirmenlerde, değirmen taşı su türbininin hemen önündeki dikey milin üzerine monte edilmiştir (Şekil 3,4). Bu nedenle değirmenler tek bir üretim işlevi için kullanılmaktaydı (sadece un veya yağ değirmeni).

Kuzey Kıbrıs'ta incelenen değirmenlerde kayış-kasnak sisteminin kullanılmasıyla, su türbininden elde edilen kuvvet kat kat artırılarak birden fazla düzeneğin bir arada çalışması sağlanmış oluyordu (Şekil 5,6). Böylece değirmen, hem suyu en verimli biçimde kullanıyor, hem de birden fazla amaca hizmet edebiliyordu. Bu sayede hem un, hem de bulgur öğütülebiliyordu; pamuk ise çırçırından ayrılabilirdi (Şekil 6).

Kıbrıs'taki tipik yatay çarklı kayış-kasnak sistemli su değirmenlerinde, su kulesinde biriken suyun miktarı, su kulesinin yüksekliği, oluk olarak anılan çıkış borusunun çapı, suyun etkilediği kanatların alanı, ana yatay çarkın çapı, işlik mekanındaki metal kasnağın çapı ve değirmen taşının altındaki kasnağın çapı, değirmenin sistem gücünü etkileyen en önemli faktörlerdir (Tosun Soyel, 2009, s. 321).

Kuzey Kıbrıs'ta incelenen değirmen taşlarının büyük bir bölümünün La Ferte sous Jouarre'den geldiğini anlatan markaları bulunmakta ise de (Tosun Soyel, 2009, s. 67), markasız olan değirmen taşlarının bir bölümünün Melos Adası'ndaki değirmen taşı ocağından (Nomikos ve Lekou, 2006, s. 13), bir kısmının ise yerel kaynaklar kullanılarak Trodos kayalarından (Egoumenidou ve Myrianthefts, 2002, s. 175) elde edildiği düşünülmektedir.

KUZEY KIBRIS'TAKİ SU DEĞİRMENLERİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

1929-32 yılları arasındaki uluslararası ekonomik krizi, 1932-33 yılları arasındaki, tarımsal üretimi çeşitli şekillerde etkileyen şiddetli kuraklık takip etmiş ve birçok değirmen sezonluk hale gelmişti (Rizopoulou, 2004, s.57). Sürekli artan şehir nüfusuna un sağlayan ve çok güçlü makinelerle sahip olan un fabrikalarının 1950'lerde kurulmaya başlamasıyla, terk edilmeye başlayan su değirmenleri tamire muhtaç hale gelmiş; birçoğu harap durumda günümüze ulaşmıştır.

KUZEY KIBRIS'TAKİ ENDÜSTRİ MİRASININ KORUNMASI

Endüstri mirası niteliği taşıyan yapıların envanterlerinin hazırlanması ve tescil edilmeleri, korunmaları için önemli bir başlangıçtır. Etkin ve sürekli bir koruma ise; korunması düşünülen yapının, günün koşullarına uygun bir işlevle yaşatılmasıyla mümkündür.

Kuzey ve Güney Kıbrıs'ta su değirmenlerinin korunması konusunda - hangi topluma ait olursa olsun- üniversitelere, yerel yönetimlere, koruma uzmanlarına ve sivil toplum örgütlerine görevler düşmektedir.

Ancak, su değirmenlerini yeniden işlevlendirirken, onları özgün kılan su kulesi, su kemeri ve teknik donanımının da yapının ayrılmaz bir parçası olduğunu unutmamak gerekir. Ayrıca, komşu parsellerde planlanan yeni yapıların, değirmen evlerinin kırsal doku içindeki pitoresk görünümünü bozmamaları için,

Şekil 2: Sağda Lapta Başpınardaki su değirmeni-2004 (N.Soyel), solda Piskobu köyü, Limasol-1878 (J. Foscolo).

imar planlarına kısıtlama getirilmesi gereklidir.

Yeni işlev önerilerinin değirmenlere uyarlanması sırasında, yapıların plan şeması ve cephe düzenini bozmayan, Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesine uygun projeler geliştirilmeli, uygulamalar sırasında geleneksel malzemeler korunmalı, değişiklik gerektiren kısımlarda ise özgün malzemelere uygun seçim yapılmalıdır. Zöpel'e (1985, s.8) dayanarak bilgi veren Köksal (2005, s.129), endüstri arkeolojisi anıtlarını yeniden işlevlendirmede tüm dünyada, bireysel kullanım yerine kamuya açık kültürel ve sanatsal kullanımın tercih edildiğini belirtmiştir.

Belgeleme

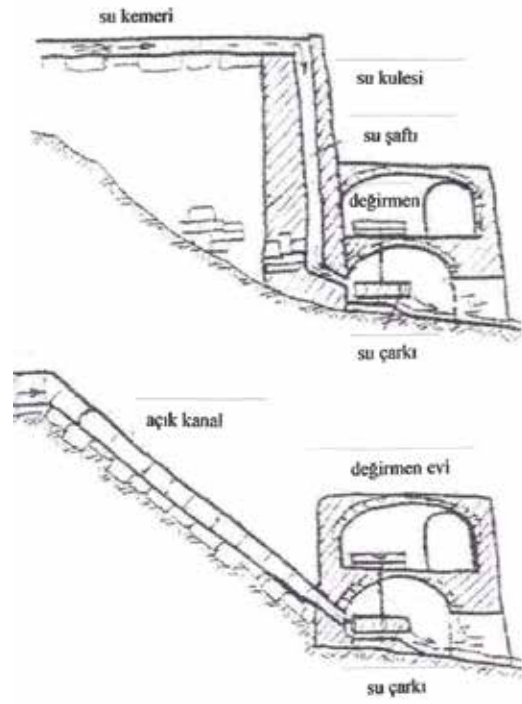
Endüstri mirasının yeniden kullanıma hazırlanması sürecinde özgün niteliklerini belgelemek önem taşımaktadır. Kuzey Kıbrıs'taki su değirmenlerinin bütüncül bir şekilde korunabilmesi ve komşu parsellere getirilecek imar kısıtlamaları için gerekli yasal düzenlemelerin imar planlarıyla yürürlüğe girmesi zorunludur. Kullanımda olan 60/1994 sayılı Eski Eserler Yasası'yla, su ile ilgili yapıların tek tek koruma altına alınabilmeleri mümkündür.

Arşiv oluşturulması

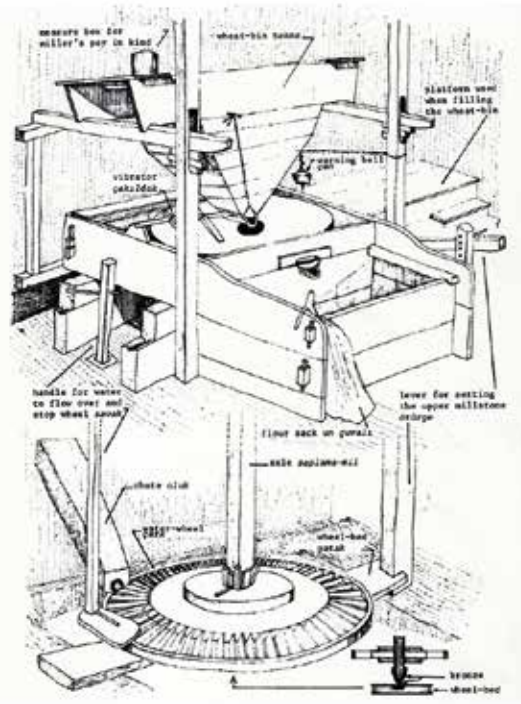
Geliştirilmesi önerilen "Kıbrıs'taki tarihi su değirmenleri ve su gücünün kullanımı" projesi için, Kıbrıs'ın değirmencilik geçmişi ile ilgili olarak adanın Kuzey ve Güney'indeki arşivler biraraya getirilmelidir. Kıbrıs Araştırmaları Enstitüsü ve üniversitelerin tarih bölümlerinde yürütülecek araştırmalarla bu proje geliştirilmeli ve tanıtılmalıdır. Değirmenlerin son kullanıcılarına çağrı yapılarak, binalarla ilgili eski fotoğraflar, tarihi makineler ve değirmencilikle ilgili koleksiyonlar biraraya getirilmeli ve böylece yeniden işlevlendirilecek değirmen binalarının özgün donanımları zenginleştirilmelidir.

Etkinlikler/Yayın

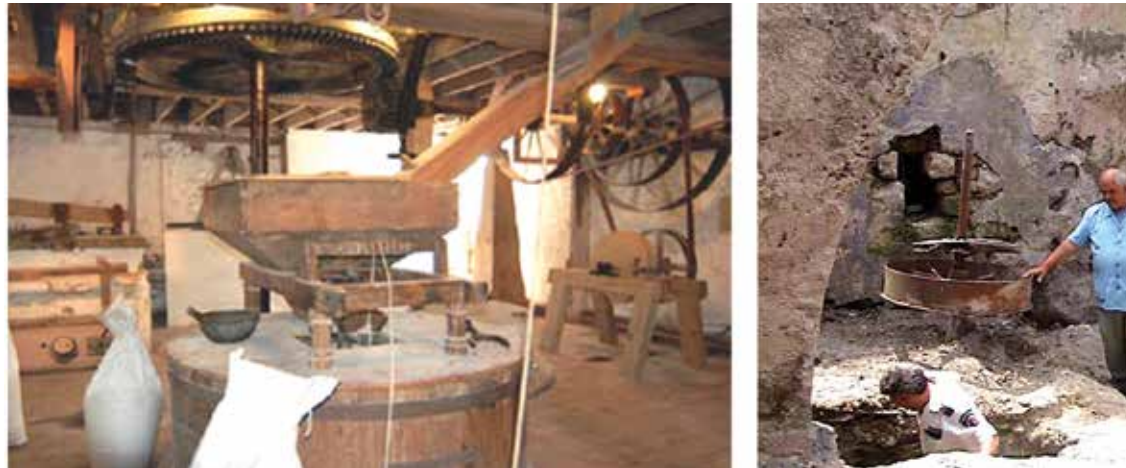
Kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri tarafından Kuzey Kıbrıs'taki endüstri mirasının tanıtımına yönelik etkinlikler düzenlenmeli, yayınlar yapılmalıdır. Yılın belirli dönemlerinde Kıbrıs'taki tarihi su değirmenlerinde değirmencilikle ilgili sergiler, seminerler ve konferanslar düzenlenerek bu yapıların korunması konusunda toplumda ilgi uyandırılmalıdır. Bu etkinliklerle, çevresine sahip çıkan yurttaşların sayısı artırılabilir, değirmencilikle ilgili endüstri mirasının korunması yönünde güçlü bir kamuoyu desteği oluşturulabilir.

Şekil 3. Üstte türbin tipi, altta ise Norse tipi değirmen örneği

Şekil 4. Yatay çarklı değirmende değirmen taşı- çark ilişkisi (Danışman, 1977)

Şekil 5,6. Kayış-kasnak sistemiyle birden fazla ürünün işlenmesini sağlayan İngiltere'deki Burcott değirmeninin iç mekanı, sağda ise Lapta Başpınar değirmeninde dikey milin üzerinde değirmen taşının hemen altında yeralan ve hareketi üretim yapan mekanizmalara ileten demir kasnak.

KUZAY KIBRIS'TAKİ ENDÜSTRİ MİRASININ YENİDEN KULLANIMI

Kıbrıs'taki su değirmenlerinin, pınar sularının çeşitli nedenlerle kurumuş olması, değişen yaşam biçimi ve istekler nedeniyle özgün işlevlerine devam etmelerinin olanaksız olduğu bilinmektedir. Özellikle Avrupa ve Amerika'da 1960'lardan itibaren özgün işlevlerini yitiren su değirmenlerinin turizme yönelik çeşitli kullanımlarla değerlendirildiği bilinmektedir. Bazıları su değirmeni müzesi (www.watmillmuseum.org), bir kısmı organik undan pasta, çörek satılan bir kafe, hediyelik eşya mağazası, ya da

çeşitli kursların düzenlendiği bir merkez olarak (www.organicmill.co.uk) işlevlendirilmiştir. Daha büyük boyutlu su değirmenleri ise restoran ya da konaklama amacıyla kullanılmaktadır (Tosun Soyel, 2009, s.177). Bu örneklerin hemen tümünde, yapının değirmencilik geçmişine atıfta bulunmak amacıyla, su ögesinin tasarımının bir parçası olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Güney Kıbrıs'ta Limasol'daki harup fabrikasının kendi kendini sergileyen bir müze/ kafe olarak düzenlenmiş olması, Kakopetriada restorana çevrilmiş olan su değirmeni (Şekil 7), Anoyıra'da de-

Şekil 7: Kakopetria'da restorana çevrilmiş olan sudeğirmeni ve dikey milin bağlı olduğu su gücüyle dönen yatay çark (N.Soyel 2009).

ğirmencilik alanında bir açık hava müzesinin oluşturulması, Karpaz bölgesinde eski sistemle üretim yapmaya çalışan Diner yağ fabrikası ve Turizm Bakanlığı eliyle Kuzey Kıbrıs'ta Beylerbeyi (Şekil 8) ve Dipkarpaz'da yapılan restorasyon çalışmaları bu yönde atılan olumlu adımlardandır.

Kuzey Kıbrıs'taki su değirmenlerinin yeniden işlevlendirilmesinde, yapıların bulunduğu bölgenin ihtiyaçları bölge halkı ve belediyelerle yapılan görüşmelerle saptanmalıdır. Bu yapıların mekan özelliklerini bozmadan kültür turizmine yönelik işlevlerle ülkeye kazandırılmalarının, hem bölgenin kültürel öneminin hem de yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Yeni işlev önerilerinin seçiminde, mevcut teknik donatının yerinde korunması ve sergilenmesi, yapının mekan potansiyelinin ve strüktürel özelliklerinin korunması gereklidir. Su kuleleri, su kemerleri ve teknik ekipmanların bu yapılarla ayrılmaz bir bütün olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, komşu alanlardaki yeni gelişmelerin, değirmenlerin kırsal doku içindeki görsel bütünlüğünü korumak amacıyla imar kısıtlamaları ile düzenlenmesi önemlidir.

Önerilen yeni işlevler, değirmenlerin planlarını ve cephe düzenlemelerini değiştirmeden uyarlanmalıdır. Geleneksel malzemeler korunmalı ve restorasyonları sırasında orijinal malzemelerle

uyumlu malzemeler seçilmelidir. Bireysel kullanım yerine, kamusal, kültürel ve sanatsal işlevler, yeniden işlevlendirme çabalarında önceliklendirilmelidir.

İçinde teknik donanımı korunan su değirmenlerinin mümkün olduğunca teknik müzeler olarak; teknik donanımı korunamayan değirmenlerin ise kültür turizmine yönelik işlevlerle kırsal yaşama katılmaları uygun görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuzey Kıbrıs'taki su değirmenlerinin hem kültür varlığı olarak korunmaları, hem de ülke turizmine katkı sağlayarak değerlendirilmesi "Kıbrıs'taki tarihi su değirmenleri ve su gücünün kullanımı" projesinin Turizm Bakanlığı tarafından geliştirilmesi ve bu kapsamda yeni bir tur güzergahı yaratılmasıyla mümkündür. Yaratılacak bu güzergahın ERIH'in "endüstri mirası güzergahında" bir durak noktası olması sağlanmalıdır (Tosun Soyel, 2009, s. 161; <http://www.ERIH.de>).

Bu projenin devlet eliyle hayata geçirilmesi için, teknik kadroların güçlendirilmesi, kültür mirasının korunması konusunda hükümet düzeyinde kararlar üretilmesi ve finansmana ihtiyaç vardır. Ayrıca, bu projenin bölge halkıyla paylaşılması ve onların da bu projeye katkı koymasının sağlanması projelerin başarısı için gereklidir.

Şekil 8. Beylerbeyi köyündeki müze kafeye dönüştürülmüş tarihi değirmen ve değirmen taşının üzerinde La Ferte sous Jouarre'den geldiğine ilişkin marka.

Yeniden işlevlendirilen su değirmenlerinin yönetiminin ve sürekli bakımlarının ilgili yerel yönetimin kontrolüne verilmesi önerilmektedir. Özgün yapısını koruyan değirmenlerin bu bölgelerin cazibesini artırarak daha fazla turistin gelmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yapıların Dağcılık ve Spor Derneği'nin Kuzey Kıbrıs'ta oluşturduğu yürüyüş yollarıyla ilişkilendirilmesi ve Kıbrıs Turist Rehberleri Birliği'nin bu konuda bilgilendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, bölgedeki mevcut turistik tesislerin tanıtım broşürlerine bu tarihi yapıların eklenmesiyle, hem bölgeye hem de yapılara olan ilginin daha da artacağı ve bölgelerin ekonomik olarak kalkınacağı düşünülmektedir. Bu projenin hayata geçirilebilmesi için gerekli finans desteğinin T.C. Yardım Heyeti ve AB fonlarından sağlanabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Kuzey Kıbrıs su değirmenlerinin korunabilmeleri, yeni işlevlerle kırsal yaşama katılmaları ile mümkündür. Değirmen sahiplerinin katkıları, değirmenlerin orijinal ekipmanlarını zenginleştirmek için eski fotoğraflar, tarihi makineler ve öğütme koleksiyonları içermelidir. Bu yapıların her şeyden önce kırsal yaşam ve üretim tarihinin de-

ğerli belgeleri oldukları unutulmamalı ve gelecek nesiller için korunmalıdır.

Kaynakça

Altan, M.H., 2003. Kıbrıs'ta Türk Malları, Cilt 3-4, Yeni Avrasya yayın grubu, Ankara

BDOAGMY, 2000. Osmanlı İdaresinde Kıbrıs Nüfusu- Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı yayını, No:43

Bir, A. ve Kayral, M., 2003. "Dikey Milli Türbin Tipi Su Değirmenleri Mahmut Şevket Paşa Su Değirmeni Örneği", 1.Türk Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi Bildirileri, 15-17 Kasım 2001, s.61, İstanbul

Christodoulou, D., 1959. The Evolution of the Rural Land use pattern in Cyprus, Geographical Publications Ltd.

Curwen, E.C., 1944. "The problem of early water-mills", Antiquity, Vol. 18, s. 130-147

Danışman, G., 1977. A Survey of Turbine-Type Water-Mills in the Bolu Region of the Central Anatolian Plateau, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt 3,

Bahar

Derry, T.K. ve Williams, T.I., 1960. A short history of Technology from the earliest times to A.D.1900, Oxford, s.58, 250

Dündar, Recep, 1998. Kıbrıs Beylerbeyliği 1571-1670, İnönü Üniv. Sosyal Bil. Ens., Basılmamış Doktora Tezi, Malatya

Egoumenidou, E.& Myrianthefs, D., 2002. Trade and use of Millstones in Cyprus during the recent past 18th- mid. 20th century, Meules à grains, Proceedings of the International Colloquium of la Férté Sous Jouarre, 19 Mayıs 2002, Paris, Ibis Press- Maison des Sciences de l'homme, s.175-183

Erder, C., 1975. Tarihi Çevre Bilinci, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını No:24, Ankara

Forbes, R.J., 1956. Greek or Norse Mills and the water turbine, A History of Technology, Volume II, Singer, C.&Holmyard, E.J., s.593-600, Oxford University Press

Föhl, A., 1995. Bauten der Industrie und Technik, Schriftenreihe des Deutschen Nationalkomitees für Denkmalschutz, sayı:47, Bonn

Gardiner, M.&A.Mc.Quitty, 1987. A water-mill in Wadi el Arab, North Jordan, and water-mill development, PEQXIX, s.24-32

Keshishian, K., 1946. Nicosia, Capital of Cyprus Then and Now, Nicosia, s.268

Koral, A., 1995. Pattern of Settlements in the Platani region, Northern Cyprus, Master thesis, Manchester University.

Köksal, T.G., 2005. İstanbul'daki Endüstri Mirası için Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri, Doktora tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Lewis Mrs., 1894. A Lady's Impressions of Cyprus in 1893, Remington & Company Ltd., London .

Nomikos, S.& Lekou, O., 2006. Water-driven installations in the Prefecture of Corinthia, Greece, International Moli-

nology, No:73, s. 12-19

Rizopoulou-Egoumenidou, E., 2004. Corn Grinding Watermills in Cyprus 18th - mid 20 th century, 11th Symposium of the International Molinological Society, Portugal, s.50-63

Tosun Soyel, N., 2008. Kuzey Kıbrıs'taki Tarihi Su Değirmenleri ve korunmaları İçin Öneriler, Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Sempozyumu, Gazimağusa-KKTC

Tosun Soyel, N., 2009. Kuzey Kıbrıs'taki Tarihi Su Değirmenleri ve Kırsal Peyzajın Parçası Olarak Korunmaları İçin Öneriler, Doktora tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

<http://www.watermillmuseum.org>, (2007)

<http://www.organicmill.co.uk>, (2007)

<http://www.moulinetape.com>, (2007)

¹ 1833 yılında adanın Kuzeyinde 82 su değirmeninin kaydı varken, arazi çalışmaları sonucunda bugün 39 su değirmeni kalıntısı tespit edilmiştir.

² K.V.D (Kıbrıs Vakfiye Defterleri) 560, T.V.D.(Transkripsiyonlu Vakfiye Defterleri (Kıbrıs)) 5/121.

³ Türbin sistemi mekanizmasının 1840'larda icad edildiği öğrenilmektedir. <http://www.homestead-historic-buildings.com/>

⁴ Su çarka yönlenirken kanal yanlarında meydana gelen sürtünme ve girdapların oluşmasıyla basınç kaybı oluşurdu (Gardiner ve Quitty, 1987, s. 24; Koral, 1995, s. 90).

⁵ Lapta Başpınar değirmeninde, hem un öğüten, hem de pamuğu çırçırdan ayıran teknik donanım mevcuttur.

⁶ Tatlısu'daki değirmenin taşlarından birinin üzerindeki mühürden Danimarka'dan getirildiği anlaşılmaktadır (Tosun Soyel, 2009).

⁷ 5.madde: Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir; fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir, ana çizgileriyle belirtilmiştir (Erder, 1975).

⁸ Tatlısu köyündeki değirmen, KKTC Ekonomi ve Turizm Bakanlığı tarafından 2008 yılında o bölgede oluşturulan yürüyüş güzergahının içine dahil edilmiştir.

Nurbanu Tosun Soyel, Dr.

Mimar Restorasyon Uzmanı

ICOMOS Türkiye Üyesi

TCCH AB Üyesi

Turizm Planlama Dairesi, Lefkoşa/KKTC

nurbanu_tosun@yahoo.com

Akıllı Binalarda Mimari-Mühendislik Entegrasyonu: Mimarinin Dijitalleşen Geleceği

1. Giriş: Mekânların Dijitalleşmesi ve Mimarinin Yeni Oyuncusu

Dijitalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte binalar artık yalnızca statik yapılar olmaktan çıkıp, kullanıcı ihtiyaçlarını algılayan, enerji tüketimini optimize eden ve konfor seviyesini artıran “akıllı” platformlara dönüşüyor. Akıllı bina kavramı; sensörler, otomasyon sistemleri ve veri odaklı yönetim tekniklerinin mimari tasarımla bütünleştiği bir ekosistemi ifade ediyor.

Bu dönüşüm, mimarlık ile elektrik-elektronik mühendisliğinin kesiştiği noktanın her zamankinden daha kritik hâle gelmesine neden oldu. Kullanıcı deneyimi, güvenlik, verimlilik ve sürdürülebilirlik hedefleri artık yalnızca estetik ve fonksiyonel tasarımın değil, aynı zamanda güçlü bir otomasyon altyapısının sonucu olarak ortaya çıkıyor.

2. Akıllı Bina Teknolojilerinin Temel Bileşenleri

Akıllı bina sistemlerinin temelini; hareket, sıcaklık, nem, CO₂, aydınlık seviyesi gibi anahtarlar, touch paneller, sensörler oluşturur. Bu bileşenler, mekânın gerçek zamanlı ihtiyaçlarını algılayarak otomasyon sistemine bilgi sağlar. Mimari açıdan otomasyon sistemi ürünlerinin doğru konumlandırılması hem estetik görünümün

korunması hem de gerçek verimliliğin sağlanması açısından kritiktir. Bu nedenle minimal ancak etkin çözümler tercih edilmelidir.

2.1. Kontrol Sistemleri ve Haberleşme Protokolleri

KNX gibi uluslararası standartlar, bina'nın tüm disiplinlerinin sağlıklı iletişim kurmasını sağlar. Kablolu altyapılar daha çözüm olarak çok fazla sistemin çözümüne cevap verebilirken aynı zamanda da stabil çalışır. Bu seçim, mimari projede erken aşamada değerlendirilmelidir; çünkü kablo şaftları, ekipman odaları ve cihaz yerleşimleri mimari planlamayı doğrudan etkiler.

3. Aydınlatma Otomasyonu: Işığın Mimari Dille Bütünleşmesi

Aydınlatma, mimarinin en güçlü ifade

araçlarından biridir. Gün ışığına duyarlı otomasyon sayesinde hem enerji tüketimi azalır hem de kullanıcı konforu artar. Mekânlarda sahne senaryoları oluşturarak farklı atmosferler yaratmak mümkündür: toplantı modu, dinlenme modu, sunum modu vb.

DALI gibi aydınlatma protokolleri, her armatürün ayrı adreslenebilmesini sağlayarak tasarıma üst seviye esneklik katmaktadır. Bu sayede estetik hedefler ile enerji verimliliği stratejileri bir arada yürütülebilir.

4. Enerji Verimliliği ve Sürdürülebilirlik Perspektifi

Akıllı binalar, enerji tüketimini %20-40 oranında azaltma potansiyeline sahiptir. Otomasyon sistemleri; iklimlendirme, aydınlatma ve havalandırmayı kullanıcı yoğunluğu ve çevresel koşullara göre optimize eder. Mimari tasarımda pasif çözümler (güneş kırıcılar, yönlenme stratejileri, doğal havalandırma) ile otomasyonun akıllı kontrolü birlikte ele alındığında sürdürülebilir yapı kavramı tam anlamıyla karşılık bulur.

LEED ve BREEAM gibi yeşil bina sertifikalarında otomasyon, enerji izleme, kullanıcı konforu ve akıllı yönetim başlıklarında önemli bir puanlama kalemidir.

5. Mimari Tasarım Sürecine Otomasyonun Erken Dahil Edilmesi

Akıllı bina projelerinde başarı, mimar ve mühendislerin proje başlangıcından itibaren koordineli çalışmasıyla mümkündür. Sahada yaşanan çakışmaların büyük bir kısmı erken iletişim eksikliğinden kaynaklanır. süreçleri yürütülerek anahtarlar, prizler, kablo tavaları, sensör yerleşimleri, cihaz boyutları ve mekanik hacimler önceden planlanabilir.

Ayrıca otomasyon cihazları için gereken enerji hatları, haberleşme kabloları ve panoların lokasyonları mimari hacimlerde yer kapladığından, zaman planlaması ve maliyet hesapları da başlangıç aşamasında netleştirilmelidir.

6. Kullanıcı Deneyimi: Teknoloji Karmaşıklığı ile Basitlik Arasındaki Denge

Akıllı bina sistemlerinin başarısı, son kullanıcıya ne kadar kolay ulaşılabildiğiyle ölçülür. Kullanıcı dostu arayüzler, sade kontrol panelleri ve sezgisel mobil uygulamalar, karmaşık altyapının görünmez şekilde yönetilmesini sağlar. Yapay zekâ destekli otomasyon, kullanıcı alışkanlıklarını öğrenerek sistem ayarlarını kendiliğinden optimize edebilir. Esas olan, teknolojinin mekânda fazla “görünür” olmadan doğal akışa entegre edilmesidir.

7. Güvenlik, Veri Gizliliği ve Siber Dayanıklılık

Akıllı binalar dijital sistemlere bağımlı olduğundan siber tehditlere karşı da güçlü bir mimariye ihtiyaç duyar. Sunucuların, kontrol panellerinin ve ağ geçitlerinin konumları mimari tasarımda dikkatle belirlenmelidir. BMS/SCADA altyapısının güvenli bölümlerde konumlandırılması, yangına dayanıklı odalar ve ayrık network yapıları güvenlik gerekliliklerindendir. Veri gizliliği artık yalnızca IT biriminin değil, mimari planlamanın da sorumluluğudur.

8. Örnek Senaryolar: Akıllı Binalarda Mimar–Mühendis İş birliği

Konut projelerinde: Örnek Senaryolar: Akıllı Binalarda Mimar–Mühendis İş birliği

Akıllı bina tasarımında mimar ve mühen-

dis iş birliği, kullanıcının yaşam alışkanlıklarına uygun kişiselleştirilmiş senaryoların oluşturulması için kritik öneme sahiptir. Aşağıdaki örnekler; aydınlatma, iklimlendirme, perde-panjur, müzik ve güvenlik sistemlerinin entegre çalışmasıyla elde edilen kullanıcı odaklı otomasyon uygulamalarını göstermektedir.

1. Günaydın Senaryosu

- Perdelerin veya panjurların belirli oranda otomatik açılması
- Loş bir aydınlatmanın kademeli olarak artması
- Oda sıcaklığının konfor seviyesine getirilmesi
- Mutfak veya salon gibi sık kullanılan alanlarda ışıkların otomatik açılması
- Ev içi müzik sisteminde hafif bir sabah listesi çalınması

Bu senaryo, güne yumuşak bir geçiş sağlamak için mimari ışık tasarımı ile KNX otomasyonunun uyumlu çalışmasını gerektirir.

2. Uyku Senaryosu

- Tüm aydınlatmaların kapatılması veya gece moduna alınması
- Perdelerin tamamen kapanması
- Klima veya VRF sisteminin gece konfor moduna ayarlanması

- Güvenlik sisteminin devreye alınması (çevre sensörleri, kapı-kilit kontrolü)
 - Koridor ve banyo gibi alanlarda düşük seviyeli gece ışıklarının aktif olması
- Bu senaryo, mimari iç mekân geçişlerinde güvenli ve kesintisiz bir kullanım sunar.

3. Misafir Karşılama Senaryosu

- Geniş ve ferah bir atmosfer için salon ışıklarının sahne senaryosu modunda çalışması
- Mekâna uygun sıcaklık ayarı
- Müzik sisteminin hafif arka plan ses seviyesinde devreye girmesi
- Dış kapı – interkom entegrasyonu ile güvenli girişin kolaylaştırılması

Mimari tasarımda kullanılan dekoratif aydınlatmalar, bu senaryolarda ön plana çıkar ve otomasyon ile desteklenir.

4. Dinlenme Senaryosu

- Daha sıcak renk sıcaklığına sahip, düşük yoğunluklu aydınlatma
 - Perde/panjurların yarı açık konuma gelmesi
 - Klima/havalandırma sisteminin sessiz moda geçmesi
 - TV alanı veya koltuk düzenine göre ışık konumlandırmasının optimize edilmesi
- Bu senaryo, mimari atmosfer tasarımının otomasyonla desteklenmiş bir parçasıdır.

5. Müzik Dinleme Senaryosu

- Odanın akustiğine göre optimize edilmiş ışık seviyeleri
 - Salon, oturma odası veya özel müzik odasında ses sistemi seçimi
 - Perdelerin kapatılarak yansıma ve dış gürültünün azaltılması
 - Gereksiz cihazların kapanması, yalnızca ilgili ekipmanların aktif bırakılması
- Bu senaryo hem mimari akustik hesapları hem de çok odalı ses sistemleri (multi-room audio) ile birlikte ele alınır.

Senaryoların Mimari–Mühendislik Açısından Önemi

Senaryoların uygulanabilmesi için mobilya yerleşimi, elektrik altyapısı, sensör konumları ve ışık tasarımı baştan ele alınmalıdır.

Mimar; görsel dili, ışık katmanlarını ve mekânsal kullanım alışkanlıklarını tanımlar.

Mühendis; KNX/DALI/AV otomasyon altyapısını, kablo güzergâhlarını ve cihaz entegrasyonunu planlar.

Bu iş birliği sonucunda mimari mekân “teknoloji tarafından işgal edilmeden”, kullanıcı için görünmez ancak etkili bir otomasyon sağlar.

Gün ışığı sensörleri, akıllı termostatlar ve enerji takip yazılımları sayesinde konfor artarken enerji maliyetleri düşer.

Ticari yapılarda:

Erişim kontrolü ile aydınlatma ve HVA-C’in entegre edilmesi, yoğunluk analizleriyle daha verimli bir kullanım sağlar.

Hastane ve otellerde:

Oda doluluk tespiti, merkezi iklimlendirme, akıllı aydınlatma ve güvenlik sistemlerinin entegrasyonu operasyonel verimliliği ciddi ölçüde artırır.

Sonuç: Mimarlar ve Elektrik Mühendisleri İçin Yeni Bir Ortak Dil

Akıllı bina tasarımı, mimari vizyon ile mühendislik sistemlerinin uyum içinde çalışmasını zorunlu kılar. Disiplinler arası iletişimin güçlenmesi hem tasarım kalitesini artırır hem de sürdürülebilir, verimli ve kullanıcı odaklı yapıların ortaya çıkmasını sağlar. Geleceğin binaları, ortak bir dil konuşan mimar ve mühendislerin iş birliği sayesinde yaşam kalitesini yükselten akıllı platformlara dönüşecektir.

Fırat Yıldız

Elektrik Mühendisi

Madencilikte çevresel etkileri gidermenin en etkili yolu: Etik madencilik uygulamaları!

Bütün insan toplulukları, karmaşık ve birbirleriyle bağlantılı fiziksel, kimyasal ve biyolojik süreçlerden geçmiştir ve hala da geçmektedir. Artan nüfus ve Sanayi Devrimi ile birlikte önemli bir gelişim gösteren teknolojik ilerleme, insan topluluklarının yaşam alanlarını genişletmekte ve konforunu artırmaktadır.

Doğada yapılan her işlemin çevreye bir etkisi ve haliyle bir maliyeti olduğuna göre bu "konforun" çevreye etkisi bakımından maliyeti de çevre kalitesinin düşmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

İçinde bulunduğumuz çağda, artan çevre sorunları, insan topluluklarının yaşamını tehdit etmekte ve bütün bilim dallarının yürüttükleri faaliyetlerde ekonomik fizibilite yanında çevre unsuru da göz önünde bulundurulmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma olarak ortaya çıkan bu yaklaşım içerisinde her faaliyetin gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehdit etmemesi ilkesi içerisinde sürdürülmesi önem kazanmaktadır. Bugün içinde çevre kavramının irdelenmediği bir faaliyet alanı neredeyse kalmamıştır. Biyolojiden kimyaya, madencilikten su ürünlerinin yetiştirilmesine kadar her bilim dalı kendi ilgi alanı içerisine, bu konuyu da dahil etmektedir.

Çevresel duyarlılığın gelişimi ve etik madencilik anlayışının temelleri

Ekonominin önemli sektörlerinden biri olan madencilik, toplumların sosyo-ekonomik kalkınmaları için gerekli olan enerji kaynaklarını ve sanayinin ihtiyaç duyduğu temel hammaddeyi sağlayan tüm faaliyetleri kapsamaktadır. Madenler ülkelerin doğal kaynaklarından biri olup, giderek artan talepleri karşılaması gerekliliğinden dolayı, işletilmeleri kaçınılmazdır. Ancak; üretim yöntemleri bakımından ayrımsız bir biçimde, her türlü maden işletmesi yoğun olarak arazi bozulmalarına ve doğal çevrenin tahribine sebep olmaktadır.

Özellikle 2000'li yılların başından itibaren toplumların giderek artmakta olan çevre bilinci ve madencilik faaliyetlerinin yaratmakta olduğu tahribatın daha görünür bir hale gelmesi nedeniyle madencilik sektörü de tüm dünyada kendini yeni toplumsal ve ekonomik şartlara adapte etmekte ve meydana gelen tahribatı etkili bir şekilde gidererek, toplumsal taleplere daha hızlı yanıt vermenin yollarını aramaktadır. Örneğin Uluslararası Madencilik ve Metal Konseyi (ICMM) 2003 yılında yayınlamış olduğu ilkeler dizisinde sorunları tam da bu bilinçle ele almış ve bir politika metni yayınlamıştır.

Buna göre; madencilik faaliyetleri ile bütünleştirilerek sürekli uygulanan bir kapatma ve doğaya yeniden kazandırma planı uygulanması öncelikler arasına alınmıştır. Konsey bunun yapılması durumunda, madencilik faaliyetlerinden kaynaklı olumsuz sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerin en aza indirileceğini ortaya koymakta ve bunun; madencilik sektörünün, devletin ve toplumun sürdürülebilirliğinin garantisi olacağını vurgulamaktadır.

Sağlıklı temellere dayanan bir kalkınma için etik!

Aslına bakılacak olursa meselenin özü, bireysel ilişkilerimizde olduğu gibi toplumsal ilişkilerde de etik uygulamaları öne çıkarmakta yatmaktadır. Çevresel sürdürülebilirliği ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak yegane unsur da bundan başka bir şey değildir. Etik madencilik uygulamaları!

Bunun için sektörün asli paydaşları olan; maden işletmecileri, devlet, endüstri ve toplumun birbirleri arasında etkin bir paylaşımının olması en öncelikli meseledir. Devletin sektörü yönetmek için çıkaracağı mevzuatlar önceden toplumla paylaşılmalı, kalkınma planları başta olmak üzere tüm gelişim planlarında etkin bir katılımçılık uygulanmalı ve toplum hangi kalkınma planı çerçevesinde hangi doğal kaynakların ne kadar süreyle işletileceğini ve bu alanın ne zaman doğaya yeniden kazandırılarak terk edileceğini bilmelidir.

Öte yandan gerek işletme faaliyetleri öncesinde, gerekse işletme faaliyetleri sırasında ve sonrasında doğru verilere ve bilimsel temellere dayalı risk yönetimi stratejileri uygulamak ve bu verileri kamuoyu ile şeffaf bir biçimde paylaşmak da bu etik uygulamalar arasında kabul edilmelidir.

Nihayetinde işletmeler, sağlık ve güvenlik koşullarını sürekli iyileştirecek yöntemler arayışında olmalı ve bu yolla işletme faaliyetleri nedeniyle oluşan tahribatı sınırlandırmanın yollarını aramalıdır.

Bu amaçla; biyoçeşitliliğin korunmasına ve entegre arazi planlamasına katkıda bulunmak, işletmelerde ürün tasarımı, ürün kullanımı, tekrar kullanım ve geri dönüşüm gibi konulara duyarlı ve bunlara imkân sağlayıp teşvik eden modeller geliştirmek ve atıkların en uygun şekilde yönetilmesini sağlamak sektörün, top-

lumun ve ekonominin gelişimi için olmazsa olmazdır.

Sektör paydaşları bilmelidir ki; çevresel koşulların sürekli iyileşmesi demek toplumların, ortaya çıkan bu negatif dışsallıktan daha az etkilenmeleri ve refah düzeylerinin artması demektir. Bu da sağlıklı temellere dayanan kalkınmanın asli unsurudur.

Bu çerçeveden de anlaşılabilirliği üzere madencilikte sürdürülebilirlik; sadece çevresel etkileri gidermek olarak değil, aynı zamanda çalışanların iş güvenliğini sağlamak, bölgede yaşayanların sosyal ve ekonomik gelişimine katkıda bulunmak ve her aşamada geri dönüşüm mekanizmalarını kullanabilmek olarak da görülmelidir. Yapılacak olan her türlü çalışmanın daha maden arama safhasında planlanması ve sürekli takip edilerek güncellenmesi bir hedef olarak ortaya konulmalıdır. Bu sorumluluk da sadece işletmeye değil, aynı zamanda devlete ve diğer ilgili tüm kurum ve kuruluşlara da paylaştırılmalıdır.

Birol Karaman, Dr.

Maden Yüksek Mühendisi

Taş Ocakları Meselesi: Kıbrıs'ın Kuzeyinde Mekân, Kamu Yararı ve Geri Dönülmez Bir Tahribat

Kıbrıs'ın kuzeyinde taş ocakları uzun süredir çevresel bir sorun olarak tartışılrsa da, mesele yalnızca doğaya verilen zararla sınırlı değildir. Taş ocakları, planlama, kamu yararı, mekânsal bütünlük ve toplumsal sağlık boyutlarıyla birlikte ele alınması gereken yapısal bir soruna dönüşmüş durumdadır. Özellikle son yıllarda dağlık alanlarda hızla artan ve genişleyen taş ocakları faaliyetleri, bu sorunun olağanlaştırıldığını ve kalıcılaştığını göstermektedir.

Taş ocaklarının büyük bir kısmı, yerleşim alanlarına, tarım arazilerine ve su havzalarına yakın bölgelerde faaliyet göstermektedir. Bu durum yalnızca doğal peyzajın değil, yaşam alanlarının da geri dönüşsüz biçimde tahrip edilmesine yol açmaktadır. Dağ silüetlerinin bozulması, yamaçların parçalanması ve vadilerin krater alanlarına dönüşmesi, mekânsal sürekliliği koparan kalıcı müdahalelerdir. Bu tahribat, "geçici faaliyet" söylemiyle açıklanamayacak ölçüde kalıcıdır.

Taş ocaklarının en görünür etkilerinden biri yoğun toz oluşumudur. Modern taş ocağı işletmelerinde yaygın olarak kullanılan kontrollü patlatma, sisleme (misting), su püskürtme ve kapalı konveyör sistemleri gibi toz bastırma yöntemleri, Kıbrıs'ın kuzeyinde birçok ocakta ya hiç uygulanmamakta ya da yetersiz şekilde kullanılmaktadır. Bu denetimsizlik nedeniyle toz, yalnızca ocak çevresiyle sınırlı kalmamakta; geniş bir coğrafyaya yayılmaktadır. Bitki örtüsü toprakla kaplanmakta, ağaçlar ve tarımsal ürünler nefes alamaz hale gelmektedir.

Yerleşim yerlerine yakın taş ocaklarının çevresinde yaşayan insanlar için bu durum doğrudan bir yaşam hakkı sorununa dönüşmüştür. Bölge halkı, çamaşırlarını dışarıya serememekte, bahçelerinde yetiştirdikleri sebze ve meyveleri tüketememekte, balkonlarını ve açık alanlarını kullanamamaktadır. Çocuklar bahçelerde oynayamamakta, bisiklet sürememekte, parklara gidememektedir. Sürekli toz solunması nedeniyle özellikle yaşlılarda, çocuklarda ve hassas gruplarda nefes darlığı, solunum problemleri ve çeşitli sağlık şikâyetleri ortaya çıkmakta; bu şikâyetler zaman zaman hastane başvurularına da yansımaktadır.

Patlatmalı üretim faaliyetleri ise yalnızca çevresel değil, yapısal ve psikolojik etkiler de yaratmaktadır. Patlamalar nedeniyle çevredeki yerleşim alanlarında binalarda çatlaklar oluştuğuna dair çok sayıda şikâyet bulunmaktadır. Bununla birlikte ani patlama sesleri ve titreşimler, özellikle çocuklar ve yeni doğan bebekler üzerinde ciddi bir travmatik etki yaratmaktadır. Bu psikolojik etkiler çoğu zaman görünmez kalmakta; ancak taş ocaklarına yakın bölgelerde yaşayan insanlar için gündelik ya-

şamın bir parçası haline gelmektedir.

Taş ocaklarının bir diğer kritik etkisi ise yeraltı su sistemleri üzerindedir. Patlamalar ve titreşimler, yeraltı su yollarını bozabilmekte, suyun yönünü değiştirebilmekte ve bazı bölgelerde su kayıplarına yol açabilmektedir. Kuraklık tehdidinin giderek arttığı bir coğrafyada bu tür müdahaleler, yalnızca çevresel değil stratejik bir risk de oluşturmaktadır.

Hukuki açıdan bakıldığında, taş ocakları faaliyetlerine ilişkin temel düzenleme 2015 yılında yürürlüğe giren Taş Ocakları Düzenleme ve Denetleme Tüzüğüdür. Tüzük; izin süreçlerini, denetimi, çevresel önlemleri ve rehabilitasyon yükümlülüklerini tanımlamaktadır. Ancak sorun mevzuatın yokluğu değil, uygulama ve denetim eksikliğidir. Güncel çevresel etki değerlendirme raporları bulunmayan, rehabilitasyon yükümlülükleri yerine getirilmeyen ve yetki karmaşası içinde faaliyet gösteren çok sayıda taş ocağı bulunmaktadır. Son dönemde kamuoyuna yansıyan ve bir devlet kurumunun yetkisi dışındaki bir taş ocağını özel sektöre devrettiğine dair iddialar, bu yapısal sorunun somut örneklerinden biridir.

Taş ocakları meselesi, aynı zamanda dağların kamusal birer doğal kaynak olduğu gerçeğini yeniden hatırlatmaktadır. Dağlar; yalnızca taş çıkarılan alanlar değil, suyu, ekosistemi, biyolojik çeşitliliği ve toplumsal hafızayı barındıran geri konulamaz varlıklardır. Kıbrıs gibi yüzölçümü sınırlı bir ada ülkesinde bu gerçek daha da önem kazanmaktadır. Buna rağmen bu kamusal kaynaklar, bütüncül bir planlama yapılmaksızın, kısa vadeli ekonomik tercihler uğruna tüketilmektedir. İnşaat sektörünün uzun yıllardır "lokomotif sektör" olarak sunulması, bu tartışmayı daha da hassas hale getirmektedir. İnşaatın bütünüyle reddi elbette gerçekçi değildir; ancak sınırlı doğal kaynaklara sahip bir adada, bu sektörün sınırsız hammadde tüketimi üzerinden sürdürülmesi de sürdürülebilir değildir. Asıl tartışılması gereken, inşaat faaliyetlerinin hangi sınırlar içinde, hangi doğal bedellerle ve hangi planlama ilkeleriyle yürütüleceğidir.

Bu noktada mimarlık mesleği ve meslek örgütleri kritik bir rol üstlenmektedir. Mimarlık, yalnızca yapı üretimi değil; mekânın bütünüyle ilişki kuran bir disiplindir. Taş ocakları meselesi, mimarların dışında kalan teknik bir konu değil; doğrudan kamu yararı, estetik, çevresel sürdürülebilirlik ve mesleki etikle ilgilidir. Mimarların ve ilgili disiplinlerin bu süreçlere dair söz söylemesi, itiraz üretmesi ve kamusal sorumluluğu hatırlatması hayati önemdedir.

Sonuç olarak taş ocakları, ülkemizde yalnızca dağları değil, suyu, ekosistemi, yaşam alanlarını ve toplumsal hafızayı da tüketmektedir. Bu mesele, teknik bir zorunluluk değil; politik ve planlama tercihidir. Başka bir yaklaşım mümkündür. Ancak bunun için kamusal kaynakların gerçek değerinin kabul edilmesi, denetimin güçlendirilmesi ve mekânı merkeze alan bir planlama anlayışının kararlılıkla savunulması gerekmektedir.

Bu tartışma, yalnızca çevre örgütlerinin ya da taş ocaklarına yakın bölgelerde yaşayanların değil; mekânla ilişki kuran tüm meslek disiplinlerinin ortak sorumluluk alanıdır. Mekânın yalnızca bugünün değil, gelecek kuşakların da hakkı olduğu gerçeği, mimarlık mesleğinin temel kabullerinden biridir diye düşünüyorum. Bugün yok edilen dağlar, yarın hatırlanamayacak mekânlara dönüşmektedir. Kıbrıs Türk Mimarlar Odası'nın bilgi üretme, kamusal yararı savunma ve bu kaybı görünür kılma yönündeki tarihsel rolü, taş ocakları meselesinde de belirleyici olacaktır. Bu yazım, meslektaşlarınızla birlikte kamusal sorumluluğu yeniden düşünmeye ve mekânın geleceğine dair ortak bir mesleki duruş geliştirmeye yönelik bir davet olarak okunmalıdır.

Kıbrıs Türk Mimarlar Odası Üyelerine Saygılarımla...

Feriha Tel
Yeşil Barış Hareketi Başkanı

Taş Ocakları ve Çevre

Girne Dağları'ndaki ilk taş ocağı Lefkoşa-Mağusa yolu yapımına malzeme sağlamak amacıyla Değirmenlik'te açılmıştır. Ardından Güzelyurt-Lefkoşa anayolunun yapılması için Alemdağ köyünün kuzeyindeki yerlere taş ocağı izni verilmesi ile devam etmiş her iki yolun yapım çalışmaları sona erdikten sonra da taş ocakları kapatılmıştır.

2017 Mart verileri itibarı ile Girne dağlarında taş ocakları 651 000 metrekarelik alana yayılmıştır. Faaliyette olan 36 işletmenin 16'sı kırmakum çakıl, 11'i mozaik taşı, 6'sı yapıtaşı, 2'si alçıtaşı, 1'si de derekum ve çakıl işletmesi olarak faaliyet göstermektedir. Güncel verilerle sayı artmıştır.

Kıbrıs'ta taş ocaklarında uygulanan yüzey ocak işletmeciliği büyük çevresel etkilere neden olmaktadır. Bu tür açık ocak işletmeleri, doğrudan yerkabuğunun en üst kısmını hedef almakta, kısa sürelerde geri dönüşümü mümkün olmayan jeomorfolojik değişikliklere neden olmaktadır. Ortaya çıkan bu manzarayı çevre örgütleri yüzyılın felaketi olarak yorumlamakla birlikte, taşocağı işletmelerine yakın yerleşimlerde ikamet eden vatandaşlar da konudan ötürü isyan etmektedirler. Ocaklar ile ilgili sıkıntı taş ocaklarına yakın Akçiçek, Alemdağ gibi yerleşim yerlerinde hat safhadadır. Ocaklardaki üretim esnasında kullanılan delme-patlatma işlemleri sırasında taş savrulması, hava şoku ve gürültü ve yer titreşimi gibi etkiler ve bunun ardından gerçekleştirilen boyut küçültme işlemleri sonucunda da toz sorunu, yerüstü ve yeraltı su kaynaklarında kirlilik, yer değiştirme ve etkilenmeler, görüntü kirliliği ve arazi varlığının kaybedilmesi gibi bir takım çevresel etkiler meydana gelmektedir. 2018 yılında yayınlanan araştırmada Girne dağlarında, Değirmenlik Girne yolu üzerindeki ölümcül kazaların arttığı tesbit edilmiş, kazaların büyük kısmına ocaklardan hafriyat taşıyan kamyon ve tırların karıştığı saptanmıştır (İlseven & Kaşot, 2020).

Taş ocaklarında yapılan patlatma faaliyetleri sırasında ortaya çıkan başlıca çevresel sorunlar yer sarsıntısı, hava şoku, kaya fırlaması ve toz dur. Bu patlatmalar çevredeki yapılar üzerinde hasara neden olabildikleri gibi, çalışmalarının yürütüldüğü yerlerin yakınında yaşayan vatandaşlar üzerinde de endişe, korku, stres gibi psikolojik sorunlara neden olmaktadır (Cihangir et al, 2007). İlseven ve Kaşot (2020) araştırmasında bu patlatmalar sonucunda işçilerde; baş dönmesi, dikkat kaybı, bayılma ve yüksek sıcaklıkla alakalı geçici rahatsızlıklar yaşandığı belirtilmiştir. Patlatmalar neticesinde ortaya çıkan toz, kimyasal sızıntılar, zararlı dumanlar, ağır metaller ve radyasyon içerikli maddeler, ocaklarda çalışan işçilerde ömür boyu sürecek meslek hastalıklarına da neden olmaktadır.

İlseven ve Kaşot (2020) araştırmasında gerek Şirinevler gerekse de Değirmenlik yerleşmelerindeki halk en çok bölgelerindeki taş işletmelerinden yayılan tozdan şikayetçi olmuşlardır. Bunu taş işletmelerindeki patlamalar esnasında meydana gelen sarsıntının mekanlarda yarattığı tahribat takip etmektedir. Patlamalar esnasında Değirmenlik'teki birçok evin pencere camı kırılmakta, bazı evlerin duvarlarında da patlamaya bağlı yeraltı sarsıntısı sebebiyle de derin çatlaklar oluşmaktadır. Çalışma kapsamında Şirinevler'de halk ile yapılan görüşmelerde patlatma işlemi esnasında işletmeye yakın evlerin duvarlarındaki derin çatlaklar vatandaşların en önemli şikayet konularından bazılarını oluşturmaktaydı. Görüşmelerde yeşil örtünün büyük zarar gördüğünden yakınan köylüler bir diğer şikayet konusu olarak da işletmelere ait kamyonların köy içi yolları kullanırken kalkan tozun evlerinin içlerine kadar girdiğini belirtmişlerdir. Gerçekten de Kıbrıs'ta Taş Ocağı işletmeciliğinin doğal bitki örtüsü üzerine olumsuz etkileri büyüktür. Taş Ocaklarının faaliyeti sebebi ile Girne Dağları'nın güney eteklerinde yüzlerce çalı ve ağaç kesilmiş işletmelerden yayılan toz yüzlerce çalı ve ağacın kurummasına sebep olmuştur. Taş

ocaklarından çıkarılan hafriyatın yayıldığı arazilerde çalı ağaç dışındaki diğer vejetasyon formasyonu olan otlar da ortamdaki zamanla çekilmiştir. Bitki örtüsünün tahribi, başka bir deyişle toprağı koruma fonksiyonu olan unsurun ortadan kalkması doğal madde çevrimi ve besin zincirinin bozulmasını da beraberinde getirmiştir.

Taş ocaklarına ait veya taş ocaklarına malzeme için gelen giden büyük kamyon ve tırlar yollara da zararlar vermektedir. Yaz mevsiminde ağır kamyonların altında yumuşayan asfaltta hendekler oluşmaktadır. Hendekler ve çatlakların yanında kamyonlar yol boyunca döktükleri kum ve çakıllar insan hayatı için büyük tehlike oluşturmaktadır. Girne'den Ercan havaalanına giden dağ yolu bu yüzden ölümlü kazaların en yoğun olduğu yollardandır. Nitekim 2007 yılından günümüze kadar geçen 10 yıllık sürede bu yolda meydana gelen 4 kazada 13 vatandaş hayatını kaybetmiştir. Bu kazalarda ölen 10 kişi taş ocaklarından malzeme taşıyan tırların karıştığı kazalarla meydana gelmiştir (Polis Genel Müdürlüğü Bülteni, 2006).

Kuzey Kıbrıs'ta 2006-2017 yılları arasındaki on yıllık süredeki veri setinin içerdiği

Kuzey Kıbrıs trafik kaza bilançosu kapsamında taş ocaklarından hafriyat taşıyan kamyon ve tırların karıştığı kazalar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Yıl	Trafik Kaza Sayısı	Kamyon ve Tır	Diğer araçlar
2006	43	18	25
2007	39	4	35
2008	37	10	27
2009	38	5	33
2010	37	4	33
2011	37	6	31
2012	22	1	21
2013	44	5	39
2014	23	1	22
2015	25	6	19
2016	34	6	28
Nisan 2017	11	3	8
tarihine kadar			
Toplam	390	69	321

ği toplam trafik kaza sayısı incelendiğinde, trafik kazalarının % 18'nin kamyon ve tırların karıştığı kazalardır. Bu da konunun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Özellikle Değirmenlik ve Şirinevler yerleşim yerlerine yakın ocaklarında zamanla yüksekte kalan ocak aynasından taş kopartabilmek için yüksek miktarda patlayıcı kullanılmakta kullanılan yüksek miktardaki patlayıcılar da yörede ciddi sarsıntılara neden olmaktadır. Bu sarsıntılar sonucu yerleşim birimlerindeki konutlarda ciddi hasarlara neden olmaktadır.

Kıbrıs'ta Taş Ocağı işletmeciliğinin yeraltı suları üzerine olumsuz etkileri vardır. Arazideki mevcut yüzey ve yeraltı sularının fiziksel, kimyasal yapısında ya da ısısında değişikliklerin meydana getirmektedir. Yeraltı suyu tabakaları arasındaki su alışverişinin kesilmesi nedeniyle su akımlarının yön ve hızlarının değişmesi ve eski durumuna dönememesine yol açmaktadır. Özellikle Değirmenlik sakinleri de, Değirmenlik Başpınarı'ndaki kurumanın sebebi olarak bu patlatmaları göstermiş, işletmelerdeki patlatmaların Başpınar haricinde bölgedeki yeraltı sularına da büyük zarar verdiğini belirtmişlerdir.

Ocaklar, jeomorfolojik yapıyı da bozmuştur. Girne Dağları'nın en önemli ve en karakteristik bölümlerinden olan Beşparmak Tepesi gibi ülkenin kimlik kartı sayılacak yapıyı geri dönüşümü imkansız şekilde tahrip etmiştir.

Yaşam ortamlarına verilen zararlar nedeni ile taş ocaklarına yakın alanlarda fauna etkilenmekte, birçoğu ortamdaki çekilmektedir. Özellikle ocaklara yakın bölgelerdeki kuş popülasyonlarında da büyük bir azalma söz konusudur (Kuyucu, 2013).

Taş ocaklarının yerleşim yerleri ile iç içe olması nedeni ile havadaki tozlar insan sağlığını ciddi şekilde tehdit etmektedir. Taş ocağı kaynaklı tozlar nedeniyle insanlar nefes almakta güçlük çekmekte,

üst solunum yolları sorunu olan insanlar, kapı pencere açamamakta ve sokağa çıkamamaktadırlar.

Özetle, Girne Dağları'ndaki taş ocakları, Kuzey Kıbrıs'ta çevre üzerinde ciddi ve kalıcı sorunlara yol açmaktadır. Açık ocak işletmeciliği nedeniyle doğal arazi yapısı geri dönüşü mümkün olmayacak şekilde bozulmuş, Girne Dağları'nın karakteristik jeomorfolojik yapısı tahrip edilmiştir. Patlatma faaliyetleri sonucu ortaya çıkan toz, gürültü, yer sarsıntısı ve hava şoku hem insan sağlığını hem de yerleşim alanlarını olumsuz etkilemektedir. Taş ocaklarından yayılan toz bitki örtüsünün kurumasına, fauna popülasyonlarının azalmasına ve yaşam alanlarının yok olmasına neden olmuştur. Ayrıca yeraltı ve yerüstü su kaynakları kirlenmiş, su rejimi bozulmuş ve doğal ekosistem dengesi ciddi şekilde zarar görmüştür. Taş ocakları yapı açısından önemli bir gereksinim olsa da ülkede bu kadar çok taş ocağının varlığı da çevresel açıdan önemli riskler oluşturmaktadır. Güncel veriler ışığında ve KKTC Ülkesel Fizik Planı dikkate alınarak ülkedeki taş ocaklarının faaliyetlerinin belli bir plan ve program doğrultusunda ve de en önemlisi çevreye zarar vermeyecek şekilde düzenlenmesine ciddi anlamda ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

Cihangir, F., Kesimal, A., Erçikdi, B., Durmuş, O. (2007). Bir Kalker Ocağında Patlatmak Kazılardan Kaynaklanan Çevresel Etkilerin Analizi. Madencilik ve Çevre Sempozyumu, 5-6 Mayıs 2005, Ankara.

Polis Genel Müdürlüğü Bülteni (2016). Kuyucu, A. (2013). Kıbrıs'ta Kuşbilim Kaynaklarının Kronolojik Dizini ve Tehlike altındaki Neapolis Sulak alanı Çevresinde, Yaşayan Halkın Sulak Alanla İlgili Bilinç Düzeyi. YDÜ,Yayınlanmamış Master tezi,Lefkoşa

İlseven, S., & Kaşot, N. (2020). Impact of quarries on the Kyrenia mountains (Cyprus) towards human and natural environment. J Environ Biol, 41, 323-327.

Not: Bu yazı yazarın da ortak olarak yer aldığı İlseven ve Kaşot (2020) araştırma makalesi temel alınarak hazırlanmıştır. Güncel verilere ulaşma imkanı olmadığından yayındaki verilerden yararlanılmıştır. Güncel verilerle durumun daha da ciddi boyutlara ulaştığı söylenebilir.

Nazım Kaşot, Doç. Dr.

Biyolog ve Çevre Eğitim Uzmanı

2025 Kıbrıs Bienalleri: Tema Okuması

2025 yılı Kıbrıs için Larnaka'da 4. kez düzenlenen ve Lefkoşa'da ilk kez gerçekleşen bienaller ile birlikte sanat adına aktif bir yıl oldu denebilir. "Çizgiler ve İzler Boyunca" (Along Lines and Traces) teması ile Larnaka, "Merhamet" (Compassion) teması ile Lefkoşa bienalleri yerel ve uluslararası sanatçıların birleşme noktası oluyor. İki bienalde de temalar, toplumsal, sosyo-kültürel, varoluş, kimlik ve güncel sorunlara dikkat çekerek yanıt arıyor. Bu yazıda bienallerin temaları üzerinden bir inceleme yapılarak günümüz dünyasındaki yerine değinilmek istenmiştir.

Şekil 1: Larnaka Sanat Galerisi

Şekil 2: Woven Echoes, Nikos Iosif

Şekil 3: Siyah tahta

LARNACA BIENALİ 2025 – "ÇİZGİLER ve İZLER BOYUNCA" (ALONG LINES and TRACES)

Bu sene 4. kez düzenlenen Larnaka Bienniali (Figür 1) 15 Ekim- 28 Kasım 2025 tarihleri arasında, "Along Lines and Traces" yani "Çizgiler ve İzler Boyunca" temasıyla karşımıza çıkıyor (URL 1). Bienalde sergilenen 100'den fazla eser, aynı tema altında "bölge (Figüre 4 & 5), tekstil (Figür 2), dokunmak, melodi, metin (Figür 3) ve zaman" (territory, textile, touch, tune, text and time) (URL 2) ile sınırla-

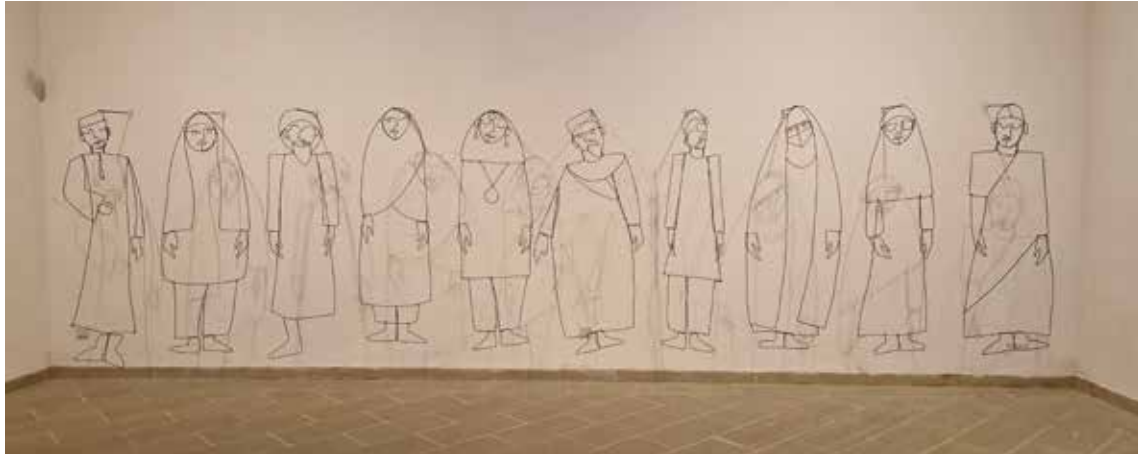
nan kavramlar etrafında, kentin farklı yerlerinde kapalı veya kamusal alanlara konumlanan çeşitli enstalasyonlar, ses çalışmaları, heykeller, baskılar, el dokumaları ile farklı sanat dallarını aynı çatı altında topluyor. Sergilerin yanı sıra birçok konser, dans, tiyatro, performanslar, film gösterimleri, atölye çalışmaları ve konferanslar gibi farklı sanat dallarına da ev sahipliği yapıyor. Atölye çalışmaları, halkın, öğrencilerin ve çocukların etkin katılımına yer verirken, aynı zamanda iki toplumlu bir projeye de ev sahipli-

Şekil 4: The Destiny in My Island's Melancholy Lines,

Şekil 5: Space /Time Derivations, Adrian White Hakan Kaşif

Şekil 6: Soul Outlines, Bushra Al Shabibi

ği yaparak aslında sadece bireylerin ve toplumların değil aynı zamanda ülkenin politik ve kültürel izlerine de değinilmiş oluyor (URL 3).

Bienal'in küratörü İspanyol sanatçı Sana Lopez Abellan, bu bienal kapsamında çizgiler ve izler ile birlikte hem insanoğlunun dünyadaki yerini hem de bireysel, toplumsal ve jenerasyonlar arasındaki varoluş ve kimliği nasıl anlamlandırdığımıza ve aktardığımıza kadar uzanan bir sorgulama süreci sunmak istiyor. Abellan, bu noktada "Dünyamızı çizgiler ve izler üzerinden hayal etseydik?" sorusu ile yola çıkıyor (URL 1).

Çizgiler ve izler teması ele alındığında, günümüzde aslında ne kadar da önemli kavramlar olduğunu anlayabiliriz. Kavramsal olarak bakıldığında çizgi, olmayan bir şeyin var olma sürecindeki ilk adım olarak düşünülebilir. Çizgilerin bir araya gelmesiyle birçok şey var olmaya başlar; gerek bir harf, bir sanat parçası, bir fikir, bir ideoloji, bir proje... Bir yönelmeyi, bir akışı temsil ederken geleceğe dair bırakılan bir izdir de aslında. Çizgiler, yeni bir oluşuma etki ederken bir yandan da sınır belirleyen, bölen, ayrıştıran bir yapıya sahiptir. Her ne olursa olsun, somut veya soyut fark etmeksizin bir iz bırakır. Ve tüm bu izler geçmişten hem bireysel hem de toplumsal olarak kim olduğumuzu ve varoluşumuzu etkilerken, geleceği yönlendirmemize de sebep olur. Çünkü her iz insanda farklı bir anlam, his, duygu, düşünce ve hatıra bırakır. Resmin bütününe bakıldığı zaman ise aslında tüm bu oluşumların bize birçok farklı hikâye anlattığını fark ederiz.

Bu temayı günümüz dünyasına uyarlasak birçok farklı perspektiften bahsetmek mümkündür. Hızlanan, teknolojik ve bireyselleşen bir dünya ve tüketim üzerine evrilen sistem içerisinde, toplumsal ve bireysel kimlik ile kolektif hafızanın önemine dikkat çekiyor. Bununla birlikte "Geride neler bıraktık?", "Neler silinmeye yüz tuttu?" ve "Geleceğe ne bırakıyoruz?" gibi birçok soru gün yüzüne çıkıyor. Gerek bireysel tercihlerle gerek ekonomik, politik sebeplerden kaynaklı bir mecburiyetle yer değiştirme, göç etme gibi hamlelerle sürekli bir akış içinde olma olgusu halihazırda yeni sınırları ve yeni rotaları belirlemede ve değiştirmede etkili oluyor. Tam da bu noktada, kurgulanan bu çizgi ve izler, sadece kültürel açıdan değil, ekonomik, politik, sosyal açılardan da kendini sorgulatmaya itiyor. Görünmeyen, dile getirilmeyen ve/veya unutulmaya yüz tutmuş her şey kendini tüm çıplaklığıyla yeniden doğurmaya çalışıyor. Bu anlamda sanat eserleri insanlara, insanlar ise sanat eserlerine iz bırakarak interaktif bir etkileşim sergileniyor.

LEFKOŞA BİENALİ 2025 – "MERHAMET" (COMPASSION)

Bu sene ilk kez düzenlenen Lefkoşa Bienali (Figür 7) 7 Kasım- 6 Aralık 2025 tarihleri arasında, "Merhamet" (Compassion) teması ile kendini gösteriyor (URL 4). Lefkoşa'nın katmanlı, kültürel ve tarihi yapıları çevre içerisinde birçok farklı mekânda yer alan sergilerin yanı sıra, multidisipliner bir yaklaşımla çeşitli performanslara, etkinliklere, söyleşilere de ev sahipliği

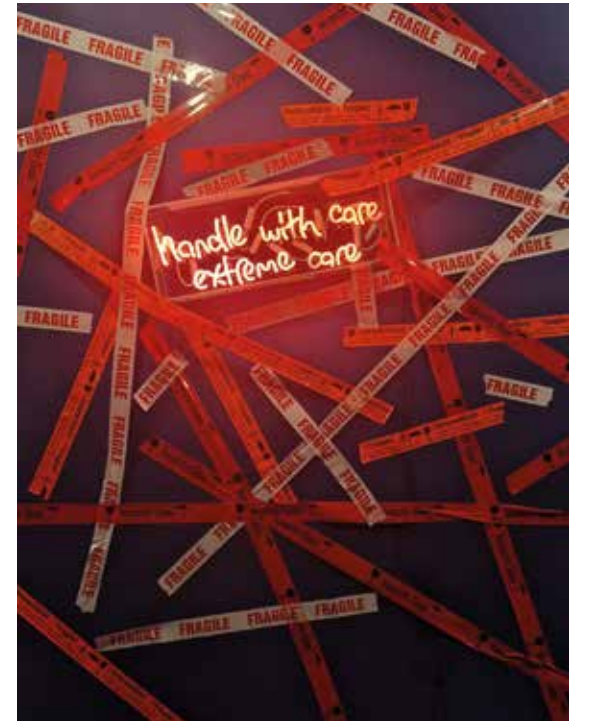
Şekil 7: Sokak enstalasyonları

Şekil 9: Grafik tasarım uyarlaması, Luis Veiga

yaparak sanatın farklı dallarını bir araya getiriyor. Bu amaçla, yerel ve uluslararası birçok sanatçının aynı amaç için bir araya gelmesi sağlanıyor.

TDK'da merhamet kelimesinin sözlük anlamına bakıldığı zaman, başka bir canlının karşılaştığı kötü duruma karşı duyulan üzüntü ve acıma olduğu görülür (URL 5). Felsefi açıdan bu kavrama yaklaşıldığı zaman ise Aristoteles gibi

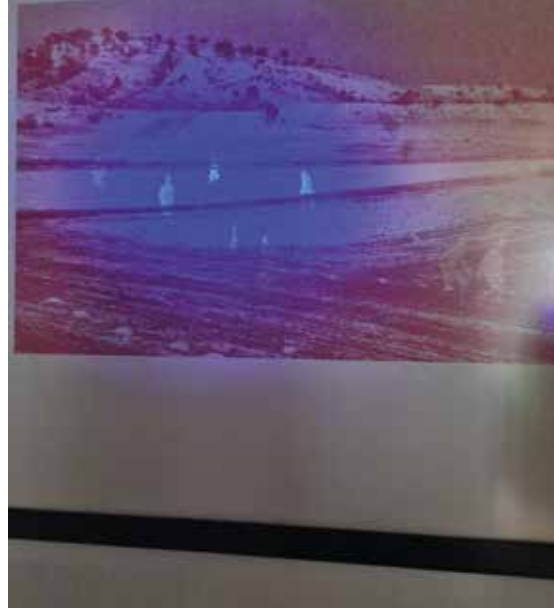
Şekil 8: Handle with Care/ Extreme Care, Ardan Özmenoğlu

düşünürler merhameti ahlaki bir erdem olarak görerek duygu ve eylem temelinde dayandırır. Bunun karşısında Kant gibi düşünürler ise merhameti bir ahlak anlayışı olarak görmez çünkü onlara göre ahlak bir duygu değil, evrensel bir akla ve göreve dayalıdır [6]. Schopenhauer, Aristotelesçi bir yaklaşım gözeterek, başkasının acısını kendi acısı gibi hissetmeyi gerçek ahlak anlayışı olarak görerek temelinde vicdan ve sevginin yattığını savunur. Ona göre, adaletin temelinde de merhamet yatmaktadır. Nietzsche ise merhameti, insanı zayıflatan bir olgu olarak görmekte ve güçlüğü zayıf ile aynı seviyeye çektiğini savunmaktadır (Akın, Ş., H., 2015).

Bireyselleşen ve bencilleşen bir dünya içerisinde merhamet kavramı daha da önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Figür 10 & 11). Gerek yerelde gerekse evrensel boyutta iklim krizi, tüketim, dijitalleşme, göç, savaşlar, diğer canlılara karşı empati (Figür 12), kadın cinayetleri ve bunun gibi birçok konu karşısında üç maymunu oynadığımız bu günlerde bienal kapsamında ele alınan merhamet teması daha da anlam kazanmaktadır. Sanatçılar, kendi bakış açılarıyla sanatı araç olarak kullanarak merhamet duygusunun eksikliğini, bakmak yerine görmeyi, insanlığın vurdumduymazlığını

Şekil 10 & 11: Görmenin Eşiği, Ceren Emmioğlu, Ahmet Sultan, Nihal Soğancı

Şekil 12: İktidarın Vicdan Mezarlığı, Sedef Nur Merve

Şekil 13: Ölümün Gözleri, Pınar Çoker

gün yüzüne çıkarmayı amaçlamış ve insanoğlunu tekrardan düşünmeye ve sorgulamaya itmiştir. Gözümüzün önünde gerçekleşen ve yokmuş gibi davrandığımız, kaybolan ve unutilan hikayelerin karşısında sessiz kalmamayı, görmezden gelmemeyi ve yüzleşmeyi tekrardan hatırlatmıştır (Figür 13).

SONUÇ

Kıbrıs'ta gerçekleşen Larnaka ve Lefkoşa Bienalleri sadece sanatsal ürünleri değil, günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş değer ve yargılara, güncel sorunlara

olan duyarlılık açısından çok katmanlı, sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısını sanat çatısı altında bir araya getirmeyi başarmıştır. Burada önemli olanın eserlerin başarılı olup olmamasından ziyade, seçilen temalar eşliğinde sanatçıların sorunları bizlere nasıl aktardığı ve bizlerde uyandırmak istedikleri duygu, düşünce ve sorgulama mekanizmasının bizler üzerinde ne derece etkili olduğudur. Bu zeminde, birçok sorun görünür hale getirilerek günümüz dünyasına dair eleştirel bir yaklaşım sergileme amaç edinmiştir.

*Tüm fotoğraflar, yazar tarafından çekilmiştir.

Kaynakça

Akın, Ş., H. (2015). Merhamet Kavramı ve Schopenhauer Felsefesinde Merhamete Bakış, İz Yayıncılık:855, inceleme-araştırma dizisi:333
URL 1: <https://biennalelarnaca.com/along-lines-and-traces/>

URL 2: <https://biennalelarnaca.com/notes-%e2%95%a6-the-six-ts-territory-time-tune-touch-text-textile-gr-text-follows/>

URL 3: <https://in-cyprus.philenews.com/whats-on/larnaca-biennale-2025-opens-115-artworks-42-countries/>

URL 4: <https://www.bienallefkosa.com/tr#info>

URL 5: <https://sozluk.gov.tr/>

Hasret Destebanoğlu

Yüksek Mimar
Araştırma Görevlisi
Doğu Akdeniz Üniversitesi

Kitap Önerisi

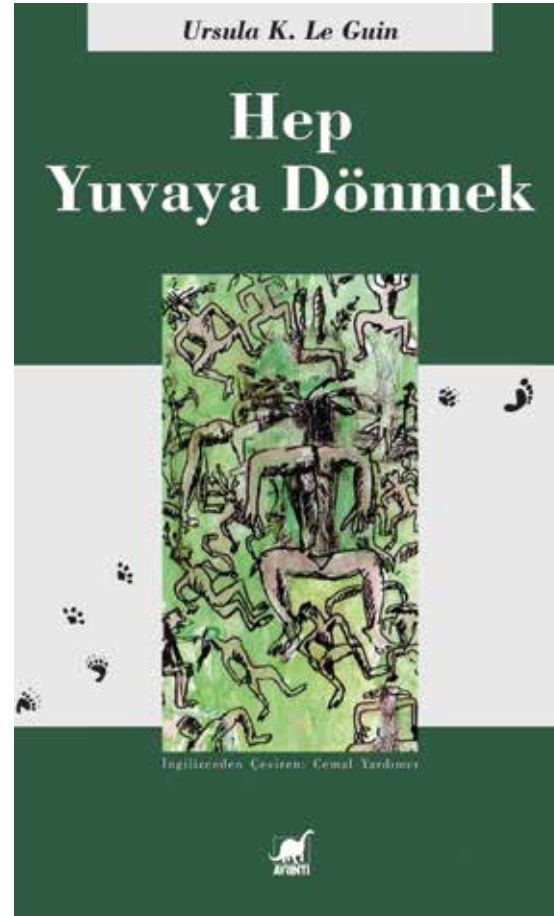
Ceren Boğaç

Hep Yuvaya Dönmek, Ursula K. Le Guin

Mimarlık kitapları çoğu zaman ya geleceği tasarlayan bir panoramaya yaslanır ya da böylesi bir anlatının ideolojisini sökmeye koyulur. Mimarca için bir kitap önerisi yazma daveti aldığımda, ikili düşünme sistematığının dışına çıkarak, yerin hafızasını, tınısını ve eşiklerini katman katman kurmayı bence en iyi öğreten yapıtla başlamak istedim: Ursula K. Le Guin'in Hep Yuvaya Dönmek'i.

Bu kitabı ilk okuduğumda, fantezi edebiyatının en güçlü seslerinden biri olarak gördüğüm Le Guin'e olan hayranlığıma rağmen epey zorlanmıştım. Zorlanmak derken 'anlamamak' değil. Daha çok metnin benden o zaman istediği şeye cevap verememektir bu: "acele etmel!" Gençliğin, hızla bir şeye dönüşme telaşı olduğu o yıllarda, kitap beni yerimde kalmaya, oyalanmaya çağırıyordu. Yirmi yıl sonra kitabı tekrar okuduğumda bunun aslında bir 'yerleşme' daveti olduğunu anladım.

Hep Yuvaya Dönmek, çok uzak bir gelecekte, bugünkü Kuzey Kaliforniya coğrafyasının, Napa'nın, başka bir jeoloji ve iklim altında Na Vadisi olarak anıldığı bir dünyada geçer. Le Guin, Keş adı verilen bir halkın yaşamını tek bir çizgisel hikâye yerine bir kolaj halinde kurar: anlatılar, şiirler, şarkılar (hatta kimi şarkılar Todd Barton'la birlikte, kitabın yazımıyla eş zamanlı olarak bestelenip kaydedilmiştir), mitler, sözlük parçaları... Büyük çöküş çoktan yaşanmış, kıyıları yer değiştirmiş, binalar denizin dibinde kalmıştır. Vadinin arka planında ise Keş'in Akıl Kenti dediği, Takas üzerinden işleyen insan-dışı bir bilgi ağı ve onun Bellek düzeni sessizce durur. Ama anlatının odağı felaketin kendisi değildir. Le Guin, Keşlerin yaşamını anlatırken aslında bir gelecek etnografisi kurar. Bunu yaparken de "yarın nasıl olacak?" sorusunu yanıtlamaz, daha ince bir arkeolojik çalışmaya girişerek, yıkımdan sonra, bir yerin içinde, bir kültürün diliyle "nasıl yaşanır?" sorusunun

izini sürer.

Le Guin, Na Vadisi'ni bir fon değil, başroldeki özne olarak anlatır; patikalar, su, rüzgâr, mevsim döngüleri, yer adları, çalışma biçimleri, koku ve ses, bir dünya kurma detaylarından öte, Tuan'ın (1974) tofili (yer sevgisi) dediği kavramın nasıl bir hayatta kalma pratiğine dönüşebileceğini gösteren öğretici gibi işler. Mimarlık çoğu zaman tofiliyi romantik bir 'manzara sevgisi' saymaya meyillendirken, Le Guin bunu duygusal bir sahiplenme değil, dikkat ve ölçülülükle örülmüş bir ortaklık olarak kurgular. Vadi, 'bizim' olduğu için değil, 'biz de onun içinde olduğumuz' için kıymetlidir.

Keş dünyasının düşünsel omurgasında menteşe (sarmal 'heyiya-if') fikri dolaşır. Menteşe, bir yandan bağlayan, bir yandan ayıran, geçişin kendisini merkeze alan bir figür. Bu kavramı sadece mistik bir sembol gibi okumak kolayken, Le Guin daha somut bir kurguya gider. Menteşe fikri, ritüellere, danslara, yerleşim düzenine, hatta anlatının kurulumuna sızar. Kitabın formu bile menteşe gibi çalışır: parçalar birbirine eklenir ama birleştikleri yerde boşluk bırakır. Okur o boşlukta düşünür, geri döner, yeniden bağ kurar.

Bir mimar için bunun tercümesi şudur: Mekân tekil bir nesne değil, ilişkilerden örülmüş bir dokudur. Yer literatüründe Banfield'in (2022) tanımladığı liminal (eşik) geçişler, ara-mekânlar, kapı önleri, patika kıvrımları, gölgeler, ortak alanlar olarak sayfalar boyunca akar. Sayfalar ilerledikçe insan elinde bir kitap değil de sanki bir vadinin içinden toplanmış belgeler demetini inceler gibi hisseder. Le Guin'in bu biçimsel tercihi rastgele değildir. Günümüz okuma rejimi, hızlı tüketim, kesintisiz dramatik kanca, "bir sonraki bölüm ne olacak?", bu eserde çalışmaz. Le Guin, okuru bir tür hız orucuna sokar. Bu durum modern mimarlık kültürünün de çoğu zaman kendini 'hız' ile meşrulaştırdığı duruma (daha hızlı proje, daha hızlı imaj, daha hızlı teslim, daha hızlı dolaşım) da şunu fısıldar: "Yer, aceleyle kurulmaz." Sklair'in (2017) küresel tüketim düzeni içinde görünür kıldığı 'Icon Project' mantığının tersine, Le Gu-

in'in vadisinde mimarlık ikon dikmekten çok, hayatın temposunu ayarlayan bir ritim kurma hâlidir.

Keş kültürünün en sarsıcı yanı, insanı evrenin tacı gibi taşımamasıdır. Hayvanlar, bitkiler, taşlar, su, hepsi farklı yoğunluklarda 'kişi' olma ihtimalini taşır. Braidotti'nin (2013) zoe (yaşam) kavramı etrafında açtığı posthumanist çerçeveye düşününce, buradaki bakışın dünyayı yalnız 'insan için' değil, yaşamın müşterekliği içinde kurduğu daha da berraklaşır. Bu yüzden Keş, basit bir pastoral romantizm değildir; türler arası ilişkiyi tüketim ve tahakküm yerine özen ve bakım üzerinden yeniden tarif eden bir duyarlılık terbiyesidir. İnsanın kendini merkeze koyduğu her yerde çevre ister istemez 'arka plan' olurken, Keş'te bu yoktur; her şey mizansendir, çünkü yaşamın kendisi sahnedir. Fakat Le Guin Keş'i ideal bir doğa cenneti gibi de anlatmaz. İnsan hâlâ insandır; çatışma, kıskançlık, acı, kayıp vardır. Yine de etik çerçevenin omurgası başka türlü kurulur: biriktirme ayıp sayılır, cömertlik övülür; yerle ilişki tüketim üzerinden değil, bakım üzerinden düşünülür. Bu, 'sürdürülebilirlik' denen teknokratik kelimenin çoğu zaman üstünü örttüğü şeyi görünür kılar: mesele yalnız enerji verimliliği değil, bir varoluş biçimidir.

Kitabın şehir eleştirisi de hızın ve tahakkümün mekânsal rejimine karşı bir itirazdır. 'Acele' burada sadece bir davranış değil, bir ontoloji gibi belirir: şehir aceleyi üretir, acele şehri üretir. Bunu en çıplak haliyle söyleyen de kitabın kurmaca-etnografik parçalarını derleyip aktaran anlatıcı figür Pandora'dır:

"Çabukluk kentin özü, ruhudur" (Le Guin, 2002, s.419).

Vadi ise aceleyi bozarak yaşar: dolaşarak, tekrar ederek, dönerek. Bu yüzden Keşlilerin mühendisliğe mesafeli duruşu basit bir teknolojik geri kalmışlık değil, yerle kurulan ilişkinin ahlâkıdır. Akbaba askerleri bir dereyi 'bağlamak' için köprü ister, Keş yaşlısı ise sanki yerin dilinden konuşarak, neredeyse mimarlık eleştirisi yapar:

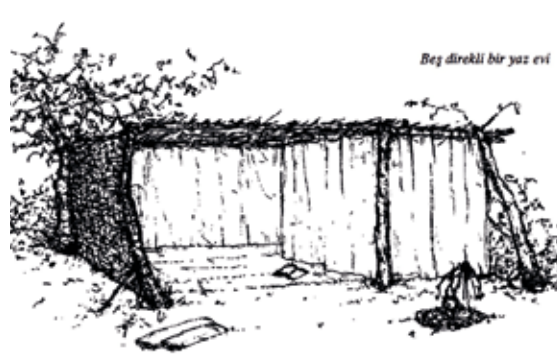
Şekil 1. Keşlerce Bilinen Bazı Halklar ve Yerler
(Le Guin, 2002, s.152)

“Burası köprü kurmak için uygun bir yer olsaydı, burada bir köprü olurdu.” (Le Guin, 2002, s.46).

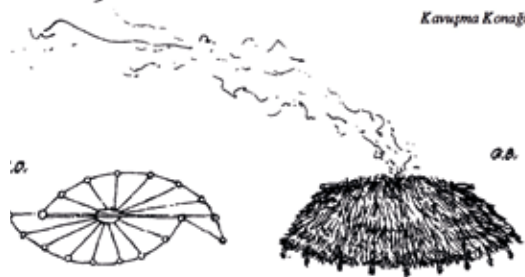
Ardından bir başka sakinden şu sözler gelir:

“Biz gezgin değil buranın sakinleriyiz... İnsan evinde, bir odadan diğerine geçmek için yollara, köprülere ihtiyaç duymaz. Bu vadi içinde yaşadığımız evimiz.” (Le Guin, 2002, s.46).

Yani yer söz konusu olduğunda mesele bağlantı kurmak değil, hangi bağlantının onu incittiğini anlamaktır. Bu kitabı mimarlık açısından bu kadar vurucu yapan şey, anlamı nesnede değil ilişkide aramasıdır. Mimarlık dünyasının sıklıkla yaptığı yanlış şudur: Anlamı forma yazarız; sonra o formun insanlarda bir şey ‘uyandırmasını’ bekleriz. Le Guin ise anlamı, yerin duygusal ve etik örgüsünde

Şekil 2. Beş direkli bir yaz evi
(Le Guin, 2002, s.34)

Şekil 3. Kavuşma Konağı (Le Guin, 2002, s.99)

kurar. Yani anlam, bir etiket değil, Zumthor’un (2006) deyişiyle atmosferdir. Bu yüzden Hep Yuvaya Dönmek bir mimarlık kitabı gibi okunabilir çünkü mekânın, sadece çizimle değil, yaşamla kurulduğunu hatırlatır. Bu kitap, Le Corbusier’in Batı Modernizmi ile dönüşen mimarlık eğitimi pedagojisini adeta dikte eden “İnsan düz yürür... eğri çizgi ise eşeğin çizgisidir” (1923, s. XXI) söylemine karşı, kıvrıma doğru bir ölçü değişimidir de. Çünkü düz çizgiye hizalanmış tüm kentler gelecekte suyun altındadır.

Hep Yuvaya Dönmek bize aslında şunu sorar:

Ev dediğimiz şey, kaç türün birlikte kurduğu bir şey?

Ve bir vadinin odaları arasında dolaşmayı öğrenmeden, hangi geleceğin evlerini/ kentlerini aceleyle, hızla üretiyoruz?

Okuması kolay bir kitap değil. Ama mimarlık da kolay bir meslek değil. Belki de ikisi aynı yerden zor: Hızın yerine dikkati, nesnenin yerine ilişkiyi, ikonun yerine ritmi koymayı talep eder. O yüzden bu kitap mimara bir tasarım dersi değil, bir yavaşlama etiği, bir eşik terbiyesi önerir ve kesinlikle (tekrar tekrar) okunmayı hak eder.

Kaynakça

Banfield, J. (2022). From liminal spaces to the spatialities of liminality. *Area*, 54, 610–617.

Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. London: Polity Press.

Le Corbusier. (1923). *Towards a New Architecture*. (Getty Research Institute ed.).

Le Guin, U. K. (2002). *Hep Yuvaya Dönmek* (Çev. Cemal Yardımcı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sklair, L. (2017). *The Icon Project: Architecture, Cities and Capitalist Globalization*. Oxford: Oxford University Press.

Tuan, Y.-F. (1974). *Topophilia*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Zumthor, P. (2006). *Atmospheres: Architectural Environments; Surrounding Objects*. Basel: Birkhäuser.

Kitap Künyesi:

Hep Yuvaya Dönmek

Ursula K. Le Guin

İngilizceden çeviren: Cemal Yardımcı

Ayrıntı Yayınları

Birinci basım: 2002

ISBN 975-539-291-2

Ceren Boğaç, Doç. Dr.

Yüksek Mimar,

Doğu Akdeniz Üniversitesi00

Mimarlık Fakültesi

99450, Gazimağusa

ceren.bogac@emu.edu.tr

**EASTERN
MEDITERRANEAN
UNIVERSITY**

ARCH492 - ARCHITECTURAL GRADUATION PROJECT

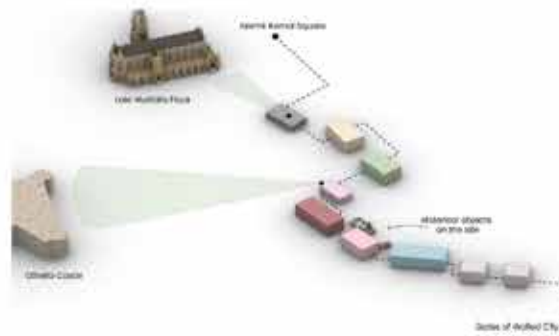
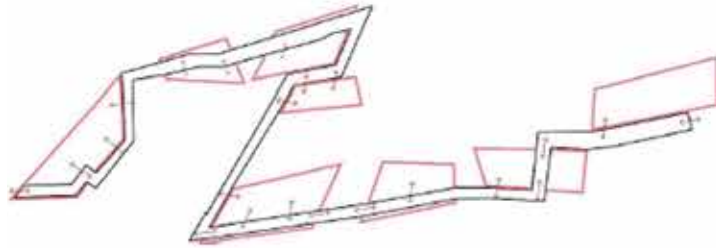
2024-2025 SPRING SEMESTER

PROJECT SUBJECT: Revitalization Through Art and Culture: Integrating Creative Spaces Into The Urban Fabric

STUDENT NAME: Diar Alipcheyev

AWARD: Silver Certificate - Golden Trezzini

CONCEPT

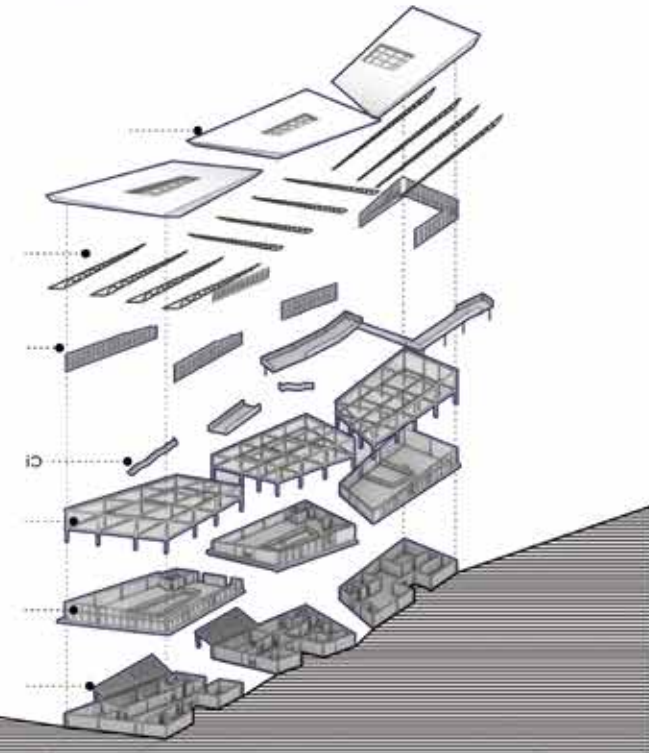
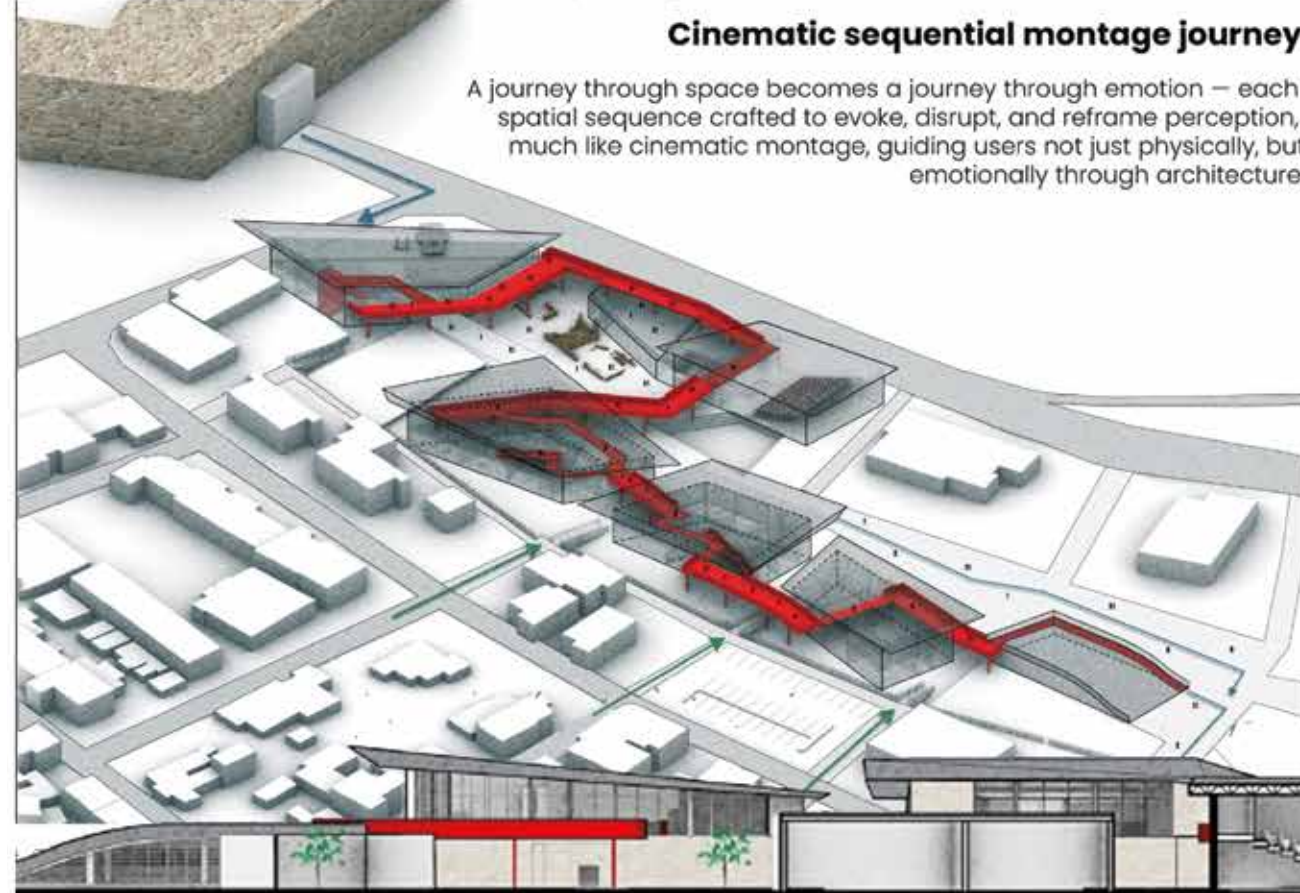

The conceptual idea is inspired by Sergei Eisenstein's Montage Theory who compared the architectural composition to cinematic montage in which a rhythmic "flux of form" shaped by the arrangement of masses. This project is a journey through space where it becomes a journey through emotion that each spatial sequence crafted to evoke, disrupt and reframe perception much like cinematic montage guiding users not physically but emotionally through architecture.

Cinematic sequential montage journey

A journey through space becomes a journey through emotion — each spatial sequence crafted to evoke, disrupt, and reframe perception, much like cinematic montage, guiding users not just physically, but emotionally through architecture.

Yeni Üyeler

AHSEN NUR
KAYA

ALİCAN
AYGÜNER

DİLAY
TOKSOY

DİLEM
UZUNOĞLU

SEMANUR
BİALOĞLU

EROL
AYDEMİR

ASLIHAN
KARA

KAYA
ALPAN

SÜLEYMAN
SARUHAN AKÇAY

SEDA
KANBUROĞLU

GÖRCAN
BEHZAT

GÖKSEL
YILMAZ

ZELİŞ
ALTINIŞIK

ÖZGE KUNDAKÇI
HÖKE

MEHMET TEYSİR
İPEK

BERK
SİCİMOĞLU

ALİ
YAMAK

SUDE
ŞAHİN

MOHANNAD
A.A.ELMASRİ

ABDÜLKADİR
GÜNER

OĞUZHAN EMİR
YILMAZ

BURAK
YILDIRIM

NERGİZ AYBÜKE
YILMAZ

MİYASE BURCU
AŞAN

DİLEK
TÜRÜT

ÜMRAN
GENÇ

BARAN
TİLKİ

OSMAN
ERTUĞRUL URAL

CEMAL
KÖSE

FİLİZ
BOLÇOCUK

MEHMET ALİ
TANCI

DENİZ
DELİBAŞ

NUR
KARALAR

OĞUZ KAĞAN
DIZMAN

ASLI
AKYÜZ

BURHANCAN
ŞEMMEDİ

ESRA
KARAGÖL

ERCAN
ÇAKARTAŞ

HAKAN
DENİZALP

TUNAHAN
UĞANTAŞ

GÖKHAN
COŞKUN

